

Harri Vanhala

Kommuuna Kylväjä

Amerikansuomalainen kolhoosi
Donin aroilla

Vuonna 1921 erät Yhdysvaltain länsirannikon suomalaiset perustivat Kommuuna Kylväjän. Ajatus oli asettua Neuvosto-Venäjälle viljelemään koneellisesti mustanmullan aluetta ja tukea uutta työläisvaltiota.

Alkoi uurastus Donin aroilla. Alku oli hyvin vaikeaa, mutta lopulta heinäro oli muuttunut mallitilaksi. Kylväjä oli ylivoimainen verrattuna paikalla muodostettuihin valtioneiloihin. Siksi jopa Stalinin aikana siedettiin kommuunin omapäistä määräysten vastaista toimintaa. Loppu oli kuitenkin vääjäämätön.

Nämä ihmiset eivät vaatineet etuja ja oikeuksia. He olivat valmiita uhrauksiin utopiansa vuoksi.

**SIIRTOLAIKUUS-
INSTITUUTTI**
JULKAISUJA 41

ISBN 978-952-7399-25-5 (nid.)
ISBN 978-952-7399-26-2 (pdf)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (verkkajulkaisu)

www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Kommuuna Kylväjä

**Amerikansuomalainen kolhoosi
Donin aroilla**

Harri Vanhala

**SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI**

Turku 2022

Kirjan tekemistä on taloudellisesti tukenut Reino Kontolan rahasto.

Lähes kaikki kirjan lähdeviite- ja kuva-aineisto on nähtävillä sivustolta:

<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/kylvaja>

Viitteet ja kuvat on sivustolla numeroitu kirjan numerointia vastaavasti. Kirjaan päätyneen aineiston lisäksi sivustolla on muutakin kirjallista ja kuvallista Kommuuna Kylväjään liittyvää materiaalia. *Vaikka aineisto on vapaasti saatavilla, se ei ole vapaasti käytettävissä. Tekijäoikeussäännöt ovat voimassa.*

Siirtolaisuusinstituutti

Julkaisuja 41, 2022. **Kolmas laajennettu painos.**

Muutokset ja korjaukset: <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/kylvaja>

Copyright: Siirtolaisuusinstituutti & Harri Vanhala

Creative Commons -lisenssi

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons

Nimeä-Ei muutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.

Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Kannen kuvat: Rostovin museo ja Kylväjän museo (etukannen alempi kuva)

Taitto: Jouni Korkiasaari

ISBN 978-952-7399-25-5 (nid.)

ISBN 978-952-7399-26-2 (pdf)

ISSN 2343-3507 (painettu)

ISSN 2343-3515 (verkkójulkaisu)

Painosalama Oy, Turku 2022

Sisällys

Kommuuna Kylväjä	1
Saatesanat: Kylväjä suomalaisena utopiayhteisönä	7
Esipuhe.....	9
Clas Collan – Kylväjän ensimmäinen suomalainen 1896–1944.....	12
Matti Tarhala – Kylväjän viimeinen suomalainen 1944–2022.....	13
Kylväjän siemen alkaa itää	15
Clas Collanin kirje Amerikasta äidilleen Suomeen	17
Neuvosto-Venäjän houkutus.....	19
Kylväjän perustaminen ja alkuvaikeudet	22
Maata näkyvillä? Clas Collan löytää kommuunille paikan	26
Kommuunin toimintaehdot.....	29
Ensimmäisten kylväjäläisten matka uuteen kotiin syyskesällä 1922.....	32
Asettuminen Kylväjälle	37
Kaamea matka Kylväjälle Välimeren kautta kesällä 1923	45
Pahimmat vaikeudet voitetaan vähitellen	50
Suomalaisia tuli muualtakin kuin Amerikasta	63
Enoch Nelson muutti Knäsön kalastajakommuunista	63
Vilho Niskanen ja Arvi Vilenius loikkasivat rajan yli	64
Kättilö-sairaanhoitaja Laina Paajanen tuli suoraan Suomesta, laillisesti	68
Clas Collan ja Laina Paajanen kohtaavat.....	70
Kylväjän kukoistus	76
Kylväjän talous ja viljelytoiminta	76
Kommuunin organisaatio jatkuvassa muutoksessa	94
Kylväjän valistustyö: kulttuuri, koulutus, mallitila, ideologia	99
Kylväjän ovi käy.....	111
Yhteenveto väestömäärästä	119
Poistumiskertomuksia.....	120
Hiilisuo kutsui Kylväjän väkeä Karjalaan surman suuhun	126
Suomalaista nurkkakuntaisuutta	134
Kylväjä neuvostovallan pyörteissä	136
Neuvosto-Venäjä haalii työvoimaa lännestä	136
Kollektiiviviljelyn muotoja 1920-luvulla	141
Varhaisten neuvostokommuunien epäonnistuminen 1920-luvulla.....	143

Maatalouskommuunien asema	145
Maatalouskollektiivit saivat olla rauhassa kymmenkunta vuotta	147
Stalin panee tuulemaan.....	149
Valtio panostaa suurtilamaatalouteen vahvasti	151
Kommuunit unohdetaan vähitellen	152
Kylväjän loppuvaiheet.....	154
Kommuuna Kylväjän merkitys	157
Kylväjäläisten kohtaloita.....	159
Clas Collanin tie Kylväjälle	161
Clasin lapsuus päättyy Amerikkaan	164
Clas Collan Amerikassa.....	166
Laina Paajasen taival Kommuuna Kylväjälle.....	168
"Erittäin hyvin tunnettu Paajasten kommunistiperhe"	170
Kommunistien tilanne Suomen sisällissodan jälkeen	170
Vakoojakoulutusta vankileirillä.....	171
Hilja Paajanen, "raivokas ja rietas naiskommunisti"	172
Taito Emil, neljäntenä Paajasten perheestä tuomittu, poliitikko ja liikemies	173
Lapuan liike muiluttaa Eman	174
Kommunistisia lehtiä, kommunistista bensiniä ja kommunistisia paketteja	174
Paajasten poliittinen suunnanmuutos.....	175
Clas ja Laina palaavat, onneksi Suomeen eikä Karjalaan.....	176
Suomeen asettuminen.....	176
Clasin ja Lainan omat puheenvuorot	181
Clasin omakuva	181
Lainan omakuva.....	183
Collanien kova kohtalo.....	184
Erään siirtolaiskertomuksen päätös.....	189
Kylväjäläisten elämäkertoja	190
Oskar Hendrickson (1883–1969)	190
Karl (Kalle) A. Mattila (1884–1963).....	193
Alarik (Alarick, Aldrick) Reinikka (1875–1944).....	195
Leo (Leonard) Leino (s. 1882).....	196
Matti Tarhala (s. 1940–), "viimeinen suomalainen"	198
Loppusanat	200
Käynti Kylväjällä vuonna 2018	200
Onni on joskus myötä.....	203

Lähteet	206
Kylväjän asukkaita ja vainon uhreja	225
Nimien keruusta.....	225
Nimitietojen lähteistä.....	226
Suomalaistaustaiset tai Amerikasta suomalaisten mukana muuttaneet.....	228
Suomalaisen evakuointikomitean kokoama lista Suomeen vuosina 1922–1925 palanneista Kylväjän asukkaista	247
Kylväjän muita kuin suomalaisia asukkaita.....	253
Mahdollisesti vainojen uhreiksi joutuneita kylväjäläisiä	253

Kirjan tekemistä on taloudellisesti tukenut
Reino Kontolan rahasto.

Saatesanat: Kylväjä suomalaisena utopiyhteisönä

Kylväjä oli yksi kaikkiaan paristakymmenestä suomalaisten eri puolille maailmaa perustamista utopiyhteisöistä. Kylväjä oli myös osa Karjala-kuumeeksi kutsuttua siirtolaisuutta, jossa suomalaisia muutti sekä koti-Suomesta että Pohjois-Amerikasta auttamaan Neuvostoliiton rakentamisessa. Kylväjä kuului suomalaisutopioista yleisimpään ryhmään eli sosialismiin tai osuustoimintaan perustuviin yhteisöihin. Muissa taustalla oli mm. uskonto, kasvissyönnö tai suomalaisnationalismi. Sosialismiin pohjautuvia suomalaisutopioita syntyi varsinkin Yhdysvaltoihin ja Kanadaan mutta myös Kuubaan. Kylväjä erosi niistä siinä, että se oli sosialistinen utopiyhteisö historian ehkä suurimman utopian, Neuvostoliiton sisällä.

Karjala-kuume on määrällisesti merkittävä osa suomalaisten utopiasiiirtolaisuutta, mutta silti useimmat Neuvostoliittoon muuttaneista suomalaista lähtivät yksin, muutaman toverin tai perheen kanssa. Siinä Karjala-kuume muistuttaa enemmän tavallista siirtolaisuutta. Kylväjä perustettiin ryhmämuuttona, mikä onkin tavallisin utopiahankkeiden piirteistä. Tosin Kylväjän ryhmämuotoisuus oli jo Neuvosto-Venäjän vaatimus, mutta joka tapauksessa suurin osa Kylväjän ensimmäisistä asukkaista lähti samalta paikkakunnalta ja oli jo silloin tovereita toistensa kanssa.

Tavallisesta siirtolaisuudesta poiketen utopiyhteisöihin lähtöä ohjaa enemmän ideologia, pyrkimys parempaan maailmaan. Aikoinaan useimpia tavallisia Amerikkaan lähtijöitä olivat avittaneet köyhyys, nälkä, työttömyys tai rikastumisen haave. Osa oli vankkoja työväenliikkeen kannattajia jo Suomesta lähtiessään ja liittyi uudessakin maassa samoihin riveihin. Toiset radikalisoituivat Amerikassa ankarien työolosuhteiden, sodan jälkeisen laman ja oikeistolaisen politiikan vuoksi. Aika monelle pettyneelle siirtolaiselle ratkaisuna oli lähtö Neuvostoliittoon, jonne propagandatoimisto kutsui amerikansuomalaisia rakentamaan parempaa yhteiskuntaa. Kylväjän lähtijöitä ohjasi pääasiassa ideologia. He lähtivät kohtuullisen hyvistä oloista, ja mukana vietiin huomattavan paljon rahaa, ruokaa ja maanviljelyskoneita.

Yleisesti utopiyhteisöjen perustamisen taustalla oli pettymys asuinmaan lakeihin, vapauksiin ja elämänmuotoon. Usein sekä valtion että kirkon koettiin ahdistavan. Haluttiin suurta itsenäisyyttä, ja siksi päämääräksi suomalaisilla nousivat usein hyvin eksoottiset kaukomaat, joissa oli helpompi elää vapaana ja riippumattomana. Näitä vapauksia ei kovin suuressa mitassa löytynyt Neuvostoliitosta.

Maallemuutto sinänsä on yksi lähes kaikkia suomalaisia utopiyhteisöjä yhdistävä piirre, vaikka niistä useimmilla oli varsin vähän kokemusta maanviljelystä. Sen sijaan Kylväjään riitti farmareita ja ennen muuta heillä oli paikallisesti katsoen yliveritaiset amerikkalaiset koneet. Siksi kommuunista kasvoi seudun tehokkain maatala.

Lähes kaikki suomalaiset utopiyhteisöt sammahtivat nopeasti. Tuli henkilöitä sekä kiistoja taloudesta ja aatteista. Niin kävi myös Kylväjässä. Toiset pettyivät heikkoon elintasoon, toiset tiukkaan aatteeseen, joka ei vastannut varsinkaan utopiasosialismin näkemyksiä. Poismuutto oli hyvin yleistä. Farmin kansainvälistyttyä suurin osa suomalaisista muutti Karjalaan.

* * * *

Oma liittymäkohtani Kylväjään on lyhyt artikkeli, jonka olin kirjoittanut vuonna 1985 ”Kohti parempaa maailmaa” -utopiakirjaani. Silloin lähteitä oli käytettävissä harmittavan niukalti. Siksi ilahduin suuresti, kun sain yhteyden Harri Vanhalaan, joka oli jo pitkään kerännyt Kylväjästä uutta aineistoa sukutaustansa inspiroimana. Teimme hänen kanssaan syksyllä 2018 Kylväjään ja Rostoviin yhteisen aineistonkeruumatkan, joka oli lyhydestään huolimatta varsinkin Vanhalan tarmon ja kielitaidon ansiosta erinomaisen tuloksellinen.

Paikan päällä suomalaisia nimiä löytyi hautausmaalta, mutta iloksemme saimme haastatella vielä kylän viimeistä suomalaista, Matti Tarhalaa. Saimme myös havaita, että monia rankkoja uudelleenorganisointeja kokenut Kylväjä toimii edelleen suurfarmina. Tässä suhteessa voi sanoa, että Kylväjä oli harvoja edes osittain onnistuneita suomalaisia utopiyhteisöjä. Tosin ne kymmenet suomalaiset, jotka muuttivat sieltä takaisin kotimaahansa tai siirtyivät Karjalaan Stalinin terrorin alle, saattaisivat olla toista mieltä.

Seuratessani Harri Vanhalan kirjan käsikirjoituksen muotoutumista huomasin, että harrastajatutkijaksi hänellä on sukututkimusahkeruuden lisäksi erinomainen kyky arvioida kriittisesti aineistojen luotettavuutta, hankkia ja vertailla tietoja, sekä liittää niitä laajempaan historialliseen taustaan. Nämä taidot ovat tuottaneet mainion tietokirjan, joka on paitsi tutkimus, myös jännittävä, monipolvinen ja hyvin ihmisläheinen tarina. Teos tuo myös oleellista aineistoa Kylväjän suomalaisten sukulaisille ja Siirtolaisuusinstituutille sekä Kansallisarkistolle, joka tutkii Neuvostoliitossa viime vuosisadan alkupuoliskolla eläneiden suomalaisten kohtaloita.

Helsingissä 16.8.2021

VTL Teuvo Peltoniemi
Tutkija, tietokirjailija

Esipuhe

Vuonna 2021 tuli kuluneeksi 100 vuotta siitä, kun Yhdysvaltain länsirannikon amerikansuomalaiset perustivat maatalousosuuskunnan, josta muodostui Kommuuna Kylväjä. Osuuskunnan ajatuksena oli asettua Neuvosto-Venäjälle viljelemään laajoja aromaita. Perustamisen jälkeen kului puolisentoista vuotta väen, varojen ja varusteiden kokoamiseen. Lokakuussa 1922 muuttivat ensimmäiset asukkaat USA:n länsirannikolta kommuunin uudismaille Etelä-Venäjälle Donin alueelle.

Amerikansuomalaiset perustivat Kommuuna Kylväjän kaltaisia osuuskuntia ja taloudellisia yhteisöjä 1920- ja 1930-luvulla kymmenittäin. Oli tarkoitus lähteä Yhdysvalloista ja Kanadasta rakentamaan työläisten luvatuksi valtioksi koettua Neuvosto-Venäjää. Piti perustaa maatiloja, työskennellä tehtaissa, tehdä metsätöitä. Varsinkin Neuvosto-Karjalaan perustetut yhteisöt epäonnistuivat, jotkin jopa katastrofaalisella tavalla.

Kommuuna Kylväjän perusajatus käy ilmi tuolloisista lehtikirjoituksista ja neuvostovaltion kanssa tehdyistä sopimuksista. Tarkoitus oli harjoittaa laajoilla peltoalueilla suurimittakaavaista koneellista tähkäviljelyä. Suomen rajojen läheltä tähän soveltuvaa aluetta oli turha hakea, joten asuinpaikaksi ajateltiin eteläisen Venäjän laajoja arosetuja. Työ, asuminen ja muukin elämä organisoitaisiin kommuuniksi: palkkaa ei olisi, ruokailu olisi yhteistä, lastenhoito keskitetysti organisoitua ja päätöksenteko hajautettua.

Vaikka suomalaisten perustamat kommuunit kuihtuivat varsin nopeasti, ei Kylväjä-kommuunia voi pitää epäonnistumisena, joskin sen kukoistuksesta voi olla monta mieltä. Yksilötasolla yhteisö ei onnistunut, sillä arviolta 75–90 prosenttia sen väestä vaihtui kymmenen ensimmäisen vuoden aikana. Alkuaikoina kävi niinkin, että eräät muuttomatkalle Amerikasta lähteneet eivät jääneet Kylväjälle hetkeksikään nähtyään vallitsevat olosuhteet. Maataloustuotannon kannalta kokeilu onnistui erinomaisesti. Kylväjän nimi jatkuu edelleen maatalousosakeyhtiönä, vaikkakin neuvostoajan myllerryksissä nimi vaihteli poliittisten suhdanteiden myötä milloin XXII puoluekokouksen, milloin Stalinin kunniaksi. Suuri väen vaihtuvuus oli tavanomaista utopiayhteisöille, mutta vaikeuksien voittaminen ja menestyminen ei ollut.

Suomalaisten aktiivisinta aikaa Kylväjällä olivat vuodet 1921–1930. Vaikka kommuuni oli perustaltaan suomalainen ja erityisesti amerikansuomalainen hanke, se oli alusta alkaen monikansallinen. Suomalaisten vaikutusvalta Kylväjän asioihin oheni toiminnan laajetessa, sillä työvoimaa tarvittiin niin paljon, ettei sitä Amerikasta tai Suomesta riittävästi saatu. Pätevän väen hankintaa vaikeutti vielä sekin, että neuvostovaltio alkoi vähitellen rajoittaa Amerikasta muuttoa.

Suomalaisilla oli jatkuvasti kieli- ja kulttuuriongelmia. Niinpä suomalaiset eivät kovin hyvin sopeutuneet ympäröivään yhteiskuntaan kuten monet eivät

Amerikkaankaan olleet sopeutuneet. Osin näistä syistä vuonna 1929 lähes kaikki vielä jäljellä olevat suomalaiset muuttivat pois Kylväjältä. Useat lähtivät Amerikkaan ja harvat Suomeen, mutta enemmistö siirtyi Neuvosto-Karjalaan ja monien kerrotaan asettuneen Hiilisuo-nimiseen sovhoosiin.

Kylväjä toimi kommuunina alkuperäisen vuokrasopimuksensa mukaisesti. Kun vuokrasopimus raukesi, lakkasi Kylväjä toimimasta itsenäisenä tilana vuonna 1940. Se jatkoi kolhoosimuotoisena yhä tiiviimmin kytkeytyneenä lähiseudun massiivisiin valtioneuvostoihin.

Kommuuna Kylväjää ei juurikaan ole tutkittu. Ritva-Liisa Hovin, Teuvo Peltoniemen ja Mikko Ylikankaan aiemmat tutkimukset ovat antaneet lähtökohdan tälle työlle. Kylväjän tutkimisen harmina on tietolähteiden epäluotettavuus, eikä varmanakaan esitetty tieto ole välttämättä totta ja hyvin tärkeitä seikkoja on jätetty kertomatta. Kylväjän asukkaat eivät kertoneet valtiovallan painostuksesta eivätkä pakkokollektivisoinnista. Edes nykyisen Kylväjän asukkailla ei ole varmaa tietoa asuinpaikkansa historiasta. Neuvostoliitossa luotiin 1960-luvulla virtuaalista totuutta. Kylväjän tarina kirjoitettiin muotoon, jossa huonot asiat oli sysätty syrjään. Tällainen synteettinen historia saattaa olla täyttä totta nykyisille asukkaille.

Kylväjällä jouduttiin jatkuvasti ratkomaan kulttuuri- ja kieliristiriitoja, sillä asujaimisto oli etnisesti hajanainen. Amerikkalaiset ja venäläiset lähteet antavat tyystin toisenlaisen kuvan suomalaistaustaisten vallankäytöstä kuin suomenkieliset lähteet. Tehokkaat ja hyväntahtoiset suomalaiset saattoivatkin olla häikäilemättömiä vallankäyttäjiä, jotka syrjivät muiden kansallisuuksien jäseniä.

Tässä julkaisussa ei juurikaan selosteta yleisesti siirtolaisuuteen tai utopia-yhteiskuntiin liittyviä tekijöitä, vaan pitäydytään erityisesti Kylväjää koskevissa seikoissa ja tuodaan esille joitakin uusia näkökulmia Kylväjä-historiaan. Pääpaino on asukkaiden kertomuksilla Kylväjän perustamisesta, toiminnasta, ristiriidoista ja väen vaihtumisesta. Eri lähteitä käyttäen on arvioitu niin tarkasti Kylväjän kulloinenkin väkimäärä kuin on mahdollista ja sitä kautta väen vaihtuvuus. On myös selvinnyt syy siihen, miksi Kylväjä lakkasi olemasta suomalainen yhteisö. Venäjänkieliset lähdeaineistot ja Kylväjällä tavattu ”viimeinen suomalainen” ovat omalta osaltaan tuoneet uutta ymmärrystä kommuunin historiaan. Kylväjällä oli vuonna 2018 jäljellä yksi Kylväjällä syntynyt suomalainen. Kommuunissa vuosina 1922–1930 asuneista laadittu nimilista on kirjan lopussa liitteenä. Siinä on noin 250 nimeä. Lista on koottu eri lähteistä ja on oletettavasti hyvin vaillinaisen.

On aika kiittää. Insinööritieteiden edustajalla oli paljon ihmeteltävää ja opittavaa humanistien ajattelussa ja käytännöissä. Niinpä hyvät paikallisoppaat olivat suureksi avuksi.

Tutkijayhteisö antoi merkittävää taustatiedollista tukea. Erityisen merkittävä oli Teuvo Peltoniemen ja Mikko Ylikankaan osuus.

Kirjan ulkoasun ja sisällyksen ryhmittelyssä suuri panos on ollut taittaja-ammattilaisilla Jouni Korkiasaarella ja serkullani Pirkko Linkolalla.

Kiitän myös kustantajaa Siirtolaisuusinstituuttia ja sen henkilöstöä. Oli ilo tulla niin hyvin vastaanotetuksi täysin siirtolaistutkimuksen ulkopuolisena.

Läheiset muistettakoon Kylväjälle kotikonnun löytäneen Clas Collanin isoisän Paul Collanin sanoin: ”Ketään mainitsematta, ketään unohtamatta!”

Special thanks to American researchers Robert Cherny and Seth Bernstein. They opened a whole new perspective on the life of the commune dominated by Finns. I also got significant research material and great photos from them.

Спасибо большое, люди Сеятеля! Я получил от них много информации и возможность провести с ними отличный день на ферме, которую построил мой дед.

Спасибо Чемерисова Анжелика Михайловна, Литвинова Марина Анатольевна, Литвинов Алексей Борисович, Микаэлен Анжела Ивановна, Матвей Тархала.

Clas Collan – Kylväjän ensimmäinen suomalainen 1896–1944

Clas Collan oli ensimmäisenä suomalaisena Kylväjän mailla. Hän syntyi Pernajassa vuonna 1896 ja muutti Amerikkaan vuonna 1913.

Kun Seattlen alueelta Venäjän mustanmullan alueelle lähtöä suunnitellut osuuskunta oli saanut suunnitelmansa valmiiksi, lähetettiin keväällä 1922 kolmen hengen ryhmä etsimään sopivaa maa-aluetta. Näistä kolmesta vain Clas Collan pääsi nykyisen Kylväjän alueelle asti. Hän oli siis ensimmäinen Kylväjällä ollut suomalainen.

Ensimmäinen suomalainen Clas Collan oli Kylväjällä keväällä 1922.

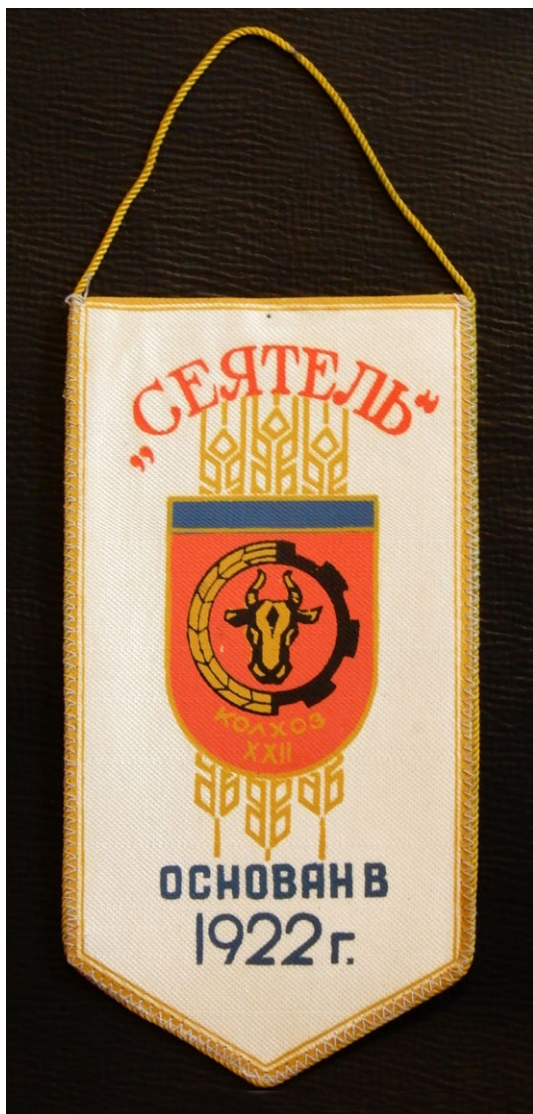

Matti Tarhala – Kylväjän viimeinen suomalainen 1944–2022

Keväällä 2022 kuoli Kylväjän ”viimeinen suomalainen” Matti (Matvei) Tarhala. Matti osasi vielä suomea, vaikkei sitä viimeisinä vuosikymmeninään päässytäkään käyttämään. Matin vanhemmat olivat Matti ja Aili Tarhala. Aili oli Oskar ja Sofia Hendricksonin tytär. Hendricksonit muuttivat Amerikasta Kylväjälle vuonna 1923 toisessa kylväjäläisten ryhmässä. Hendricksonit ja heidän jälkeläisensä asuivat Kylväjällä lähes koko suomalaisajan.

Matti syntyi Käkisalmella vuonna 1944, mutta muutti sotaleskeksi jääneen äitinsä kanssa Kylväjälle. Matin myötä meni hautaan Kylväjän suomalaisaika.

Kylväjän viiri kertoo Kylväjästä koneellistettuna tähkäviljelytilana ja myös poliittista historiaa: XXII viittaa NKP:n 22. puoluekokoukseen, joka vuonna 1961 antoi Kylväjälle uuden virallisen nimen. Saatu Kylväjältä syksyllä 2018.

Kylväjän siemen alkaa itää

Huomasin kesällä 2008 tuolloin 81-vuotiaan äitini irrottavan valokuvia albumeistaan. Ihmettelin, mitä hän oikein touhuaa. Hän aikoi hävittää kuvat, sillä niissä olevia ihmisiä ei enää kukaan hänen ja hänen siskonsa lisäksi tunnistanut. Sanoin tämän olevan melkeinpä rikollista toimintaa. Jospa siskokset, Kirsti Vanhala ja Irma Tarkela yhdessä kirjoittaisivat kaikista tuntemistaan kuvien ihmisistä edes yhden sivun verran tekstiä. Näin kuvien ihmiset jäisivät elämään kuvina ja kertomuksina.

Skannasin kuvat, ja samaan aikaan siskokset kirjoittivat kertomuksiaan. Kuvien osalta tilanne oli akuutti, sillä siskosten näkö oli jo lakastumassa. Vielä he tunnistivat sen, minkä pitikin. Parissa ylivalottuneessa heikkolaatuisessa kuvassa olivat heidän vanhempansa Clas Collan ja Laina Paajanen. Äitini tiesi, että kuvat oli otettu ”Donin laaksossa” mahdollisesti 1920-luvulla, mutta muuta hän ei tiennytkään.

Clas Collanin vaiheista Venäjällä tiedettiin vain, että hän oli lähtenyt 1910-luvulla siirtolaiseksi Amerikkaan enonsa perheen mukana ja jollakin tuntemattomalla tavalla päätenyt Venäjälle. Laina Paajanen oli kertonut lapsilleen Kirstille ja Irmalle lähteneensä Venäjälle Suomesta ”jonkun agitaattorin” yllyttämänä. Varma tieto oli, että isovanhempani Clas ja Laina tapasivat Venäjällä ja että he palasivat Suomeen, kun esikoista alettiin odottaa.

Isovanhempieni Amerikan ja Venäjän vaiheista oli dokumentteina nuo pari valokuvaa Venäjältä sekä heidän itsensä Collan-sukuseuran sukukortteihin kirjoittamat maininnat maanviljelysyhdyskunnasta. Näissä viitteenomaisissa tiedoissa oli seikkailukertomuksen aineksia, ja niinpä aloin tarkemmin tutkia, mistä Etelä-Venäjällä kasakoiden alueella sijainneessa yhteisössä oikeastaan oli kysymys.

Tarinoiden ja legendojen penkomisessa käy helposti niin, että tosiasiat muuttavat tai jopa pilaavat hyvän kertomuksen. Tässä tapauksessa ei moista vaaraa ollut, edes legendaa ei ollut saatu aineksista kokoon. Niinpä saatoin suhtautua näiden vaiheiden selvittämiseen varsin neutraalisti, koska kenenkään totuutta ei tarvinnut ottaa hienotunteisesti huomioon. En ollut edes tavannut isovanhempieni Clasia ja Linaa.

Kävi ilmi, että Kommuuna Kylväjän ensimmäinen asukas oli isoisäni Clas Collan, joka lähetettiin Amerikasta Neuvosto-Venäjälle valitsemaan kommuunille sopiva paikka. Isoäitini Laina Paajanen tuli Kylväjälle Suomesta sairaanhoitajaksi

ja kätilöksi. Hän ei tuntenut kommuuniin tullessaan isoisääni. He palasivat pariskuntana Suomeen 1925 malarian takia. Vaikken heitä koskaan tavannutkaan, on kiinnostavaa tietää, mitkä olivat heidän motiivinsa lähteä kommuuniin, sieltä poistumisensa syyt ja miten heidän työläiselämänsä lahtareitten Suomessa paluun jälkeen asettui.

Kun olin jo viimeistelemässä kommuunin kertomusta, tuli sattumoisin isoäitini sisaruksista ilmi tietoja, jotka selittivät monia kommuunien perustamiseen ja niihin liittymiseen johtaneita seikkoja. Oli aivan pakko laajentaa kommuunin kertomusta yleisemmäksi 1920- ja 1930-luvun vasemmistolaisuuden ja kommunismin tarkasteluksi.

Kymmenvuotinen arkistojen penkominen ei siten vieläkään tullut päätökseen, vaan minun oli vielä käytävä läpi neuvostoliittolaisia vankileiridokumentteja ja Suomen Kommunistisen Puolueen historiaa. Tarkoitukseni oli vain tehdä lyhyt kuvaus siitä, miten Lapuan liike muilutti Lainan veljen Emil Paajasen itärajan taa. Vaikka muilutukset koskivat lähes kahtasataa henkeä, oli kummallista, että Emilin kaltainen tavanomaisuus kyyditettiin. Oli myös outoa, että hänen hautansa on samassa lehdossa Hietaniemen hautausmaalla kuin vaikkapa Urho Kekkosen, Mauno Koiviston, Harri Holkerin, Väinö Tannerin ja ties kuinka monen muun valtiollisen suuruuden. Vähitellen Laina Paajasen sisaruksista tuli esiin vaiettuja totuuksia, vaikkapa vakoilijakoulutuksesta Neuvostoliitossa tai Neuvostoliiton ja Suomen välisestä pakettiliikennemonopolista. Muilutuksen syytkin selvisivät. Selvisi myös, miksi ja miten kommunistiset Paajaset luopuivat vahvasta aatteestaan ja alkoivat jopa vihata sitä. Tällaiset seikat taustoittivat isoäitini Lainan lähtöä Kylväjälle.

Tämän julkaisun alkuosassa käsitellään Kylväjää kommuunina ja maatilana. Loppuosa kertoo isovanhempieni siirtolaiseksi lähtemisen taustoista ja siirtolaisuuden jälkeisestä asettumisesta Suomeen. Näin pyritään ymmärtämään, miksi täysjärkiset ihmiset laittoivat alulle nykypäivän silmin katsottuna varsin kummallisen hankkeen.

Mukana on viisi erillistä pienoiselämäkertaa. Ne kertovat erilaisista tavoista ja motiiveista tulla mukaan Kylväjän toimintaan.

Clas Collanin kirje Amerikasta äidilleen Suomeen

Clas Collan lähetti Yhdysvalloista äidilleen kauniilla käsialalla ruotsiksi kirjoitetun kirjeen. Se on päivätty uudenvuoden päivänä 1920:

Kelso Wash 1-1-20

Rakas Äiti!

En ole kirjoittanut pitkään aikaan, joten nyt on raavittava kokoon joitakin riivejä. Olen kovin useasti ryhtynyt kirjoittamaan mutten ole sitten kuitenkaan kyennyt kirjeitä lähettämään. Olen horjuvalla kannalla sen suhteen, mitä minun pitäisi tehdä. On niin monia minuun vaikuttavia seikkoja, ehkä enimmillään poliittisia.

En katso Suomen olosuhteita samoin silmin kuin te siellä kotona. En voi iloita siitä itsenäisyydestä, josta isänmaamme nyt nauttii, en, vaan päinvastoin. Olen nähnyt elämää sellaisena kuin 80 prosenttia ihmiskunnasta sen kokee, ja se on tehnyt minusta ”punaisen”, ei ”valkoisen”. Sellaista Suomen hallitusta, joka teillä nyt on – ja näytte sillä rehentelevän – vihaan enemmän kuin osaan kertoa.

Anteeksi vain!

Poliittiset olosuhteet täällä Amerikassa ovat nykyään myös hyvin kriittiset. Meillä on nyt samanlainen hallitus kuin Venäjällä tsaarin aikaan. Kotietsinnät, vangitsemiset, karkotukset ja lynkkaukset kuuluvat jokapäiväiseen ohjelmaan.

Itsekin sain pari vuotta sitten kokea sen kunnian, että minut karkotettaisiin, mutta toistaiseksi olen saanut tänne jäädä.

Aseet ovat ulkomaalaisilta ankarasti kiellettyjä. Jos näin täällä jatkuu, ei vallankumous ole kaukana. Täällä on jo kosolti ukkosta ilmassa. Toisin sanoen ”myrskyn täytyy puhjeta ennenkuin se on ohi” ja se tulee varmasti puhkeamaan, sillä työ on avannut niin monet silmät näkemään, ettei pääoma voi elää ilman työtä, mutta työ voi elää ilman pääomaa ja vieläpä paremmin ja että työ synnyttää pääomaa.

Et ehkä pidä ajatuksistani tämän asian tiimoilta, mutta en niitä osaa peitelläkään.

Olen niin useasti miettinyt, miten asiat asettuisivat, jos tulisin kotiin. Olen pohtinut samaa asiaa kuin isä, kun hän ajatteli vuokraavansa Vileniuksen tilukset. Olisi kiinnostavaa tietää, vuokraisivatko he ja kenties myisivät ja jos, niin mihin hintaan. Vuokra-ajan olisi oltava vähintään 10 vuotta. Yritä myös ottaa selvää, olisiko siellä jokin muu sopiva paikka, jossa pitää puutarhaa ja

mehiläistarhaa. Asia on niin, etten tule mielelläni Suomeen, ellei minulla ole jotain muuta mihin turvautua kuin tavallinen työ. Ajat ovat levottomat ja olisi mukava olla jotain purtavaa, kun joutuu työttömäksi, mikä tapahtuu työläiselle aika-ajoin ja usein, tiedät kyllä.

Ollos kiitetty kirjeistä ja korteista, joita olen saanut. On ollut ilahduttavaa kuulla, että olet selvinnyt näinä vaikeina vuosina. Kuten huomaat, olen edelleen täällä Kelsossa. Vuokrasin viime kesäksi pienen 12-ekkerisen maapalasan [5 hehtaaria], jonka istutin kaalille, mutta josta en saanut satoa vallinneen ankaran kuivuuden vuoksi. Ajoin — kuten täällä sanotaan — satoja dollareita reikään. Olisin vuokrannut saman palasen tänä vuonna, mutta omistaja otti itse sen käyttöön. Tänä vuonna ei minulla ole ollut omaa viljelyä. Olisin mahdollisesti saanut palasen jostain, mutta olin ajatellut matkustaa Luoteis-territorioon Kanadaan sinikettuja katsomaan.

Kirje on kirjoitettu Kelsossa Washingtonin osavaltiossa Yhdysvaltain luoteisosassa. Kelso on Seattlen naapurustossa. Vaikka tämä seutu ei ollut aivan keskeisimpiä suomalaisalueita, oli Washingtonissa ja Oregonissa tuhansia suomalaistaustaisia. Clas asui ja työskenteli Rietala-nimisen perheen varsin hyvin menestyvällä maatilalla. Hänen kerrottiin olevan pikemminkin perheenjäsen kuin tilan maatyöläinen. Clas oli tehnyt Amerikassa sekalaisia töitä. Hän oli yrittänyt pienimuotoista viljelyä huonolla menestyksellä, hän oli ollut metsurina, Columbia-joella lohenkalastajana ja myös maanviljelyskone- ja traktorimekaanikkona. Kirjettä kirjoittaessaan hän suunnitteli lähtevänsä turkiselinkeinon pariin.

Clas oli muuttanut Suomesta Amerikkaan 16-vuotiaana syksyllä 1913. Kuusi vuotta myöhemmin kirjoitettu kirje heijastelee varsin jyrkkää yhteiskunnallista ajattelua. Clasin lähtiessä maailmalle Suomessa oli merkittävä työväenliike muttei kommunistista liikettä 1920-luvun tapaan. Clas tuskin vei teini-ikäisenä kommunismin aatetta mukanaan Amerikkaan vaan omaksui sen piirteitä vasta siellä.

Clasin Amerikkaan muuton ja kirjeen kirjoittamisen välisenä aikana Suomi ja Eurooppa olivat kokeneet valtavia mullistuksia. Ensimmäinen maailmansota oli kaatanut kokonaisia keisarikuntia ja sen myötä Suomi oli itsenäistynyt ja käynyt raastavan sisällissodan.

Clas suhtautui kirjeessään hyvin nuivasti juuri itsenäistyneen Suomen valkoiseen hallintoon. Amerikansuomalaiset lehdet pitivät lukijansa tietoisina siitä, miten raa'alla tavalla sisällissodan jälkiselvittelyt oli tehty. Hän oli kuitenkin kiinnostunut ajatuksesta muuttaa Suomeen jatkamaan edesmenneen isänsä jalanjäljissä. Isä Albert Collan oli kuollut 1918 sisällissodassa valkoisella puolella ja äiti Hilda oli jäänyt asumaan Oulunkylään samaan taloon, josta Clas oli maailmalle lähtenyt.

Clas mainitsi olevansa karkotusuhan alla. Tämä ei ollut harvinaista suomalaisille länsirannikon työläisille. Suomalaiset olivat radikaalin vasemmiston kantavia voimia.

Neuvosto-Venäjän houkutus

Tsaarin valta oli kumottu Venäjällä vuonna 1917. Mutkikkaan valtataistelun jälkeen yksinvaltius vaihtui bolševikkien neuvostovallaksi. Maassa käytiin valtakunnan eri osissa olivat hyvin epäselvät. Tässä puolikaoottisessa tilanteessa Suomi kuten moni muukin maa itsenäistyi. Vaikka neuvostovallasta tuli parissa vuosikymmenessä jäykkä ja uudistumiskyvytön, olivat Neuvosto-Venäjän (30.12.1922 alkaen Neuvostoliitto) ensimmäiset vuodet monella tavalla uudistusmielisiä eikä rohkeutakaan kokeiluja kaihdettu millään elämän alueilla. Ovet olivat auki, taivas korkealla ja tsaari kaukana.

Venäjä oli tsaarin ajan loppuvaiheissa takapajuinen maatalousmaa, mutta toisaalta se oli myös merkittävä teollisuusjättiläinen. Sisällissota raunioitti maan infrastruktuurin ja edessä oli massiivinen jälleenrakentaminen. Teollisuustyöläisten määrä putosi vuosien 1917–1920 välisenä aikana 2,6 miljoonasta 1,2 miljoonaan.¹ Vaikka maatalous oli kehittymätöntä, sai nälkä väen muuttamaan maaseudulle, jossa oli edes toivoa löytää ravintoa. Kun vastaperustetun neuvostovaltion olot olivat edes auttavasti vakiintuneet, oivallettiin, että rakennustyössä tarvitaan koneita ja korkeatasoista osaamista. Näitä saisi ulkomaisilta yrityksiltä ja ammattitaitoisilta työläisiltä. Tarkoitus oli opettaa asukkaille uusia työmenetelmiä sekä tutustuttaa työväestö nykyaikaiseen teollisuuteen ja koneellistettuun maatalouteen. Vallankumouksen tukemiseksi eri maiden työväenliikkeet ja työläiset lähettivät Neuvosto-Venäjälle tuotantolaitteita ja rahaa. Yhdysvalloissa sikäläiset vasemmistopiirit antoivat sekä materiaalista tukea että rohkaisivat jäseniään siirtymään Venäjälle. Amerikansuomalaiset tarttuivat hanakasti tähän aatteelliseen ja taloudelliseen mahdollisuuteen, olivathan he aina olleet vasemmistoon päin suuntautuneita ja tunnettuja työväenhenkisyystään sekä valmiudestaan talkootyöhön.

Avunpyynnöt kantautuivat myös Amerikan länsirannikolle, jossa alettiin kerätä rahaa Venäjän tukemiseksi. Kirklandilaisten mainitaan olleen aktiivisimpia lahjoittajia, vaikka he olivat ”lännen suomalaisista pienviljelijöistä kaikista pienimmästi elävää väkeä”. Painostustakin käytettiin keräysten ryydittämiseksi: ”Jokainen, joka ei ole mukana Venäjän tovereita pelastamassa nälkäkuolemalla, on mustin vastavallankumouksellinen, mitä olla saattaa. Raukka ja kunniaton luokkansa petturi on se, joka tästä pyhästä velvollisuudestamme pyrkii väistymään verukkeilla”.²

¹ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 16–17.

² Toveri 21.9.1921.

Neuvosto-Venäjää Tukemaan!

NELJÄ VUOTTA SITTEN PERUSTETTIIN VENÄJÄLLÄ ENSIMMÄINEN

TYÖLÄISTEN TASAVALTA

VAIKKA—

Liittolaismaiden saarto uhkasi taloudellisella kuristamisella. Kansainvälisten kapitalistien palkka-joukot hyökkäsivät maahan. Lukemattomia vastavallankumouksellisia juonia on punottu yhtämittaa

NIIN—

SITTENKIN TYÖLÄISTEN TASAVALTA ON SÄILYNYT!

NYT—

KUN KAUHEA KUIVUUS UHkaa MILJOONIA NAISIA, MIEHIÄ JA LAPSIA
NÄLÄLLÄ TAUDEILLA KUOLEMALLA

PYYTÄVÄT—

VENÄLAISET TYÖLÄISTOVERIMME APUA TEILTÄ

AJATELKAA—

HEIDÄN YLI-INHIMILLISIÄ UHRAUKSIAAN

JA VASTATKAA—

HEIDÄN PYYNTÖÖNSÄ YHTÄ ROHKEASTI, ULJAASTI, INNOKKAASTI
JA UHRAUTUVAISESTI!

Kaikki varat ovat lähetettävä osotteella:

FRIENDS OF SOVIET RUSSIA, DR. JACOB HARTMANN,

201 WEST 13th STREET,

NEW YORK, N. Y.

Keräyslistoja voidaan saada Astoriasta Linnea Clubin ja S. S. Osaston yhteiseltä komitealta, osotteella: AVUSTUSKOMITEA, BOX 99, ASTORIA, ORE., JA OREGON—WASHINGTON ALUEKOMITEALTA.

Perjantaina, Syyskuun 16 p.—Friday, Sept. 16th. No. 216

Auttakaa Neuvosto-Venäjää!

KENTTÄ-JUHLA

**Neuvosto-Venäjän nälkäalueen hädän poistamiseksi pidetään
Ensi Sunnunt. t. k. 18 p., Smith Pointin Kentällä**

KENTÄLLE MENNÄÄN KELLO 11 AAMULLA OHJELMA ALKAA KELLO 1 ILTAPÄIVÄLLÄ

Soittoa A. S. S. K. Soittokannalla Tervehdyssanat Sulo Sysänen Puhe(englanninkielellä) ? Kuorolaulua S. S. K. ja L. K. yhdistyneiltä kuoroilta Ohjelmakohtainen (tilais. tehnyt Helmi Mattson) Felix Hyske		OHJELMA:	Puhe (suomenkielellä) K. Tuominen Kuorolaulua S. S. K. ja L. K. yhdistyneiltä kuoroilta —VALIAIKA— Soittoa A. S. S. K. Soittokannalla Businesspuhe (lyhyt) K. Korhonen
---	---	-----------------	--

JOKAISELLA ON TILAISUUS LUOVUTTAAPURAHANSA TÄSSÄ TILAISUUDESSA. SIELLÄ TULLEE OLEMAAN MONENLAISTA TOIMINTAA, MIKÄ TARJOOA VIELÄ HUVIKIN SAMALLA. ON MYÖSKIN SELLAISEN AVUSTUSTILAISUUS, MISSÄ AVUNANTAJAKIN VOI TULLA PALKITUKSI.

SIIS MUISTAKAA! SAAPUKAA! UHRATKAA JA KÄÄNTÄKÄÄ KATSEENNE SINNEPÄIN, MISSÄ EI PELKURUUTTA TUNNETA!

**SATEEN SATTUESSA
JUHLITTAAN
A. S. S. Kubin Haalilla**

Ilmoitukset Toveri-lehdessä syksyllä 1921 Neuvosto-Venäjän auttamiseksi. Tällaisilla ilmoituksilla oli melkoinen vaikutus Kylväjän perustamiseen.

Venäjälle muuttamisen käytännön järjestelyiden tukemiseksi oli Amerikkaan perustettu Neuvosto-Venäjän Teknillinen Avustusyhdistyys (Society for Technical Aid to Soviet Russia, Общество технической помощи России). Alunperitään yhdistyksen tarkoitus oli houkutella ja avustaa venäläisiä takaisin kotimaahansa. Venäläisiä oli muuttanut Amerikkaan vuosina 1880–1920 kolmisen miljoonaa. Kutsu laajeni neuvostohallituksen vuonna 1921 antaman vetoamuksen myötä koskemaan keitä tahansa muuttohalukkaita. Yhdysvaltain luoteisrannikolla sijaitsevassa Seattlessa oli tuolloin paha työttömyys ja tuhansien työttömien kerrotaan vaellelleen pitkin kaupungin katuja töitä etsien. Seattlessa oli ollut yleislakko vuonna 1919 ja kaupunki tunnettiin radikaalista työväenliikkeestään.³ Myös Seattleen perustettiin kesäkuussa 1921 Avustusyhdistyksen toimipiste. Syyskuun puolivälissä siinä oli yli 300 jäsentä, joista nelisenkymmentä suomalaisia. Suomalaiset olivat varsin halukkaita kooperatiiviseen toimintaan.⁴ Suomalaiset olivat jo kotimaansa karuissa viljelyoloissa tottuneet yhteistyön hyödyllisyyteen. Heidän intoaan yhteisöyrittämiseen hillitsivät Sointulan tai Sammon Takojien kaltaiset epäonnistuneet utopiakoikeilut.⁵

³ Cherny R. W. and Bernstein S.: Seattle/Seiatel': "The American Commune" in the Soviet Union 1922–1939.

⁴ Hummasti P. G.: Finnish Radicals in Astoria, Oregon 1904–1940, 14.

⁵ Hummasti P. G.: Finnish Radicals in Astoria, Oregon 1904–1940, 24–26.

Kylväjän perustaminen ja alkuvaikeudet

Oli eräs saunailta vuonna 1921, paikka oli Kirkland (Juanita) Washingtonin osavaltiossa USA:n länsirannikolla. Aksel Markkanen kertoi illan kulusta:⁶

Kolme miestä istui lämpiävän saunan edessä keskustellen päivän sanomalehti uutisten johdosta. Miehet olivat Leo Leino, Johan Pietilä ja Vikki Arikki.

- *"Kuulkaahan toverit, ruvetaanpas ja perustetaan kommuuna, ja lähdetään Venäjälle viljelemään maata ja kasvattamaan vehnää oikein kollektiivisesti", katkaisi Leo Leino äänettömyyden.*
- *"Eipä hulluinkaan ajatus", sanoi Vikki Arikki.*
- *"Mutta mistä päästä sitä alettais", tuumaili Johan Pietilä.*
- *"Tuumasta toimeen toverit, ostetaan koneita ja lähdetään Neuvosto-Venäjän tovereiden avuksi muokkaamaan maata", sanoi Leino.*
- *"Tuleppas tänne Maija", huusi Leino Pietilän emännälle. "Panepas se kahvipannu tulelle, jos tässä juotaisiin lähtiäiskahvit, me tässä perustetaan kommuuna, ehkä lähdet keittäjäksi kommuunaamme".*

Ajatus ei ollut syntynyt tyhjästä. Seattleenkin oli perustettu Neuvosto-Venäjän Teknillisen Avustusyhdistyksen osasto ja sen nimeksi oli annettu Seattle WA-maanviljelysosuuskunta. Osuuskunnassa tiedettiin Etelä-Venäjällä Don-joen varrella Rostovin alueella olevan paljon aroa, joka voisi soveltua suurimittakaavaiseseen viljelykseen. Aroseutu kuuluu ns. mustanmullan alueisiin. Venäläisen sanonnan mukaan maa on niin hedelmällistä, että sitä voi levittää suoraan leivälle. Humuskerros saattoi yltää metrin syvyyteen. Toisaalta paikallisten asukkaiden mukaan maa ei ollut viljelyyn soveltuvaa, sillä se oli hankalasti muokattavaa ja kasvoi lähinnä aroheinää. Donin armeijan atamaani kirjoitti tsaarille antamassaan raportissa: "Täällä tuskin voi kasvattaa kuin ruista. Kuumat tuulet polttavat sadon, maa on kovaa." Sama viesti oli piiriatamaani Ušakovilla, jonka mukaan "täältä ei voi saada kuin vähäisiä ruissatoja." Niinpä maata ei tsaarin aikana juurikaan viljelty.⁷ Vallankumouksen mainingeissa alueen suurtilalliset oli joko tapettu tai karkotettu ja maa otettu valtion hallintaan.

⁶ Rintama 12.8.1932.

⁷ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 11.

Saunarupattelu ei jäänyt pelkäksi löylynlyömien löysäksi puheeksi. Marras-kuun kuudentena vuonna 1921 pidettiin Kirklandissa kuuden hengen kokous suurimuotoista viljelyä harjoittavan yhteisön perustamiseksi mustanmullan alu-elle. Paikalla olivat saunasta tutut John Pietilä, Vicktor Arick, Leo Leino ja lisäksi Charles Norman, John Peltonen ja John Sievonen. Lienevät nuo lukuisat Johnit olleet Juhoja tai Jusseja alkuaan. Päätettiin yhtyä Avustusyhdistyksen Seattlen osastoon, jolla jo oli suomalainen alatoimipiste. Pohdittiin, saataisiinko kokoon riittävästi innokkaita lähtijöitä. Tämän selvittämiseksi laitettiin työväenlehtiin ilmoitus, jossa kerrottiin hankkeesta.

Kiinnostusta selvästi oli, joten tiedotus muuttui informoivaksi. Lehdet antoivat tietoa ”Neuvosto-Venäjälle aikoville farmareille”.⁸ Kerrottiin, että Venäjälle ei pääs-tettäisi yksilöitä, vaan ainoastaan järjestäytyneitä ryhmiä. Farmareiden toivottiin siirtyvän pian, muttei yksi kerrallaan. Venäjälle muuttaminen olisi mahdollista vain Soviitti-Venäjän Teknillisen Avustusyhdistyksen kanssa sopien. Suomalaiset maanviljelijät ja työläiset olivat perustaneet muuttoa suunnittelevan ryhmän. Se lähettäisi edustajansa Venäjälle paikan valitsemiseksi. Lisätietoja saisi osoitteesta R.2, Box 300, Kirkland, Wash. Halukkaiden pitäisi liittyä Avustusyhdistykseen: sisäänkirjoitusmaksu 50 senttiä ja kuukausimaksu 60 senttiä. Maksuun kuului ryhmän oma kuukausittain ilmestyvä lehti joko venäjän- tai englanninkielisenä. Suomalaisryhmä ei tässä vaiheessa ollut vielä päättänyt, millaisessa muodossa toimittaisiin. Yhteistilan osalta kyseeseen tulisi joko kommuunina tai soviitti-mallitilana toimiminen, yksityisenä yrityksenä toimiminen ei ollut mahdollista. Lopullinen päätös tehtäisiin, kun edustaja olisi käynyt paikan päällä tutustumassa vaihtoehtoihin.

Hanke sai vahvaa vastakaikua.⁹ Jo kahden kuukauden kuluttua perustamiskoko-uksesta voitiin pitää ensimmäinen virallinen ryhmäkokous Kirklandissa 1.1.1922. Saapuvilla oli 12 jäsentä. Ryhmässä oli alun kolmattakymmenettä jäsentä, joista 20 oli ammattifarmareita ja usealla heistä oli muukin ammatti. Maanviljelyseks-perttejä oli kolme, maanviljelykoneiston tuntijoita neljä ja koneiden käyttöön kykeneviä kymmenen. Lisäksi oli yksi sähkötekniikko, yksi koneseppä, yksi seppä, kaksi nikkaria ja yksi siipikarjaekspertti. Maitotalouseksperttiä ei joukossa ollut, mutta tiedettiin, että sellainen olisi tarpeen. Ryhmä oli varsin hyvin koulutettua väkeä.

Muodostettiin osuuskunta, johon saisi liittyä 500 dollarin maksua vastaan. Jos liittyjän mukana liittyisi koko perhe, olisi lisämaksu 100 dollaria hengeltä. Teol-lisuustyöläisen viikkopalkka oli suurin piirtein 23 dollaria. Osuusmaksu vastasi siten noin 22 viikon eli vajaan puolen vuoden työpalkkaa. Maksu katsottaisiin osuuskunnan omaisuudeksi eikä sitä palautettaisi, vaikka osakas irtisanoutuisi

⁸ Toveri 22.12.1921 ja 31.12.1921; Industrialisti 2.1.1922.

⁹ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 11–12; Toveri 7.1.1922 ja 9.2.1922; Työmies 14.1.1922.

osuuskunnasta. Erikoistapauksissa mukaan saisi liittyä myös ilman osuusmaksua riittävän hyvin suosituksin. Tästä lähtien uusia jäseniä otettaisiin vain, jos he ovat ennalta tunnettuja tai jonkin työväenjärjestön suosittelemia. Kokouksessa perustettiin seitsenhenkisen toimeenpaneva komitea. Se valitsi edustajat Avustusyhdistykseen. Komitean tehtävänä oli tehdä tarkat laskelmat tarvittavasta koneistosta ja muusta välttämättömästä. Kun nämä laskelmat olisi saatu aikaan, kutsuttaisiin koolle jäsenistö ja päätettäisiin Venäjälle lähetettävästä tiedusteluryhmästä ja alustavasta Venäjälle siirtymisen aikataulusta.

Jäseniä kertyi tarvittava määrä helposti ja niinpä jo kuukauden kuluttua 5.2.1922 pidettiin Seattlessa muuttohalukkaiden yhteinen kokous. Paikalle saapui 32 osuuskuntaan liittynyttä kahdeksalta eri paikkakunnalta. Kaikkiaan ryhmässä oli 43 jäsentä ja lisäksi oli hakemuspaperit usealta halukkaalta. Kun oli arvioitu tarvittavan vähintään 50 jäsentä, näytti suunnitelman toteuttaminen mahdolliselta. Vaikka osuuskunta oli suomalaisten perustama, ei jäsenyyttä suinkaan suljettu muiltakaan. Niinpä osuuskuntaan saattoi liittyä muidenkin kansallisuuksien edustajia. Kukaan mukaan ilmoittautunut ei osannut venäjää. Niinpä mukaan hyväksyttiin yksi venäläinen jäsen. Hänen oli määrä toimia ainakin jonkin aikaa tulkkina. Perimmäisenä syynä hänen liittymiseensä sanottiin olleen pääsy kotiseudulle, jonne hän sittemmin päätyikin. Venäjältä oli jo tullut lupa lähettää kolmihenkinen lähetystö hakemaan sopivaa paikkaa, joten näytti hyvinkin mahdolliselta, että Venäjälle vielä muutettaisiin.

Lähteet eivät kerro, oliko jo tässä kokouksessa päädytty kommuunimuotoiseen järjestäytymiseen. Tässä käytetään jatkossa osuuskunnasta termiä kommuuni, vaikka päätös tehtiin mahdollisesti vasta sijaintipaikkaa etsineiden edustajien suosituksesta.

Kokouksessa esitetty talousarvio oli varsin yksityiskohtainen.¹⁰ Arvioitiin 50 jäseneltä saatavan 500 dollaria kultakin, kaikkiaan 25 000 dollaria. Tämän lisäksi jäsenet antaisivat yhteensä 25 000 dollaria lainoja. Clas Collan ja Alarik Reinikka esittivät kokoukselle laskelmat koneisiin tarvittavasta rahasta. Puolet koko pääomasta eli 25 000 dollaria käytettäisiin koneiden ostoon. Ruokatarpeita varattiin 130 hengelle kahdeksi vuodeksi ja tähän budjetoitiin 6 745 dollaria. Kotieläinten ostoon varattiin 2 000, siemeniin 9 000, rahteihin 2 375, lääkintätarpeisiin 500 ja vararahastoon 4 380 dollaria. Kommuuniin liittyneiden ensimmäiseksi liittymismaksueräksi päätettiin 50 dollaria ja se olisi suoritettava parin viikon kuluessa kokouksesta. Näin nähtäisiin, kuinka vakavissaan halukkaat olivat. Toimeenpaneva komitea valmistelisi velkakirjat, joihin jäsenet voisivat merkitä sen summan, jonka voisivat osuusmaksun lisäksi lainata. Laina maksettaisiin takaisin niin, että neljännes maksettaisiin vuonna 1928 ja loput kolmessa erässä kahden vuoden välein.

¹⁰ Toveri 9.2.1922.

Uusia jäseniä otettaisiin tästedes vain, jos hakija on jo Sovietti-Venäjän Teknillisen Avustusyhdistyksen jäsen ja lisäksi maksanut ryhmän kirjurin kautta 50 dollaria.

Talousarvio hyväksyttiin ja otettiin ohjenuoraksi hankintoja tehtäessä. Samalla valittiin Venäjälle lähetettävä ryhmä, joka etsisi kommuunille sopivan maa-alueen. Etsintäryhmä oli kolmihenkkinen: toverit Clas Collan, Hugo Enholm ja Alarik Reinikka lähtisivät valitsemaan vaatimusten ja toiveitten mukaisia tiluksia. Collan ja Reinikka olivat naapuruksia ja tunsivat hyvin toisensa. Kokous keskusteli huolellisesti maa-alueelle asetettavista vaatimuksista. Etsintäryhmän tuli valita ja kuvailla raportissaan kolme mahdollista paikkaa, joista sopivin valittaisiin. Matkaan lähdettiin jo kolmen viikon kuluttua 20.2.1922. Collan muisteli myöhemmin lähteneensä matkaan jo tammikuussa, mutta jos lähetystön valinnut kokous oli vasta helmikuussa, on ajan muistamisessa ollut pientä epätarkkuutta.¹¹ Matkareitti oli New York – Libau (Liepaja Latviassa) – Moskova. Moskovassa saataisiin tarkemmat tiedot Etelä-Venäjän tilanteesta.

Kylväjän ensimmäinen toimintakertomus kertoo kommuunin perustamiseen johtaneista vaikuttimista:

Kun Venäjän työväen voitokas vallankumous marraskuussa 1917 lakaisi tieltään porvarivallan, vallan, jonka se porvaristo oli saman vuoden maaliskuussa saanut sen jälkeen, kun työväki päättävällä kumoustaistelulla oli kukistanut tsaristisen hallituksen, heräsi kautta maailman vallankumouksellisessa työ- ja pienviljelijä-väestössä halu auttaa ja tukea Venäjän valtaan päässyttä työväkeä säilyttämään vallankumouksen hedelmät itselleen työväelle ja talonpoikaistolle.

.....

Tämä työn Venäjä antoi julistuksen maailman proletariaatille kehottaen auttamaan sotien raunioittaman maan uudelleen rakentamista.

Amerikan Yhdysvalloissa ja Kanadassa oleva siirtolais-työväki vastasi tähän kutsuun m.m. perustamalla Sovietti-Venäjän Teknillisen Avustus-Yhdistyksen, jonka pääkonttori sijoitettiin New Yorkiin. Yhdistyksen tarkoituksena oli lähettää Venäjälle tehdas- ja maanviljelyskoneistoa ja muodostaa Venäjällä työläiskommuuneja teollisuuden ja maanviljelyksen harjoittamista varten uusikaisten työtapojen ja koneiden avulla. Ympäri laajan Amerikan muodostettiin osastoja tätä tarkoitusta varten. Osastot yhtyivät perustettuun S.V.T.A. Yhdistykseen. Sellainen osasto perustettiin myöskin Seattlessa, Washingtonin valtiossa kesäk. 1921. Koska m.m. tuon Seattlen lähistössä asustavan suomalaisen pienviljelijäväestön keskuudessa oli herännyt ajatus siirtyä Sovietti-Venäjälle harjoittamaan maanviljelystä kommuunitalouden pohjalla, kehoitettiin heitä mainitun osaston taholta järjestämään ryhmä sellaisista maanviljelijöistä ja palkkatyöläisistä, jotka vakavasti aikovat lähteä auttamaan Venäjän maa-

¹¹ Collan-Collanus -sukuseuralle vuonna 1936 kirjoitettu Clas Collanin sukukortti.

talouden uudelleen nostamista. Sellaisen varman joukon ensin liittyttyä tätä tarkoitusta varten yhteen, lähettäköön se edustajansa Venäjälle valitsemaan paikan kommuunille ja tekemään sopimukset kaikista talouteen kuuluvista ehdoista Venäjän hallituksen maanviljelysasioita hoitavien elinten kanssa.

Maata näkyvillä? Clas Collan löytää kommuunille paikan

Aivan yksinkertaista ei maatilan etsintä vieraalta maalta ollut. Venäjä oli edelleen epäjärjestyksen tilassa, vaikka neuvostovalta olikin jo vakiintunut. Tsaarirajan loppuvaiheen kaaos ja etenkin sisällissota olivat raunioittaneet maan infrastruktuurin. Kylväjän etsintäretkikunta kohtasi suuria vaikeuksia Venäjällä liikkumisessa.¹² He joutuivat toteamaan rautateiden tungoksen olevan niin suuri, ettei etelään Donin alueelle Moskovasta päästäisi ajatellulla tavalla. Junat olivat yksinkertaisesti täpösen täynnä. Ruokaa oli hankala löytää ja jos löytyikin, se oli erittäin kallista. Lopulta päädyttiin siihen, että retkikunta hajaantuisi erillisiksi etsijöiksi. Toveri Reinikka sairastui eikä hänestä ollut matkaajaksi. Toveri Enholm lähti Karjalaan, jonne hän pääsi toveri Santeri Nuortevan avulla. Nuorteva oli asunut Amerikassa vuosia ja karkoitettu sieltä vuonna 1920. Hänestä tuli Venäjällä ulkoasiainkomissariaatin anglo-amerikkalaisen osaston päällikkö ja hän tunsu Karjalan olot varsin hyvin. Etsintäryhmästä vain toveri Collan jäi etsimään Kylväjälle kotikontua alkuperäisen suunnitelman mukaisilta avarilta Etelä-Venäjän seuduilta. Collan ei osannut venäjää, vaikka olikin koulunsa käynyt Venäjän valtakuntaan kuuluvassa Suomen suuriruhtinaskunnassa. Tulkkina ja järjestelijänä Collanilla oli Isak Peskov. Peskov oli kotoisin Pultavasta ja osasi sekä englantia että venäjää. Peskov sai avustaan 50 dollarin palkkion. Peskov ei ilmeisesti ollut osuuskunnassa jo Amerikassa, sillä häntä ei mainita etsintäryhmän jäsenenä. Ei tiedetä, miten hänestä tuli Collanin avustaja.

Lisäongelmia koitui siitä, että maata ei ollutkaan enää tarjolla luvattuun tapaan. Valtion Maataloustrusti oli jo ottanut parhaat tilat haltuunsa. Niinpä kaikkia tiluksille asetettuja toiveita ei kyettäisi täyttämään. Collan ja Peskov joutuivat käymään uudelleen Moskovassa kesken etsinnän. Ilmeisesti valtion päätöksenteko tapahtui Moskovassa, ja siellä oli siksi käytävä neuvottelemassa tai hakemassa uusia vihjeitä.

Kolmikko oli lähtenyt matkaan Yhdysvalloista helmikuun 1922 loppupuolella. Vasta kolmen kuukauden kuluttua toukokuussa saatiin matkalaisilta Amerikkaan ensimmäinen viesti. Se oli sähkösanoma ja tekstiltään seuraava:

¹² Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 13–15.

Helsinki, toukokuun 20 p:nä. Leo Leino, Seattle.

Tulossa takaisin, mutta sairaana ja rahattomana. Lähettäkää heti sähkösanomalla American Expressi Komppanian konttoriin Helsinkiin viisisataa dollaria.

Alarick Reinikka.

Erityisen rohkaiseva ei viesti ollut ja retkikunta näytti epäonnistuneen surkeasti. Unelmat menivät murskaksi. Osuuskunta kokoontui 4.6.1922 päättämään jatkosta. Monet kommuunin jäsenet ilmoittivat lähtevänsä Kuzbasiin. Kuzbas on Etelä-Venäjän hiiliteollisuusalueita Kaspianmeren ja Baikal-järven puolivälissä. Sinne oli jo aiemmin lähtenyt suomalaisia siirtolaisia. Kokous päätti purkaa kommuunin ja palauttaa sijoitetun pääoman jäsenille.

Sitten tapahtui suoranainen ja melkein pä oopperakohtauksen kaltainen ihme. Juuri kun kommuuni oli päätetty purkaa, tuli seuraavana päivänä 5.6.1922 Collanilta kaksi kirjettä. Hänhän oli jäänyt yksin Ivan Peskovin avustamana etsimään suurmaatiloja, kun Reinikka oli sairastunut ja Enholm lähtenyt Karjalaan. Ensimmäisessä kirjeessään Collan kirjoitti:¹³

--- Niin pitkälle olemme päässeet, että paikan saamme etelästä ja paljon paremman kuin osasimme ajatellaan. Maanviljelysvirastolla on yksi paikka, jonka antaisivat meille, Azovan meren eteläpuolella ei kaukana Mustasta merestä. Maata siinä on 11000 eekkeriä ja siinä on 270 eekkerin suuruinen hedelmätarha, käsittäen kaikkia etelämaan hedelmiä. Maaviraston päämies on kotoisin sieltä ja hän haluaa antaa meille parhaan paikan mitä on saatavissa. Maan poikki juoksee pieni virta. Me sanoimme, että haluaisimme paikan, jossa voisi myöskin harjoittaa kalastusta maanviljelyksen ohella ja hän, Maaviraston päällikkö, sanoi, että se voidaan hyvin järjestää siten, että hän antaa toisen pienemmän paikan, joka on meren rannalla ja siitä käsin voidaan harjoittaa kalastusta sen verran kuin maanviljelykseltämme voimme. Kalastusmahdollisuudet ovat siellä erittäin hyvät. Tämä on selostus vain yhdestä paikasta, mutta paikkoja on parisen sataa, joista voimme valita. Muutaman päivän kuluttua lähdemme niitä katselemaan. Kaikki suurimmat tilat sijaitsevat Kubanskin läänissä. ---

Kuvaus jatkuu Collanin toisessa kirjeessä, joka tuli perille samana päivänä kuin ensimmäinen:

--- Valinnan saamme tehdä Euroopan rikkaimmasta ja ihanimmasta seudusta. Paikkoja, joista saamme valinnan tehdä, on lähellä Batumia sekä Bakua. Tukuttain on suosituskirjeitä Kaukaasian edustajalta, joka on erittäin kiintynyt meihin ja meidän suunnitelmiimme. Luulemme siis, että meillä on kaikki mahdollisuudet mitä saattaakin olla. Täällä ei tosin kaikki käy niin joutuin

¹³ Toveri 12.6.1922.

kuin pitäisi, vaan kyllä asiat saadaan kuntoon kun ei hätäillä. Näimme tänään yhden New Yorkista tulleen maanviljelysryhmän edustajan, jolla ryhmällä on paikka etelässä. Hän oli asioilla täällä. Hän sanoi heillä olevan erittäin hyvän paikan ja kaikki ovat tyytyväisiä oloihinsa. He ovat alkaneet kevätkylvöt. Teidän pitäisi myöskin varustaa asioitanne mahdollisimman pian kuntoon lähdön varalta. --- Tulevaisuus joka tapauksessa näyttää erittäin lupaavalta. Pitäkää toiminta hyvin käynnissä ja me teemme parhaamme, että asiamme tulee hyvin onnistumaan.

Kirjeissä kuvattiin retkikunnan kokemia hankaluuksia ja vakuutettiin, että kommuunille kyllä paikka Etelä-Venäjältä löytyisi.

Samana päivänä, kun kirjeet olivat saapuneet, peruttiin edellispäivänä tehty päätös. Pian saatiin Collanilta vielä lisäselvitystä: Pišvanovin ja Sultan Girejevin hevossiitostiloille asettuisi uudisasukkaiksi osuuskunnan kommuuni. Kommuunille vuokrattavasta 4650 desjatiinan (5080 hehtaarin) alueesta oli tehty sopimus Donin Alueen Maahallinnon kanssa 24.5.1922 eli jo pari viikkoa ennen kahden ensimmäisen kirjeen saapumista Amerikkaan.¹⁴ Venäjältä ei vielä ollut säännöllistä postiyhteyttä muuhun maailmaan, ja siksi kirjeiden kulku saattoi olla epämääräistä. Retkikunnan kirjeet saapuivat kuriirilähetyksinä Berliinin ja Tukholman kautta. Sopimuksesta tehtiin kolme kappaletta. Yksi jäi kommuunille, yksi lähetettiin Moskovaan maatalousasiain kansankomissariaattiin ja yksi Teknisen avun keskusvirastoon.¹⁵

Vuonna 1921 kuivuus oli tuhonnut Donin seudulta laajalta alueelta koko sadon ja suuri osa väestöstä muutti pysyvästi etelämmäs Kubanin alueelle. Niinpä työvoimasta oli huutava pula. Kaikkiaan neuvostohallitus oli varannut eri puolilta Venäjää 300 000 hehtaaria ulkomailta saapuvia yhteisöjä varten. Kylväjän maa-alue oli siten noin 1,7 prosenttia koko varatusta alueesta. Alueen maksimilämpötila kesäisin on 38 °C ja talven minimi -10 °C. Tuulisuutta ja mahdollista kuivuutta pidettiin pahempina ongelmina kuin lämpötiloja.

Kommuunin järjestäytyttyä esitti Avustusyhdistykseen kuuluva pieni venäläisryhmä ajatuksen, että he voisivat yhdistyä suomalaisosuuskuntaan ennen matkaan lähtöä. Kutsuttiin koolle kokous, johon kaikki halukkaat olivat tervetulleita. Kokouksessa 16.7.1922 päätettiin yhdistyä ja että kommuunin nimeksi tulisi ”Seattle”. Nimestä tehtiin venäjänkielinen väännös ”Сяатель”, joka tarkoittaa kylväjää ja ääntyy suunnilleen ”Seitel”. Yhdistynyt kommuuni lähetti valtuuskunnan New Yorkiin ostamaan maatalouskoneistoa. Ostamisessa oli omat hankaluutensa, sillä kenelläkään ei ollut kokemusta suurimittakaavaisesta maanviljelystä eivätkä rahatkaan siirtyneet New Yorkiin ongelmitta. Koneita jo lapsuusvuosistaan asti

¹⁴ Sopimus suomenkielisenä teoksessa Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 18-21 ja venäjänkielisenä Rostovin arkistossa tunnuksella GARO 1390-11-90-29.

¹⁵ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 2.

tunteva toveri Collan oli Venäjällä, joten hänestä ei apua ollut. Koneet kuitenkin saatiin ostetuiksi, eivätkä ne myöhemmistä tuloksista päätellen olleet virhehankintoja. Kommuuniin liittyi vielä ennen Venäjälle muuttoa Staubenvillessä Ohiossa perustettu pieni kommuuni ”Life”.¹⁶ Siinä oli vain 12 jäsentä, eikä niin pieniä yksittäisiä ryhmiä haluttu Venäjälle. Venäläiset jäsenet olivat hyödyksi suomalaisille. Venäläisiä oli vähän eikä heistä ollut uhkaa suomalaisten päätösvalalle. Heistä oli kuitenkin suuri hyöty kielitaitonsa takia.

Reinikan Helsingistä loppukeväästä lähettämä rahanpyyntösähkösanoma sai lisävalaistusta kirjeessä, jossa hän kertoo olevansa Pietarissa sairaana. Ilmeisesti hän oli päässyt Pietarista Helsinkiin, josta oli sähkösanomansa lähettänyt. Reinikka ei kuitenkaan lähtenyt takaisin Amerikkaan, sillä hän oli syksyllä vastassa Venäjälle tulijoita. Karjalasta tiluksia etsinyt Enholm jäi hetkeksi Karjalaan. Hän oli ammattipuutarhuri ja nimitetty jo kesällä 1922 Karjalan Neuvostohallituksen puutarhuriksi. Hän siirtyi Kylväjälle ja perusti sinne kommuunin puutarhan vuonna 1926. On tosin myös tieto, että Enholm olisi ollut ensimmäisiä traktorikuskeja Kylväjällä ja siten ollut siellä jo syksyllä 1922.¹⁷ Enholm oli Kylväjän asukkaita ainakin vuoteen 1968 asti, jolloin häntä vielä kahdeksissakymmenissä toimi neuvonantajana puutarhan hoidossa.¹⁸

Kommuunin toimintaehdot

Kommuunin toimintaa säänneltiin kahdelta taholta. Suurin määräysvalta oli Neuvosto-Venäjän valtiolla, joka asetti ehtoja sille, miten viljeltäväksi luovutettua maata oli käytettävä ja miten kommuunin odotettiin sijoittuvan osaksi neuvostotaloutta. Oli asetettu myös kommuuneja koskevia järjestäytymissäntöjä. Toiset säännöt tulivat kommuunin sisältä yhteisön omina keskinäisinä sopimuksina työn ja tuloksen jakamisesta, pääoman sijoittamisesta ja ylipäättään kommuunina elämisen ehdoista. Valtion säännöt määräisivät sen, mitä piti saada aikaan ja omat säännöt sen, miten tavoitteet täytettiin. Kylväjä poikkosi monista muista kollektiivitalouksista sikäli, että se pyrki tuottamaan viljaa myös yhteiskunnalle eikä vain omiksi tarpeiksi.

Clas Collan teki Venäjän hallinnon kanssa alustavan sopimuksen kommuunin toimintaehdoista. Osapuolet allekirjoittivat sopimuksen, kun kommuunin johtajisto oli tullut päätösvaltaisena Venäjälle. Kylväjä-kommuunille osoitettiin 5100 hehtaarin kokoinen alue, joka koostui kahdesta tilasta. Pišvanovin ja Sul-

¹⁶ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 15.

¹⁷ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 3.

¹⁸ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 14.

tan Girejevin (eräiden lähteiden mukaan Daniltšenko) hevossiitostilat oli otettu valtion haltuun ja nämä alueet yhdistettiin ja luovutettiin Kylväjälle. Matka tilan laidalta toiselle oli viitisentoista kilometriä, joten pienviljelystä ei ollut kysymys. Maa oli niukasti viljeltyä, sillä vaikka maaperä on hedelmällistä mustaa multaa, sen muokkaaminen ilman vahvoja koneita on mahdotonta. Pintamaa on kovaa ja kynnös pitää ulottaa syvälle. Härkävetoisilla auroilla ei saada pintamaata puhkaistuksi eikä kynnetyksi niin syvälle, että maaperään sitoutunut kosteus vähäsateisella alueella saataisiin kunnolla hyödyksi. Niinpä arolla kasvoi lähinnä aroheinää (alfalfa, sinimailanen) ja koiruohoa.

Valtion kanssa tehdyn sopimuksen mukaan kolmena ensimmäisenä vuotena ei valtio kantaisi veroja. Sen jälkeen vero olisi kymmenesosa tuotannosta, heinästä vain 6 prosenttia. Heinä pitäisi toimittaa rautatieasemalle, josta valtio kuljettaisi sen tarvitseville. Siemenviljan ja aiemmin alueella viljelemättömien kasvien tuotanto olisi verotonta. Kylväjän verovapautta jatkettiin, kunhan se sitoutui toimimaan mallitilana ja investoimaan veroista säästyneet rahat kommuunin toimintaan. Sopimuksen voimassaoloaika oli 18 vuotta.

Erityisehtoina oli, että puolueen edustajille olisi tarjottava kyyti lähiseudun muihin kollektiivitalouksiin. Yhteiskunnan varassa eläville ja sotainvalideille olisi annettava apua samoin ehdoin kuin muutkin alueen taloudet antavat. Olisi myös viljatoimituksina annettavia vapaaehtoisia lahjoituksia armeijalle ja laivastolle. Kommunistisiin järjestöihin kuuluvien miesten olisi osallistuttava asepalvelukseen. Kommuunin kuuluisi kustantaa aseharjoituksiin osallistuville ylöspito.

Valtio tukisi kommuunia asiantuntija-avulla sekä rotusikojen ja -lampaiden hankinnassa. Ehtona oli, että eläimet maksettaisiin luonnontuottein. Kaikki ulkomainen tuonti olisi Kylväjälle tullitonta. Alkuvaiheessa valtio antaisi korottoman lainan karjan lisäämiseksi ja viljelypinta-alan kasvattamiseksi. Lisäksi valtio tukisi sivuraiteen rakentamista kommuunin maille kuljetuksia tehostamaan. Ehdot vaikuttivat erinomaisilta ja monin osin ne toteutuivatkin.

Amerikansuomalaiset lähtivät Yhdysvaltain ja Kanadan järjestäytyneistä oloista Neuvosto-Venäjälle, joka oli hädin tuskin toipumassa valtavista yhteiskunnallisista mullistuksista. Minkään toimimisesta ei olisi takeita. Oli varauduttava kahden vuoden mittaiseen elämään, jossa olisi pärjättävä mukana tuodulla tavarella. Jopa peruselintarvikkeet oli otettava mukaan. Vaikka monenlaiseen osattiin varautua, niin yllätyksiä olisi edessä sekä elämän perusasioissa että virkakoneiston toiminnassa. Kommuunielämään sopeutuminen tulisi olemaan haaste, vaikkei ulkopuolisia ongelmia olisi lainkaan.

Clas Collan oli ensimmäisenä suomalaisena Kylväjän mailla alkukesästä 1922. Seuraavat 101 Kylväjä-kommuunin asukasta saapuivat Amerikasta suurena ryhmänä saman vuoden lokakuussa.

Ensimmäisten kylväläisten matka uuteen kotiin syyskesällä 1922

Kun alkukesällä 1922 oli päätetty, että jo loppukesästä muutettaisiin Venäjälle, ryhdyttiin kiireisiin valmisteluihin. Viihteelle oli kuitenkin sijansa, sillä 23.7.1922 pidettiin iltamat alueen agitatsioonikassan kartuttamiseksi.¹⁹ Kehotettiin ”jättämään pois pikkumaisuus, halpamaisuus, arkuus, pelkuruus ja haluttomuus. Eriytyisenä numerona on näytöskappale ’Rakkautta ja politiikkaa’, hauska sekoitus. Jos sen kestäessä ei ole väsyttänyt itseänsä naurulla, niin voi sitten tanssia niin paljon lopuksi, että varmasti saa makeat unet maanantaita vasten.” Varsinaiset läksiäisillatsut olivat 3.8.1922 eikä niiden ohjelmasta ole muuta tietoa, kuin että se on illan tarkoitusta vastaava ja että lopuksi tanssitaan Herraisen soitolla.

Vaikka innostus oli suuri, se ei aivan kaikilla johtanut konkreettisiin toimiin. Lähdön perumisen syynä oli monilla kyvyttömyys investoida 500 dollaria kommuunin kassaan. Tästä yhteisön johto antoi ankaraa lehtikritiikkiä todeten perujien olevan pelkureita, jotka odottavat parempaa aikaa eivätkä anna apuaan nyt, kun sitä erityisesti tarvittaisiin: ”Heidän pitäisi päästä työväenvaltiossa valtaan niinä räkänokkina räyhääjinä mitä ovat täälläkin”.²⁰ Jatkovasti kirjoitettiin epävarmoista tai pettyneistä kommuunilaisista hyvin ikävään sävyyn.²¹

Oli ehtinyt kulua vain pari kuukautta lähtöpäätöksestä, kun sunnuntaina 13.8.1922 astui Seattlen Chicago–Milwaukee -asemalla Kylväjän 77-henkinen joukko New Yorkin junaan. Lähtijöistä 39 oli miehiä, 12 naisia ja lapsia 26. ”Junan lähtiessä kajahti ’Vapaa Venäjä’ vaunusta, joka vei joukosta tuntuvan osan parhaimmistoamme.” Rautatieyhtiö oli huomaavaisesti varannut heille kaksi ylimääräistä vaunua matkustajia ja tavaroita varten. Matkan varrella Keskilänneestä ja Idästä oli määrä tulla mukaan muita kommuuniin liittyneitä niin, että lopulta olisi koossa 101 henkeä.

Kommuunilaiset astuivat New Yorkissa 26.8.1922 Rotterdam-nimiseen laivaan. Laivamatkan piti alun pitäen suuntautua suoraan Mustallemerelle, mutta Kreikan ja Turkin välinen sota muutti suunnitelman niin, että matka suuntautuikin Pietariin. Lähtöjuhlassa oli runsaasti tovereita hyvästelemässä ja lähettämässä terveisiä Venäjän voitokkaalle proletariaatille. Samassa laivassa oli myös Kuzbasiin menijöitä. Kylväjäläisten matkan tunnelma oli innokas ja tarmoa uhkuva.²²

¹⁹ Toveri 20.7.1922.

²⁰ Toveri 23.2.1922.

²¹ Esimerkiksi Työmies 21.11.1923; Toveri 19.6.1928.

²² Toveri 9.11.1922.

Tzelina, Vladikavkax, Donetz-laakso, Venäjä, syysk. 30 päivä 1922

Matkalle läksimme New Yorkista elok. 26 päivä. Holland–America linjan laiturille Hobokenissa, oli kokoontunut New Yorkin tovereita sankat joukot sanomaan meille Etelä-Venäjälle ja Kuzbakseen läksijöille hyvästit. Vähää ennen puolta päivää puristimme heidän kättään hyvästiksi ja nousimme laivaan nimeltä "Rotterdam". Onnentoivotukset meille läksijöille oli sinne jääviltä tovereilta todella muutakin kuin pelkkiä tavanmukaisia sanoja.

Kello 12 irrotettiin laivan köydet ja aluksemme alkoi hiljalleen etääntyä rannasta. Rannalla olevat toverit heiluttivat hattuja ja nenäliinojaan hyvästiksi sekä huusivat toverillisia hyvästejään meille. Me vastasimme hyvästeihin vetämällä laivan peräpuoleen suuren punaisen lipun rannalle jäävien tovereiden suureksi riemuksi ja porvareiden harmiksi. Jo alkavat rannalle jääneet toverimme häipyä näköpiiristämmä, vain eroitamme heitä enää kaukoputkien avulla, vaan sieltä vieläkin huiskutetaan meille hyvästiä. Tämä oli epäilemättä jokaisen meidän elämässämme suuri merkkitapaus ja sen jättämä vaikutus pysyy mielessämme läpi elämämme.

Tuossa sivuntuu Vapauden patsas. Toverit tekevät eräitä huomautuksia sen suhteen. Sumuisenlaisen autereen läpi näyttää patsas kovin harmaalle ja raskaalle. Synkkänä se tuijottelee meitä ohimenijöitä. Pitkä ja synkkä on

Kylväjäläisiä lähdössä Seattlestä Venäjälle Chicago–Milwaukee–junareitillä.

Lähde: Kylväjän museo.

myöskin tie, joka Amerikan työväenluokan tulee kulkea ennen kuin tuo pronsimöhkäle on todella heidän vapautensa symboli.

Ulos merelle päästyä olivat kaikki mitä parhaimmalla tuulella. Tähän vaikutti kai sekin, että päästiin vihdoin pois likaisesta ja löyhkäävästä New Yorkista, joka ainakin meille länteläisille, jotka toki olemme tottuneet hengittämään raikasta ilmaa, tuntui hyvin tukahduttavalle ja vastenmieliselle. Enin kuitenkin hilpeytemme vaikutti se lämmin ja toverillinen hyvästijättö New Yorkin tovereilta, jota vieläkin muistelemme.

Näihin jäähyväisiin päättyi monen kylväjäläisen Amerikan siirtolaisuus, uusi manner jäi taakse lopullisesti. Toisaalta jotkut pahasti pettyneet palasivat hyvin pian. Eräät olisivat halunneet palata, mutteivät voineet. Muuttomatka jatkui optimistisen tunnelman vallitessa ja vanhaa valtaa uhmaten:

Matka yli Atlantin oli hyvin hupaisa. Laulettiin, tanssittiin ja järjesteltiin asioita. Rotterdamiin Hollantiin, saavuttiin syysk. 4 päivä. Rotterdamista jatkoimme matkaa "Warsova" laivalla seuraavana päivänä. Pysähdyimme Saksassa, mutta emme poikenneet maihin. Laivamme meni läpi Kielin kanavan ja oli meillä tilaisuus siinä silmäillä tuon kuulun teollisuusmaan elämätä. Kahdeksas päivä saavuimme Danzing'iin. Lukuisa määrä Englannin ja Ranskan sotalaivoja makasi satamassa. Kello 12 päivällä pysähdyttiin Pida (entinen Könisberg) satamassa. Lättiläiset matkustajat astuivat tässä maihin. Yhteksäntenä päivänä saavuttiin Libaun. Vastassa oli Venäjän soviettihallituksen edustaja toveri Semenoff kirjurinsa toveri Vero'n kanssa. Jokaisessa satamassa oli meidän ja Kuzbasryhmän punaiset liput saaneet liehua vapaasti. Libaussa valkoisen hallituksen viranomaiset komensivat laskemaan lippumme alas. Määräystä ei toteltu. Uhattiin vangitsemisella ja röyhkeätä esiintymistä harjoittavat viranomaiset aikoivat nähtävästi uhkaustaan panna käytäntöön. Paikalle rientää neuvostohallituksen edustaja ja soittokuntamme alkaa hartaudella soittaa Internationalea. Liput hulmuavat mahtavana ja siihen se uhkauskin jää. Rannalla olevat työläiset yrittävät osoittaa suosiotaan, mutta raakalaispoliisi riehuu joukossa estäen sen. Jätämme Libaun tietoisena mitä on valkoisen komento, vaikkapa vain vilahdukselta saimme nähdä sitä.

Laivamatka päättyi Pietariin. Perille saapuminen oli matkaajille ylevöittävä kokemus:

Syysk. 11 päivä kello 2 saavumme Pietarin satamaan. Laivan hiljoilleen liukuessa satamaan soittaa soittokuntamme koko ajan Internationalea. Loppumatoin, lukematoin määrä punalippuja hulmuu tervehtien meitä. Mieliälä joukossamme nousee nähdessä edessään tämän mahtavan näyn. Kun laiva on kiinnitetty satamaan, onkin siinä jo vastassa tuhansiin nouseva väkijouk-

ko, siinä järjestyneenä joukkona on Pietarin yliopistojen oppilaat Sinovjevin johdolla, siinä upseerikoululaiset, siinä usean muun oppilaitoksen oppilaat professoriensa ja opistojensa johtajain johdolla. Pietarin hallinnon toimeenpanevan komitean jäsenet. Puheita pidetään usealla eri kielellä ja lausutaan meidät tervetulleiksi Työn Venäjälle. Puheiden jälkeen marssii kuulut Pietarin puolustusjoukot, johon päättyy vastaanottojuhlallisuudet. Jos New Yorkista lähtö oli vaikuttava ja mieliimme painuva, niin oli tämä tervetuliaisjuhla puheineen niin mahtava ja voimakas, että sen luoma tunnelma ei hijoudu pois koskaan. Jokainen meistä tässä tilaisuudessa vannoi hiljaisen pyhän valan olla uskollinen ja puolustaa tätä maata ja sen työtätekevää väestöä kaikella millä voi ja lupasi sydämensä syvimässä ahertaa ja uurttaa niiden tuhojen korjaamiseksi ja talouden rakentamiseksi minkä valkoinen vihollinen on rappiolle saattanut.

Juhlien päätyttyä käytiin läpi ne muodollisuudet, jotka maihin noustessa vaaditaan. Luonnollisestikin tämä oli vaan muodollinen kuulustelu ja asiallinen registeriöiminen ketä ja mistä ollaan ja minne mennään ja mitä varten.

Ensimmäiset kylväjäläiskommunaardit otettiin juhlavasti vastaan Venäjällä.

Lähde: Kylväjän museo.

Matkalaiset olivat taas saaneet vanhan mantereen maata jalkojensa alle, mutta matka oli ajallisesti vasta puolivälissä. Heidät sijoitettiin Pietarissa yhteen junanvaunuun, tavaroita varten oli 10 vaunua. Junamatka Tselinaan oli todellisuudessa paljon vaivalloisempi kuin lehtikirjoitus antoi ymmärtää: vaunuja yritettiin varastaa ja niitä irroteltiin vikoihin vedoten, sisällissodan rippeet aiheuttivat epäjärjestyä.

Viivymme Pietarissa neljä vuorokautta. Se oli meille kaikille kiireistä aikaa. Suuret tavaramäärämme piti huoltaa ja lastata vaunuihin, käydä yhdellä ja toisella asialla. Mutta kyllä koetimme kiireenkin keskellä silmätä tätä punaista Pietaria ja tutustua siihen. Näkemistämme täältä olisi hyvinkin paljon kirjoittamista mutta, aivan suoriksi ja totta puhuen, meillä on nytkin niin kiirettä ja paljon hommaa, että aikaa ei kaikelle tuolle ole, siksi jätämme sen. Moskovassa pysähdyimme vähemmän aikaa ja jatkoimme matkaamme tänne todella suureen ja mahtavaan etelään, jossa nyt olemme. Viljankorjuu oli käynnissä ja sitä katselimme miltei koko matkan. Myöskin katselimme niitä tuhon jälkiä, joita Judenitshin valkoiset ovat näillä mailla tehneet. Mutta niin paljon hirveätä tuhoa kuin valkoiset ovat kylväneetkin, elämä sykkii taasen eloisasti ja voimakkaasti Venäjän talonpojankin rinnassa, sillä kylvöt ovat tuottaneet taasen runsaan sadon ja siitä iloitsee raataja.

Pitkän ja uuvuttavan matkan päätteeksi tultiin perille. Silminnäkiäkuvauksen mukaan²³ ”... heidän edessään aukeni suunnaton, rannaton lakeus. Maata oli. Taisaisella lakeudella ei tuntunut olevan mitään rajoja. Niin pitkälle kuin silmä kantoi, oli yhtäjaksoista aavikkoa, joka jossain näköpiirin rajalla yhtyi taivaan sineen.”

Tunnelma oli perillä iloinen ja mielet täynnä toiveikkuutta. Maanetsintäryhmän jäsen, matkalla sairastunut Alarik Reinikkakin oli tervehtynyt. Ilmeisesti hän ei ollut palannutkaan Amerikkaan, vaikka oli sähköessään pyytänyt rahaa paluumatkaa varten.

Kotiimme Tzelinaan pääsimme syyskuun 26 päivänä. Jo Pietarissa oli vastassamme tänne viime talvena tullut edustajamme toveri A. Reinikka. Hän opasteli ja tuli mukana myöskin tänne. Täällä oli vastassamme muiden muassa toiset edustajatoverimme Klaus Collan ja venäläinen toverimme, joka on ollut koko ajan asioitamme huoltamassa täällä. Matka, niin pitkä kuin se olikin, oli erittäin hupaisa ja kaikki joukossamme olivat perillekin päästyä iloisia ja terveitä. Ja nyt sitten täällä, täällä, jossa on maailman parhain ja terveellisin ilmasto, jossa luonto on niin mahtavaa ja suurta, täällä suuren vainiomme keskellä me nyt olemme kovassa ja kiireisessä työssä. Ei vanhemmatkaan joukkomme jäsenet väsymystään tunne, eivät valittele, nuorekkaasti ja eloisasti heti töihin iskettiin. Hyvää näkyä olevan maanlaatu, runsaan sadon antaa

²³ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 18.

tämä multa. Sen toteaa koko tämän seudun pellot ja kylvöt. Kumpahan vaan saisimme vielä oikeita kelpo miehiä, ja naisia sieltä tänne tähän suureen kotiimme, jossa on niin paljon työtä ja toimittavaa.

Neljä vuotta myöhemmin nimimerkki Hj. S. kirjoitti samasta ensimmäisen ryhmän saapumisesta.²⁴ Hänen kuvauksessaan huokuu jotain muuta kuin innostus:

Neljä vuotta sitten, kun kommuunan ensimmäiset jäsenet saapuivat nykyiselle paikalle, ei ollut muita rakennuksia kuin jokunen savihökkeli miestä pitkän aroheinän peitossa. Bandiitteja vilisi joka puolella, ympäristön väki katseli nurjamielisesti uusiin tulokkaisiin ja kaiken tämän lisäksi malaria alkoi heti ensi päivästä ahdistaa uutta asukasta.

Asettuminen Kylväjälle

Uudisasukkaiden kestävyyttä koeteltiin heti alkuunsa. Matkatavaroita purattaessa havaittiin hiirten saastuttaneen ja tuhonneen vaatteet. Uusien vaatteiden hankinta autiolta seudulta oli aluksi mahdotonta. Pieniin jyrсийöihin jouduttiin tutustumaan hyvinkin läheisesti.²⁵

Tiloilla oleviin rakennuksiin, vaikkakin huonokuntoisiin, piti ennakkotietojen mukaan kyetä majoittamaan viitisensataa henkeä ja niiden piti sopimusten mukaan olla tyhjä, vaan eivätpä olleet. Vaikka maat oli vuokrattu edellisille asukkaille vain vuodeksi, pitivät vuokralaiset muuttomääräyksistä huolimatta edelleen rakennuksia hallussaan. On mahdollista, että he eivät etukäteen edes tienneet uusista asukkaista. Niinpä tulokkaat joutuivat yöpymään Tselinan rautatieasemalla: miehet teltoissa, naiset ja lapset aseman sisätiloissa. Aseman lähellä oli tyhjä maatila, jonne kommuunilaiset pyysivät lupaa saada asettua, jottei ketään tarvitsisi häätää kodistaan. Tähän pyyntöön ei maavirasto suostunut. Lopulta parin viikon odottelun jälkeen 13.10.1922 päästiin muuttamaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti tiloihin, kun maavirasto oli lähettänyt paikalle sotilaita ja härkävaljakoita, jotka pakkokeinoilla muuttivat edelliset asukkaat pois.

Häätö oli ideologisesti hankala asia kylväjäläisille. Häädetyt olivat löyhästi järjestäytyneet yhteisö Bednota (Беднота, ”Köyhä väki”) eikä huono-osaisten ajaminen pois asumuksistaan sopinut kylväjäläisten ajattelutapaan. Sen verran pahaa mieltä pakkomuutto aiheutti, että naapurusto kieltäytyi myymästä

²⁴ Punainen Karjala lokakuu 1926 (tarkka päivämäärä ei tiedossa).

²⁵ Cherny R. W. and Bernstein S.: Seattle/Seiatel’: ”The American Commune” in the Soviet Union 1922–1939.

Kylväjän merkittävin rakennus kommuunin alkuajalta: yhdistetty ruokala, kerhotila, asuntola ja leipomo. Kuva otettu 7.11.1922. Kuvassa on toistasataa henkeä ja lähes kaikki Kylväjällä tuolloin asuneet. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

tulokkaille elintarvikkeita. Boikotti kesti suomalaisten mukaan²⁶ onneksi vain joitakin viikkoja ja naapurisuhteet kehittyivät pikkuhiljaa hyviksi. Toisaalta Anna Louise Strong kertoi, että kesti pari vuotta ennenkuin kommuunille suostuttiin myymään edes yhtä kanaa.²⁷ Aksel Markkanen muisteli 10 vuotta myöhemmin²⁸

²⁶ Esim. Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 22.

²⁷ Strong A. L.: I Change Worlds: The Remaking of an American, 157.

²⁸ Rintama 12.8.1932.

boikotin murtuneen, kun eräs talonpoika suostui myymään yhden lampaan. Tästä seurasi se, että lihasta tuli suorastaan ylitarjontaa, kun muutkin halusivat myydä tuotteitaan.

Kylväjän illanvietot olivat mieleen lähikyläen nuorille ja heidän myötään vanhempikin väki kiinnostui kommuunin toiminnasta. Erityisesti lauantai-iltaisin järjestetyt tanssit olivat suosittuja kokoontumistilaisuuksia. Ne kestivät usein aamunsarastukseen ja niitä kutsuttiin amerikkalaisiksi tanssiaisiksi.

Kulttuurierot tulijoiden ja paikallisten välillä olivat valtavat. Paikallinen väestö piti vastasaapuneita hienona herrasväkenä, koostuihan heidän oma vaatepartensa virsuista ja rääsyistä. Talonpojat ihmettelivät Kylväjän rautahepoja ja jopa kurkivat traktorien alle nähdäkseen siellä lymyävän härän. Tulijoita hämmästeltiin outotapaisina ulkomaalaisina, ei uudenaikaisina maanviljelijöinä.

Edes kommuunin amerikanvenäläisiä ei hevin hyväksytty yhteiskunnan jäseniksi.²⁹ Heidän katsottiin olevan enemmän amerikkalaisia kuin venäläisiä ja menneen pilalle ulkomailla ja unohtaneen vanhat tavat. Heitä ei tunnistettu venäläisiksi kuin kielestä. Tämä ongelma todettiin myös valtiollisella tasolla ja siitä tehtiin erikoinen johtopäätös. Venäläisiä paluumuuttajia ei missään tapauksessa saisi sijoittaa kotiseudulleen. Oli havaittu, että lyhyessä ajassa amerikkalaiseen työkulttuuriin tottuneet amerikanvenäläiset omaksuivat kotiseutunsa vanhat tavat. Tätä kutsuttiin nimellä ”muzikatsija” eli musikaksi muuttuminen. Katsottiin, että uutta teollista työkulttuuria ei näin saataisi edistetyksi. Sekä suomalaisia että venäläisiä tulijoita yhdisti kutsumanimi. Kaikkia kutsuttiin joko sanalla ”kommu-naardit” tai ”hullut”.

Paikalliset asukkaat havaitsivat toki, miten murskaavan ylivoimaisella tehokkuudella uudet asukkaat maitaan viljelivät. Monet heistä halusivat liittyä kommuuniin, mutteivät suinkaan kaikki. Arvostettiin toki sitä, että Kylväjä auttoi asukkaita vaikkapa lääkkein. Kuitenkin kommuunin kova työtahti, kielteinen suhtautuminen alkoholiin ja uskontokielteisyyksivät monille liian outoja asioita hyväksyttäviksi.

Kun asumisolot olivat vaikeat ja välttämättömien koneiden tulo Amerikasta viivästyi, monet vastikään saapuneet palasivat Amerikkaan edes aloittamatta töitä uusissa oloissa. He eivät luonnollisestikaan antaneet palattuaan kovin positiivista kuvaa Kylväjästä. Vastakritiikki sanoi heidän syyttävän lasta synnytystuskista.

Kylväjän alueen rakennukset olivat päässeet asumiskelvottomaan kuntoon. Niinpä asumukset olivat kommuunilaisten saapuessa enimmäkseen maanvaraisia savimajoja. Majat olivat huonokuntoisia, joten talven lähestyessä oli kiire saada ne edes auttavasti asuttavaan kuntoon. Joitakin hökkeleitä saatiinkin korjatuiksi. Pappilan puinen rakennus oli säilynyt kohtalaisen ehjänä ja sitä käytettiin tilapäisenä ruokalana ja sen pienemmät sivuhuoneet annettiin perheille asunnoiksi. Ensimmäinen oikea rakennus oli sauna, joka valmistui varhaiskevällä 1923. Sen rakennusmateriaalit haalittiin vanhoista puretuista vilja-aitoista. Seuraavaksi rakennettiin ruokala, jossa koko kommuunin väki yhdessä ruokaili. Ruokala oli 30 metriä pitkä ja yhdeksän leveä. Tarkoitus oli järjestää ruuanlaitto ja ruokailu yhteisesti alusta alkaen. Puretut vilja-aitat korvattiin kokonaan uudella. Sikalan rakentamisella oli kiire, sillä siat lisääntyivät nopeasti. Talousrakennukset olivat välttämättömiä, ja siksi varsinaisten asuintalojen rakentaminen viivästyi muutamalla vuodella.

Asunto-ongelma paheni, kun vuoden 1922 lopulla ja vuoden 1923 alkupuolella saapui kymmeniä uusia tulijoita lähinnä Amerikasta. Heidän majoittamisensa oli hyvin hankalaa. Heitä oli sijoitettava jo asuttuihin huoneisiin, joten jopa kolmen tai neljän perheen täytyi asua yhdessä. Asuntopulaa helpotettiin uudella suurella savimajalla, jossa oli 18 huonetta. Rakennustarvikkeita oli niukasti, joten maja

²⁹ Romanovski I.: PhD diss., Moscow State University of Culture and Arts, 2012.

Kylväjän keskusrakennuksen rakentamista. Lähde: Seth Bernstein.

rakennettiin puoleksi maan sisään paikallisilta asukkailta omaksutulla tavalla. Maanpäälliset seinät rakennettiin itse tehdyistä, auringossa kuivatuista tiilistä. Ne peitettiin vielä multavallilla suojaksi kuumuutta vastaan. Tässä majassa asui kolmisenkymmentä henkeä.

Rakennusmateriaalien hankkiminen oli työlästä. Oli totuttu siihen, että sahatavaraa saisi helposti, olivathan uudisasukkaat kotoisin metsäisiltä seuduilta. Arolla ei puita kasvanut ja puuaines oli hankittava muualta. Volgan-Kaspian puustrustilta ostettiin 13 junavaunullista rakennuspuutavaraa. Lisäksi hankittiin kaksi vaunullista sementtiä. Nämä lähetykset tulivat hyvin perille, mutta yleensä kuljetukset olivat epäluotettavia. Saatettiin joutua etsimään hävinneitä junavau-nulasteja omin toimin ja osa tavaroista katosi lopullisesti. Kun toveri David Oja oli hakemassa Moskovan tavara-asemalta Amerikasta toimitettua puimuria, hän kahdeksan vuorokautta puimurin turvana matkustettuaan havaitsi palanneensa lähtöasemalle.³⁰

Ensimmäisen Kylväjä-talven arvaamattomana erityisvitsauksena olivat hiiret ja siiselit.³¹ Niitä oli tilalla miljoonittain. Ne söivät vaatteet, jalkineet ja vieläpä haulikon panoksista ruudin. Erään asukkaan sanoin: ”Jos minne astui ulkona, niin puolikymmentä hiirtä litistyi jalan alle”. Ne kävivät myös nukkuvien ihmisten kimppuun, purivat varpaita ja korvia. Hiiriä tuhottiin tuhatmäärin, mutta vasta luonto ne sittemmin omilla keinoillaan hävitti. Vielä pahempaa oli kuitenkin tu- lossa. Vuosi 1932 oli äärimmäisen paha hiirivuosi. Kylväjällä tapettiin keskimäärin

³⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 33.

³¹ Tadeuš P. J.: Amerikkalainen kommuuni Kylväjä, 15–16.

55 000 hiirtä päivässä ja puolentoista kuukauden aikana lähes kaksi miljoonaa.³² Alueviranomaiset perustivat erityisen hiirienhävitysosaston. Kaupungeissa kävely kävi hetkittäin mahdottomaksi ja jopa junat joutuivat niiden takia pysähtymään. Ilmeisesti aroseuduilla tällaista toisinaan tapahtuu. Hiirten määrä saattoi olla seuraus siitä, että peltoja alettiin viljellä eivätkä niillä asuneet jyrsijät enää voineet jäädä aloilleen. Arveltiin sellaistaikin, että sapelihaukat olisivat Kylväjän pienjyrsijöiltä pelastaneet.³³

Kommuuniin liittyi jo ensimmäisenä vuonna syksyllä 1922 paikallista väkeä, eivätkä kaikkien aikomukset olleet aivan rehelliset.³⁴ Clas Collanin apuna kommuunille kotia etsittäessä toiminut Isak Peskov sai aluksi palkkaa tulkkina olemisesta. Kun tulkkauspalvelua alettiin pitää tarpeettomana, hän tarttui mahdollisuuteen jäädä kommuunin jäseneksi, jos hän luopuisi neljän kuukauden palkastaan. Kun kommuunin välit paikallisväestöön eivät aluksi olleet kunnossa eikä kommuunin kanssa suostuttu käymään kauppaa, oli kaikki ulkopuolelta tarvittava hankittava muualta, usein Rostovista asti 150 kilometrin päästä. Niinpä muutaman ihmisen oli melkeinpä jatkuvasti oltava liikkeellä tavaraa hankkimassa. Paikalliset olot hyvin tuntenut Peskov hoiti usein kommuunin asioita ja kuljetti mukanaan suuriakin rahamääriä. Rahaa kuitenkin katosi vaikkapa niin, että ”raitiovaunussa varastivat”.

Kommuuniin tuli Peskovin myötä puoliväkisin hänen ystävänsä Elviira Willman, joka alkoi asustella Kylväjällä vaikkei kommuunin jäsen ollutkaan. Elviira oli monella tapaa omalaatuinen, lyhyttukkainen ja jatkuvasti tupakkaa polttava. Ensimmäinen kylväjäläinen Clas Collan liittyy tähän pariskuntaan ikävällä tavalla. Matkalla Proletarskaja-stanitsaan (stanitsa on kasakka-alueilla sijaitseva kylä) oli Collan pariskunnan autonkuljettajana. Rahoja oli käytetty runsaasti ilman tositteita. Kommuunin sihteeri Malitš pyysi Collania konttoriin tekemään selkoa menoista, mutta selittämään saapuikin Elviira Willman. Tämä kertoi ajetun rotkoon ja oli pitänyt hankkia neljä paria härkiä hinaamaan auto takaisin tielle. Tästä oli jouduttu maksamaan 5000 ruplaa eikä lukutaidottomalta musikalta voitu saada kuittia. Tämä selitys ei sihteerille Malitšille kelvannut, eikä hän suostunut enää Willmanin kanssa asioimaan. Ei ole tiedossa, miten episodi päättyi.

Kerrotaan, että ystävykset Reinikka ja Collan sekä Peskov kannattivat Willmanin oleskelua kommuunissa. Mainitaan myös, että Collanin heikkoutena oli juopottelu ja että Willman kestisi häntä juomilla kommuunin kustannuksella. Willman ilmoitti lopulta, että hän menee naimisiin Collanin kanssa. Näin ei kuitenkaan käynyt. Kun Willmanin tausta haluttiin selvittää, kertoi Peskov hänen olevan pääesikunnan lähettämänä selvittämässä, onko asukkaissa vastavallankumouksellista ainesta. Tähän selitykseen ei uskottu. Ilmeisesti Collan veti tukensa Willmanilta, sillä hän

³² Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 31, 80–81.

³³ Hämeen Kansa 15.7.1944.

³⁴ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 37.

oli mukana ryhmässä, joka kävi Proletarskajan kylässä selvittämässä Willmanin antamien tietojen todenperäisyyttä. Kun mitään tukea Willmanin kertomukselle omasta taustastaan ei saatu, hänet päätettiin poistaa kommuunista 30 minuutin kuluessa 8.2.1923 neljän kuukauden asumisen jälkeen. Collania kunnioitettiin ”yhtenä kommuunin parhaista iskureista ja mekaniikoista” ja pidettiin ”nurinkurisena, että hän menisi naimisiin tuollaisen seikkailijattaren kanssa”. Peskov poistui puoli vuotta myöhemmin syyskuussa.

Elviira Willman oli vuonna 1918 Suomesta Neuvosto-Venäjälle paennut näytelmäkirjailija. On outoa, ettei hän olisi kertonut taustaansa kylväjäläisille, kommunisti kun oli. Sosialistinen kalenteri kertoo 1933 numerossaan: ”Tunkeutuipa sellainen vastavallankumouksen käytyri kuin Elviira Willman-Eloranta väärennettyine suosituksineen ja kavaline pyrkimyksineen talouteen. Edellämainittu vehkeilijä oli kaikista kommuunalaisten kokemista maanvaivoista kirotuin ja vihatuin”. Elviira asettui lopulta Moskovaan. Ennen Kylväjälle tuloa hän oli naimisissa kommunisti Voitto Elorannan kanssa. Voitto Eloranta oli vuonna 1920 ollut yksi ampujista, jotka surmasivat ns. Kuusisen klubin murhissa Pietarissa kahdeksan suomalaista. Nämä olivat kokoontuneet perustamaan uudelleen Suomen kommunistista puoluetta. Elviirakin oli kokouksessa mukana.³⁵ Hän piileskeli murhien jälkeen Leningradissa. Häntä pidettiin epäluotettavana ja toverit päättivät heittää hänet Nevaan. Voitto Eloranta ei tähän suostunut. Sekä Elviira että Voitto Eloranta vangittiin. Voitto teloitettiin helmikuussa 1922. Elviira päästettiin vapaaksi, mutta etsintäkuulutettiin myöhemmin. On mahdollista, että hän oli Kylväjällä pakomatalla eikä siksi voinut kertoa koko totuutta. Elviira teloitettiin 17.4.1925.

Koneellinen viljanviljely saatiin joka tapauksessa alulle jo kommuunin ensimmäisenä syksynä vuonna 1922, joskin vasta pienellä alalla. Kylväjällä olevan muistokiven teksti kertoo, että S. O. Griškevitš veti 14.10.1922 maahan ensimmäisen vaon. Aroheinä oli niin korkeaa, ettei traktori näkynyt heinän seasta. Ensimmäinen vuosi oli vaikea, mikä ei toki ollut yllätys kenellekään. Kaikki koneet eivät vielä olleet tulleet perille, mm. järeä Best-traktori vietti matkalla kahdeksan kuukautta eikä ehtinyt vielä kevätkylvöihinkään. Kaikki työt tehtiin kolmella pienellä Fordson-traktorilla, eikä niitäkään voitu täyspainoisesti käyttää pelloilla. Traktoreita jouduttiin käyttämään vedenkuljetukseen ja muihin töihin, jotka olisi voitu hoitaa kevyemmälläkin kalustolla, jos sellaista vain olisi ollut. Näissä töissä yksi Fordson paloi, mikä rajoitti peltotöitä entisestään.

³⁵ Toveri 21.–23. 5.1926 (M. Halosen artikkeli).

Simon Griškevič veti traktorillaan lokakuussa 1922 ensimmäisen vaon Kylväjän pelloille. Tämän kunniaksi pystytettiin myöhemmin muistomerkki. Lähde: Marina Litvinova.

Kylväjän ensimmäinen sato lähdössä myllylle 1923. Lähde: Rostovin museon kuvaarkisto.

Kaamea matka Kylväjälle Välimeren kautta kesällä 1923

Kun Kylväjän ensimmäinen ryhmä oli päässyt perille ja osoittanut muuttamisen todellakin mahdolliseksi, levisi innostus. Stumbinvillessä Washingtonin osavaltiossa oli perustettu 60-jäseninen osuuskunta, joka muutti seuraavana kesänä Kylväjälle. Tähän osuuskuntaan kuului suomalaisten lisäksi ukrainalaisia, romanialaisia, jugoslaaveja ja virolaisia. Se oli paljon kansainvälisempi kuin ensimmäinen, lähes pelkästään suomalainen ryhmä.

Kylväjän ensimmäinen joukko kulki pitkän matkansa Amerikasta Venäjälle olosuhteisiin nähden ilman suuria vastoinkäymisiä. He tulivat Pietarin ja Moskovon kautta. Tämä ryhmä sen sijaan tuli laivalla Välimerelle ja Bosporin salmen läpi Mustanmeren pohjoisrannalle Novorossiiskiin asti. Matka rautateitse Kylväjälle ei ollut pitkä. Vaikka reitti oli teoriassa paljon parempi kuin Pietarin reitti, se ei käytännössä sittenkään ollut hyvä ratkaisu. Heinäkuussa 1923 alkanut matka oli todella vaivalloinen ja rasittava:³⁶

Vaikka siitä ajasta onkin kulunut jo yli kaksi vuotta, kun minäkin perheeni kanssa matkustin noin 60 henkeä käsittävän joukon mukana kommuuna Kylväjään, Donin laaksoon, niin on kuitenkin vieläkin ehkä mielenkiintoista jutella tuosta matkasta Toverin lukijakunnalle.

Matkamme lähtöpaikkana oli Seattle, Wash. ja siitä matkamme kulki yli mantereen New Yorkiin ja siitä edelleen Gipralttariin, Väli- ja Mustanmeren kautta Etelä-Venäjälle.

New Yorkista ostimme piletit Canada-nimiseen laivaan; kuuluen se jollekin ranskalaiselle laivayhtiölle, jonka nimeä en muista. Muuten tuo laiva näytti olevan valmistettu paremmin sarvipäitä, eli nuorasta kuljetettavia, kuin ihmisiä varten. Kansisuojuukset laivassa olivat niin harvat, että lapsia ei voinut yhtään päästää käsistään irti leikkimään, sillä niillä olisi ollut mahdollisuus tippua suojusrautain välistä mereen, joten lasten hoito tuolla laivalla oli erittäin vaikeaa. Emme uskoneet New Yorkista lähtiessämme, että ihmisiä 20. vuosiadalla kuljetetaan sellaisilla laivarähjillä ja sellaisella hoidolla kuin siellä oli. Mutta kun kerran piletit oli ostettu ja laivaan sisälle astuttu, niin ei ollut muuta keinoa kuin ottaa kohtalomme vastaan sellaisenaan, niin ikävältä kuin se jo heti ensi silmäykseltä näyttikin.

Matkalla sitten toisinaan keskusteltiin joidenkin epäkohtien korjauskeinoistakin; jopa käännyttiin laivaylimystön puoleen, vaatimalla parempaa järjestystä sekä ruokaa, sillä esim. öisin ei tahtonut voida nukkua itämaalaisten

³⁶ Toveri 5.12.1925 (E. Kuulan artikkeli).

Oskar, Sofia ja Aili Hendrickson Bellinghamissa (WA) vuonna 1922. Hendricksonit lähtivät Venäjälle heinäkuussa 1923. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

keskenään rähistessä. Meidän vaatimuksiamme ei otettu huomioon, koska mitään muutoksia ei tilanteessa tapahtunut.

Kuten lukija käsittää, ovat noiden eteläisten laivalinjain matkustajat pääasiassa itämaista eli välimeren maakunnista olevaa kansaa ja on heillä kokonaan oma tyylinsä ruoka- y.m. tapoihin nähden pohjoiseurooppalaisiin verraten, joten ne harvat pohjoiseurooppalaiset, jotka tuota väylää sattuvat kulkemaankin, saavat olla kiitollisia siitä, että saavat pitää nahkansa ehjänä. Tälläkin laivalla jo kerran eräs turkkilainen koetteli puukon kanssa kreikkalaisen selkänahan vahvuutta.

Jussi Lahti oli samalla matkalla.³⁷ Hän matkusti Vancouverista ensin laivalla Seattleen, jossa liittyi edellä kuvattuun seurueeseen. Hänkään ei ollut innostunut itämaisesta seurasta. Canada-laiva oli maailmansodan aikana kuljettanut sotilaita Euroopan sotatantereille eikä ollut turhilla mukavuuksilla pilattu. Ruoka ja puhtaus eivät olleet Lahden mielestä ”kelvolliset meille. Mitä italialaiset siitä ajattelivat, en tiedä, enempiä kuin mitä siitä tuumailivat kreikkalaiset, turkkilaiset, rumonialaiset ja muut itämaiset kansallisuudet. Heitä mahdollisesti komento tyydytti.” Matkalaisissa alkoi herätä matkaväsymyksen myötä tyytymättömyyttä ja huonot olot pantiin johtajien syyksi. Reittiä valittaessa oli kuitenkin ajateltu

³⁷ Toveri 22.12.1927.

myös kustannuksia sekä Välimeren reitin hienoja nähtävyyksiä: Gibraltar, Italian ja Kreikan tulivuorirannikot, Konstantinopoli.

Vastoinkäymisistä ei ollut tulla loppua:³⁸

20 vuorokauden ajalla saatiin tuon Canada-laivan pippurisopalla pitää itseämme hengissä, jonka ajan kuluttua saavuimme Konstantinopoliin Turkkiin, mihin tämän laivan matka päättyi. Siis pääsimme Canada-laivan kurjuudesta. Mutta toinen ainakin yhtä pirullinen kurjuus oli pian vastassamme.

Kuten muistetaan, juuri niihin aikoihin olivat Turkin ja liittolaisvaltain välit erittäin kireät, ja asiain näin ollen oli se ehkä myöskin liittovaltain viranomaisten myötävaikutuksen tulosta, että meitä puna-Venäjälle matkustavia ei päästetty Konstantinopolissa maihin, niin mieluista kuin se pitkän merimatkan jälkeen olisi meille ollutkin, vaan sen sijaan asetettiin meidät kahteen pieneen ja vanhaan venäläiseen laivarähjään, joita näköjään oli käytetty jonkunlaisina hinaajalainoina. Ne olivat aivan kivihiilen jätteen ja lian peitossa ja olivat ne maailmansodan ajalta asti seisonet Poshporussalmessa, ollen niissä pari tsaarin aikuista upseeria vahtipalvelusta pitämässä. Hekin katselivat meitä vähän niinkuin kierolla silmällä, vaikka eivät he meille uskaltaneet sen kummempaa tehdä, sillä meitäkin oli joukko ja itse pidimme vahtipalvelusta tavaramme ja itsemme yli yötä päivää. Makuupaikkana oli nyt kova, likainen puu ja enimmäkseen taivas kattona. Vesipula oli meillä aivan jokapäiväinen, sillä juoma- ja pesuvettä, jota tarvitsimme äärettömän paljon, oli vaikea saada. Pesuvettä tarvitsimme paljon siksi, kun juuri kohdallamme virran yläpuolelle oli ankkuroitu suuri hiililaiva täydessä lastissaan ja kun sitä siinä purettiin melkein koko ajan pikku aluksiin, tuulen käydessä sieltä päin joka päivä, niin me olimme mustia kuin neekereitä ja pesemisestä ei tahtonut olla paljoakaan apua noina parina viikkona, jotka siinä oltiin. Sairauskin tuppasi jo toisia kiusaamaan ja eikö se ollut ihmekään sellaisissa olosuhteissa. Tässä jouduimme olemaan näin kauan siksi, kun venäläinen laiva, jolla oli määrä saapua meitä Konstantinopolista hakemaan, ei voinutkaan saapua parin vuorokauden sisällä, kuten oli määrä, syystä, kun Turkki ja liittolaisten viranomaiset asettivat useampiakin venäläisiä laivoja punasine lippuineen jo Mustanmerenpuolella, Poshporussalmen suulla 10 päiväksi karanteeniin. Sen jälkeen vasta saivat tulla sisälle Konstantinopoliin, purkaa lastinsa ja toisen laatusella tavaralla lastata jälleen. Sen perästä me vasta pääsimme tuosta Poshporus-salmen 13 vuorokautta kestäneestä vankeudesta.

Päästyämme Neuvosto-Venäjän laivaan, tarjottiin meille siellä heti oikeata ruokaa, joten ilomme oli suuri kun päästiin pinteestä pois. Ja muutenkin meitä jo tässä laivassa kohdeltiin kuten ihmisiä ja vieläpä tovereina.

³⁸ Toveri 5.12.1925 (E. Kuulan artikkeli).

Konstantinopolista jatkettiin venäläisellä laivalla Mustanmeren poikki Venäjän puolelle Novorossiiskin satamaan uuteen kotimaahan:

Satamaan saavuttuamme oli venäläinen komisaari ja pari kommuuna Kylväjän jäsentä meitä vastaanottamassa. Vastaanottajamme olivat tilanneet meille kortteeripaikan, jonne pääsimme pitkän merimatkan ja vankeuden perästä levähtämään ja se tuntuikin hyvältä.

Siinä sitten vuorokauden pari levähdettyämme saimme lähteä junalla kohti lopullista päämääräämme kommuuna Kylväjää. Eikä se enää kestänytkaan kovin kauan kun saavuimme Torgovajan asemalle. Siellä ei kumminkaan osunut kukaan Kylväjän tovereista olemaan meitä vastassa, joten lähetimme jonkun venäläisen selkähevosella viemään tietoa saapumisestamme. Eikä ottanut kauan kun pari Kylväjän amerikkalaista kuorma-autoa saapui meitä noutamaan. Ilma oli kuuma ja tie, jota kuljimme oli pari tuumaa paksun pölykerroksen peitossa. Kun siitä sitten mennä huristimme halki aavikon, muodostui siitä sankka tomupilvi, joka vähitellen jälessämme haihtui.

Kun vihdoinkin saavuimme perille, olimme kaikki saman näköisiä, sillä tomu oli tehnyt meidät näköiseksi. Siitä huolimatta otettiin meidät toverillisesti vastaan. Nyt siis olimme uudessa kodissamme, jota kauan ikävöimme ainakin matkalla. Sauna oli laitettu kylpykuntoon, joten saimme peseytyä ja muuttaa puhtaita vaatteita päälle.

Samalla matkalla ollut Jussi Lahti muistelee perillepääsyn alakuloa ja suoranaista tyrmistystä voimallisemmin ilmaisuin.³⁹ Kyse ei ollut pelkästään pölystä. Ensimmäiset muuttajat olivat tuolloin asuttaneet Kylväjää yhdeksän kuukautta:

Novorossiiskissa olivat meitä vastassa toverit Leino ja Denis. Viivyimme siellä pari päivää ja jatkoimme sieltä matkaa junalla perille asti. Tällä matkalla vastusti meitä viimeisen kerran siten, että matkustajavaunuja ei ollut, vaan oli meidän kuljettava tuo matka tavaravaunussa. Tämä loukkasi pahasti meitä amerikkalaisia. Siitä syytettiin taas johtajia, eikä lainkaan muistettu ottaa huomioon sitä, missä tilanteessa Neuvostoliitto oli ja että oli vaatinut erikoista järjestelyä saada meille edes näitä paksikaarojakaan.

Vihdoin saavuimme matkamme perille. Kommuunassa ei kuitenkaan tiedetty mitään meidän tulostamme ja siksi ei ollut ketään meitä asemalla vastassa. Piti ottaa hevonen ja lähteä viemään sanaa, että tiesivät tulla meitä hakemaan.

Kommuunassa oli kuitenkin kiirein työaika käynnissä. Siksi ei sieltä keritty tulemaan kuin yhdellä kuorma-autolla meitä hakemaan. Meidän joukkomme perille kuljettaminen kesti sen vuoksi koko päivän. Mutta siinä odotellessa ja kaikista matkan vaikeuksista keskusteltaessa oltiin kuitenkin hyvällä tuulella.

³⁹ Työmies 16.12.1927.

Kylväjäläisiä kuorma-auton kyydissä. Kuva ei ole aivan ensimmäisiltä Kylväjän vuosilta. Tuolloin ei vielä ollut kuvan A-mallista Ford-kuorma-autoa. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Siinä sitä keskusteltiin ja rupateltiin kaikkea ja monet ehkä olivat siinä uskossa, että meitä varten oli valmistettu hyvät ruuat ja komeat vastaanottojuhlat.

Asiat eivät kuitenkaan olleet niin. Ne toverit, jotka olivat olleet 9 kk paikalla, olivat jo oppineet niin paljon maan tapoja, että olivat kerinneet Amerikassa opittuja juhlímisia unohtamaan. He olivat näet utterassa rakennustyössä ja se olikin jo hyvällä alulla. Tämä masensi monen mieliä. Olivat odottaneet paljon suurenmoista. Sen sijaan, että meillä olisi ollut vastassa juhla-ateria, annettiin meille mitä talossa oli ja se ei silloin ollut kehuttavaa. Sitten näyttettiin meille huoneet, joissa saisimme alkaa asua.

Oli iltapimeä, kun allekirjoittanut pääsi uuteen kotiinsa. Saimme iltasemme ja sen jälkeen lähdimme kukin murjuumme nukkumaan, sillä olimmehan hyvinlaisesti väsyneet matkasta. Meille oli varustettu vuoteet. Oli pantu heiniä säkkeihin, joita oli asetettu petille ja siihen peitteet. Ja hyvälle tuntui, sillä olimmehan valvoneet useampia öitä perätysten. En tiedä, mitä kukin ajatteli uudesta kodistaan. Minä en ainakaan ajatellut yhtään mitään sinä iltana. Nukuin vain kuin porsas pahnissa.

Aamulla menimme ruokailuhuoneeseen. Söimme aamiaisen: puuroa, kahvia, leipää. Silloin kuului siinä pöydässä missä minä söin, hyvin vaikeita soraääniä huonosta ruuasta, huonoista huoneista. Arvostelipa joku sitäkin, että toverit, jotka alusta alkaen olivat olleet perillä, eivät olleet saaneet mitään aikaan, vaan että olivat narranneet ihmisiä tänne kurjuuteen. Johtoa arvosteltiin ankarasti. Viimeinenkin kipinä oli sammunut. Olivat täydellisesti petyneet: heitä oli petetty.

En sano, että koko tulokasten joukko olisi ollut samaa mieltä, mutta hyvinkin useat.

Pahimmat vaikeudet voitetaan vähitellen

Hyvin hankala ongelma kylväjäläisille oli alituinen malarian uhka. Tautiongelmasta kerrotaan useissa lehtiartikkeleissa ja haastatteluissa.⁴⁰ Malariasta oltiin kyllä tietoisia ja muuttokuormassa oli kiniiniä, joskin riittämättömästi. Jatkuvasti oli toistakymmentä henkeä malarian kourissa. Alkuvuosien asukkaista 70 prosenttia sairasti malarian ainakin kerran. Taudin aikana ja vielä sen jälkeenkin potilaat olivat työkyvyttömiä. Taudinkantajina olivat suuret horkkasääskiparvet, joita sikisi joessa ja etenkin padotuissa lammikoissa. Joki oli padottu lammeksi, josta ajateltiin saatavan käyttö- ja jopa juomavettä. Aili Tarhala muisteli elokuussa 1984, että malariakuumeessa työskenneltiin vuosina 1923 ja 1924.⁴¹ Aksel Markkasen mukaan 40–50 jäsentä oli syksyllä 1923 vuoteenomana. Hetken näytti siltä, että kaikki sairastuisivat malariaan eikä kenestäkään olisi hoitajaksi eikä edes ruumiitten hautaajaksi. Paljon helpotusta saatiin oireisiin, kun kommuuniin tuli ammattisairaanhoidaja (todennäköisesti isoäitini Laina Paajanen).

Aikaa myöten Kylväjän toiminnan pääpaino siirtyi pohjoisemmas lähelle rautatietä. Alun pitäen Kylväjä oli joen varressa, jonne ensimmäiset asumukset rakennettiin. Aluetta kutsuttiin Alapaikaksi. Kylväjän tilukset olivat 15 km pitkä ja yli 3 km leveä suorakaide, jonka eteläpäässä Alapaikka sijaitsi. Tästä seurasi hankaluuksia, kun työmatkat kauimmille pelloille saattoivat viedä tuntikaupalla aikaa. Niinpä tilusten pohjoispäähän perustettiin vuonna 1924 Yläpaikaksi kutsuttu asutus, josta tuli kommuunin keskus. Tärkeä syy pääpaikan siirtämiseen oli parempi veden saatavuus, sillä juomaveden huono laatu Alapaikalla oli alkuaikoina terveysriski. Vettä etsittiin kovasti Yläpaikalla ja kunnollista vettä lopulta löytyi puolentoista kilometrin päässä rautatiestä. Myös Alapaikan vesiongelma ratkesi, kun monen yrityksen jälkeen onnistuttiin löytämään hyvälaatuista vettä.

⁴⁰ Esimerkiksi Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 32.

⁴¹ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

Kylväjän konttori ensimmäisinä toimintavuosina. Lähde: Kylväjän museo.

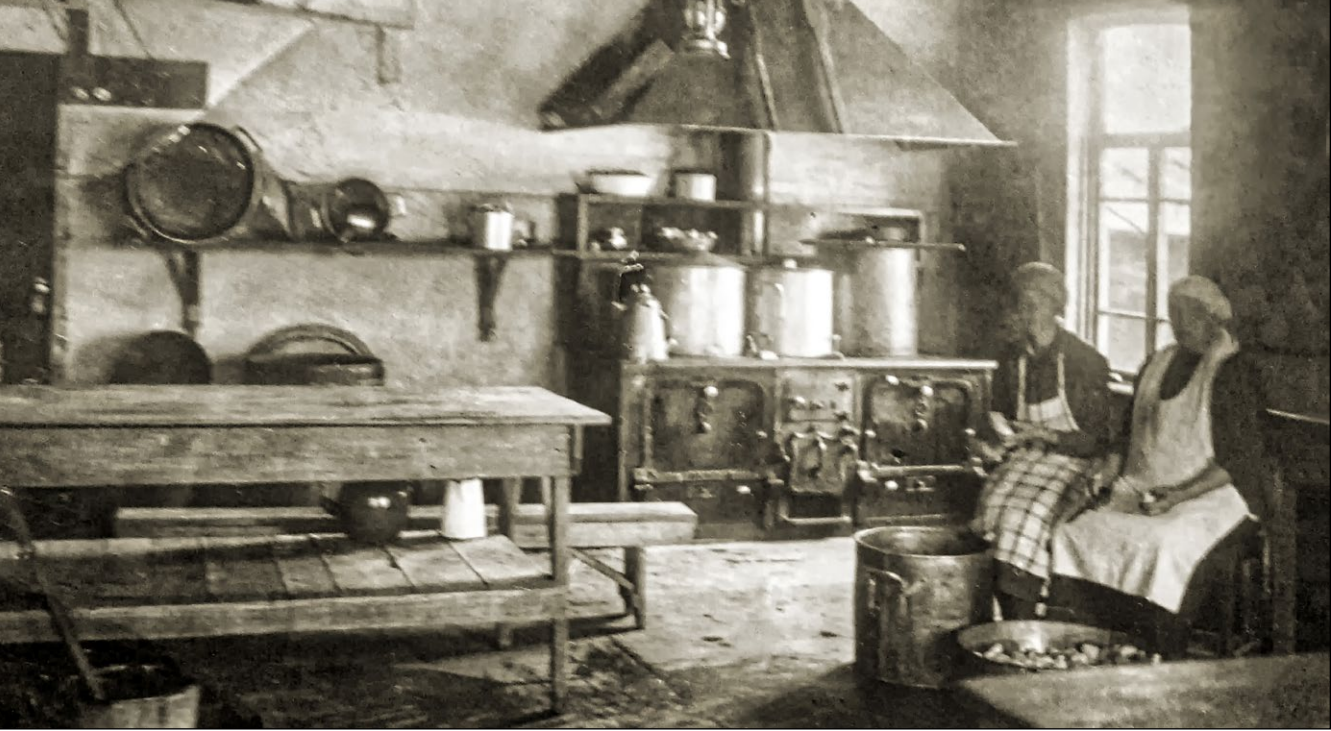
Alapaikan kiusana ollut malaria oli merkittävä syy siirtää toiminnan ja asumisen painopiste kuivempaan ympäristöön. Hyvästä vedestä huolimatta Yläpaikka ei tarjonnut kovin suuria mukavuuksia, sillä asumus oli ensimmäisenä vuonna vain 6×22 -metrinen maakuoppa, jonka seinät vasta myöhemmin tehtiin tiilistä.

Mihail Kozlov vieraili Kylväjällä lokakuun alussa 1923 eli vuosi ensimmäisen kylväjäläisryhmän saapumisen jälkeen.⁴² Hän hämmästytti astuessaan kommuunin konttoriin isännöitsijä Oskar Hendricksonia tapaamaan. Kaikki oli siistiä ja järjestettyä. Erityisesti hän vaikutti pöydillä olleista esineistä: kiikarit, vartijakello, ilmapuntari, kalenteri, muistivihko, kirjoja. Jopa työpajassa oli tavarat järjestyksessä. Ympäristö oli laitettu yksinkertaisesti, mutta ”sivistyneesti eurooppalaiseen tapaan”. Värimaailma oli rikas ja miellyttävä.

Asuntopula oli Kylväjän ongelma jatkuvasti, sillä sitä mukaa kun saatiin rakennetuksi uusia asuntoja, tuli Kylväjälle uutta väkeä. Vuoden 1924 loppuun mennessä Kylväjälle oli tullut lähes 400 henkeä, joista alle puolet, noin 170 henkeä oli jäänyt asumaan. Tilastot ovat epäluotettavia, mutta lukujen suuruusluokka on oikea.

Myös aseistettuun rikollisuuteen jouduttiin Kylväjän alkuaikoina varautumaan. Sisällissodan loppumainingit vielä löivät ja aseistettuja ryhmiä kulki pitkin maata. Kommuunin väkeä jouduttiin ensimmäisenä vuonna lähettämään pariinkin ker-

⁴² Trudovoi Don (Трудовой Дон) 5.–6.10.1923.

Kylvään keittiö vuonna 1924. Ruokailu järjestettiin alusta alkaen yhteisesti. Keittiö oli aluksi hyvin vaatimaton. Kuvassa Maria Koskinen ja rva Waglund. Lähde: Matti Tarhalan kuva-albumi.

Kylväjäläiset söivät yhdessä, jos peltotyöt vain suinkin sallivat. Pöydässä puhumista ei pidetty soveliaana käytöksenä. Kuva on vuodelta 1925. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

taan viikkomääriksi jahtaamaan sissijoukkoja, vaikka muutakin työtä olisi ollut.⁴³ Aksel Markkasen mukaan 45 bandiittia ilmestyi syksyllä 1923 Kylväjän alueelle täysissä aseissa. He liikkuivat öisin hyvillä ratsuhevosilla ja tuottivat tuhoa ympäristöön. ”Kylväjäläiset panivat konekiväärin autoon ja miehet kiväärit käteen, varustautuen bandiitteja selkään antamaan”. Markkanen itse tuli Kylväjälle vasta 1925, joten omakohtaisia hänen tietonsa eivät olleet. Oskari Frimanin mukaan myös rahaa käytettiin bandiittien ostamiseen myötämieliksi.⁴⁴ Oskar Hendrickson kertoo, että kansalaisista jatkui Donin alueella vuoden 1923 loppuun asti, jolloin alue saatiin lopullisesti puhdistetuksi bandiiteista. Kylväjän tiluksia jouduttiin kuitenkin edelleen vartioimaan sisällissodan lainneiden jo laannuttua. Perustettiin ratsupartioita, jotka liikkuivat niillä pelloilla, jotka olivat etäällä asutuksesta. Partioiden tehtävä oli suojata tiluksia varkailta ja tuhopoltoilta.

Työtä tehtiin kovasti. Aili Tarhala kertoi, miten hän muitten nuorten lailla 14-vuotiaasta asti osallistui työhön.⁴⁵ Nuorilla työ ei ollut raskasta, hänen osaltaan se oli astiainpesua, pöytiin passaamista ja kiireisinä aikoina pellolla avustamista.

Vesi oli suuri ongelma viljelyllekin. Alueella sataa 355 mm vuodessa, mikä viljanviljelyä varten on vain puolet tarvittavasta. Kylväjän alueella kulkee pieni Jegorlik-joki (Егорлык), jonka vettä yritettiin käyttää keinokasteluun. Vesi oli kuitenkin niin emäksistä, ettei siitä kunnon kasteluvedeksi ollut. Maa oli hedelmällistä mustaa multaa, mutta vedestä oli pulaa. Osittain tästä syystä ei erinomaista maaperää ollut kyetty käyttämään viljelyyn. Ratkaiseva apu oli koneellinen syväkylväminen. Maaperä pystyi sitomaan kosteutta, mutta kylvö oli saatava riittävän syvälle eikä ilman koneita syväkylvö onnistu. Sanottiin, että vanhanaikaisilla venäläisillä auroillaan ja härillä kyntävät talonpojat tuskin kykenivät muuta kuin vähän raapaisemaan maanpintaa.

Vaikka maitotuotteille olisi ollut tarvetta, niin ainoastaan teuraaksi sopivaa karjaa saatiin ostetuksi. Siipikarjaa ei saatu lainkaan. Paikallinen väestö suositteli lampaitten kasvatusta, mutta siinäkin hankinnat epäonnistuivat. Lampaanhoidolla ei siten ollut ensimmäisinä vuosina juurikaan merkitystä. Sikoja oli aluksi 36 ja niitä tuli pian runsaasti lisää, kun siitostöihin saatiin lainaksi kuusi rotukarjaa.

Vuoden 1923 kylvöala oli 373 hehtaaria mutta seuraavana vuonna jo 1302 hehtaaria. Traktoreita oli aluksi vain kolme ja nekin pieniä, mutta vuonna 1924 seitsemän, joista osa suuria. Niinpä koneisiin perustuvan viljelyn tuottavuus nousi huimasti. Varsinaista työvoimaa oli alussa 60 henkeä mutta parin vuoden kuluttua jo 107.

Kanalanpidosta on ristiriitaisia tietoja. Viljatilalta jää paljon ylijäämää linnuille syötäväksi, joten siipikarja sopisi hyvin viljatuotannon rinnalle. Kylväjän taloutta

⁴³ Toveri 16.2.1927 (Jussi Lahden artikkeli).

⁴⁴ Hämeen Kansa 4.7.1944.

⁴⁵ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

Hevosilla oli oma sijansa Kylväjän toiminnassa. Kaikkia töitä ei voitu tai kannattanut tehdä konevoimalla. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

kuvaavissa taulukoissa ja lehti uutisissa puhutaan sadoista kanoista jo ensimmäisistä vuosista lähtien. Toisaalta toveri V. Belikov kertoi 1930-luvun puolivälissä, että siipikarjatalous ei juurikaan ollut kehittynyt viimeiseen kymmeneen vuoteen ja että asiaan oltaisiin puuttumassa pontevasti.⁴⁶ Belikov saapui Kylväjälle 1920-luvun puolivälissä ja silloin hänen mukaansa ”viisi kanaa ja kukko sekä kaksi hanhea kävellä laapusti keittiön ympärillä”. Alusta asti oltiin toki kiinnostuneita siipikarjanhoidosta ja Belikovin mukaan herra Tuukkanen oli lahjoittanut hautomakoneenkin. Hankittiin kymmenkunta tusinaa munia ja laitettiin niitä koneeseen hautumaan. Laite oli kuitenkin viallinen ja neljän viikon hautomisen jälkeen ”munista osa oli keitetty, osa paistettu ja osa mädäntynyt”. Ensimmäisten vuosien kanat eivät olleet rodultaan sopivia, ja ne munivat vain yhden munan viikossa, keskimäärin 56 munaa vuodessa.

Kylväjän mekaaninen verstaas aloitti toimintansa lokakuussa 1922 eli välittömästi, kun arolle oli saavuttu. Verstaas oli savesta kyhätty mökki, jossa oli ahjo ja porakone. Verstaassa työskentelivät alkuvuosina B. Koskinen, V. Veselago, V. Lund, J. Tsekorenko, P. Ruotsalainen, M. Lehtinen, V. Luoma, N. Rauma, A. Koskinen ja K. Vironen. Vain yksi traktori kerrallaan mahtui huollettavaksi, joten työtiloja oli pikimmiten laajennettava. Niinpä puretuista taloista saadusta puutavarasta tehtiin

⁴⁶ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 91.

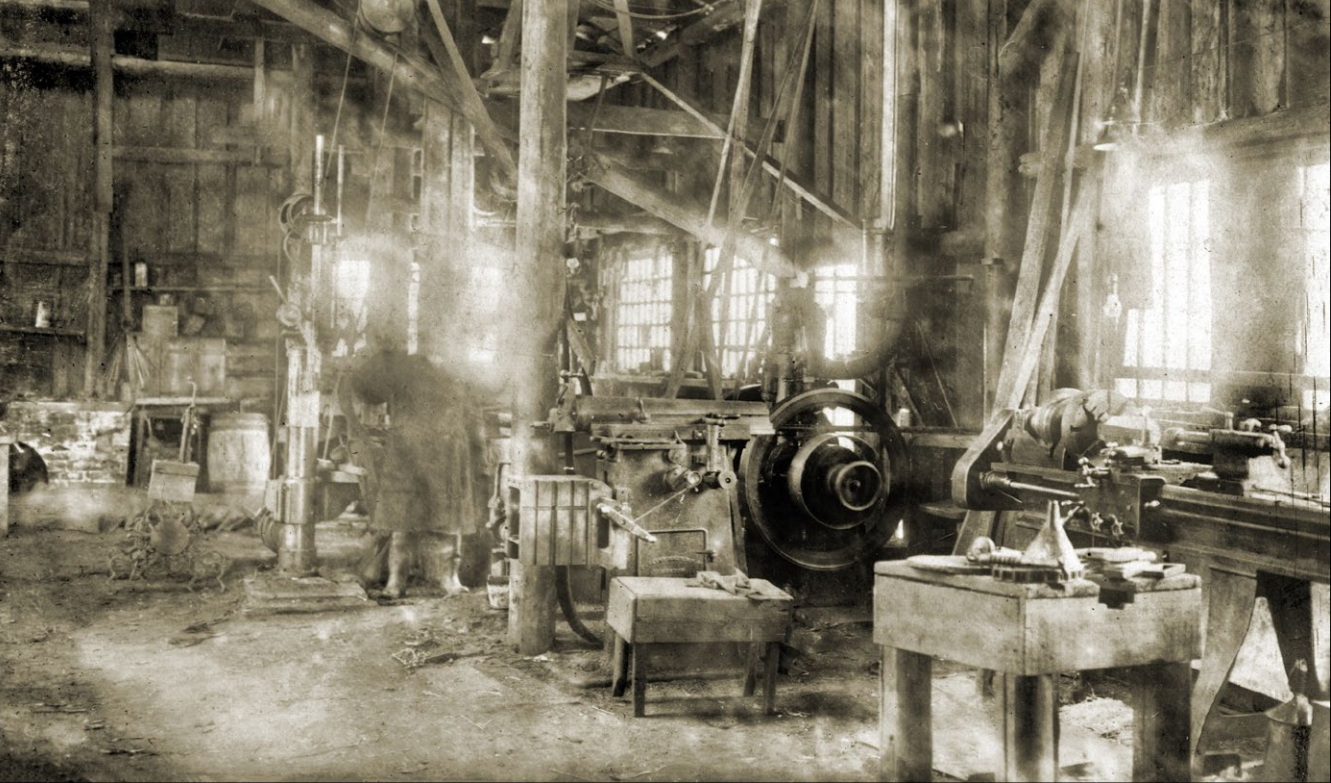
Suurimuotoinen viljely tarvitsi hyvät huolto- ja korjaustilat. Alkuaikojen vaatimaton työpaja korvattiin 1920-luvun puolivälissä isolla verstasrakennuksella. Kuva vuodelta 1928. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

avarammat tilat, joihin saatiin sopimaan ”kaksi ahjoa, kaksi alasinta, pieni ja iso porakone, sorvi, smirgelitahko, 3 hv bentsiinimoottori ja pienempiä työkaluja.” Uusiin tiloihin saatiin kaksi traktoria kerrallaan työn alle.

Koneista pidettiin hyvää huolta. Ensimmäisinä vuosina koneita ei vielä käytetty paljon ja ne olivat uusia, joten korjaustarpeetkaan eivät olleet suuret. Myöhemmin koneiden käyttötuntien mainitaan olleen maailmanennätysluokkaa. Eräskin traktori oli ollut käytössä 2501 tuntia vuodessa, mikä vastaa 10-tuntisia työpäiviä kolmen kuukauden ajan. Neuvostoliitossa pidettiin 1920-luvun lopulla kirjaa ulkomailta hankitun kaluston luotettavuudesta ja tuottavuudesta ja varmaan mallitilana toimivan Kylväjänkin kalustoa seurattiin.⁴⁷ Vaikkei Kylväjä maailmanennätykseen olisi yltänyt, niin Neuvostoliiton ennätykseen kuitenkin. Kalustokirjanpidon avulla tehtiin päätös, että Neuvostoliitossa aletaan kopioida Caterpillarin kalustoa. Caterpillar-yhtiössä pidettiin naiivina ajatusta, että Neuvostoliiton teollisuus pystyisi tuottamaan riittävän laadukkaita koneita. Epäily osoittautui toki oikeaksi, mutta heikompilaatuinenkin kalusto riitti mullistamaan maatalouden tuolloiset käytännöt.

Verstaassa rakennettiin myös omia maatalouskoneita. Valitettiin tosin, että ”verstaassa on vain yksi kunnollinen ammattimekaanikko mutta hänkin on

⁴⁷ Harris L.: *My Tale of Two Worlds*, 63.

Kylväjän verstaas. Kuva on vuodelta 1922–1926. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto. Värikuvissa alkuperäisten kylväjäläisten tuomia laitteita, jotka ovat edelleen käytössä. Mekaanisen verstaan kalustoa kuvattuna syksyllä 2018.

sellainen vastarannan mies, jolta ei paljon apua saanut, murisi vain, ettei tästä hommasta kuitenkaan mitään tule. Onneksi oli sellaisiakin miehiä, jotka lujasti tekivät töitä luottaen sosialistisen rakennustyön voittoon.”⁴⁸ Materiaaleista oli jatkuvaa pulaa, joten kaikki mahdollisesti käyttökelpoinen pantiin talteen. Läheisessä Torgovajan kaupungissa lopetettiin syksyllä 1923 Petrokkommuuni-niminen talous. Sieltä saatiin joitakin hevosia, paljon peltotyökaluja ja jopa sähködynamo. Dynamon myötä Kylväjälle saatiin sähkövalot, olkoonkin heikot mutta sähkövalot kumminkin. Tällä oli viihtyvyyteen suuri vaikutus. Dynamon moottori oli venäläisvalmisteinen kaksitahtimoottori. Ne olivat heikkotehoisia mutta eivät juuri vaatineet huoltoa. Ne suostuivat käymään jopa raakaöljyllä, jota Venäjällä oli tarjolla kohtalaisen hyvin.

Kylväjä hyötyi myös 1920-luvun lopulla perustetun valtaisan Gigant-sovhoosin koneista. Niiden hoito ei ollut lähellekään Kylväjässä noudatettua laatutasoa.

⁴⁸ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 93–100.

Kylväjän asukkaita uuden ruokalan edustalla 1930-luvun puolivälissä. Suomalaisia ei joukossa enää monta ollut. Lähde: Kylväjän museo.

Kylväjäläisiä valokuvaukseen kokoontuneina. Etualalla olevalla herralla on itsekkin kamera. Ilmeisesti alkuaikojen Kylväjällä on otettu valokuvia paljon enemmän kuin niitä on löydetty, olivathan muuttajat hyvin varustautuneita. Tämä kuva on otettu 1922–1925. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Kylväjän johtokunta vuonna 1926. Takarivi vasemmalta: Elina Leino, Karl Mattila, Grigori Gratšev, Waglund. Eturivi vasemmalta: Markkanen, Viktor Saulit, R. Janson. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Kylväjän koulu 1920-luvun puolivälissä. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Niinpä sovhoosissa romutettiin koneita, jotka kylväjäläisten mielestä olivat edelleen käyttökelpoisia. Romukoneiden osat kyllä kelpasivat Kylväjän laitteisiin joko sellaisinaan tai raaka-aineiksi osia itse valmistettaessa. Kylväjän tuottavuuden yhtenä syynä pidettiin sitä, että koneiden käyttäjät tunsivat koneensa eivätkä ajaneet niitä viallisina, vaan korjaustyöt tehtiin ajoissa. Käyttäjät olivat todellisia traktoristeja, kuten heitä Neuvostoliitossa uljaasti nimitettiin. Niinpä 1930-luvulla perustettujen valtion kone- ja traktoriasemien apua ei naapurituloilla haluttu, jos Kylväjän palveluksia vain oli saatavilla. Varsinkin kyntötyön laadussa sanotaan olleen suuri ero.⁴⁹

Enoch Nelson oli verstaan päällikkönä vuonna 1925. Hänellä oli hyvä valikoima omia työkaluja, joita hän oli saanut lähetyksinä Amerikasta Arvid-veljeltään. Enoch manasi sitä, että omia työkaluja oli pidettävä visusti silmällä.⁵⁰ Kommuunin omat työkalut olivat yleensä kateissa eikä niistä pidetty kunnolla huolta.

Verstaan toiminta laajeni ja sen tuottavuus alkoi kärsiä. Vaikka alkuaikoina oli pulaa tilasta ja välineistä, oli työ tehokasta ja motivoitunutta. Etenkin suuren kasvun vuosina 1930-luvulla verstaan toiminta heikkeni, ja sen toiminta jouduttiin organisoimaan tiukasti työstä saatujen tulosten pohjalle.

Erikoinen vitsaus oli maaperästä ajoittain nousevat myrkylliset kaasut.⁵¹ Kuivina kesinä maahan repesi jopa metrin levyisiä ja kaksi metriä syviä railoja, joista kohosi myrkyllistä kaasua:

Ilmassa leijaili sinistä kaasumaista ainetta, joka pisti sieraimiin, teki silmät märiksi, pakotti niskaa ja kivisti otsaa ja koski kaikkiin jäseniin. Se lopetti tykkänään ruokahalun. Sadasta henkilöstä sairasti 80 ja ne, jotka eivät olleet aivan vuoteen omia, kulkivat useissa tapauksissa nelinryömin. Tilanne oli jo aivan toivoton, mutta pelastus tuli kuitenkin. Eräänä yönä kävi ilma viileäksi, puhkesi kova ukkonen. Ilma raitistui, sairaat nousivat vuoteistaan, kaikki paranivat, eikä yksikään kuollut.

Jussi Lahti joutui pohtimaan, mihin olikaan ryhtynyt. Hän tuli loppukesästä 1923 Kylväjälle, jossa aiemmin saapunut ryhmä oli asunut ja työskennellyt melkein vuoden. Hän kertoo asettumisestaan uuteen asuinpaikkaan Kylväjälle:⁵²

Kun olin syönyt [ensimmäisenä aamuna], lähdin katselemaan uutta kotiani ja mitä toverit olivat saaneet aikaan, ne nimittäin, jotka täällä olivat uurastaneet useita kuukausia ennen meidän tuloamme. Juurikasvimaalla tapasin erään hyvin vakavan näköisen toverin. Tein hänelle muutamia kysymyksiä, jotka koskivat taloutta. Mutta hän ei ollut halukas vastaamaan. Sen sijaan hän teki

⁴⁹ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 107.

⁵⁰ Nelson A.: The Nelson Brothers, Finnish-American Radicals from Mendocino Coast.

⁵¹ Hämeen Kansa 4.7.1944 (Oskari Frimanin artikkeli).

⁵² Toveri 22.12.1927.

Kaukaisia peltotöitä varten oli erityisiä tukipisteitä. Lähde: Kylväjän museo.

minulle kysymyksiä, miltä Amerikka näyttää, onko hyvä työaika ja muuta yhtä ja toista. Meidän asiamme olivat pian keskustellut ja me menimme kumpikin omia teitämme. Oleilin pari päivää puhumatta juuri kenellekään mitään. Kolmannen päivän illalla istuin asuntoni lähellä kentällä, kun vanhanpuoleinen miestoveri asteli luokseni. Hän oli silloinen kanalan hoitaja. Hän oli hyvällä puhetuulella ja alkoi vilkkaan keskustelun talon asioista.

Siitä selvisi, että talous oli huonolla tolalla. Johtoa syytettiin ankarasti ja ympäristöä vieläkin ankarammin. Hänkin oli yksi niitä, joita oli "petetty". Eräs lause, minkä hän parin tunnin keskustelun aikana lausui, painui vakavasti mieleeni. Hän sanoi, että kyllähän me siellä Amerikassakin tiesimme, että täällä vastustaakin. Mutta ne vastukset olivat siellä niin helposti voitettavissa, kun istuimme kahvipöydässä ja edessämme oli pöydässä hyvät kahvit ja kermakeekit. Siinä voi olla vaikka kuinka tinkimätön kommunisti. Mutta se on toista täällä. Niitä sellaisiakaan elämänehtoja emme täällä koskaan tule saamaan. Siksi olenkin päättänyt lähteä takaisin, vaikka olenkin pienet säästöni menettänyt. Sen sanottuaan hän lähti kävelemään pois.

Muuttajien usko oli koetuksella, mutta Jussi Lahti sisuuntui vastoinkäymisistä:

En voi kieltää, että ensimmäiseksi tuli ajatus mieleeni, että onkohan tämä yritys tuomittu häviämään, vaikka olemmekin maassa, missä hallitus suosii kaikkia työläisten yrityksiä. Seuraavana päivänä puhelin useitten tovereitten kanssa ja tulin jo silloin melkein varmaksi siitä, että taloutemme on varmalla

pohjalla ja että sen täytyy mennä eteenpäin. Tietysti tulee olemaan vastuksia ja vaikeuksia, ajattelin, mutta ne ovat kaikki voitettavissa kunhan vain seisomme asiainmme takana nurkumatta. Siksi tein päätökseni, että tämän asian puolesta tulen toimimaan viimeiseen mieheen asti.

Olimme ahtaassa taloudellisessa asemassa ja tautikin yritti meitä pelotella. Ruokanamme oli ainoastaan leipä ja sipuli ja kaali, sokeriton tee ja maitoa ei ollut kylliksi edes lapsille ja sairaillekaan. Asunto-olot olivat kurjat. Vähänkin isommassa huoneessa piti asua kaksi perhettä. Ja joukkomme oli mennyt kahteen leiriin. Toiset ajattelivat vakavasti kommuunamme likvideeraamista ja toiset taas, että eteenpäin on mentävä. Ja tämä kahnaus muuttui joskus hyvinkin kiusalliseksi. En koskaan olisi voinut kuvitella mielessäni, että henkilöt, jotka omasta vapaasta tahdostaan olivat tänne matkustaneet, olivat niin häpeämättömästi valmiit parjaamaan syyttömiä ihmisiä ja Kommuunan hallintoa, jossa ei ollut mitään muuta syytä kuin että se ei ryhtynyt tätä taloutta hävittämään. Heidän mielestään olisi näet hallitukselta pitänyt saada velkaa, jotta olisi saanut hyvin elää. Sitten kun ei enää olisi annettu, olisi syöty mitä nurkista olisi löytynyt ja kun sekin loppuisi, niin kaikkien olisi sitten pitänyt yhdessä lähteä takaisin Amerikkaan, ettei vain muutamien yksilöitten sitä häpeätä olisi tarvinnut kantaa.

Tällainen oli elämä taloudessamme v. 1924 talvella. Kukaan hajottajista ei olisi tehnyt mitään. Eivät olisi itselleen edes polttoaineita tahtoneet hommata.

Vaikka Jussi Lahti jatkoi sinnikkäästi Kylväjällä, kaikilla ei hänen mukaansa usko asian onnistumiseen riittänyt:

Muistuu mieleeni silloin jouluaika, jolloin Amerikasta kerkesivät sanomalehdet, joissa oli jouluonnittelut ja joulutervehdykset. Silloin tippuivat vedet monien naisten silmistä niitä katsellessa ja kuului syvään huokauksia siitä, että "tällaiseen asemaan sitä ihminen saatetaan". Siinä oli koko vallankumouksellisuus. Sen puolesta ei kannattanut mitään uhrata eikä kärsiä. Se kuului toisten tehtäväksi.

Niin meni talvi 1924. Keväällä lähti kolmattakymmentä henkilöä pois, niistä muutamat jo talvella. Jäimme pieneen työvoimaan. Kevättyömme saimme suoritettua omin voimimme, kun pyöreitä vuorokausia puskimme. Viljankorjuuajaksi saimme Leningradin yliopistolta kaksikymmentä reipasta koululaista, jotka puskiivat töitä samalla tavalla kuin kommuunan omatkin jäsenet. Niin saimme viljan korjuun ja elämä kommuunassa oli tasaantunut mallikelpoiseksi. Ei enää kuullut puhuttavan likvideeraamisesta mitään. Nuo koululaiset toivat tullessaan uutta innostusta heikoimpiin jäseniin. Amerikasta emme sinä vuonna saaneet kuin kymmenkunta uusia jäseniä. Agitatio oli kerinnyt vaikuttamaan. [Tässä viitataan paluumuuttajien Amerikassa levittämään tietoon.]

Viljaa saimme keskinkertaisesti kuivasta kesästä huolimatta. Maksoimme velkamme, ostimme lypsylehmiä. Talvi 1925 oli aivan toisenlainen. Ruoka parempi, asunto-olot hiukan paremmat ja joukko ajatteli jo yhteisesti asioista muutamia yksilöitä lukuunottamatta. Virastoissa alettiin tämä talous ottaa huomioon enemmän ja enemmän.

Jussi Lahti kirjoitti lehtiin hyvin myötä- ja intomielisiä artikkeleita sekä omalla nimellään että nimimerkillä J. L.

Suomalaisia tuli muualtakin kuin Amerikasta

Pääosa Kylväjän alkuaikojen väestä tuli Atlantin yli Amerikasta suoraan Kylväjälle. Joitakin suomalaisia tuli Venäjän sisäisinä siirtolaisina muista kollektiiveista, jotka nekin olivat Amerikassa perustettuja. Myös inkerinsuomalaisia muutti kommuuniin. Kun Kylväjä aikanaan kasvoi liki tuhannen hengen yhteisöksi, oli väen lisäys lähes pelkästään venäläisiä. Ensimmäisinä vuosina oli kuitenkin toisin eivätkä venäläiset olleet kovin tervetulleita kauniista sanoista huolimatta.

Enoch Nelson muutti Knäsön kalastajakommuunista

Eräs toisen kollektiivin kautta tulleista Kylväjän asukkaista oli Enoch Nelson. Enoch otti hienoja valokuvia Kylväjällä olonsa aikana ja dokumentoi elämäänsä Amerikkaan jääneen journalistiveljensä Arvidin kanssa käydyn kirjeenvaihdon kautta.⁵³ Hän oli muuttanut San Franciscosta jo vuonna 1921 Karjalaan. Hän asui jonkin aikaa Vienanmeren rannalle rakennetussa epäonnisessa Knäsön kalastajakommuunissa. Hän siirtyi junalla Neuvosto-Karjalasta Kylväjälle toukokuussa 1924. Maan sisäinen matkustaminen oli kuvauksesta päätellen paljon organisoidumpaa kuin Clas Collanin tai Kylväjän ensimmäisen ryhmän matkustaminen. Enoch kuvaa saapumistaan Rostoviin ja sieltä kommuuniin pitkän junamatkan päätteeksi. Tunnelma on valoisa. Ei ole tiedossa, matkustiko hän yksin. Kylväjällä hän asui vaimonsa Irenen ja tämän teini-ikäisen veljen kanssa.⁵⁴

Saavuimme Rostoffiin kesäk. 1 pnä klo 4 iltapäivällä. Rostoffin ja suomalais-amerikalaisen "Kylväjä"-kommuunin välillä on pieni paikallinen rautatie ja juna kulkee vain kolme kertaa viikossa. Meillä oli 26 tuntia aikaa pysähtyä

⁵³ Enochin veli Arvid oli amerikkalainen journalisti, jonka kanssa Enoch kävi vilkasta kirjeenvaihtoa: <http://www.ihrc.umn.edu/research/vitrage/all/na/ihrc1668.html>.

⁵⁴ Toveri 9.8.1924.

Rostoffissa. Rostoff on vilkas paikka myöskin ja kaupoissa siellä näin myytävänä melkein kaikkia mitä olisin voinut ajatella, paitsi hiustenleikkuukoneen vieteriä, joita olisin halunnut ostaa. Näin myöskin paljon esineitä, joita en osannut ajatellakaan. Rostoffissa on kauppvoja jotka eivät ole yhtään jälellä amerikalaisista kaupoista. Hyvin paljon Amerikassa valmistettuja tavaroita on myytävänä, mutta kotitekoiset tuotteet ovat paljon halvempia ja etenkin vaatevaraana nähden, parempia. Amerikasta tulevalle henkilölle tulee paljon huokeammaksi ottaa rahaa mukaansa ja ostaa vaatteensa Venäjällä.

Illalla klo 6 lähdimme Rostoffista ja saavuimme Tzelinan asemalle klo 3:40 aamulla. Talonpojat olivat jo suorittamassa kotiaskareitaan. Koko yön oli vallinnut ukkosmyrsky ja vesisade, joten maa oli hyvin märkää. Matkamme päämäärään maanviljelyskommuuniin oli matkaa 15 virstaa. Palkkasimme erään talonpojan ajamaan meidät sinne. Vesisateen vuoksi maa oli hyvin tarttuvaa ja sen vuoksi matkustaminen kävi hitaasti. Käveleminen ei ollut helppoa, sillä heti kun jalka kosketti maahan se tuli niin raskaaksi että tuskin jaksoi nostaa. Sama oli asianlaita kärryjen pyöriin nähden. Käsitimme, että hevonen on vain luontokappale joka ei voi puhua ja tiesimme että sillä oli riittävästi vetämistä. Saavuimme kommuuniin klo 11 tienoissa aamupäivällä. Kaikki olivat ottamassa helppoa aikaa ja antoivat sateen tehdä työtään. Se oli ensimmäinen vesisade kuukauteen ja sekin juuri heinänteon keskellä, mutta kaikki nauttivat siitä.

Vilho Niskanen ja Arvi Vilenius loikkasivat rajan yli

Suomen ja Neuvosto-Venäjän raja ei ollut 1920-luvulla erityisen tiukasti valvottu. Niinpä rajan ylittäminen laittomasti oli yleistä. Yli 10 000 suomalaista loikkasi 1920- ja 1930-luvuilla itänaapurin puolelle. Vielä 1920-luvulla ei laittomia rajan ylittäjiä tietävästi tullut Kylväjälle asti. Vasta 1930-luvun puolella tuli kommuuniin rajaloikkareita. Eräät heistä saivat suurta arvostusta taitavina ja ahkerina kommunaardeina.

Rajan yli loikkanut Vilho Niskanen kertoi elokuussa 1984 oman tarinansa.⁵⁵ Tarkka loikkausvuosi ei ole tiedossa, mutta oletettavasti hän tuli 1930-luvulla. Tähän viittaavat tiedot Suomen työttömyydestä eikä Rostovissa ollut hänen mainitsemaansa puimuritehdasta vielä 1920-luvulla:

Se oli työttömyys, joka pakotti. Siihen aikaan Suomesta lähti hirveän paljon. Muistaakseni tilastot kertoivat, että yli 30 000 työläistä työtä etsiessään tuli Neuvostoliittoon ja niitten mukana minä kanssa. Minä sanoin isälle ja äidille,

⁵⁵ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

että minulla on häpeä syödä vuosikausia teidän tienaamaa leipää. Ja äiti pani minulle alusvaateparin pussiin, evästä mukaan ja niin minä lähdin.

No, pitkähän se on matka. Minä Sotkamoon asti menin junalla ja sitten Sotkamosta hiihtämällä suoraan itää kohti. Katsoin kompassiin ja itää kohti vaan. Yövyin heinäladoissa, viimeisen yön oli lämmin sauna tien varressa. Minä siellä lavitsalla viimeisen yön ja niin minä sitten seuraavana päivänä tulin rajan ylitse. Ja niin kuin kerroin, se karjalainen nainen oikein sydämellisesti otti vastaan. Sitten tuli rajavartiolaiset, ne oli nähneet että suksen jäljet ihan poikki rajan menee ja ne tuli jälkiä myöten, herättivät minut petiltä ja tarkastivat: puukko pois, pieni kirves pois, kompassi pois ja niin sitten vartijoiden saattamana minä menin sinne rajavartioasemalle ja sieltä taas Uhtualle, Uhtualta Kemiin [Vienen Kemi], Kemistä Petroskoihin ja siihen se päättyi siten. Kuulusteluja oli tietenkin, että mikä sinä olet, mistä sinä olet.

Niskanen ei kerro haastattelussa lähemmin, miksi hän ja Väinö Raitto matkasivat pohjoisesta Rostoviin. Kylväjä-kommuunista he eivät tässä vaiheessa tienneet:

Sitten yksi Raiton Väinö oli se mies, joka tiesi. Me ensin pyrittiin Rostovissa puimuritehtaaseen työhön. Sanoivat, että työtä on, mutta asuntoja ei. Hankkikaa itsellenne asunto, niin työhön me otamme. Sitten yksi vanha ukko asemalla sanoi, että --- se kuuli, kun me soperrettiin sitä huonoa venäjän kieltä, se oli tuosta naapurikylästä se mies --- se sanoi, että ostakaa pilette Tselinan asemalle. Kun siellä näette tuulimyllyn, niin menkää sinne. Siellä te tulette kaikissa asioissa toimeen. Siellä on suomalaisia, siellä on englannin kielen taitoisia ja kaikkia kansallisuuksia. Ja niin me sitten tultiin. Konttori oli siihen aikaan se pieni rakennus, missä nyt on postitoimisto. Me menimme sinne konttoriin kysymään, tarvitaanko teillä työläisiä. Niin, meillä työläisiä ei ole, meillä on vain kommuunan jäseniä. Saulitti [Viktor Saulit, kommuunin johtaja vuodesta 1925] oli ensin halukas tietämään, millaiset meillä perheasiat on ja meidän siinä kolmen miehen sakissa ei ollut kuin 16-vuotias poika. "Se on oikein hyvä. Asuntoja meillä ei ole, saatte asua kevätkuukaudet hedelmäkuivaimossa. Siellä on hyvä paikka, sinne laitetaan teille petit, pöydät ja kaikki sen sellaiset." Minä parhaiten taisin venäjän kieltä siihen aikaan niin minä kysyin, onko teillä ruokalaa. "On, ruokala avataan kello 11. Silloin tulee päivällinen."

Me ruokalaan. Missä voi maksaa?

Ei meillä mitään kassaa ole, käykää pöytään ja syökää. Se oli meille ihmeteltävää. Ja syötävää tuotiin niin paljon kuin kenellekin tarvitsee. Ja itse puheenjohtaja istuu pöydän takana, neljä henkeä aina pöydässä. Ja siihen aikaan ei se elintarvikeasia ollut korkealle kehittynyt ja tässä syöt niin paljon kuin haluat ja ilman maksua. Sanoivat, että me vieraita syötetään 10 päivää ilman maksua. Saulitti sanoi, että näinä päivinä tulee yleinen kokous ja siellä päätetään, otetaanko teidät kommuunan jäseniksi vaiko ei.

Kylväjän maamerkki oli vesipumppua pyörittänyt tuulimylly. Se opasti Vilho Niskasta perille. Lähde: Kylväjän museo.

Ja niin tuli yleinen kokous, jossa meidät hyväksyttiin kommuunan jäseniksi. Puheenjohtaja kysyi ammattia ja sanoi, että me ei ammatin perusteella oteta työhön, vaan työtä pitää tehdä siellä, missä tarvitaan. Lapion varressa istutettiin viiniköynnöksiä, hedelmäpuita ja vasta myöhemmin jouduin töihin remonttiverstaalle.

Niskanen ei haastattelussa mainitse, että hän monen muun suomalaisen kanssa sai Neuvostoliitossa 1930- ja 1940-luvun vaikeina vuosina vankeustuomion. Hän kuitenkin palasi Kylväjälle, jossa hän suuresti arvostettuna kuoli 1990-luvulla ja on siellä haudattuna.

Kylväjälle päätyi myös Arvi Vilenius, joka loikkasi Suomesta vuonna 1932. Hän kertoo tarinansa samassa TV-ohjelmassa kun Vilho Niskanen.⁵⁶ Hän oli 10-lapsisen perheen nuorimmainen. Hänellä ei ollut mukanaan mitään henkilöpapereita eikä kartan lisäksi muuta. Arvi tuli Kylväjälle vuonna 1937, pidätettiin vakoojana tai valtiota vastaan toimivana jo seuraavana vuonna. Hänen tuomionsa todettiin vääräksi vuonna 1957 maanlaajuisen rehabilitaation myötä. Tuomion pituutta ei tiedetä. Arvi rakensi Kylväjällä ollessaan keinutuolin. Muutkin halusivat sellaisen

⁵⁶ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

Ystävykset Arvi Vilenius (vasemmalla) ja Vilho Niskanen. Peelistä näkyy Rauha Niskanen. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi

Aili Tarhalan ja Arvi Vileniuksen hauta Kylväjän hautausmaalla. Lähde: Kirjoittajan vuonna 2018 ottama valokuva.

ja hänellä oli vaikeuksia tyydyttää suurta keinutuolien kysyntää.⁵⁷ Arvi Vilenius eli Kylväjällä elämänsä loppuun asti vuoteen 1991.

Arvi Vileniuksen asuinkumppanina ainakin viimeisinä vuosina oli Aili Tarhala, joka hänkin kertoo televisiossa vaiheistaan. Hän oli tullut Amerikasta vanhempiensa Oskar ja Sofia Hendricksonin perheessä 1920-luvulla. Ailin poika Matti Tarhala on asunut Kylväjällä koko elämänsä ja on eräässä mielessä ”viimeinen suomalainen”.

Kättilö-sairaanhoitaja Laina Paajanen tuli suoraan Suomesta, laillisesti

1920-luvun Suomessa ei Neuvosto-Venäjän auttamiseen omistautunutta organisaatiota voitu pystyttää. Niinpä suurta laillista muuttoliikettä ei Suomesta itärajan yli ollut. Kylväjälle tuli kuitenkin jo alkuvaiheessa joitakin laillisia siirtolaisia suoraan Suomesta. Eräs heistä oli isoäitini, kättilö Laina Paajanen. Hän siirtyi Suomesta Neuvosto-Venäjän puolelle passimerkinnän mukaan 8.7.1923, Venäjän viisumi oli myönnetty hänelle edellisenä päivänä.

Laina oli kuullut puhuttavan Neuvosto-Venäjälle perustetusta Kommuuna Kylväjästä. Ajatus uudenaikaisesta elämästä oli kiehtova. Hän kertoi myöhemmin paluumuuttoonsa liittyvässä kuulustelupöytäkirjassa, että Suomessa kierrellyt agitaattori Leo Leino oli suostutellut häntä muuttamaan Kylväjälle. Leino oli ollut Kylväjää perustettaessa sen kantavia voimia. Hän oli jäänyt Amerikkaan Kylväjän ensimmäisen joukon lähdettyä Venäjälle syksyllä 1922 ja seurasi perässä Suomen kautta seuraavana kesänä. Suomessa hän oli tavannut Laina Paajasen ja kertonut kommuunissa tarvittavan sairaanhoitajia. Amerikasta Kylväjälle lähteneessä 101 hengen ryhmässä oli vain kahdeksan naista. Kun hoitoalat olivat tuohon aikaan naisvaltaisia, oli ammattitaitoisista hoitajista ja kättilöistä kommuunissa pulaa. He olivat hyvin tervetulleita Kylväjälle, vaikka alkuvuosien asuntopulan ja rankan fyysisen työn vuoksi asukkaiksi toivottiin poikamiehiä. Hoitajatarve oli suuri, sillä kommuunin malariaongelma oli pahimmillaan vuosina 1922–1924.

Laina Paajanen matkusti Suomesta ensin Pietariin suomalaisen karjakko-meijeristin kanssa. He jatkoivat sieltä matkaansa Leo Leinon kanssa, joka oli tullut jo aiemmin Pietariin asioita hoitamaan. Leino kertoo ”toveritar Laina Paajasen” tulleen talouteen samalla kertaa kuin hän itsekin.⁵⁸

Leinon ja hänen mukanaan matkustaneiden naisten junamatka Pietarista Moskovaan kesti 14 tuntia. Moskovassa majoituttiin Lux-hotelliin, joka oli Kominternin hallinnassa. Hotellista oli pieni osa jätetty matkailijoiden käyttöön. Leinon mukaan

⁵⁷ Sevander M.: Red Exodus, 59.

⁵⁸ Toveri 12.12.1923.

Laina Paajasen passin kuvasivu. Passikuvavaatimukset ovat sittemmin kiristyneet.

”meidät luonnollisesti otettiin vastaan tovereiden joukkoon”. Hänen mukanaan matkustaneet nuoret naiset pääsivät tapaamaan kansainvälisen kommunistisen liikkeen nousevia tähtiä. Kansainvälinen kommunistinen nuorisokongressi oli parhaillaan koolla ja niinpä Lux kuhisi innokasta väkeä eri puolilta maailmaa. Leino järjesteli vielä asioita Edvard Gyllingin ja Santeri Nuortevan kanssa ennen matkan jatkumista. Nuorteva sai hankituksi matkalaisille liput täpötäyteen Moskova–Rostov -junaan. Leino kuvaa matkaa:⁵⁹

Kominternin kaksi voimavaunua oli valmiina Luxin portaiden edessä kiidätämään meidät Kurskin asemalle, josta kansainvälisessä vaunussa jatkoimme matkaamme Rostoviin. Matkalla näimme, että kyllä tulee viljaa Venäjälle. Lähempänä Moskovaa oli vilja tosin vielä viheriänä, vaan täynnä olivat pelot, mihin vaan siemeniä oli kylvetty. Ukrainan rajaa kun alettiin lähestyä, alkoi näkyä merkkejä, että viljan korjuu oli alussa. Päästyämme Ukrainaan oli leikkuu täydessä käynnissä. Matka Moskovasta Rostoviin kesti neljäkymmentäneljä tuntia. Rostovissa muutimme vain toiseen junaan ja muutaman tunnin kuluttua olimme kotikylämme Tzelinan asemalla.

Päästyämme kotimme pelloille oli hämmästykseni rajaton nähdessäni sen tavattoman vainion, joka oli juuri leikattua ja jossa vilja odotti puinnin

⁵⁹ Toveri 16.8.1923.

alkamista. On aivan turhaa minun yrittää kuvata tätä peltoa, sillä tätä ei voi rinnastaa mihinkään sikäläiseen vainioon, niin suurenmoisen mahtava ja erilainen on tämä. Viljat ovat kasvaneet mainiosti ja syyskylvöjä varten parhaillaan suuret traktorimme kääntävät maata. Osa miehiä on rakennustöissä. Kiirettä näkyy olevan, kääntipä silmänsä mihin vaan. Ensimmäiset vaunut sementtiä on saapunut ja sementtiplokien teko alkaa, joista sitten tehdään rakennuksien seinät.

Lainan kuulustelukertomus Suomessa kierrelleestä agitaattorista herättää epäilyksiä. On outoa, että vakituiseissa ja vakaassa työsuhteessa synnytyslaitoksen johtajana Mikkelissä oleva kättilö jättäisi työpaikkansa ja lähtisi tuntemattomaan tulevaisuuteen näin helposti. Lainan passi oli myönnetty 27.6.1923 ja rajan hän ylitti jo parin viikon kuluttua. Leo Leino tuli Suomen vierailulle noin kuukautta aiemmin toukokuun puolivälissä.⁶⁰ Puolentoista kuukauden kuluessa Laina olisi tavannut Leinon, vakuuttunut hänen puheistaan, hankkinut passin ja viisumin sekä siirtynyt Venäjälle tuntemattomiin olosuhteisiin.

Laina jätti kuulusteluissa mahdollisesti kertomatta, että hänen Taito Emil-veljellään (Ema Paajanen) oli erittäin hyvät suhteet Neuvosto-Venäjälle. Ema oli yksi niistä 55 kommunistista, jotka heinäkuussa 1921 kokoontuivat Pietariin perustamaan uudelleen Suomen Kommunistista Puoluetta. Hänenkin kautta on tietoa kommuunista ja siellä tarvittavasta väestä saattanut tihkua. Suomen tiedotusvälineissä ei vetoamuksia Neuvosto-Venäjän auttamiseksi tuolloin julkaistu eikä Paajasilla tiettävästi ollut yhteyksiä Amerikkaan, jossa Kylväjä oli perustettu. Tieto oli saatu todennäköisesti Eman kautta.

Clas Collan ja Laina Paajanen kohtaavat

Laina Paajanen ja Clas Collan kohtasivat Kommuuna Kylväjällä. Clas oli Kylväjällä ensimmäisenä suomalaisena keväällä 1922, Laina tuli Suomesta kesällä 1923 kättilöksi ja sairaanhoitajaksi. Clasin mahdolliset seikkailut Elviira Willman-Elorannan ja Isak Peskovin kanssa olivat päättyneet, olihan Elviira hädetty jo helmikuussa 1923. Kylväjällä oli myöhäissyksyllä tärkeä juhlatilaisuus, josta Leo Leino raportoi:⁶¹

Marraskuun 6. päivä oli taasen taloutemme historiallinen merkkipäivä. Silloin menivät naimisiin talomme jäsenet Clas Collan ja Laina Paajanen. Toveri Collan on talomme paikan hakija ja sen komitean jäsen, joka tänne tuli ensim-

⁶⁰ Toveri 11.7.1923.

⁶¹ Toveri 12.12.1923.

Laina Paajanen Kylväjän sairaanhoitajana vuonna 1924. Lähde: Kirsti Vanhalan (Lainan tytär) albumi.

mäisenä. Toveritar Paajanen taasen on kätilö-sairaanhoitajatar Helsingistä, joka tuli talouteemme kesällä samalla kertaa kuin minäkin. Tämä avioliitto oli siis ensimmäinen suomalaisten tovereiden kesken mitä talollamme on vielä tapahtunut ja siksi se oli historiallinen muistopäivä. Juhla tietysti oli päivän arvon mukainen.

Samalla kun kerron tästä avioliittoon menosta, on kerrottava toiminnan virallinen puoli, koskapa olin tilaisuudessa sen näkemään. On kerrottu, kuinka naiset on täällä kansallistettu ja muuta samanlaista roskaa. Tosiasia nim. on, että valtion viranomaisen, vastaava Suomen nimismiestä, tahtoi hyvin tarkat tiedot, että pari on vapaa menemään avioliittoon sekä varmat todistajat,

Laina Paajanen ja Clas Collan Kylväjällä vuonna 1924, vasemmanpuoleinen pari. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

jotka todistivat, että naimisiin menijät eivät ole ennestään avioliitossa ja että heidän avioliittoaan vastaan ei ole mitään muistuttamista. Kun tämä puoli oli allekirjoituksin todistettu, tapahtui resoneeraus aivan samoin kuin Yhdysvalloissa. Samoin siinäkin suhteessa, että nainen sai valita mitä nimeä tulee käyttämään, joko miehensä tai omaansa eli omaa ja miehensä nimeä yhdessä.

Avioliiton hallinnollinen merkitys väheni Neuvostoliitossa 1930-luvulla, ja pariskunnat saattoivat katsoa olevansa avioliitossa ilman erityisiä viranomaisvahvistuksia.⁶²

⁶² Delafield E. M.: Straw without Bricks, 18.

Clas ja Laina Collanin yhteinen passikuva vuodelta 1924. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

Kylväjän väen vaihtuvuus oli alusta alkaen suuri, ensimmäisinä vuosina suurin osa kommuuniin tulleista lähti lyhyen asumisen jälkeen pois. Eivät Collanitkaan jääneet Kylväjälle pysyvästi, vaan he palasivat Suomeen vuoden kuluttua häistä.

Suomalaisten rajaviranomaisten mukaan Clas ja Laina saapuivat Rajajoelle Suomeen 12.1.1925 ja ilmoittivat olevansa pakolaisia.⁶³ Oli onni, että he olivat säilyttäneet passinsa ja Suomen kansalaisuuden. Monet Kylväjällä asuneet olivat ottaneet Neuvosto-Venäjän kansalaisuuden eivätkä välttämättä päässeet halutessaan pois maasta eikä aina ulkomaisen passin haltijankaan ollut helppo rajaa ylittää. Pariskuntaa kuulusteltiin heti maahantulopäivänä.⁶⁴ Kuulustelija Makkonen totesi ainakin Clasin olleen vasemmistohenkinen ja siksi jatko kuulustelu olisi tarpeen. Jatko kuulustelu on tehty Terijoella eikä pöytäkirjaa ole löydetty yrityksestä huolimatta.

⁶³ Etsivän keskuspoliisin maahantulolistat Terijoelta 11.1.1925, Viipurin arkisto.

⁶⁴ EK-Valpon Terijoen alaosaston kuulustelu- ja karanteenipöytäkirjat 4 ja 5/1925. Karanteenipöytäkirjassa on väärä vuosiluku (1924).

Collanit Suomeen paluun jälkeen Oulunkylässä talvella 1925. Lainan vasemmalla puolella on hänen äitinsä Eva-Sofia ja takarivin keskellä hänen isänsä David. Clasin vieressä on hänen leskiäitinsä Hilda. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

Karanteenipöytäkirjoissa ei ole mitään erityistä. Clas ilmoittaa kuuluneensa Yhdysvalloissa sosialistipuolueeseen rivijäsenenä mutta pysyneensä erillään Kylväjän kommunistiorganisaatiosta. Varallisuusasemakseen Clas ilmoittaa 500 mk, Laina taloustilanteekseen "Huono". Clasin 500 mk oli tuolloin noin 10 dollaria. Hän menetti Kylväjään sijoittamansa osuusmaksun, joka oli ainakin 500 dollaria.

Syitä pariskunnan Suomeen paluuseen ei tiedetä. Heidän kuulusteluissa esittämänsä kertomus oli tietysti kuulusteluihin sopiva. Täysin uskottavana syynä voi pitää terveysongelmia. Etelä-Venäjällä oli poikkeuksellisen paha malariaepidemia vuonna 1924. Laina itse kertoi olleensa Kylväjällä pari vuotta ja sairautensa vuoksi pakotettu muuttamaan takaisin pohjoiseen.⁶⁵ Clas kertoi palanneensa "sairauk-

⁶⁵ Collan-Collanus -sukuseuralle vuonna 1936 kirjoitettu Laina Collanin sukukortti.

sien ym. syiden takia”.⁶⁶ Hän erityisesti korostaa, etteivät syyt olleet poliittisia. Terveysongelmien uskottavuutta lisää valokuva, joka on otettu parin palattua Suomeen. Aivan terveen näköinen ei Laina ole.

Ilmeisesti Lainan perhepiirissä kertomat tiedot Kylväjästä eivät olleet ainakaan murskaavia tai sitten häntä ei uskottu. Lainan veljen Eman johtama Työläisjärjestöjen Tiedonantaja -lehti julkaisi Punainen kalenteri -kirjasessa vuonna 1929 Leo Leinin Kylväjällä kirjoittaman hyvin positiivisen kirjoituksen Neuvostoliiton maataloudesta. Artikkelissa käsiteltiin erityisesti Kylväjän erinomaisuutta.

Collanit asuivat Kylväjällä vain sen hankalimmat alkuvuodet. Vuodesta 1925 alkoi Kylväjällä tehty perustyö kantaa hedelmää, mutta he eivät enää olleet sitä näkemässä.

⁶⁶ Collan-Collanus -sukuseuralle vuonna 1936 kirjoitettu Clas Collanin sukukortti.

Kylväjän kukoistus

Kommuunin tilanhoidon lähtökohdat eivät olleet suotuisat. Venäjän sisällissodan aikana oli tuhottu muutenkin niukka infrastruktuuri: kaivoja oli myrkytetty, karja ja hevoset viety tai tapettu, viljaa oli ajettu Asovan mereen, jottei etenevä puna-armeija saisi sitä käsiinsä. Viljelyn käynnistyminen oli hidasta. Salskin piirissä aiemmin viljellyn 800 000 hehtaarin sijaan saatiin sodan jälkeen viljellyksi vain 90 000 hehtaaria. Kylväjäläiset toivat mukanaan omaa kalustoaan ja olivat varsin omavaraisia. Karl Mattila ihasteli maaperän erinomaisuutta:⁶⁷ ”Maa oli erittäin lupaavan näköistä eikä kiviä pelloilta löytäisi, vaikka suurennuslasin avulla hakisi. Fordilla voi ajaa missä haluttaa, eivät ole kivet ja kannot esteinä. Maa on erittäin kelvollista nisun ja juurikasvien viljelylle.” Kun maa vain saadaan kynnetyksi, ei Kylväjän mailla muuta muokkausta tarvita, sillä auringon ja ilman vaikutuksesta maa murenee itsestään ryynimäiseksi ja kuohkeaksi.

Kylväjän talous ja viljelytoiminta

Aron laakeuden vuoksi tuulet pääsivät vapaasti puhaltamaan. Valtaiset kuivasta maasta kohoavat pölypilvet veivät mukanaan siemenet ja joskus talojen katotkin. Kylväjäläiset istuttivat tuhansia akaasioita ja poppeleita rivistöihin tuulen hillitsemiseksi. Urakka ei ollut helppo. Ensimmäiset suojaistutukset tehtiin kokeeksi muutaman hehtaarin alalle. Taimet tuotiin Kubanin alueelta. Alku oli lupaava, mutta sitten kuuma arotuuli alkoi puhaltaa ja kuihdutti puut ennenkuin ne ehtivät juurtua. Seuraavana vuonna yritettiin uudelleen hiukan paremmalla menestyksellä. Kaikkiaan alkuvuosien kokeiluissa istutettiin tuhansia puita. Toimiva ratkaisu saatiin vasta, kun käytettiin seudun omia lajikkeita. Puille kasvatettiin taimitarhassa kunnan juuret ennen arolle istuttamista. Istutuksen jälkeen taimien juurille tuotiin vettä. Kesti useita vuosia, ennenkuin istutukset alkoivat kunnolla suojata peltoja. Puut kasvoivat yli kymmenmetrisiksi ja ne muuttivat mikroilmastoa suotuisammaksi. Lämpötila laski kuumimpaan aikaan parilla asteella,

⁶⁷ Toveri 22.1.1923.

mikä vähensi kosteuden haihtumista jopa kolmanneksella. 1930-luvun lopulla suojaistutuksia oli niin paljon, että jos ne olisi levitetty 20 metriä leveäksi kaistaleeksi, olisi istutusten yhteispituus ollut yli 100 kilometriä. Ympäristön asukkaat tulkitsivat istutukset rajan merkitsemiseksi eikä aron rajaamiseen suhtauduttu lainkaan hyvällä. Ikiaikaisesti maa oli katsottu yhteiseksi.⁶⁸

Arvi Vilenius kertoi, että vuonna 1948 arotuuli oli niin voimakas, että tuuli vei paitsi pintamaan, niin myös 7–8 sentin syvyyteen istutetut jyvät.⁶⁹ Maa jyvineen kasautui suojaistutuksia vasten kuin lumikinoksiksi. Noin kilometrin välein istutetut suojametsät eivät olleet riittävän tiheässä kovimpien tuulien vallitessa, joten välit puolitettiin lisäistutuksin. Istutukset aloitettiin tilusten itärajalta. Näin saatiin edes jonkinlainen suoja koko tilusten pitkälle sivulle siihen suuntaan, josta tuuli enimmäkseen puhalsi.

Vesiongelmia oli ratkottu eri tavoin. Alkuvuosien kuvissa Kylväjän maisemaa hallitsee tuulimylly. Se käytti pumppua, joka nosti vettä kaivosta. Vettä oli löytenyt vasta 26 metrin syvyydestä. Suurin odotuksin suhtauduttiin ”vesipiippuun”, joka lyötäisiin muutaman sadan jalan syvyyteen. Siitä piti tulla ensiluokkaista juomavettä omalla painollaan kuin suihkukaivosta. Tällainen arteesinen kaivo oli ollut ennen sisällissotaa rautatieasemalla, mutta valkokenraalit olivat panneet dynamiittia putkeen ja räjäyttäneet sen.

Helmer Waglund kuvasi, miten tilalla oli jo vuonna 1922 valmiiksi parisenkymmentä hehtaaria erinomaisesti puutarha- ja juurikasveille sopivaa kastelumaata.⁷⁰ Paikallinen väestö kasvattaa myös maissia ja vesimeloneja runsaasti, muttei perunaa. Kaalia ja juurikkaita näkee ja ”elefantin kokoisia pumpkineita”. Karjaa on paljon, mutta lypsykarjaa ei lainkaan. Varsinaista viljelymaata hän pitää hankalasti muokattavana, sillä maa on hyvin kovaa, karjan tallomaa ja sen verran saven sekaista, että se tarttuu auraan. Koneet eivät ole alueella täysin tuntemattomia, sillä naapuruston kahdella entisellä aatelitilalla on isoja traktoreita ja isoja auroja, jotka ovat kylväjäläisten tuomia levyauroja parempia. Pääosin vetovoimana ovat härät, hevoset ja jopa kamelit. Kuivalla säällä tiestö on kovaa kuin sementti, mutta vähäinenkin sade muuttaa tien kulkukelvottomaksi.

Ensimmäisten kylväjäläisten mukana oli tullut koneita jonkin verran, mutta jatkotoimitukset viivästyivät. Kalustoa saatiin lisää ja vuoden 1924 alussa Kylväjällä oli kolme 60-hevosvoimaista Best-traktoria, yksi 40-hevosvoimainen Case ja kolme 22-hevosvoimaista Fordsonia. Näitä käytettiin kalustoon kuuluvien kyntö-, äestys-, kylvö-, leikkuu- ja haravakoneiden voimanlähteinä. Kuorma-autoja oli kolme ja vielä kaksi automobiiliakin, erillisiä maamoottoreita viisi. Ainakaan alkuvuosina kommuunilla ei ollut härkiä lainkaan, eikä niitä ollut ajateltu käyttäjä vetojuhtina.

⁶⁸ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 12.

⁶⁹ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

⁷⁰ Toveri 27.11.1922.

Puintia Kylväjällä vuonna 1925. Työhön osallistuu myös kaksi kamelia! Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Kylväjää koskevassa 19.11.1924 päivätyssä asiakirjassa on yksityiskohtainen lista Kylväjän laitteistosta.⁷¹ Se lienee varsin tarkoin myös luettelo Amerikasta tuoduista välineistä. On todennäköistä, ettei Neuvosto-Venäjältä saatu ensimmäisen vuoden aikana ostetuksi uutta kalustoa.

Kun vuosi oli opeteltu paikallisia oloja, päätettiin täydentää viljanviljelyä hedelmänviljelyllä ja siitä hyötyvällä mehiläishoidolla. Amerikasta oli tuotu 200 Eliene-lajikkeen puuta. Päätettiin laajentaa hedelmänviljelyä. Kylväjän etsintäpartion yhtenä jäsenenä ollut puutarhuri Hugo Enholm matkusteli Jaltalla etsimässä sopivia hedelmäpuutaimia. Kun arolla kasvaa paljon muitakin kukkivia kasveja, oli mehiläishoidolla suuret mahdollisuudet etenkin, kun hunajan hinta oli korkea. Puutarhaviljely alkoi neljän hehtaarin alalla vuonna 1926 ja alussa kohdattiin vaikeuksia. Kun istutukset oli saatu valmiiksi, sää kylmeni. Puutarhassa poltettiin olkikokkoja ja viljelyksiä kasteltiin hallan torjumiseksi. Hedelmänviljelyn erityisongelma olivat tuhohyönteiset. Niitä yritettiin suojautua harsokankain sillä seurauksella, että hyönteiset söivät sekä kukinnot että kankaat. Hedelmänviljely tähköviljelyn oheistuotantona alkoi lopulta tuottaa hyviä tuloksia.

Tähköviljelyssä otettiin käyttöön syyskylvö, mitä alueella ei ollut juurikaan harrastettu. Kylväjän vehnä oli heti ensimmäisenä viljelyvuonna niin laadukasta, että yleisvenäläisen maanviljelysviraston ekspertti kielsi myymästä sitä leipätarpeiksi. Kaikki tarvittaisiin siemenviljäksi. Vuonna 1926 valtion Korkeimman Maatalousasiain komissariaatti ehdotti, että kommuunissa tuotettaisiin vain

⁷¹ Rostovin arkisto GARO 1390-11- 90, s.10 alkaen.

Kylväjän traktoreita. Kolme vasemmanpuoleista ovat Best 60 -malleja, kaksi seuraavaa Clectraceja ja oikeanpuoleisin Case. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

siemenviljaa. Tämä oli Kylväjälle hyvä uutinen siksi, että siemenviljasta sai kaksinkertaisen hinnan leipäviljaan verrattuna. Perunanviljelyäkin yritettiin aluksi, mutta huonolla menestyksellä.

Alussa oli sukupuolten välillä selkeä työnjako. Pelloilla työskenteli vain miehiä, naiset tekivät töitä kotipiirissä ja puutarhassa. Myöhemmin monissa valokuvissa pelloilla näkyy myös naisia.

Eläinten hoito oli merkittävä muttei kovinkaan menestyksekkäs toimintamuoto. Karl Mattila kertoi, että Kylväjälle tullessa ei ollut muita eläimiä kuin kulkukoira ja pari kissaa.⁷² Maidosta oli pulaa, sillä alueella ei ollut totuttu maitokarjan pitämiseen. Maitoa saatiin lihakarjasta vain niukasti eikä Kylväjälläkään juuri maitoa tuotettu kuin hädin tuskin omiksi tarpeiksi. Maito jaettiin lapsille. Ei ollut kunnollista navettaa eikä vihantarehusäiliötä, mutta sellaiset oli määrä rakentaa. Talvisaikaan lypsäjien sormet jäättyivät, samoin vasikoiden korvat ja lehmien utareitten vetimet. Merkittävän panoksen karjanhoidon kohentamiseen antoi Aksel Markkanen:⁷³

Kun vuonna 1924 tuli viestejä kommuuni Kylväjästä Amerikkaan, että Kylväjän lehmät eivät lypsä, ajatteli tov. Markkanen: onkohan tuo kaikki totta, ettei siellä lehmiä saada lypsämään. Hän päätti lähteä sitä kokeilemaan. Hävitti oman taloutensa, möi sen mikä meni kaupaksi ja loput omaisuudestaan lahjoitti naapureilleen. Keväällä 1925 saapui hän Donille.

⁷² Toveri 18.11.1924.

⁷³ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 157–158.

Saksalaista rotua oleva sonni vuonna 1924. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Toveri Markkasen tultua Kylväjään saatiin hänestä ammattimies järjestämään kommuunin maitotaloutta. Lähellä olevista saksalaisista kylistä ostettiin karjaa. Viiden vuoden aikana tehtiin työtä tämän saksalaisen punarotuisen karjan kanssa, joka tällä ajalla saatiin kuuluisaksi lypsykyvystänsä. Muutamat Kylväjän lehmiä jo v. 1927 antoivat vuodessa yli 5000 litraa maitoa. Kylväjään rakennettiin tov. Markkasen puuhatessa uudet amerikkalaismalliset navetat ja painorehutornit. Oli ensiluokkainen painorehu, jota valmistettiin maissista ja muista kasveista, navettarakennus oli valoisa ja puhdas. Näin kommuuni karjataloudenkin ajalla lyhyessä ajassa nousi mallitaloudeksi ja on esimerkki etelän vilja-alueella, miten karjataloutta on nostettava.

Tuotantosuunnitelmaan tehtiin menestyksen myötä radikaali muutos. Lihakarjasta luovuttaisiin ja keskityttäisiin maitotalouteen. Maitotalous olisi etusijalla ja jos suunnitelman mukaiset 2 000 lammasta eivät sopisi samoille tiluksille lehmien kanssa, niin lampaista jouduttaisiin luopumaan.

Sikoja oli hoidettu kommuunin perustamisesta alkaen. Sikatalouden heikosta osaamisesta kertoi P. J. Tadeuš, jonka mukaan siat tuottivat aluksi ongelmia.⁷⁴ Vaikka kylväjäläisissä oli monia eri alojen ammattilaisia, ei sikoja osattu hoitaa.

⁷⁴ Tadeuš P. J.: Amerikkalainen kommuuni Kylväjä, 61–63.

Kylväjän nautakarjaa. Lypsykarjaksi rotu ei ollut sopiva. Kuva otettu 1924–1925. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Kylväjän ensimmäiset lampaat vuonna 1923. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Kylväjän ensimmäiset siat. Siolla oli suuri merkitys ensimmäisten vuosien ravitsemuksessa. Kuva otettu 1923–1926. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Porsaskuolleisuus oli sietämättömän korkea.⁷⁵ Asukkailla oli jopa hauskaa, kun he seurasivat, miten siat tappelivat ravinnosta. Oli yllätys, että isot siat työntävät pienet porsaas syrjään kaukalolta. Kylväjällä vierailut Kalle Lepola kirjoitti hauskaasti, että Kylväjän sikalassa oli Pilsudski- ja Mannerheim-nimiset siat.⁷⁶ ”Ne tekivät velvollisuutensa saboteeraamatta ja ovat jo lyödyt läskiksi eivätkä kylväjäläiset muistele niitä läheskään sellaisella katkeruudella kuin Suomen ja Puolan työtätekevät niiden lahtarikaimoja.” Samana vuonna sikarutto vei 230 sikaa.

Maitotalous tarvitsi työntekijöitä paljon enemmän kuin maanviljelys. Niinpä Leo Leinon kirjoituksessa suomalaisissa lehdissä helmikuussa 1927 etsittiin Oulun ja Kuopion lääneistä pystyviä karjakoita.⁷⁷ Lypsäviä olisi vuonna 1928 viitisenkymmentä, mutta karja kasvaisi pariinsataan. Karjatalouden johtaja oli lähtöjään suomalainen mutta Amerikassa koulutuksensa saanut. Oli myös joitakin vaimoja, jotka olivat hoitaneet lehmiä sekä Suomessa että Amerikassa. Kunnollista navettaa ei vielä ollut, mutta keväällä alettaisiin sellaista rakentaa. Nyt tarvittaisiin neljä tyttöä Suomesta. Kun kommuunin jäsenistö oli ollut 15–30 vuotta poissa Suomesta, ei tuttavuuksien kautta enää väkeä löydetäisi. ”Parhainta olisi, jos saataisiin kaksi tyttöä Kuopion ja kaksi Oulun läänistä. Näin päästäisiin näkemään, miltä Suomen

⁷⁵ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 88–90.

⁷⁶ Punainen Karjala syksyllä 1928 (tarkka päivämäärä ei ole tiedossa).

⁷⁷ Etsivän keskuspoliisin postiraportti 4, helmikuu 1927.

Siipikarjan hoito oli aluksi huonosti tuottavaa. Kuva otettu 1923–1926. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

seuduilta saataisiin parhaita tyttöjä. Iän tulisi olla 20–35, vankkarakenteisia ja terveitä. Työläismielinen pitää olla, mutta ei sovi olla uskovainen eikä etenkin noskelainen. (Noskelaisuus oli sosialidemokraateille annettu pilkkanimi.) Uskovaisuus ei sinänsä haittaa, mutta kun kaikki muut ovat jumalattomia, voi tulla ikävä.”

Liha- ja maitotalouden myötä tarvittiin myös mahdollisuus pitää tuotteet viileänä. Vaikka Jegorlik-joen vesi ei ollut juomavedeksi kellovasta eikä kovin hyvin soveltunut kasteluunkaan, voitiin siitä talvella otettua jäätä käyttää elintarvikkeiden viileänä pitämiseen. Jää säilyi hyvin seuraavaan talveen asti. Enoch Nelsonin mukaan tammikuussa 1925 oli joen riittävästi jäädyttyä nostettu muutamassa päivässä lähes 50 tonnia jäätä.⁷⁸

Kylväjällä päädyttiin vuonna 1924 ainakin isännöitsijä Karl Mattilan mukaan siihen, että Kylväjää kasvatettaisiin omin ja etenkin Amerikasta saatavin varoin.⁷⁹ Valtiolla katsottiin olevan niin paljon rahareikiä, että myös käytännöllisistä syistä olisi kätevämpää hankkia rahoitus muualta. Kommuuniin tuli jatkuvasti jäsenhakemuksia Karjalasta ja Kuzbasista, mutta tulijat eivät toisi pääomaa mukanaan. Mieluummin otettaisiin väkeä Amerikasta etenkin, jos heillä olisi koneita matkasaa. Tarvetta olisi jauho- ja ryynimyllylle, myös konepajaa ja valimoa haluttiin laajentaa. Kaikenlaisia maatalouskoneita tarvittiin, jos aiottiin pitäytyä suunni-

⁷⁸ Nelson A.: The Nelson Brothers, Finnish-American Radicals from Mendocino Coast.

⁷⁹ Työmies 18.11.1924.

Jäätyneestä Jegorlik-joesta nostetaan jäitä, joilla kesällä jäähdytettiin elintarvikkeita. Kuva otettu 1924–1925. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

telmassa laajentaa viljelykset kaksinkertaisiksi. Niinpä Mattila toivoi, että löytyisi kolmekymmentä kommunistia, jotka olisivat valmiita kasvattamaan Kylväjää maailman suurimmaksi kommuunitaloudeksi. Vain kommunistiset hakijat kelpasivat.

Vuonna 1924 viljaa saatiin keskinkertaisesti kuivasta kesästä huolimatta, velat saatiin maksetuiksi ja ravinnon monipuolistamiseksi hankittiin lypsylehmiä. Kommuunin oli määrä saada vuoteen 1925 mennessä puolet sille luovutetusta 5100 hehtaarin alasta viljelykseen. Tavoitetta ei aivan saavutettu, mutta 2000 hehtaaria oli sekin erinomainen tulos. Koneiden ja ihmisten puute rajoitti laajentumista. Pääasiallisena viljelykasvina oli vehnä, josta talvivehnen ala oli 373 ha ja kevätvehnen 1350 ha. Muiden viljakasvien osuus oli paljon pienempi, sillä ohralle oli varattu 150 ha ja maissille 112 ha. Öljytuotantoa varten oli auringonkukkaa 3 ha ja loppuala rehua ja keittiökasveja: sinimailasta 13,5 ha, kasviksia 6 ha, vesimelonia ja kurpitsaa 20 ha. Viiniäkin viljeltiin 1,5 ha alalla. Sinimailanen eli alfalfa kasvaa aroilla villinä. Sen villi muoto hallitsi täysin aroa, kun maata ei vielä viljelty. Valitettavasti se ei kelpaa rehuksi toisin kuin sen jalostettu versio.

Vuoden 1925 sato oli erinomainen ja osa jäi koneiden puutteessa korjaamattakin. Puimakoneita oli liian vähän ja puimatta jäänyt osa kasattiin isoiksi suoviksi odottamaan keväistä puintia. Tuulet ovat talvisin niin voimakkaita, että puiminen oli mahdotonta. Kävi valitettavasti niin, että hiiret söivät koko puimattoman sa-

Niitosta kootaan sitojilla kasoiksi. Kuva otettu vappuna 1925. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Viljaa puidaan kahdella puimurilla. Olki kasataan isoksi aumaksi, jyvät kulkevat putkea pitkin lavalle. Kuva todennäköisesti 1930-luvun alusta. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

Enoch Nelson auraa ohjaamassa vuonna 1924 tai 1925. Aroa kynnetään kahdeksansii-
pisellä hinattavalla kääntöauralla. Auran kahvoilla käännetään auran siivet. Näin saa-
daan viillot samaan suuntaan paluumatkalla. Lähde: Rostovin museon kuva-arkisto.

don. Vuoden 1926 sato oli keskinäinen lähinnä siksi, että peltojen rikkaruoho tukahdutti paikoin viljan. Aksel Markkasen kuvauksen mukaan 2,5-metriseksi kasvava aroheinä sai pellot näyttämään enemmän havaijilaiselta sokeriruokopellolta kuin vehnävainiolta. Kaikkea rehuheinäsatoa ei ehditty korjata ja loput luovutettiin paikallisille talonpojille korjattavaksi ilman korvausta. Heikon tuoton vuoksi ei kaikkia vuodelle 1927 budjetoituja uudistuksia voitu viedä läpi. Karjaa lisättiin, jottei oltaisi yksipuolisesti viljasadon varassa.

Viljan viljelyssä vehnän osuus pieneni, kun tuotanto monipuolistui. Vuoden 1928 tilaston mukaan viljeltiin vehnää, markkista, ohraa, kauraa, pellavaa, maisia, hirssiä, durraa (sorga), sinimailasta, vesimeloneita, kurpitsaa, soijapapuja, keittiökasveja, sokerijuurikasta, viinimarjaa, hedelmiä. Viljelysten suojaksi istutettiin suuret määrät suojapuita. Tupakkaa ei mainita tuotantotilastoissa, mutta sitä varmasti viljeltiin. Anna Louise Strong arveli vuonna 1923, että 90 prosenttia Kylväjän asukkaista polttaa.⁸⁰ Mihail Kozlov vahvisti tätä ajatusta syksyllä 1923.⁸¹ Hän mainitsee kylväläisten imeskelevän ”pilliä” jatkuvasti ja että pillin vierestä vilahtelee kultaisia ja mustia hampaita. Elizabeth Delafield totesi asian olevan

⁸⁰ Strong A. L.: I Change Worlds: The Remaking of an American.

⁸¹ Trudovoi Don (Трудовой Дон) 5.–6.10.1923.

vuonna 1936 täysin päinvastoin: Kylväjällä ei lainkaan tupakoitu muutamaa miestä lukuunottamatta.⁸² Tupakka ei ollut kommuunin yhteinen tuote. Sen viljely saattoi olla kunkin henkilökohtaista toimintaa.

Asunto-olotkin kohenivat vähitellen, joskin hitaasti. Rakennusmateriaalien puute oli huutava. Kun vuoden 1924 lopulla käynnistettiin kommuunin oma sähkövoimala, saatiin sekä sähkövalaistus että radio. Sähköt saatiin nimimerkin ”Donin kyntäjä” mukaan kiukun voimalla.⁸³ Syksyllä 1924 vietettiin Kylväjälle tulon toista vuosipäivää öljylamppujen valossa. ”Tuokos harmitti jäsenistöä. Olla kaksi vuotta talona eikä vielä sähkövaloja! Kiukku purkautui juhlien jälkeen ulos tavalla, jolla oikein kiukun pitääkin purkautua. Vihaisimmat miehistä panemaan ylös sähköasemaa. Pylväitä pystyyn, koneita ja dynamoita paikoilleen, lankoja ja lamppuja, ei kait siihen muuta tarvinnutkaan.”

Rakentamiseen panostettiin jatkuvasti. Väen kokonaismäärä ei vuoden 1925 jälkeen juurikaan kasvanut, vaan oli parin sadan asukkaan luokkaa aina vuosikymmenen loppuun. Vaikka asukkaita tuli jatkuvasti lisää, niin lähes samaan tahtiin Kylväjältä poistui väkeä. Rakentamisen päätarkoitus oli kohentaa asunto-oloja, joiden primitiivisyys oli tärkeä syy asukkaiden poismuuttoon. Alfred Luoman aloitteesta ja organisoimana alettiin tehdä omia tiiliä, joiden varaan rakentaminen sittemmin perustui. Tiilien tuotanto ei ollut aivan yksinkertaista. Savea kyllä riitti, ja polttouuni ja muotitkin osattiin tehdä. Uuniin oli kuitenkin vaikea saada riittävästi lämpöä, sillä ainoa runsaasti saatavilla oleva polttoaine oli olki. Puutavaran saanti oli alati epävarmaa. Kesällä 1925 saatiin rakennetuksi 10×20-metrinen sauna- ja pesulaitos sekä uusi versta, 12×30 metriä. Ennen talvea piti rakentaa vielä kaksi kahdeksanhuoneistoista perhetaloa. Perhetaloissa asui kussakin huoneessa yksi perhe. Uusi sikala saatiin valmiiksi syksyllä 1926, kooltaan 15×90 metriä. Vuonna 1928 Kylväjällä oli yli 40 rakennusta, joissa oli 57 lämmintä asuinhuonetta ja kaksi ikilämmintä löylysaunaa.⁸⁴

Kaikki eivät olleet saunomisesta innoissaan. Brittiläinen Elizabeth Delafield (oikealta nimeltään Elizabeth Dashwood) oli 1930-luvun puolivälissä Kylväjällä joitakin kuukausia. Hän kirjoitti harmistuksestaan hygieniaoloihin.⁸⁵ Pesula ja sauna olivat omassa yhteisrakennuksessaan, käymälät erillisenä rakennuksena. Dashwood ei suostunut saunomaan, vaan vain otti sieltä lämmintä vettä ja peseytyi omassa majapaikassaan. Hän kuvasi saunaa Kalkutan mustaksi reiäksi (”Black Hole of Calcutta”) viitaten vankityrmään, jonka ahtauteen ja kuumuuteen kuoli paljon brittisotilaita. Hän kuvasi pesutilan olevan kosteutta tihkuva kuuma tila, jonka seinillä oli puisia lavereita. Samassa tilassa saattoi olla useita ihmisiä

⁸² Delafield E. M.: Straw without Bricks, 45.

⁸³ Toveri 15.12.1924.

⁸⁴ Yksityiskohtaisia tietoja rakennuksista ja niiden konstruoinnista: Toveri 21.10.1925; Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 61-69.

⁸⁵ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 26.

peseytymässä. Käymäläkään ei häneltä kehuja saanut. Asioillaan saattoi olla kuusikin naista kerrallaan, ovissa ei ollut lukkoja eikä yksityisyyttä ollut lainkaan.

Keittiöosaston päällikkö huolehti ruokailuista ja yksinäisten miesten pyykeistä. Aterioita tarjottiin kolme päivässä ja lisäksi pidettiin huoli siitä, että ne, jotka eivät ehdi työmaaltaan ruokalaan, saavat työpisteelleen ateriat. Aamiaiseksi oli tarjolla puuroa, maitoa, voita, munia ja sekakahvia maukkaiden leivosten kera. Näin vuonna 1925, mutta aina ei ollut ollut edes näin hyvin. Alkuvaiheessa oli tyydyttävä niukkaan ja yksipuoliseen ravintoon. Ravintotilanne parani ja 1930-luvulla katsottiin, että perheenemännät oli yhteisruokailun myötä lopullisesti vapautettu ruuanlaitosta. Yhteisruokailussa noudatettiin erikoisia sääntöjä. Syömiseen oli varattu 15–20 minuuttia eikä ruokailun aikana saanut keskustella. Kansallisuus- ja kielikysymykset olivat ongelma, jonka pelättiin kärjistyvän, jos ruokailtaessa muodostuisi klikkejä. Kansallisuuskysymys koski myös ruuan makua, sillä suomalaistyyppistä ruokaa pidettiin mauttomana. Tadeuš mainitsee erityisenä ongelmana ruokatilan hygienian. Korjausverstaalta ja pelloilta tulevien valitettiin tulevan syömään suoraan työstä työvaatteissaan edes käsiään pesemättä. Tilanne parani, kun saatiin helppo mahdollisuus peseytymiseen.⁸⁶

Venäläinen juomakulttuuri soluttautui vain osittain Kylväjälle. Vahvaan alkoholiin suhtauduttiin Kylväjällä hyvin torjuvasti, raittiusliike oli perinteisesti osa työväenliikettä. Oskar Hendricksonin puheenjohtajakaudella suhde alkoholiin oli varsin jyrkkä. Viinanpoltto kotitarpeeksi oli melkoinen riesa Venäjällä. Niukkoja elintarvikevaroja käytettiin viinan valmistukseen, ja tietysti juominen heikensi työtehoa. Kun syksyllä 1923 Hendricksonilta kysyttiin, juovatko Amerikasta tulleet viskiä vaiko kotipoltoista, vetosi Hendrickson kotipolton laittomuuteen.⁸⁷ Laitonta kotipolttainen oli ollut Amerikassakin kuten muutkin alkoholijuomat kieltolain aikaan. Joidenkin kylväjäläisten sanottiin päättäneen muuttaa Venäjälle, kun ”muunsain” (moonshine eli pontikka) oli nostanut innostusta. Väkevien sijaan mieto rukiista valmistettu kotikaljamainen ”kvas”, mitä perinteisin venäläinen käymistuote, oli hyvin suosittua. Enoch Nelson kertoi, miten yksi työntekijä oli omistautunut pelkästään kvasin valmistamiseen. Juomaa valmistui satoja litroja päivässä, mutta kuumina päivinä se ei ollut riittävästi.

Viljellyn pinta-alan yhtenään kasvaessa Kylväjällä oli jatkuva työvoimapula. Etenkin sadonkorjuuaikana aputyövoimaa tarvittiin. Sitä saatiin ensin Leningradista, josta tuli kymmeniä suomalaisia punaisia opiskelijoita korjuutöihin. Samalla kylväjäläiset saivat poliittista valistusta. Jo 1920-luvun puolivälissä lähi-seutujen opiskelijoita oli toista sataa avustamassa. Ulkopuolisen työvoiman käyttö ainakaan maksua vastaan ei sopinut kommuunin ideologiaan, mutta käytännön syistä näin oli pakko menetellä. Syksyllä 1925 arvioitiin Kylväjälle tarvittavan ai-

⁸⁶ Tadeuš P. J.: Amerikkalainen kommuuni Kylväjä, 82–83.

⁸⁷ Trudovoi Don (Трудовой Дон) 5.–6.10.1923.

nakin 30 uutta kommunaardia, joista puolet koneenkäyttötaitoisia. Oltiin valmiita tinkimään uusille jäsenille määrätystä alkuinvestoinnista, mukaan pääsisi täysin oikeuksin ilman pääomaakin. Koneita oli juuri ja juuri riittävästi, joten päätettiin ostaa suoraan Amerikasta 6–7 uutta traktoria, kaksi puimakonetta ja myös muuta kalustoa. Tilauksen arvo oli 30 000 dollaria. Nimimerkki J. L., todennäköisesti Jussi Lahti, kertoi syksyllä 1925, että tähän mennessä kaikki Kylväjän tuottama raha on mennyt rakentamiseen ja karjan hankintaan.⁸⁸ Koneiden osto oli perustunut jäsenrahoihin. Nyt tilanne oli toinen ja voitiin tulorahoituksella hankkia koneita. Kylväjä pystyi siis ostamaan omiin tarpeisiinsa ulkomaista kalustoa omin varoin. Traktorien tarjonta Neuvostoliiton omilla markkinoilla oli riittämätön ja niiden hinta 50–70 prosenttia korkeampi kuin itse hankittuina. Vuoden 1925 Kylväjän voitoksi ilmoitettiin 55 000 dollaria, josta kymmenesosa jaettiin jäsenille omaan käyttöön. Ylijäämä käytettiin koneiden ja karjan ostamiseen. Jo vuonna 1926 osa Amerikkaan tehdyistä tilauksista peruttiin, kun neuvostokalustoa alettiin saada kohtuullisin ehdoin. Kotimaisten traktoreiden tuotanto ei ollut erityisen laadukasta eikä niitä Kylväjälle asti riittänyt tarpeeksi. Niinpä ostot suuntautuivat edelleen Amerikkaan.

Vuonna 1929 Kylväjälle osoitettu alue oli täysimääräisesti käytössä ja sitä viljeltiin hyvin systemaattisesti. Maankäyttöön luotiin erityinen järjestelmä.⁸⁹ Viljelyala jaettiin ruutuihin, joita oli useita kymmeniä, ruutujen sivujen pituus saattoi olla 1–2 kilometriä. Kutakin ruutua viljeltiin sille parhaiten soveltuvalla tavalla. Näin voitiin myös tutkia hallitusti ja vähäisin riskein eri viljelytapoja. Useimmiten suosittiin vuoroviljelyä, jonka kiertoaika oli useita vuosia. Vaikka Kylväjä pyrki koneelliseen viljelyyn, ei hevosista suinkaan luovuttu. Oli paljon töitä, jotka hevosella voitiin tehdä halvemmalla ja jopa tehokkaammin kuin konevoimalla. Traktorit vapautuivat niihin töihin, joissa ne olivat parhaimmillaan. Tavanomaisia hevostöitä olivat heinien ja olkien karrääminen, mutta hevosia käytettiin myös peltovahtien ratsuina.

On silti epäilyttävää, että vuodesta 1932 lähtien alettiin käyttää traktorien ja hevosten sijaan härkiä voimanlähteenä ns. kotitransportissa. Esimerkiksi puimakoneen tarvitsemat kuljetukset tehtiin vuonna 1934 kokonaan härillä. Sanottiin, että oli innostuttu liiaksi koneellistamisesta ja otettiin askel perinteisempään suuntaan. Voi olla, että paluussa osittaiseen hevos- ja härkävoiman käyttöön oli syitä, joita ei haluttu julkisesti kertoa. Oliko Amerikasta tuotu konekanta jo kulunutta ja riittämätön muutenkin, olivatko huolellisimmat koneenkäyttäjät ja taitavimmat mekaanikot muuttaneet pois Kylväjältä? Eräät hevoset olivat vähällä käytöllä ja niitä käytettiin vain hyvin kevyissä töissä. Tämä selittyi sillä, että hevosia oli pidettävä puna-armeijan mahdollisia tarpeita varten.⁹⁰

⁸⁸ Toveri 27.10.1925.

⁸⁹ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 73–77.

⁹⁰ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 14.

Kylväjä toi alusta asti ympäristöönsä uutta aktiivisuutta. Läheinen Tselinan rautatieasema sai uutta eloa ja myös Torgovajan (nykyisin Salsk) kaupunki virkistyi suuresti. Sinne oli vuosina 1924–1925 määrä rakentaa yli 200 uutta taloa. Kylväjä oli esimerkkinä ja apuna ympäristön talonpojille ja valtion tiloille. Pistoraidetta ei ilman Kylväjää olisi kannattanut rakentaa, ja perustettavan myllyn tuotantokyvyystä riittäisi ympäristönkin tarpeisiin. Näin koko alueen infrastruktuuri vahvistui. Tselina lähti erityisen vahvaan kasvuun, kun Kylväjän naapurustoon perustettiin suuria valtiontiloja. Rakennettiin tehtaita, joissa tuotettiin siirappia, pellavaöljyä, juustoa, säilykkeitä, tiiliä. Oli mielekkäämpää jalostaa raaka-aineita lähellä kuin kuljettaa niitä muualle. Maaseudun liikaväestö sai töitä ja paine suuriin kaupunkoihin muuttamiseen pieneni.

Eräs työn organisointiin 1930-luvulla vaikuttanut kummajainen oli neuvostokalenteri. Vuonna 1929 päätettiin, että Neuvostoliitossa siirryttäisiin viisipäiväiseen työviikkoon niin, että ei olisi kaikille yhteistä vapaapäivää. Joka viides päivä oli vapaapäivä, mutta ei yhteinen. Näin voitiin tehtaita pitää jatkuvasti käynnissä ilman seisokkipäiviä. Kylväjällä ei tiedetä tätä noudatetun. Kun vuonna 1931 siirryttiin epäonnistuneen viisipäiväiskokeilun jälkeen kuusipäiväiseen viikkoon, alettiin Kylväjälläkin sitä noudattaa sillä tunnollisuudella kuin Kylväjällä yleensäkin valtion ohjeita noudatettiin.⁹¹

Kylväjän naapurissa oli saksalaiselle Krupp-yhtiölle luovutettu maatila, jolla oli samantapainen viljelyn perusajatus kuin Kylväjällä eli suurimittainen koneellistettu viljely. Kruppin tarkoitus oli toimia esimerkkinä siitä, mitä moderneilla koneilla voitaisiin saada aikaan, ja mahdollisesti rakentaa koneita tuottava tehdas Donin alueelle. Tilan menestystä on vaikea arvioida. Kruppin tilalla oli yhtiön isot resurssit käytettävissään eikä suuri tuottavuus ollut elinehto tilan toiminnalle. Tilasta koituvat tuotot tulisivat konemyynnin kautta. Tilan pinta-ala oli kymmenkertainen Kylväjään nähden. Krupp-tilan toiminta alkoi samana vuonna kuin Kylväjän ja tulokset lienevät olleet samansuuntaisia. Joissakin asioissa Kylväjä onnistui paremmin, mutta joissakin huonommin. Kylväjältä tehtiin tutustumisretki Krupp-tilalle, eivätkä kävijät olleet kovin tyytyväisiä yhtiön tuotteisiin. Niitä pidettiin joko liian suurina tai liian heikkorakenteisina verrattuna Kylväjän amerikkalaiskalustoon.

Kylväjä oli alkuvuosinaan Venäjän suurin maatalouskommuuni, ja sillä oli erityisasema alusta alkaen. Se oli ajateltu mallitilaksi, jonka toimintatapoja sovellettaisiin muilla tiloilla. Näin tapahtui liiankin hyvin, sillä vuonna 1926 naapuriin perustettiin Kylväjän mallin mukainen yli kymmenen kertaa suurempi 70 000 hehtaarin valtiontila, joka osaltaan nakersi Kylväjän elinmahdollisuuksia. Naapuritilalle hankittiin vuonna 1928 kerralla 100 uutta traktoria, kun niitä ei tuolloin Kylväjällä ollut vuosia kestäneiden hankintojen jälkeen kolmeaankymmentä.

⁹¹ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 41.

Kylväjällä oli silti viljeltyä hehtaaria kohti enemmän traktoreita kuin mahtavalla naapurillaan.

Kylväjän lähistölle perustettiin 1920-luvun lopulla valtaisa valtion tila Gigant. Senkin suunnittelu perustui Kylväjältä saatuihin kokemuksiin. Koneiden ja niiden käyttöön varatun henkilökunnan määrän arvioinnissa Kylväjää pidettiin esimerkkinä. Työtapa tulisi olemaan amerikkalaisen mallin mukainen aivan Kylväjän tyyliin. Omistussuhteet olisivat kuitenkin toiset. Työntekijät saisivat suoraan palkkaa, eivätkä he olisi omistussuhteessa tilaan. Kyse oli siten sovhoosista, valtion omistamasta tilasta, jonka työntekijät ovat työsuhteisia, eikä kolhoosista, joka on asukkaiden kollektiivi.

Vaikka kommuunin viljelyyn ottama ala kasvoi hitaammin kuin alun pitäen oli ajateltu, oli toiminta niin tuloksekasta, että vuonna 1925 valtio tarjosi Kylväjälle lisää maata. Lisäys olisi ollut puolet tilan silloisesta alasta. Ehtona oli, että maa käytettäisiin hevosten kasvattamiseen. Tähän tarjoukseen ei tartuttu. Kylväjän maa-aluetta muutettiin kahteen otteeseen ensimmäisen 10 toimintavuoden aikana.⁹² Tila leveni pohjoispäästä ja kapeni etelästä. Näillä muutoksilla pyrittiin oikomaan Gigant-sovhoosin vastaista rajaa.

Kylväjän asema massiivisten naapureittensa puristuksessa alkoi 1920-luvun lopulla arveluttaa kommuunin asukkaita. Jussi Lahti arveli, että ”emigranttikommuuni on toisenlainen pieni pilkku valtaviin valtiontilojen alueella ainakin muutaman ajan vielä”.⁹³ Kylväjällä oli tuolloin 250 henkeä ja 16 kansallisuutta, osa Atlantin yli muuttaneita ja osa lähempää tulleita.

Valtion ohjaaman kollektivisoinnin päätarkoitus oli yhdistää yksityisten talonpoikien tilat suuremmiksi yhteistiloiksi, kolhooseiksi ja näin saada koneelistamiselle paremmat edellytykset. Massiivinen naapuri Gigant ei ollut tämän ajatuksen tulos, vaan valtion maille varta vasten perustettu ja valtion omistama sovhoosi. Leo Leino kehui Kylväjää laajalti käytetyksi esimerkiksi modernin viljelyn saavutuksista, vaikka epäluulot leimasivat Kylväjän alkuaikoja sekä maaperän, organisoitumisen että viljelymenetelmien suhteen:⁹⁴

Nyt on Kylväjä tämän taistelun voittanut. Kaikkialla jo tunnustetaan, että oikeassa olemme olleet. Numerot puhuvat jääväämätöntä kieltä. Joka vuosi markkinoille heittämämme viljamäärä on tekijä, jonka edessä on pitänyt vastaväittäjänkin taipua. Kuusi vuotta olemme kylväneet ja kyntäneet. Niistä on ollut kaksi puolittaista katovuotta. Mutta niinäkin vuosina on Kylväjä pannut viljamääriä ulos junalasteittain. Tämä on saanut aikaan sen, että kaikkialta yli Unionimme saapi Kylväjä tutkimusvierailijajoukkoja hankkimaan tietoja

⁹² Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 72–73.

⁹³ Toveri 5.10.1928.

⁹⁴ Toveri 26.1.1929.

kollektivismia ja maataloutta koskeviin kysymyksiin. Kylväjästä kirjoitetaan nykyään Soviettien Unionin päivä- ja aikakauslehdissä tavattoman paljon. Parhaillaan on painossa teos, joka käsittelee kommuuna Kylväjää. Sen kustantaa ja julkaisee kollektiivisten talouksien keskusjärjestö Moskovassa [viittaa P. J. Tadeušin kirjaan Amerikanskaia komuna 'Seiatel'].

Osa kommuunamme jäsenistä teki juuri ekskurssimatkan läpi Venäjän. Juuri palasivat matkalta. Kertovat, että missä vain pysähtyivät kun kuultiin että ollaan Kylväjästä, saivat osakseen niin sydämellisen vastaanoton ja sellaisen huomion, että eivät osanneet koskaan sellaista ajatellakaan. Pyyntöjä saada tulla jo ensi kesänä käymään Kylväjässä oli tehty kaikkialla. Huomiota siis jo talollamme on. Se kaikki todentaa, että Kylväjän tehtävä on edelleenkin käydä maatalouden sosialistisointikamppanjan eturintamassa.

Kylväjä on maailman suurin ja huomatuin kommuuna. Sen tulee olla sitä vieläkin suuremmassa määrin eteenpäin mitä se vielä on ollutkaan. Liittykööt tämän talouden jäseniksi kaikki ne, jotka tahtovat olla mukana tässä historian suuressa sosialistisessa maatalouden rakennustyössä.

Leino hoputtaa kommuunin jäseniksi haluavia kiirehtimään, jotta olisivat lähtökunnossa ensi keväänä (1929). Amerikkaan oltiin lähettämässä edustaja ostamaan lisää koneita. Kylväjää oltiin siten kovasti kehittämässä itsenäisenä kommuunina vielä alkuvuodesta 1929. Kylväjälle tarjottiin tuona vuonna Mustanmeren rannalta hoidettavaksi tilaa, jossa voisi viljellä hedelmiä ja harjoittaa metsätaloutta. Vesivoimaakin voitaisiin rakentaa. Kylväjä ei tähän voinut kuitenkaan lähteä, sillä työvoimapula oli melkoinen.

Yhdysvalloissa ilmestynyt Iltalehti edusti vähemmän optimistista näkemystä:⁹⁵

Kommuunitalouksia ei voida ylläpitää ilman jatkuvaa avustus- ja suojelutoimintaa. Tarpeelliset varat otetaan joko pakko-ottoina maatilojen entisiltä omistajilta tai veroina yksityisiltä yrittäjiltä kuten talonpojilta. Täten kommuunitaloudet tulevat vastaisuudessakin olemaan itsenäisten talonpoikain kustannuksella eläviä loisia. Ne on harvaa poikkeusta lukuun ottamatta likvidoitu. Eräs vielä elävistä on suomalaisten nimissä kulkeva "Kylväjä", joka on saanut ulkomailta, pääasiallisesti Amerikasta viekoitelluilta kommunisteilta ja herkkäuskoisilta työläisiltä suuria summia sekä dollareina että maatalouskoneina. Koko Venäjän maatalouden kommunisoiminen ei tule onnistumaan, sillä Venäjällä ei ole sellaisen typeryyden rahoittamiseen riittävää yksityisvarallisuutta.

⁹⁵ Iltalehti 28.6.1928.

Sergei Žuravlev totesi kommuunin olleen tuottavuudeltaan ylivoimainen samalla alueella oleviin ja vastaavalla tavalla varustettuihin valtion ohjaamiin talouksiin verrattuna.⁹⁶ Syyksi hän lakonisesti ilmoitti: ”Ei juopoteltu, ei varasteltu.”

Jussi Lahti (nimimerkki J. L.) harmitteli sikäläistä ammattiliittokäytäntöä:⁹⁷

Työn teettäjällä ei ole lainkaan muuta valtaa kuin järjestää työ, aikataulu ja resurssit. Ei passaa mennä hoputtamaan eikä arvioimaan työn jälkeä. Työn hyvyttä valvoo ammattiliitto. Jos vikaa on, se toki korjataan. Yleisesti ottaen ammattiliitto on työntekijän puolella. Virkailijat valvovat lähinnä, ettei työntekijä jää ilman palkkaa, vaikka jälki ei olisi kunnollistakaan. Työn voi lakkauttaa, mutta palkka on maksettava lakkauttamiseen asti.

Kylväjän ylivoimainen tuottavuus johtui paitsi vahvasta ideologisesta sitoutumisesta kommunismiin, niin myös paradoksaalisesti Amerikasta tulleiden asukkaiden kokemuksista kapitalistisesta tuotantotavasta. Pyrittiin mahdollisimman tehokkaaseen työskentelyyn, sijoitettiin pääomaa koneellistamiseen, oltiin ammattiliittoja vastaan, normitettiin työ ja erikoistuttiin.

Oheisessa taulukossa on Kylväjän kehitystä kuvaavia lukuja. Ne ovat yhteenveto kymmenistä lähteistä. Lukuihin on syytä suhtautua varauksin, sillä lehtiartikkeleissa, kirjoissa ja tilastoissa on kovasti erilaisia lukuja. Esimerkiksi siipikarjan osalta Haapalaisen Kommuuni Kylväjä -kirjassa kerrotaan, ettei siipikarjaa käytännössä ollut lainkaan, mutta useiden muiden lähteiden mukaan siipikarjan määrä on tuhansia. Vuoden 1935 luvut on otettu Oskar Hendricksonilta. Yrjö Markkasen luvut ovat paljon alemmat. Hendrickson kiittää Stalinia kehityksestä, ehkäpä suurta johtajaa ei olisi tohdittu kovin vähäisistä saavutuksista kiittääkään.

Kylväjä näkyy menestyneen hyvin 1930-luvulla, vaikka lähes kaikki suomalaiset olivat poistuneet. Viljelyala pysyi vuodesta 1929 vuoteen 1935 samana, mutta eläinten määrässä tapahtui suuri muutos. Tämä viittaisi siihen, että Kylväjä ei ollut enää viljatila, vaan tuotantosuunta oli pikemminkin karjataloutta. Naapurissa sijaitsevat valtaiset valtioneilat, viljatehtaat, pitivät huolen tähkäviljelystä. Menestyksen merkeiksi Oskar Hendrickson koki sen, että polkupyöriä on tilalla runsaasti ja jopa moottoripyöriä on tilattu.⁹⁸ Kangasta oli saatu kilometrikaupalla ja räätäleille voitiin maksaa sellaisia palkkoja, ettei Alaskan kultamailla voitu sellaisesta uneksiakaan. Yrjö Markkanen ihmetteli, mihin joudutaan tällaisen rikkauden kanssa.⁹⁹ Hän kertoi rahaa tulevan niin paljon, ettei tiedä, mihin kaiken vaurauden laittaisi ja että heidänkin poikansa ajelee polkupyörällä tuulista ja tuiskuista huolimatta.

⁹⁶ Haastattelu 7.11.2009 Eho Moskvyy -radiokanavalla.

⁹⁷ Toveri 27.10.1925.

⁹⁸ Punainen Karjala 14.12.1937.

⁹⁹ Punainen Karjala 3.2.1935.

Kylväjän kehitystä kuvaavia lukuja

Vuosi	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1935
Traktoreita	3		7	9	17	18	22	21	
Autoja			5				3		
Sarvikarjaa		35	75	145	205	267	274	315	850
Sikoja	36	47	114	359	777	696	512	375	2014
Lampaista		137	213	265	333	475	618	874	1020
Siipikarjaa		413	1000	1000	>1000	1000	1300		4000
Hevosia		9	15	18	20	21	22	18	76
Viljelyä (ha)		373	1302	2332	>2200	2479	2806	4100	4000

Lähteitä ovat mm. Eteenpäin 7.6.1925, Toveri 12.11.1923, Toveri 14.7.1925, Toveri 4.12.1926, Toveri 1.12.1928, Työmies 21.11.1923, Työmies 4.7.1924, Työmies 29.12.1932, Iltalehti 2.4.1924, Pohjan Voima 10.3.1927, Pohjan Voima 16.6.1927, Pohjan Voima 11.8.1926, Työläisen ja talonpojan kalenteri 1926, Työn kalenteri 1925, Hendricksonin kirje joulukuun 1925, Leo Leinon kirje helmikuun 1927, Punainen Karjala 3.2.1935, Punainen Karjala 14.12.1937, Delafield: Straw without Bricks.

Karjatalous ei sujunut Kylväjällä täydellisesti. Robert Wesson kirjoittaa yleensä myönteisesti ”amerikkalaisesta kommuunista”. Kuitenkin hänen mukaansa Kylväjän karjatalous oli huonosti hoidettu.¹⁰⁰ Siat olivat nälkäisiä ja lehmät joutuivat kahlaamaan ulosteissaan. 1930-luvulta on kuvaus, jonka mukaan lypsäjien ämpärit ja kädet olivat likaisia.¹⁰¹ Voidaan ajatella, että kun pakkokollektivisoinnin takia oli 1930-luvun alussa menetetty kymmeniä prosentteja maan karjasta, karjataloutta pyrittiin painottamaan sellaisillakin tiloilla, jotka eivät siihen kunnolla soveltuneet.

Kommuunin organisaatio jatkuvassa muutoksessa

Kun kommuuni oli päässyt kiinni järjestäytyneeseen elämään uudella kotiseudulla, organisoiduttiin uudella tavalla. Yhteistalousmuotoinen kommuuni oli syntynyt osin ideologisista syistä, eikä kunnollista toimintamallia ollut pohdittu. Nyt ei oltu enää yhdistys, vaan maatila, jolla oli viljelysmaata, tuotantovälineitä ja eläimiä hallussaan. Alkuaikoina oli jatkuvia hallinnollisia ongelmia, kun toimivaa yhteistä päätöksentekomekanismia ei ollut.¹⁰² Kun kaikki päätökset tehtiin kollektiivisesti, turhankin pieniä asioita jouduttiin viemään kokouksiin. Asiat

¹⁰⁰ Wesson Robert G.: Soviet Communes, 175.

¹⁰¹ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 42.

¹⁰² Tadeuš P. J.: Amerikkalainen kommuuni Kylväjä; Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 31–32, 49–50.

viivästyivät ja mutkistuivat. Yleisiä kokouksia oli jatkuvasti ja ne olivat usein enemmän tai vähemmän kaoottisia. Kokouksen puheenjohtajaa saatettiin vaihtaa neljäkin kertaa eikä selkeitä päätöksiä saatu tehdyiksi. Ei ollut yhteistä kieltä, jota kaikki olisivat osanneet. Niinpä tarvittiin tulkkeja. Perustettiin tarkastuskomitea, joka loisi järjestystä kaaokseen. Ei onnistunut tämäkään järjestely, vaan kaaos pikemminkin lisääntyi. Kenelläkään ei ollut ylipäätään kokemusta johtamisesta ja vaikka olisi ollutkin, on kommuunin johtaminen monessa erilaista kuin yrityksen tai yhdistyksen.

Kommuunin johdossa oli alkuvuosina viisihenkinen Toimeenpaneva komitea. Komitean puheenjohtaja oli myös kommuunin isännöitsijä. Ensimmäinen isännöitsijä oli Karl Mattila, ensimmäinen kirjuri Trofim Malitš ja ensimmäiset jäsenet Hannes Kulmala, Sam Griškevitš ja Clas Collan. Varsinaisen työn organisointi oli erityisten osastojen tehtävä. Osastoja oli neljä: peltotyöt, rakennustyöt, konepajatyöt ja kotitaloustyöt. Kullakin osastolla oli työmaakomitea, jonka puheenjohtaja oli osaston työnjohtaja. Karjataloudesta vastasi karjakko-meijeristi ilman erillistä komiteaa. Näiden organisaatioyksiköiden lisäksi oli kolmihenkinen Tarkastuslautakunta talouden ja järjestelyiden valvomiseksi. Taloudesta vastasivat rahastonhoitaja ja kaksi kirjanpitäjää.

Jo syksyllä 1923 V. Lehtelä kritisoi johdon epäpätevyyttä.¹⁰³ Hänen mukaansa osuuskunnan jäsenet olivat kirjavankarvaisia räätäleitä, suutareita, kalamiehiä, metsämiehiä, teollisuustyöläisiä, kaivosmiehiä jne., mutta maanviljelysasiatuntemusta ei juurikaan ollut. Parhaiten viljelyä tuntevat eivät saaneet ääntään kuulumaan vaan joutuivat tyytymään heikosti asiaan perehtyneen valta-asemassa korkeammalla olevan päätöksiin. Hän kertoo parinkymmenen hehtaarin kokoisesta juurikasviljelmästä, jota olisi haluttu viljellä amerikkalaisin opein. Nämä opit eivät ”komissaarin” mukaan täällä olleet voimassa, vaan ohjeet antoi venäläinen puutarhuri. Venäläinen menetelmä perustui käsityöhön. Tämä oli vastoin kommuunin yleisajatusta pyrkiä koneelliseen viljelyyn. Lehtelän mukaan iltaisin kykittiin yhdeksään asti kasvimaalla sen sijaan, että leveämmillä istutusväleillä olisi perkaaminen ja multaaminen voitu tehdä osuuskunnan kalustosta löytyvällä koneella muutamassa hetkessä. Tämä tieto lyötiin Lehtelän mukaan kumoon asiantuntemattomien politiikkaklikkien voimin. Kritiikkiä Lehtelä antoi myös sekavasta ja taitamattomasta tilinpidosta. Selvityksiä pyydettyä kerrottiin vain, että kunhan Leo Leino saapuu, tehdään tilit kuntoon, sillä hän tietää, miten rahoja on käytetty. Lehtelällä oli 20 vuoden kokemus suurviljelykeskuksessa, ja hän arveli olevansa mies paikallaan. Lehtelä ei kuitenkaan ollut omienkaan sanojensa mukaan kunnolla perehtynyt sääntöihin ja sopimuksiin. Niinpä 500 dollarin osuusmaksu tuli hänelle yllätyksenä ja myös se, ettei omaa rahaa saanut

¹⁰³ Raivaaja 7.9.1923.

olla 100 dollaria enempää.¹⁰⁴ Tämä jopa tarkastettiin ja ylimäärä piti luovuttaa kommuunille. Lehtelä pahoitti mielensä siitäkin, että osuuskunnan kokouksissa politikoitsijaklikki julkeasti mainitsi, ettei Amerikasta tulijoista paljon välitetty, kunhan heidän rahansa saataisiin. Hänen mielestään juuri tässä tarkoituksessa, eikä missään muussa, myytiin osuuksia Kylväjään.

Sosialistinen kalenteri 1933 tuki Lehtelän näkemyksiä alkuvuosien huonoista viljelyneuvoista. Eräs ristiriitojen aihe oli, että paikallisten ”agronoomien” mukaan viljelysmaa sopi huonosti sellaiseen viljelyyn, jota kommuunilaiset olivat suunnitelleet. Osa halusi seurata paikallisia ohjeita, osa halusi menetellä alunpitäen aiotulla tavalla, mikä osoittautui yleensä oikeaksi ratkaisuksi.

Kommuuni oli luonnollisestikin vahvasti sidoksissa kommunistisen puolueen hallintoon sekä ulkoisesti että sisäisesti. Kun kommuuni kuitenkin oli varsin itsenäinen suhteessa ulkopuoliseen maailmaan jo periaatetasolla, seurasi ristiriitatilanteita. Usein kommuunin ja puolueen näkemykset erosivat toisistaan. Kielimuuri oli omiaan kasvattamaan kynnystä. Kuvaava esimerkki on erimielisyys viljan varastoimisesta. Kommuunissa oli yleinen näkemys siitä, että kommuunilla pitää olla oma hätävarastonsa huonojen aikojen varalta, kun taas puolueen mielestä hätävaraa jaetaan valtion varastoista eikä kommuunin sovi pidättää itsellään osaa sadosta. Puolue oli tosin erimielinen itsensäkin kanssa, sillä kommuunin omat puoluevirkailijat asettuivat helposti kommuunin puolelle niin tässä kuin monessa muussakin asiassa.

Ongelmista huolimatta Kylväjän talous kasvoi. Vuonna 1925 Karl Mattilan ja Oskar Hendricksonin jälkeen isännöitsijäksi tuli latvialainen Viktor Saulit. Saulit oli Amerikassa asunut ja perehtynyt sekä maatalouteen että talousasioihin. Mattila oli lähtenyt siirtolaiseksi Hailuodon kalastajakylästä eikä hänellä ollut muodollista johtotehtäviin soveltuvaa koulutusta eikä kokemustakaan johtamisesta. Mattila jatkoi kommuunissa kuolemaansa asti kunnioitettuna kommunaardina. Hänet on haudattu Kylväjän hautausmaalle. Saulit oli kompromissiehdokas, joka kelpasi kaikille kansallisuuksille. Hän oli kommuunin ainoa latvialainen, puhui neljää kieltä eikä ollut suomalainen eikä slaavi.

Saulitia arvostettiin suuresti ja hänet valittiin kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Hän oli tarvittaessa tiukastikin valtiovaltaa vastaan, jos kommuunin etu sitä vaati.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 16.

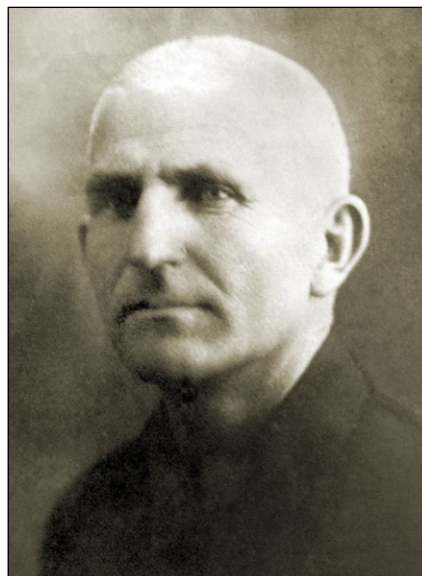
¹⁰⁵ Cherny R. W. and Bernstein S.: Seattle/Seiatel’: “The American Commune” in the Soviet Union 1922–1939.

Saulit oli isännöitsijänä aina vuoteen 1943, jolloin salainen poliisi teloitti hänet syytettynä yhteistyöstä saksalaisten miehittäjien kanssa.¹⁰⁶ Arvi Vilenius kertoi vaihtoehtoisena totuutena, että saksalaiset olisivat teloittaneen Saulitin.¹⁰⁷

Työn ja toimeentulon järjestely perustui aluksi sääntöön: ”Jokaiselta voimiensa, kykijensä ja taipumuksiensa mukaan ja jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Työpalkkaa ei maksettu ja kaikki oli jäsenille vapaata ja yhteistä. Kylväjälläkin jouduttiin huomaamaan, ettei tällainen järjestely käytännössä toimi, sillä ”kommuunin asukkaat eivät olleet riittävän tietoisella tasolla, jotta työt olisivat toimineet itsevirtauksellisesti”.¹⁰⁸ Laiskottelijat saivat saman kuin ahkerat ja laiskoilla oli jopa aikaa keinotteluun. Niinpä oli siirryttävä työsuoritusten ja osaamisen arviointiin ja sen mukaiseen palkitsemiseen. Tehdyt työtunnit merkittiin työkirjaan.

Leo Leino kertoi helmikuussa 1927 kommuunin järjestelyistä uutta väkeä hankittaessa.¹⁰⁹ Jäsenille ei makseta palkkaa työstä. Ruokailu on yhteinen. Vaatetukseen ja kaikenlaisia menoja varten jokaiselle jäsenelle annetaan samanlainen määräraha (”norma”). Neljännes vuosivoitosta jaetaan jäsenistölle tehtyjen työtuntien perusteella. Tämän rahaerän ja sen mikä ”jääpi yli vaatetusnormasta jäsenet käyttävät oman harkintansa mukaan mihinkä haluavat”. Vuosivoitosta käytetään aina puolet peruspääoman nostamiseen ja neljännes vararahastoon. Erään tiedon mukaan kommuuniin saattoi liittyä 1000 ruplan maksua vastaan.¹¹⁰

Erilaisia palkitsemistapoja kokeiltiin. Oli minimipalkka, oli urakkatöitä ja ryhmäurakoita. Menettelyt alkoivat muistuttaa tavanomaisia työpalkkioita. Tuottavuutta alettiin tarkastella myös tuloksen saamiseen käytettyjen tuotantopanosten kautta. Seurattiin vaikkapa sitä, paljonko polttoainetta tiettyyn toimeen tarvittiin. Vuonna 1931 siirryttiin lopulta työnormijärjestelmään: työntekijöille määrättiin normit, jotka oli määrä täyttää. Siirtyminen tulosten mittaamiseen ja tuloksista palkitsemiseen ei ollut Kylväjässä helppo ratkaisu, sillä se oli vastoin

Kylväjän monivuotinen puheenjohtaja, suuresti arvostettu latvialaislähtöinen Viktor Saulit. Lähde: Kylväjän museo.

¹⁰⁶ Romanovski I.: PhD diss., Moscow State University of Culture and Arts, 2012.

¹⁰⁷ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

¹⁰⁸ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 101.

¹⁰⁹ Etsivän keskuspoliisin postiraportti 4, helmikuu 1927.

¹¹⁰ Etsivän keskuspoliisin postiraportti 2, tammikuu 1926.

kommuunin alkuperäistä yhteisöllistä ajatusta.¹¹¹ Neuvostohallitus ei pitänyt kommuunimaisesta tasajaosta, vaan painosti jatkuvasti kommuuneja siirtymään tulosperusteiseen palkitsemiseen. Vuonna 1926 oli säädetty laki, joka velvoitti kommuunit maksamaan jäsenilleen työn laadun ja määrän perusteella.¹¹² Kylväjällä ei kiirehditty sitä noudattamaan, vaikka 1930-luvulla palkkaus ainakin muodollisesti oli tuotantoperustainen.

Vuosien 1930 ja 1934 välinen aika oli Kylväjässä suurten taloudellis-poliittisten käänteiden aikaa. Leo Leino ylisti Kylväjän saavutuksia ja kertoi sen suuresta kasvusta.¹¹³ Taloudellinen muutos tarkoitti, että Kylväjään investoidaan voimakkaasti. Poliittinen muutos tarkoittaa, että:

Sosialistiset työ- ja jakotavat valtaavat enemmän alaa nykyhetken vaatimusten mukaisesti, että talous saa yhä enempi suuren sosialistisen tavaratalouden luonteen. Kommuuna Kylväjän monisatainen, useita kansallisuuksia käsittävä jäsenistö on puolueen johdolla muodostanut taloudestaan todellisen suurtalouden, bolshevistisen kolhoosin, joka turvaa jäsenilleen varakkaan, kulttuurisen ja valoisan elämän.

Tämä aika oli pakkokollektivisoinnin jälkeistä aikaa, jolloin kommuuneista halettiin eroon. Kylväjä sinnitteli omalla linjallaan eikä useiden lähteiden mukaan ollut valtion mallin mukainen kolhoosi vielä moneen vuoteen. Tähän aikaan suurin osa suomalaisista oli jo muuttanut pois Kylväjältä eikä kommuuni ollut enää niin itsenäinen kuin sitä perustettaessa oli suunniteltu. Saavutuksia ylistänyt Leo Leino ei itse enää Kylväjällä asunut.

Ideologialla oli merkittävä rooli Kylväjällä. Kaikki Amerikasta tulijat olivat vasemmistolaisia, mutta vasemmistolaisuudessaakin oli eri vivahteita. Amerikkansuomalainen vasemmistolaisuus jakautui Venäjän vallankumouksen jälkeen useaan sektoriin. Sosialidemokraatteja kavahdettiin ja etenkin noskelaisuutta, erästä vasemmistolaisuuden oikeistosiiven muotoa, pidettiin suurena syntinä. Oli myös eroa sillä, mihin työväen amerikkalaisfraktioon kuuluttiin. Vuosien 1928 ja 1929 kylväjäläisten eri lehtiin lähettämässä vallankumoustervehdyksissä ei ollut juurikaan samoja nimiä, mikä saattaa viitata nurkkakuntaisuuteen. Tästä ei ole kuitenkaan suoraa näyttöä. Ideologisuuden suorastaan sokaisevasta voimasta kertoo silloisen isännöitsijän Karl Mattilan kirjoitus vuodelta 1923:¹¹⁴

Mielestämme diktatuuri on välttämätön ja ilman sitä ei Venäjän työväki olisi päässyt valtaan eikä valtaansa olisi voinut pitää. Se on tehokas ase työväen

¹¹¹ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 101–106.

¹¹² Wesson R. G.: Soviet Communes, 131.

¹¹³ Työmies 8.9.1934.

¹¹⁴ Toveri 22.1.1923.

käsissä. Sen avulla voidaan pitää kapitalistiset rosvot kurissa. Niin niin, sanotte te. Mutta sillähän on myöskin isketty sinne mihinkä ei olisi pitänyt. Kyllä tässä Venäjän suuressa vallankumouksessa puhdistustyössä on menetetty paljon hyviäkin voimia, onpa iskut joskus osuneet syyttömiinkin, se myönnetään. Mutta parhainkaan viljanpuhdistuskone ei voi erottaa niin huolella puhdasta viljaa, etteikö se roskien sekaan heittäisi kelvollisiakin jyviä. Näin on vallankumouksenkin kanssa ken sitä pyrkii oikein käsittämään ja ymmärtämään heittäytymättä hentomieliseen haikailuun.

Neuvostoliiton poliittinen viljanpuhdistuskone ryntäsi ylikierroksille 1930-luvun puolivälin jälkeen eikä edes pyrkinyt erottelemaan jyviä akanoista.

Kylväjän valistustyö: kulttuuri, koulutus, mallitila, ideologia

Kylväjän väki oli paikalliseen väestöön verrattuna hyvin koulutettua ja valistunutta. Edes luku- ja kirjoitustaito ei ollut Venäjällä tuohon aikaan kovin yleistä. Donin alueen sanottiin olevan tältä osin Venäjän parasta aluetta, sillä joka kymmenes oli lukutaitoinen. Jussi Lahti kirjoitti vielä vuonna 1926, että on otettava huomioon ympäristöläisten entisyys.¹¹⁵ Suuri osa on villejä kasakoita, joiden huvi, ihanne ja elinkeino on ollut banditismi, rosvoilu ja ryöstely.

Kylväjällä arvostettiin koulutusta ja valistustyötä. Varhaisnuorisolla oli omat kerhonsa ja samoin nuorisolla.

Ensimmäisen muuttajaryhmän saapuessa Kylväjän alueella oli kylväjäläistä termistöä lainaten ”pimityslaitos” eli kirkko, jossa sunnuntaisin ja praasniekkojen aikaan paikallinen väestö kävi rukoilemassa. Pappia ei tarvinnut kylväjäläisten häätää, sillä valtiovalta oli huolehtinut tästä velvollisuudesta jo aiemmin. Kylväjän nuoriso veti alas ristin kirkon katolta, pyhimysten kuvat seiniltä ja julisti rakennuksen kouluksi. Koko kommuunin nuoriso laitettiin sinne opiskelemaan, toisena talvena oppilaita oli jo 40. Opettajaksi ryhtyi eräs kommuunin jäsen, jonka edellytys opettajan toimeen oli Kylväjän isännöitsijän mukaan se, että hän oli innokas työväen kannattaja ja ”muutenkin tietoinen” henkilö. Hänellä oli toki aiempaa kokemusta opetustyöstä ja lisäksi hän oli hyvä sähkömekaanikko. Koulutus pyrittiin antamaan kommunismin hengessä ja alusta alkaen venäjänkielisenä.

Koulutuksen arvostusta kuvaa, että myöhemmin kommuunin ainoat palkatut työntekijät olivat kaksi opettajaa. Kylväjälle tehtiin Alapaikalle koulurakennus,

¹¹⁵ Työläisen ja talonpojan kalenteri 1926, 115–124.

jossa oli kaksi opettajaa. Jos oppilaspaikat eivät täyttyneet Kylväjän omista lapsista, otettiin köyhien talonpoikien lapsia mukaan. Vuodesta 1930 alkaen vieraana kielenä opetettiin englantia. ”Viimeinen suomalainen”, Kylväjällä syntynyt Matti Tarhala kertoi vuonna 2018 käyneensä koulua englanniksi 1940-luvulla.¹¹⁶

Kylväjän kouluoloista on toisenkinlaista tietoa. Alkuvuosina ei lähialueilla asunut paljonkaan väkeä ja oli pakko järjestää koulut itse, kun niitä ei muuten olisi ollut. Tilanne muuttui, kun alueelle tuli lisää asutusta. Etenkin Gigant-sovhoosin perustaminen 1920-luvun lopulla muutti olosuhteita. Kylväjän omassa koulussa käytiin vain kaksi ensimmäistä luokkaa. Opintoja jatkettiin Gigant-sovhoosin koulussa. Gigantin ruoka oli niin huonoa, että Kylväjän lapsia varten lähetettiin kouluun oma ruoanlaittaja.

Jatko-opintoihin kannustettiin. Vanhemmalle väelle oli opintopiirejä. Erytystä huomiota kiinnitettiin venäjänkielen opiskeluun. Kommuunissa pidettiin ehdottomana vaatimuksena, että jäsenten on oltava lukutaitoisia. Kaikkien alle 40-vuotiaiden piti opetella käyttämään venäjää sekä suullisesti että kirjallisesti. Jos tulijalla ei lukutaitoa ollut, hänet laitettiin lukutaidottomien iltakouluun. Saatettiin menetellä niinkin, että lukutaidoton kiinnitettiin jollekulle lukutaitoiselle yhteiskunnalliseksi kuormitukseksi kotona opetettavaksi.¹¹⁷ Perustettiin myös poliittinen opintopiiri, jossa luettiin ahkerasti ”Kommunismmin aapista” pari talvea. Piirikomitea ohjeisti keväällä 1924, että on alettava opiskella Bogdanovin poliittista taloustiedettä. Bogdanov oli Leninin suosima ja myös ankarasti kritikoima taloustieteilijä.¹¹⁸

Pidettiin myös huolta siitä, että koneiden käyttäjät opiskelivat tekniikkaa. He olivat mukana koneita huoltamassa ja korjaamassa. Tällä kohennettiin käyttäjien ymmärrystä koneiden toiminnasta. Näin he pystyivät paremmin kertomaan mekaanikoille ongelmista. Koneista pidettiin siten parempaa huolta ja niistä saatiin suurempi hyöty.

Lastenhoito- ja varhaiskasvatuskysymys oli Kylväjällä ideologisesti hankala. Ajatus oli, että kun kaikki muikin tehdään kollektiivisesti, niin myös lapset hoidetaan yhdessä. Tämä ei sopinut kaikille ja yleisesti oletettiin, että lapset joutuisivat kärsimään kurjuutta vieraan hoidossa. 1920-luvun puolella ei erimielisyyttä saatu ratkaistuksi ja vasta 1930-luvulla saatiin aikaan vakituinen lastentarha. Kun Kylväjän alueella liikkui paljon koneita, katsottiin, että keskitetty lastenhoito on turvallisempaa lasten kannalta. Lastentarhan sijoittelussa oli ongelmia, kun koulun yläkertaan sijoitettuna sen toiminta häiritsi koululaisia ja tiilitehtaan vieressä tuli sopivalla tuulella savua sisään.

¹¹⁶ Matti Tarhalan kanssa käyty keskustelu vuonna 2018.

¹¹⁷ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 125.

¹¹⁸ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 120–121.

Kulttuuritoiminta oli varsin aktiivista. Oli oma jopa parikymmenhenkinen orkesteri sekä nais- ja sekakuorot. Koululla opettaja ohjasi venäjänkielisiä näytelmiä, ja joka lauantai oli ohjelmalliset iltamat. Iltamien ohjelma oli suomen-, venäjän- ja englanninkielistä. Kun suomalaisten osuus asujaimistossa kävi vähäiseksi, hiipui samalla suomenkielinen ohjelma eikä 1930-luvulla enää suomeksi ohjelmaa tehty. Orkesteritoiminta kuihtui niin, että lopulta soittimet ruostuivat ja vain haitaria soitettiin eikä sitäkään kovin hyvin. Kun Amerikasta tuli kunnan soitonohjaaja, aktivoitui toiminta jälleen. Jussi Lahden mukaan pistettiin lystit pystyyn, vaikka asiat olisivat millä kannalla tahansa:¹¹⁹

Soittoa on kylliksi: torvia, viuluja, rumpuja, mandoliineja, ties mitä kaikkia on. ...Meillä on parikymmentä traktoria, mutta siitä pidämme huolen, että soittokoneita on aina enemmän. Ja tänä kesänä saimme sieltä meren takaa hyvän johtajan. Jahka tässä saadaan nisut maailman markkinoille ja seuraavan vuoden talvikylvöt tehdyiksi, niin silloin sitä on ääntä joka puolella. Missä soitetaan, missä lauletaan, eikä ihmekään, sillä meidän väki ei osaa ollakaan hiljaa. Nähkääs se johtuu siitä, että silloin kun on työn aika, niin parikymmentä traktoria pitää niin hirveätä ääntä. Ihmisten kuulohermot tottuvat siihen. Ja silloin kun ei tarvitse laulattaa noita koneita, niin silloin pitää olla torvet ja viulut ulvomassa. Nyt Donin aroilla päräyttelee suomalainen soittokunta säveleitä, joitten soittaminen ennen vallankumousta oli ollut mahdotonta.

Orkesteri teki paikallisia kiertueita. Se matkusti soittimiseen traktorin peräkärjessä naapuritiloille. Monet kuulijat eivät koskaan olleet nähneet minkäänlaista orkesteria.

Soittokunta ei kauan saanut nauttia hyvästä johtajasta, sillä vuoden 1929 alussa taas toivottiin saatavan uusi soiton johtaja. Soittimia ja soittajia kyllä olisi. Soittokunnan koko oli tuolloin 23 henkeä. Seuraavana vuonna taas elvytettiin soittokuntaa jonkinlaisin tuloksin. Syksyllä johtaja meni armeijaan ja taas alkoivat torvet ruostua.¹²⁰ Saatiin uusi johtaja, muttei hänkään kauaa viihtynyt. Mihail Filipovitš kertoi elokuussa 1984, että kun suomalaiset lähtivät Kylväjältä 1930-luvun alussa, he jättivät soittimensa seuraajilleen.¹²¹ Kylväjällä oli oma marssinsakin, jolla soittokunta juhlisti erilaisia tapahtumia. Oskar Hendricksonin mukaan Kylväjällä oli vuonna 1937 oma sinfoniaorkesteri ja 21-henkinen torvisoittokunta.¹²² Tuolloin Kylväjällä oli lähes 1000 asukasta.

Kylväjän sisätilat olivat seutukunnan suurimmat, joten isoa tilaa vaativat juhlat järjestettiin siellä riippumatta siitä, mikä taho juhlaa järjesti. Kommuunissa

¹¹⁹ Toveri 1.10.1927.

¹²⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 126.

¹²¹ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

¹²² Punainen Karjala 14.12.1937.

Kylväjän soittokunnassa oli alkujaan lähinnä puhaltimia. Kuvassa Viljamaa, Helmi (sukunimi ei tiedossa), Ellen (sukunimi ei tiedossa), Elmer (sukunimi ei tiedossa), Ottelin. Lähde: Kylväjän museo

toimi myös Kommunistipuolueen osasto sekä Kommunistinen nuoriso-osasto ja Naisten klubi.

Valistustyön arveluttava muoto oli toverituomioistuin eli toverioikeus moraalin ja työkurin kohentamiseksi. Se pyrki valistamaan hairahtuneita tovereita oikealle tielle antamalla muistutuksen tai ojennuksen. Ellei tämä kollektiivinen ojentaminen tehonnut, jouduttiin joitakin jäseniä erottamaan kommuunista joko parantumattomina tai vieraina aineksina.¹²³ Ei ole tietoa, milloin tällainen Haapalaisen vuonna 1935 ja Delafieldin vuonna 1936 kuvaama käytäntö on Kylväjälle tullut.¹²⁴ Amerikansuomalaiselta ajalta 1922–1929 ei ole tähän viittaavaa dokumentaatiota. Käytäntö lienee 1930-luvulta, jolloin valtio kiristi otettaan kollektiivituloista.

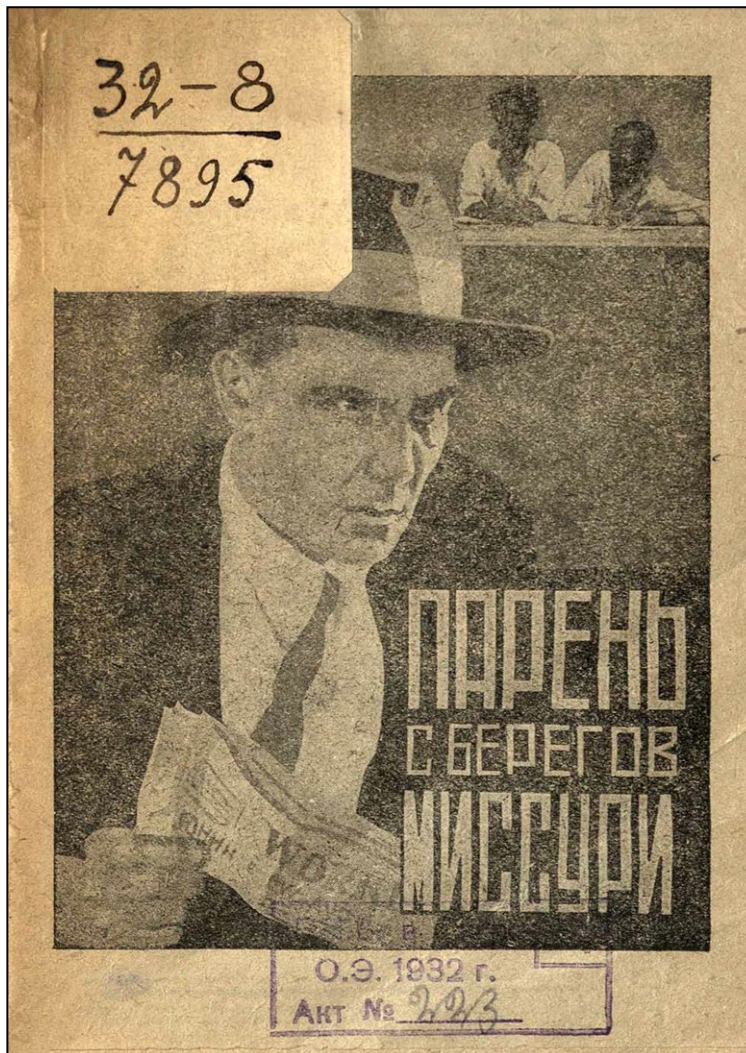
Vapuksi 1924 oli järjestetty yhteinen juhla valtion suuren maatilan kanssa. Kylväjältä lähti naapuritilalle parisataahenkinen kulkue, jossa oman väen lisäksi oli naapureita ympäristöstä. Liput liehuivat uljaasti, kun kunniavartio asettui paikoilleen tilapäisen Lenin-patsaan ympärille. Pidettiin juhlavia puheita. Kan-

¹²³ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 124.

¹²⁴ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 17.

sainvälisen Sotakoulun tervehdysten esitti toveri Tommola. Kaikkiaan juhlaan osallistui 400–500 henkeä. Kylväjä sai omankin Lenin-patsaan, joka paljastettiin 7.11.1924. Hankkeen takana oli Kylväjän opettaja.

Tärkeä osa valistustyössä oli elokuvien esittäminen, mikä tuli mahdolliseksi, kun oli saatu sähköt. Agitaatioelokuvia sai katsoa ilmaiseksi, mutta varsinaisista elokuvanäytöksistä perittiin pieni maksu. Kylväjä itsekin on esiintynyt elokuvassa. Vuonna 1932 sai ensi-iltansa elokuva Poika Missourin rannoilta, Kommuuni arolla (Парень с берегов Миссури, Коммуна в степи). Valitettavasti tästä Sojuzkinon elokuvasta ei jäänyt jäljelle kuin käsikirjoituksen lyhyt versio, rooliluettelo ja mainos Ogonjok-lehdestä 10.1.1932.

Elokuva Poika Missourin rannoilta

Kylväjään liittyy löyhästi elokuva Poika Missourin rannoilta (Парень с берегов Миссури). Se tunnetaan myös nimillä Kommuuni aroilla (Коммуна в степи) ja Amerikka maaseudun aroilla (Америка в сельских степях).

Elokuva on Vladimir Braunin ohjaama ja Sojuzkinon (Союзкино) tuottama vuonna 1931, ensi-ilta oli 1.5.1932. Elokuvan kesto on 73 minuuttia. Siitä on valitettavasti jäljellä vain 24-sivuinen esittelylehtinen, kino-libretto. Esite ei ole tarkoitettu yleisölle. Siinä on lyhyt kuvaus juonesta ja ohjeita, miten elokuvan esitykseen voidaan liittää propaganda-aineistoa. Kehotetaan kertomaan kapitalismin kurjuudesta ja lokakuun vallankumouksesta. Elokuva oli ilmeisesti osa valtion propaganda-aineistoa ilman suuria taiteellisia päämääriä.

Esitteessä pidetään elokuvan heikkoutena osoittelevuutta ja varoitetaan selittämättä yleisölle liikaa elokuvassa korostettua kapitalismin ja sosialismin eroa. On tehtävä selväksi, että vain neuvostojen maassa, voittavan sosialismin maassa, on proletariaatin aidosti mahdollista omistautua sosialistisen työn vapaudelle; vain Neuvostoliitossa, maailman proletariaatin isänmaassa, on luotu edellytykset luoda uudet kommunistisen elämän muodot.

Arkistotiedot elokuvan roolihahmojen nimistä poikkeavat lehtisen tiedoista. Ei ole tiedossa, mitkä tiedot ovat oikeita.

Elokuvan sisältö

Elokuvan tapahtumapaikka on neitseellinen aro. Alussa on ongelmia paikallisväestön kanssa, osa väestä lähtee takaisin Amerikkaan. Tällaista lienee tapahtunut useissa kommuuneissa eikä juoni liity erityisesti Kylväjään. Missouri-joki ei virtaa niillä seuduilla, josta Kylväjän väki pääosin tuli.

Elokuvassa on kuitenkin nimenomaan Kylväjältä tuttuja erikoisia tapahtumia, jotka on muokattu eri yhteyteen. Tällaisia ovat johtavan kommunaardin (Kuonen) sähkö ja Elmira Gistedin petollinen toiminta. Elmira Gistedin esikuva voisi hyvin olla Elviira Willman. Johtavan kommunaardin nimi Kuonen ei ehkä suomalaisin korvin ole tuttu, mutta venäläisin korvin vaikuttaa hyvinkin suomalaiselta uo-diftongeineen ja nen-päätteineen. Clas Collanin sähköttä odotettiin kovasti ja hyvinkin Kuonen voisi olla Collan.

Lyhyt juonikuvaus

Lokakuun vallankumous järjestytti maailmaa. Sen laineet tavoittivat maailman kaukaisimmatkin kolkat. Kirouksin sitä tervehti maailman porvaristo. Kun kumouksen jälkeen myrkyllinen vihan sumu piiritti Neuvosto-Venäjää, kajahti maailmalle kutsu vallankumouksen puolesta. Se innosti Amerikan työväenluokkaa osallistumaan vapaan maan rakentamiseen.

Myös Missourin kukkivilla rannoilla katkaisi työväenluokka porvarillisen valheen ja tekopyhyiden piikkilangan ja nyt he olivat Neuvostoliitossa, lokakuun vallankumouksen maassa.

Rikkaruohojen peittämä, viljelemätön aro ei toivottanut heitä tervetulleiksi, ei ollut asumuksia eikä vettä. Toveri Kuonen lähetettiin hankkimaan karjaa ja puutavaraa, peltojen kylväminen aloitettiin heti. Kulakkien kanssa tuli oitis vihamielisyyksiä. He katsoivat, että maa on ollut heidän ikimuistoisista ajoista. Vankka vihollisjoukko uhkasi kommuunia kostotoimilla. Juuri oikealla hetkellä käynnistynyt traktori pelästytti kuitenkin kulakkien hevoset. Ensimmäinen vaara oli ohi.

Uhka oli silti edelleen olemassa. Toveri Kuonen ei ollut edelleenkään paikalla eikä hänestä ollut kuultu mitään. Illalla kommuuni kokoontui alakuloisissa tunnelmissa. Yhtäkkiä tuli sähkö, jonka oli lähettänyt Kuonen. Sähkeen sisältö ei ollut rohkaiseva. Tilanne vaikutti umpikujalta. Seuraavana päivänä kukaan ei tehnyt töitä. Jotkut tunsivat vetoa Missourin kukkiville rannoille. Johann Timan, David Tirvit ja Jack Smith lähtivät kommuunista. Heidän paluunsa Amerikkaan sai fasistisen lehdistön innostumaan: ”Ryöstettyinä ja kerjäläisinä he vain vaivoin välttivät teloituksen”.

Sähkö oli Elmira Gistedin tekemä väärennös. Hän asui kommuunissa häiritäkseen kommuunin työtä. Kukaan ei havainnut petturin taidokkaasti kutomaa verkkoa.

Kuonen saapui. Valtio oli luvannut hänelle antaa kaiken, mitä kommuunissa tarvittaisiin. Elmiran petos paljastui. Kuonen toimi päättäväisesti. Hän vangitutti Elmira Gistedin.

Kommuunista poistuneille lähetettiin ehdotus palata takaisin. Johann Timanille se tuli liian myöhään: laiva oli jo avomerellä. Amerikassa hän koki pettymyksen. Miljoonat ihmiset etsivät työtä. Hänen morsiamensa oli mennyt naimisiin šeriffin kanssa. Johannin isän maatila oli joutunut vasaran alle.

Kului seitsemän vuotta. Kommunaardien työn tuloksena aro kukoisti. Heidän joukossa oli Johann, joka oli palannut Amerikasta. Missourin kukkivat rannat olivat lakanneet häntä kiehtomasta. Hän oli päättänyt vaihtaa tukahduttavan porvarillisen tekopyhyiden neuvostoaron raikkaisiin tuuliin. Nyt hänen jalkansa ovat tiukasti Neuvostoliitossa, joka kulkee voittoisasti kohti sosialismia.

Lähteitä

Venäjän kansalliskirjastossa ja valtioneuvoston kirjastossa on kino-libretto olemassa:

Зельманов М.Е. Парень с берегов Миссури : [Кино-либретто и метод. указания к беседе] : [Тема: СССР и загнивающий капитализм] / М. Зельманов. - Москва : изд-во Упр. кинофикации Всес. объединения Союзкино, [1932]. - 23 с., включ. тит. л. ; 15x11 см.. - Библиогр.: ”Литература” (стр. 21-22).

Tällä sivustolla on elokuvan tiedot ja näyttelijät:

<https://www.kino-teatr.ru/kino/movie/sov/9745/annot/>

Pietarilaisessa arkistossa on tähän elokuvaan liittyvää materiaalia: käsikirjoitus, elokuvaan liittyvää kirjeenvaihtoa jne.:

<https://spbarchives.ru/infres/-/archive/cgali/R-257/16/220>

<https://spbarchives.ru/cgali>

Sähkön myötä hankittiin myös kipinätietojen vastaanottaja eli radio. Sellainen ei alkuperäiseen Amerikasta tuotuun kalustoon kuulunut. Kun radiovastaanottimet yleistyivät, täydennettiin radiokalustoa pienellä radiolähettimellä. Näin Kylväjälle saatiin paikallisradio. Radion avulla voitiin nopeasti välittää tiedotuksia ja kokousten päätöksiä eri kielillä. Erikoinen mielialan nostattamisen muoto olivat ”elävät kuvat”. Tällä ei tarkoitettu elokuvia, vaan piirtäjän päivittäin tekemiä tuokiokuvia ihmisistä askareissaan. Kuvat laitettiin näytteille ruokalaan, jossa asukkaat mieluusti niitä katselivat ja kommentoivat. Kuvilla oli myös kritikoiva merkitys, sillä niihin oli liitetty hyviä tai huonoja tuotantolukuja.¹²⁵

Kylväjän väestä juuri kukaan ei osannut alkuvuosina venäjää. Silti Kylväjä oli merkittävä propaganda- ja agitaatiokeskus. Valistus perustui ympäristön tiloihin verrattuna erinomaiseen työn ja pääoman tuottavuuteen. Talonpojat hakivat hevoskärryillään siemenviljaa Kylväjältä ja ihmettelivät siemenen hyvää laatua ja viljelmien runsaita satoja. Tämä antoi mahdollisuuden näyttää koneita ja koneisiin perustuvia viljelymenetelmiä, vaikkei yhteistä kieltä ollutkaan. Talonpoikien kerrottiin katsoneen silmät tapilla, kun yksi kone vetää kynnökseen 5–6 vakoa kerralla ainoastaan yhden miehen ohjaamana. Venäläinen talonpoika tarvitsee 4 tai 6 härkää auran eteen yhden vaon vetämiseksi ja siihen vielä mies auraa ohjaamaan ja toinen härkiä piiskaamaan. Kun yksittäiset talonpojat eivät kykenisi hankkimaan kalliita koneita, heidän olisi lyötävä resurssinsa yhteen. Käytännössä tämä tarkoittaisi kollektiivin perustamista.

Monet paikalliset asukkaat suhtautuivat menestyksestä huolimatta epäluuloisesti Kylväjän vähäiseen uskonnollisuuteen. Käytiin syömään ilman ristinmerkkiä, ei käyty kirkossa, ei rukoiltu. Oltiin varmoja, että tämän takia kävisi vielä huonosti. Kylväjällä korostettiin uskonnollista vapautta eikä ketään pitänyt katsoa karsaasti myöskään siksi, että teki ristinmerkin tai kantoi ristinmerkkiä kaulallaan. Uskonnollinen vapaus saattoi tarkoittaa myös vapautta uskonnosta, sillä varsin paljon Kylväjällä kirjoitettiin ja puhuttiin uskontoa vastaan eikä kirkonkaan annettu olla rauhassa.

Kylväjän valistustoiminnassa oli myös laajempi ulottuvuus. Maatalouden koneellistaminen ja kollektivisoiminen oli valtakunnan tasolla tärkeä päämäärä. Kylväjän asema juuri tällaisena mallitilana korostui vahvasti. Siellä kävi alusta asti paljon vieraita jopa rasiukseksi asti. Kymmenen ensimmäisen vuoden aikana kävijöitä oli arviolta 50 000. Kommuuni ei hyötynyt vierailuista mitenkään, vaan ne veivät arvokasta työaika ja aiheuttivat ruokailujen ja kuljetusten myötä myös kustannuksia. Mallitilana oleminen saattoi tosin hyödyttää Kylväjää välillisesti, sillä Kylväjä oli jossain mielessä Potemkinin kulissi ja sai toimia omilla ehdoillaan ilman valtion vahvaa puuttumista asioihin. Tuotanto oli tehokasta ja nykyaikaista, mutta tila ei suinkaan ollut tyypillinen esimerkki toisin kuin ulkomaisille vieraili-

¹²⁵ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 117.

joille väitettiin. Koneiden määrä, laatu ja niihin liittyvä osaaminen olivat kaikkea muuta kuin tavanomaiset. Kylväjän asema näyteikkunana kuitenkin muuttui eikä siellä 1930-luvun puolivälin jälkeen käynyt lainkaan vierailijoita.¹²⁶

Kylväjä oli Inkerinmaalla sijaitsevan Huvan tilan ”kunnianpäällikkö”, ilmeisesti esikuva ja neuvonantaja. Työläisen ja talonpojan aapinen kertoo ”Kylväjän kokemus”-jutussaan, miten ”..näytettiin Ivanalle kylvön tuloksia eri siemenillä. Siellä ei ollut rikkaruohoa pellossa. Siemen oli lajiteltu ja puhdistettu. Agronomi vielä neuvoi lannoituksen”.¹²⁷

Leo Leino piti kirjaa kommuunin valistus- ja yhteiskunnallisista toimista vuoden 1925 aikana.¹²⁸ Pantiin toimeen 29 iltama- ja juhlatilaisuutta, näytelmiä esitettiin 10, huvi- ja leikkilaisuuksia oli 60, elokuvaesityksiä 24. Kansainväliseen Työläisten Puolustusyhdistykseen kuului 116 kylväjäläistä, Sotainvalidiyhdistykseen kaikki. Lisäksi Kylväjällä oli edustuksia monenlaisissa yhteiskunnallisissa elimissä. Puolueosastossa oli 27 jäsentä ja kandidaattia vuonna 1925. Kommunistisessa nuorisoliitossa oli 14 jäsentä kotona, 3 opiskelemassa. Leniniläisiä pioneereja oli 20.

Kylväjäläiset olivat valistushenkisiä ja perustivat kirjaston. He toivat mukanaan paljon eri alojen kirjallisuutta, josta ajateltiin olevan hyötyä. Teoksissa käsiteltiin kirjanpitoa, lääketiedettä, rakennustekniikkaa, maataloutta. Vuonna 1925 kirjastossa oli Leinon kirjoituksen mukaan 1030 nidosta. Vuonna 1929 kommuunaan tilattiin 196 venäjänkielistä ja 113 suomenkielistä sanoma- ja aikakauslehteä. Muilla kielillä tuli 8 lehteä, yhteensä 317 lehteä. Tässä on tosin kaksoiskappaleet mukana, nimikkeinä laskien tilattiin 64 lehteä. Ne olivat politiikan, tekniikan, maatalouden sekä eri tieteenhaarojen ja opetusopin alalta. Myös omaa ”Aavikon Ääni” -nimistä kuukausittaista lehteä julkaistiin. Nuorisolla oli vuodesta 1927 oma kymmenen päivän välein ilmestyvä julkaisunsa, joka vuonna 1930 yhdistettiin Aavikon Ääneen. Yhteisen julkaisun nimi oli Kommunaar. Valitettavasti yhtään kappaletta ei lehdistä tiedetä säilyneen.

Syksyllä 1927 oli pidettiin erityisen komeat juhlat Kylväjän täyttäessä viisi vuotta.¹²⁹ Niitä varten oli kolme vuotta kasvatettu ”parhaimpia donilaisia härkiä, saksalaisia possuja ja ties mitä kaikkea tulee olemaankaan. Traktorit saisivat juhlia levon merkeissä, mutta puhuma- ja soittokoneet mobilisoitaisiin liikkeelle ei ainoastaan meidän talosta vaan koko ympäröstä”.

Kylväjällä pyrittiin myös yhteiskunnalliseen solidaarisuuteen, ei vain keskinäiseen. Lahjoitettiin koulua varten rahaa ja tuettiin opettajien palkkaamista. Näin voisi jokainen alueen lapsi saada tarpeellisen alkeissivistyksen.

¹²⁶ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 20.

¹²⁷ Työläisen ja talonpojan aapinen, 32. Vuosi ei ole tiedossa.

¹²⁸ Toveri 17.2.1926.

¹²⁹ Työmies 27.9.1927.

Vähitellen kommuuni militarisoitui muun yhteiskunnan mukana.¹³⁰ Vaikka jo ensimmäisinä vuosina saatettiin osallistua lentokoneen rahoittamiseen tai tuettiin laivastoa, ei sotilaallista valmiutta koettu keskeisenä asiana. Tilanne muuttui 1930-luvulla. Kylväjällä oli aktiivista sotilaallista koulutusta. Erityisesti tarkka-ampujia koulutettiin. Kylväjää pyrittiin kehittämään sotilaalliseksi linnoitukseksi. Valistukseksi on katsottava myös Leo Leinon vuodatus vuodelta 1928:¹³¹

Olen saanut lukuisia kyselyitä amerikkalaisilta työläistovereilta, mitä mahdollisuuksia olisi siirtyä tähän maahan. Jopa oikein suuremmassa määrässä. Kaikkiin näihin olkoon tässä yhteisesti vastattu seuraavaa: ottaen huomioon sen, että viime vuosien ajalla on sieltä saapunut lukuisasti ihmisiä tähän maahan, ovat he saapuneet varattuna erittäin rikkaalla vallankumouksellisuutta uhkuvalla sanavarastolla ja suurilla palavilla lupauksilla olla mukana työläistalonpoikaisen valtiomme rakennustyössä. Mutta sitten kun olisi pitänyt niitä sanoja ruveta töillä toteuttamaan, on paljastunut sanojen takana olevankin vain pikkuporvarillisia haihattelijoita; seikkailijoita, jotka eivät voi näitä uuden rakennustyön luomia vaikeuksia kestää, vaan lähtevät sinne, mistä tulivatkin. Kotioluen, "moonsainin" ja neljän kuninkaan kirjan päähän nostama häkä kun hälvenee, hälvenee myöskin fraasikumouksellisuus ja sitten alkaa sadatus ja parjaus. Koska näin uskoisin käyvän edelleenkin, jos sieltä tulisi te suuremmassa määrin, olisi toverillinen neuvoni, että pysykää täältä pois. Sen parempi itsellenne ja tälle maalle ja suurelle vallankumouksen asialle.

Kysymykseen, pitääkö täällä antaa lapset valtion laitoksiin synnyttyään. Ei. Päinvastoin, jos pystyy elättämään ja hoitamaan, saa lapsia ottaa laitoksesta perheisiin kasvatettavaksi. Kyselyihin pitääkö vaimojen mennä työhön tehtaaseen? Ei tarvitse. Kun varat kannattavat, saapi olla kotona ja vieläpä pitää palvelijaakin.

Ristiriidassa Leinon valistuksen kanssa oli Kylväjän asioita Amerikassa hoitavan J. Hannulan ilmaisema halu saada lisää väkeä kommuuniin.¹³² Hänen mukaansa oli levinnyt virheellisiä tietoja ja Kylväjälle tarvittiinkin välttämättä parisenkymmentä uutta jäsentä. Tämä ristiriita saattoi heijastella valtiovallan tempoilevaa suhdetta Amerikasta Neuvostoliittoon muuttamiseen.

Jussi Lahti totesi Leinon näkemystä myötäillen, että ihmisten valmiudet kommuunitalouteen ovat heikot, vaikka aate vahva olisikin.¹³³ Hyväkin kommunisti saattoi olla kiinni yksilöllisissä tavoissa. Kommuuni järjestäytymismuotona voi olla

¹³⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 125–126.

¹³¹ Toveri 19.6.1928.

¹³² Toveri 24.1.1929.

¹³³ Toveri 29.6.1928.

kynnyskysymys monille. Niinpä vallankumouksen jälkeiset kommuunaloudet ovat pääosin ”likvideeratut”. Uudet yhteistaloudet ovat kooperatiivisia, eivät kommuuneja. Niissä työt tehdään yhdessä yhteiseksi hyväksi, mutta yksityiselämässä voi kooperatiivissa huvitella vaikkapa omalla keittiöllä. Päämäärä on kommuuni, jota kohti kuljetaan askel askeleelta. Lahti arveli, että tämä on paljon parempi menettely kuin perustaa suoraan kommuuneja. Saadaan yhdessä omistamisen edut ja voidaan harjoittaa suurimittakaavaista viljelyä. Lahden kirjoitus heijastaa suoraan valtion alati tiukkenevaa otetta kommuuneja kohtaan. Kommuunit olivat liian itsenäisiä valtion ohjattaviksi.

Kylväjän valistustyö ulotettiin myös Suomeen, joskin hyvin tökeröllä tavalla. Kylväjäläiset tervehtivät lehdistössä Suomen poliittisia vankeja SKP:n 10-vuotisjuhlan innottamina syksyllä 1928. Lehdet ilmestyivät Neuvostoliitossa ja tervehdystä tuskin saatiin Suomessa lehtiin painetuksi eikä kirjoituksen sävy olisi suomalaisiin kovin hyvin tepsinytkään.¹³⁴

Kestäkää lujina ja lannistumattomina, toverit! Teroittakaa yhä jatkuvasti vallankumouksen aseita. Terästäkää tarmonne. Asianne on oikea. Varustautukaa saattamaan se voittoon. Lahtarit tilille. Riittävä palkka heille konnuuksistaan. Hetki, jolloin työtätekevien valta Suomeen pystytetään, lähenee. Lahtarit eivät voi vainoilla ja vankiloilla luokkataistelua pysähdyttää. Niillä ne vain perinpohjaistavat tuhonsa. Luokkataistelu kiihtyy. Ratkaisun hetki lähenee. Sosialismi voittaa! Eläköön kommunistinen vallankumous!

Suomessa ilmestyneessä Punalippu-lehdessä oli 30.10.1928 Kylväjältä lähetetty nimimerkki Pioneerin kuvaus lasten asemasta:

Tervehdys Suomen työläislapsille kommuuni ”Kylväjästä” Donilta. Te työläislapset olette tulleet huomaamaan, että oikein suurissa taloissa on pahoja ja tylyjä ihmisiä. Sortavat köyhiä ja saattavat paljon pahennusta aikaan.

Täällä Neuvostoliitossa ei ole sillä tavalla. Täällä ovat suuretkin talot joko kommuuneja tai neuvostovallan omia taloja. Näiltä mailta on kukistettu pajojen ihmisten, hirveitten kapitalistien valta. Työläisten oma valta on järjestetty tilalle. Tämä meidän ”Kylväjäkin” on tosin iso talo, mutta ei meillä ole toiset isäntinä ja herroina ja toiset orjina. Meillä on yhteistalous. Talomme on kommuuni. Kaikki työskentelevät yhteiseksi hyväksi. Talomme on perustettu entisten kreivien ja ruhtinaitten maille. Ne entiset omistajat sortivat keisarivallan aikana työläisiä ja talonpoikia. Vallankumouksen jälkeen niiltä otettiin maat pois.

¹³⁴ Punainen Karjala ja Työn Ääni 24.–25.9.1928.

Kylväjän pioneereja. Vasemmalta Nina M., Edna (Koskinen?), Maria (Waglund?), Nikolai V., Marija Helenkova, Valma (Erickson?), Helen, ??, Petja V., ??, Asko. Lähde: Matti Tarhalan kuva-albumi.

Pioneeriosastossamme on 17 jäsentä ja nuoriso-osastossa 37. Meidän vankeinhoitoyhdistys toimii kapitalistimaiden poliittisten vankien hyväksi. Meidän I asteen koululle rakennettiin tänä kesänä uusi talo. Tähän asti koulunamme oli vanha kirkko. Me otimme sen katolta ristin pois ja laitoimme sen myös sisältä kuntoon ja siinä pidettiin koulua tähän asti. Nyt kun saatiin uusi sievä koulurakennus, muodostettiin tuosta entisestä kirkosta kommuunimme suutarinverstas. Ja kyllä se onkin hyvä, että sitä kirkkoa voidaan edes vanhana käyttää hyödylliseen tarkoitukseen, kouluksi ensin ja sitten saapaskorjaimoksi. Koulussa on kaksi opettajaa. Joka tiistai-illalla on meillä kummallakin paikalla nuorison poliittinen koulu. Voimistelua ja musiikkia opiskellaan ja harjoitetaan sunnuntaisin. Juhlissa ja iltamissa soittaa aina oma torvisoittokuntamme, johon kuuluu naisia ja miehiä. Pioneerejäkin on mukana soittokunnassamme. Talonpoikia ja niiden lapsia käy paljon meidän juhliessamme. Joskus on vieraita naapurikommuuneista, joita Donilla on useita.

Me "Kylväjän" lapset emme ole käyneet Suomessa, mutta lehdistä me olemme nähneet, että siellä pistetään teidän isiä ja äitejä, veljiä ja siskoja linnaan sen vuoksi, kun puolustavat köyhää kansaa. Niin täälläkin oli ennen tehty, mutta nyt on valta työtätekevillä. Täällä rakennetaan sosialismin valtakuntaa. Tämä meidän talomme on sellainen sosialismin rakentamispaikka.

Meistä lapsista kasvaa tässä yhteistaloudessa kommunisteja. Teemme työtä kaikkien sorrettujen ja työtätekevien hyväksi. Me kerromme toistekin täältä terveisiä, jos tämän julkaisette.

Niin ylevää kuin Kylväjän sivistyksellinen ja poliittinen valistustyö olikin, pidettiin läpi yön kestäneitä tanssiaisia Kylväjän onnistuneimpana saavutuksena kulttuuriryön saralla.

Kylväjän ovi käy

Muutot Amerikasta Kommuuni Kylväjälle alkoivat vuonna 1922. Väkimäärä kasvoi kymmenessä vuodessa sadasta noin nelinkertaiseksi. Kylväjällä asuneiden määrää on hankala selvittää kuin summittaisesti, sillä virallisia lukuja ei ole käytettävissä ja muut lähteet antavat ristiriitaista tietoa. Yksikään tietolähde ei kerro kuin kulloisenkin hetken asukasmäärän ja parhaimmassakin tapauksessa vain ylimalkaisen luonnehdinnan siitä, paljonko väki oli vaihtunut. Tässä esitetyt tiedot perustuvat lehdistä ja kirjeistä kerättyyn tietoon.

Varmaa on, että Kylväjän väki vaihtui tiuhaan. Karkeasti arvioiden vuosien 1922 ja 1928 välisenä aikana yli 90 prosenttia Kylväjälle tulleista amerikansuomalaisista jätti kommuunin. Osa lähti takaisin Amerikkaan, osa Suomeen, osa muualle Venäjälle. Suomalaisten lukumäärä romahti erityisesti vuosina 1929–1930, kun lähes kaikki vielä jäljellä olevat suomalaiset lähtivät Neuvosto-Karjalaan. Kylväjälle ei jäänyt kymmentäkään suomalaista. Kylväjän hautausmaan hautakivistä on luettavissa kahdeksan suomalaisnimeä 1930-luvun jälkeiseltä ajalta. Joukossa on vasta 1930-luvulla Kylväjälle tulleita ja sellaisiakin, jotka olivat Kylväjällä alkuvaiheissa mutta palasivat Amerikkaan ja tulivat sieltä vielä uudelleen Kylväjälle. Markkasen perhe poistui Karjalaan kevättalvella 1930 viitisen vuotta Kylväjällä oltuaan, mutta palasi Karjalasta takaisin vuonna 1934.

Kollektiivinen elämä viehätti nuoria. Monet olivat tulleet Amerikasta varsin yksinäisistä oloista vuoristoista, metsistä ja farmeilta. Jotkut olivat toki kaupungeistakin. Vaikka Kylväjällä ei paljon kontakteja ympäristöönsä ollut, oli kommuunin sisällä paljon elämää ja ikätovereita. Ellen Lund iloitsi vilkkaasta kommuunielämästä:¹³⁵

Tänne tuli meille viime pyhänä Helsingistä yksi 6-henkinen perhe, Amerikasta tuli pari viikkoa sitten 40 henkeä. Kyllä meillä on jo kohta niin paljon ihmisiä, ettei tahdo tuntea enää omiksi ihmisiksi kaikkia. Kyllä se on mukavaa kun on

¹³⁵ Ellen Lundin kirje serkulleen Fanny Grönlundille 30.7.1926. Etsivän keskuspoliisin postiraportti 15, elokuu 1926.

monta sataa ihmistä ja kaikki on kuin yksi perhe. Kaikki syödään yhdessä ja työt tehdään yhdessä, mutta nukutaan sentään erikseen.

Työläisten oloissa Amerikassa ei Kylväjän perustamisen aikaan 1920-luvulla ollut valittamista aikalaiskuvauksen mukaan. Tämä on outoa, sillä olosuhteiden huononeminen oli tärkeä voima, joka ajoi ihmisiä Venäjälle.¹³⁶

Noina maailmansodan jälkeisinä hyvinä aikoina näytti kaikki Amerikassa hyvältä. Harva lienee ajatellut, että tästä hyvästä ajasta voisi loppua tullakaan. Työläiset kuuluivat työväenyhdistyksiinsä, mutta monetkin vain siksi, että se antoi elämälle jonkinlaista vaihtelua näytelmä- ja lauluseuroineen, juhlineen, illatsuineen, huviretkineen jne. Saatettiinpa innostuakin ja sanoa: kun tästä pääsisi Venäjälle, niin siellä se elämä olisi vielä rattoisampaa! Arveltiin voitavan käden käänteessä rakentaa sodan hävittämä talous. Yhteiskunnallinen vallankumous oli käsite, jonka merkitystä ei monikaan tajunnut. Yhtä vähän ymmärrettiin, että Amerikassa voisi työmiehelle koskaan tulla mitään puutetta leivästä, voista, maidosta, lihasta ja kalasta. Työttömyys ei silloin ollut kovin pitkäaikainen, jonka vuoksi ”jokapäiväinen leipä” ei tuottanut useallekaan ammattitaitoiselle, joka vuosia oli saanut korkeata palkkaa, mitään huolia.

Eipä moni arvannut, millainen romahdus elintasossa oli vuosiksi edessä, kun lähdettiin Neuvosto-Venäjälle kommuunia rakentamaan. Juuri kukaan ei saavuttanut aiempaa elintasoaan, ja takaisin palanneet olivat menettäneet osuuspääomansa. Kylväjän alkuvaiheiden tärkeä ideanikkari Leo Leino saapui Kylväjälle syksyllä 1923 ja ainakin pahansuopien lähteiden mukaan houkutteli viimeisetkin rahat niiltä, joilla vielä jotakin oli jäljellä. Ne oli annettava lyhytaikaiseksi lainaksi kommuunille, mutta niitä ei koskaan maksettu takaisin eikä niistä tietävästi edes annettu kuittia. Vaatetuksen piti olla kaikille ilmainen, mutta väitetään, että ”jos joku tarvitsi uusia vaatteita entisten kuluneitten sijaan, otettiin häneltä tilityksessä maksu niistä ainakin kaksinkertaisesti.”

Oskar ja Sofia Hendricksonin perhe myi vuonna 1923 Oregonin Astoriassa tiluksiaan seuraavasti: ”karja- ja hedelmätila, Columbia-joen rannalla. Muuttamassa maasta, joten alennushintaan. 50 eekkeriä maata, 8 hedelmätarhaa. 30 eekkeriä peltoa, loput metsää. 6-huoneinen talo. Karja ja rakennukset hyväkuntoisia. 8 lehmää, vasikka, sonni ja hevonen, kaikki maatalousrakennukset alennushintaan. Suomalais-kristillinen yhteisö.”¹³⁷ Kylväjälle saavuttuaan Hendricksonit kuten muutkin alkuaikojen asukkaat joutuivat hyvin alkeellisiin oloihin savimajoihin ja puoliksi maan sisään rakennettuihin tilapäisiin asumuksiin. Ero oloihin, joista

¹³⁶ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 5

¹³⁷ Sevander M.: Red Exodus, 60.

oli Amerikasta lähdetty, oli valtaisa. Kaikesta huolimatta Hendricksonit jäivät Kylväjälle.

Suomalaisten muuttovirta Suomesta ja Amerikasta Kylväjälle ei aivan täysin tyrehtynyt 1920-luvun lopussa, vaan jatkui vielä 1930-luvulla. Maailmantalouden tilanne oli tuolloin tyystin toinen kuin Kylväjän perustamisvaiheessa. Länsimaa-ilman lamakausi toi todellista kurjuutta myös Amerikkaan. Kylväjä oli jo päässyt alkuvaiheen ongelmistaan vakaaseen tilaan. Kylväjäläisten paluumuuttoa oli Stalinin aikana myös Karjalasta takaisin Kylväjälle. Muutto kauemmas Suomen rajalta saattoi olla usean Karjalasta muuttaneen pelastus.

Hankaluuksia aiheutti Kylväjän alkuvuosina se, että kommuunin väki kuului pääosin kahteen kansallisuuteen. Venäläiset jäsenet ajoivat usein omaa linjaansa mutta joutuivat äänestyksissä yleensä vähemmistönä tappiolle suomalaisia vastaan ja olivat tähän tyytymättömiä. Vuonna 1925 kansallisuuksia oli jo kahdeksan ja 1930-luvun alussa toistakymmentä. Kylväjän perustajajäsen ja siellä elämänsä loppuun asti (1969) elänyt Oskar Hendrickson kirjoittaa Artjärvelle Suomeen 6.12.1925 kansallisuusasiasta:¹³⁸

Tämä on kyllä oikein kansainvälinen jäsenten suhteen, on puolalaisia, ukrainalaisia, rumaniaalaisia, isovenäläisiä, latvialaisia, virolaisia, serbialaisia, vaan suomalaiset ja savolaiset on enemmistönä eli noin 2/3, vaan he kaikki puhuvat suomea sillä he oppivat suomea mutta me emme vaan opi venäjää. Se on sitä suomalaista hitautta, lapset puhuvat kaikki suomea, kuin kiire tulee, oli ne sitten mitä kansaa vaan, mutta kyllä se nuoriso meillä sentään oppii venäjänkin kielen kuin sitä joka päivä tavataan päähän.

Väestöryhmien eroavuuksia tasoitettiin kutsumalla kaikkia asukkaita kommuunin sisällä kommunaardeiksi tai kylväjäläisiksi.

Kansallisuusjakauma oli suuri ongelma muttei kuitenkaan keskeinen. Muis-takin syistä johtuvat keskinäiset hankaukset kasvoivat päivä päivältä. Hallintoon alettiin olla yhä tyytymättömämpiä, kun kommunistipuolue ja vallanhaluisimmat jäsenet alkoivat hallita kommuunia liian voimallisesti. Usko asiaan alkoi horjua.

Mielenkiintoisen ajatuksen Kylväjän perustamisesta ja kansallisuuksien suu-resta määrästä on esittänyt Viktor Manoilin Voennaja Literatura-lehdessä.¹³⁹ Venäjällä oli 1920-luvulla eri maista saapuneita Venäjän sisällissotaan punaisella puolella osallistuneita, joilla ei ollut enää paluuta kotimaahansa. Näitä vahvasti ideologian elähdyttämiä kulkijoita liittyi kommuuneihin eri puolella Venäjää. Manoilin ei edes mainitse suomalaisia Kylväjän kansallisuuksien joukossa, vaan kertoo Kylväjä-kommuunin syntyneen näiden kodittomien entisten sotilaiden

¹³⁸ Oskar Hendricksonin kirje Matti Salmelle 6.12.1925. Etsivän keskuspoliisin postiraportti 49–50, joulukuu 1925.

¹³⁹ http://militera.lib.ru/memo/russian/manoylin_vi/01.html

yhteenliittymänä. Tämä teoria on helppo osoittaa virheelliseksi. Näillä kodittomilla kulkijoilla ei varmasti olisi ollut varaa ostaa amerikkalaisia traktoreita ja puimureita, joihin Kylväjän talous perustui. Väite ei ole kuitenkaan kirjoittajansa keskeistä sanomaa. Se on pikemminkin kertomus siitä, miten kommuunien monikansallisuus saattoi olla myös maan sisäistä perua eikä vain suoran muuttoliikkeen aiheuttamaa. Kylväjään liittyi kyseisen lähteen mukaan saksalaisia, unkarilaisia, puolalaisia, tšekkejä, slovakkeja ja romanialaisia.

Jo vuoden kuluttua Kylväjälle asettumisesta ajateltiin yleisesti, että ainakin paikan valinnassa oli pahoin erehdytty. Alettiin harkita kommuunin siirtämistä muualle tai jopa koko yhdyskunnan hajoittamista. Kommuunin kokouksessa päätettiin ryhtyä etsimään Kylväjälle uutta asuinsijaa. Muuttopaineiden syynä oli asuntopula, joka olikin paha ensimmäisinä vuosina, mutta helpottui hieman, kun saatiin organisoiduksi rakennusmateriaaleja, joista rakentaa taloja.

Kylväjän naapurina oli Amerikasta tulleiden englantilaisten California-kommuuni. He olivat törmänneet samoihin vaikeuksiin kuin Kylväjä. Californian väki oli kuullut, että Kubanin alueella olisi eräs pinta-alaltaan samankokoinen, mutta asumisolailtaan paljon parempi maakartano autiona. Siellä olisi hyvät asuin- ja ulkorakennukset ja viinatehdas, mylly, leipomo ja muitakin laitoksia. Tila oli heille kuitenkin liian suuri ja lopulta päädyttiin California-kommuunin purkamiseen. Purkamisen yhteydessä jaettiin kommuunin rahavarat tasan. Tila oli edelleen vapaa, joten Kylväjällä ryhdyttiin puuhaamaan sen hankkimista. Tämä ei kuitenkaan onnistunut.¹⁴⁰ Kylväjän venäläiset rupesivat ajamaan samaa sijoitetun pääoman tasajakomenettelyä kuin Californiassa oli käytetty, vaikkeivät useimmat heistä olleet sijoittaneet Kylväjään dollariakaan. Väitettiin, että kun he kommuunin kokouksessa joutuivat tappiolle, järjestivät he vehkeilyillään neuvostoviranomaisten avulla niin, ettei Kubanin maakartanoa kylväjäläisille luovutettu.

Epäonnistuminen tilusten vaihtamisessa käynnisti loppuvuodesta 1923 suomalaisten muuttoliikkeen pois Kylväjältä. Jotkut palasivat Suomeen, jotkut takaisin Yhdysvaltoihin. Varsin pian Kylväjän suomalaisista noin puolet oli muuttanut pois, jäljelle jäi 70–80 henkeä. Näistäkin osa muutti pois, kun terveys vain sen salli. Sijoittamiaan varoja eivät pois muuttaneet saaneet takaisin. Suomalaisten porvarilehtien kiertoartikkeli loppuu pahansuopaan toteamukseen: ”Sejatelj on pian lopussa, ainakin suomalaisena siirtolana. Niin kertovat mielikarvaudella sieltä palanneet, toiveissaan ja uskossaan kommunismiin täysin pettyneet maanmiehemme. Mutta ei siinä kaikki. Monelta on sinne jäänyt terveys, vaivalla ja hiellä kootut varat, monelta myöskin usko elämään.”¹⁴¹

Oli todellakin paineita muuttaa muualle Etelä-Venäjän alueella. Valituspaikassa oli kuitenkin erinomaisena etuna hyvät kulkuyhteydet sekä rautatien että

¹⁴⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 22.

¹⁴¹ Esimerkiksi Salmetar 29.4.1924.

joen ansiosta.¹⁴² Kylväjän hamuamaa suurta maa-alueetta ei myöskään ollut helpos-
ti saatavilla eikä maaperän laatu tästä paranisi. Niinpä lopulta päädyttiin jäämään
alkuperäiselle paikalle ja suuntaamaan voimat olosuhteiden kohentamiseen.

Kylväjän sisäinen oppositio ei ollut yhtenäinen. Suomenkielinen oppositio
suuntautui lähinnä kommuunin johtoa vastaan, kun taas venäjänkielinen oppositio
oli vastaan ylipäätään kommuunimaista taloutta.¹⁴³ Venäläiset ottivat herkästi
esiin kansallisuuskysymyksen. He kokivat enemmän isänmaahenkeä, oltiinhan
heidän kotikonnuillaan. Monet olivat tosin olleet Amerikassa vuosikausia eivätkä
edes kotoisin Donin alueelta.

Kommuunin väki vaihtui tiuhaan. Lähtijöiden tilalle tuli kuitenkin uutta väkeä ja
he toivat mukanaan lisää koneita ja rahaakin. Niinpä Kylväjä pysyi elinkelpoisena
vaikeat alkuvuotensa. Kommuunin todellinen taloudellinen tilanne saattoi ulkoa
tulleen uuden rahan takia näyttää paremmalta kuin se todellisuudessa olikaan. Toi-
saalta Kylväjän maataloustuotanto oli niin tehokasta, että tila kelpasi mallitilaksi.

Kommuuni yritettiin pitää kansallisuuskysymyksestä huolimatta amerikka-
laisena. Leo Leino tuskailee vuonna 1926 väestä olevan pulaa, vaikka neuvosto-
maassa väkeä on yllin kyllin. Kirjoitus heijastelee tyytymättömyyttä paikallisen
väestön työtehoon:¹⁴⁴

*Kyllähän miehiä on. On niitä paljonkin ja halukkaita talouteemme tulemaan.
Mutta Kylväjä on amerikkalainen talous ja tämän talouden miehistön tulee
muodostua nyt amerikkalaisen työkoulun käyneistä ja sen tason miehistä.
On erehdys, jos samaan talouteen yhdistetään toisille elin- ja työtavoille tot-
tuneita ihmisiä. Siksi puolueen ja hallituksen politiikka on nostaa ja viedä
talouksia eteenpäin aina niiden yhtymien kautta, jotka parhaiten ymmärtä-
vät ja soveltuvat toistensa kanssa yhteistyössä. Kylväjän siis tarvitsee saada
miehiä Yhdysvalloista ja Kanadasta.*

Amerikasta tulleita hämmästytti paikallisen työnteon tehottomuus. Kylväjällä pari
vuotta (1924–1926) asuneella Enoch Nelsonilla oli tästä karvasta kokemusta.¹⁴⁵
Hän oli tullut aluksi Amerikasta Karjalaan. Hän sai pienin ponnistuksin aikaan mo-
ninkertaisesti enemmän kuin paikalliset työläiset. Hän ei pystynyt ymmärtämään
venäläisten haluttomuutta parantaa olojaan. Oli riittävää, että joten kuten pysyttiin
hengissä. Taloja tehtiin määräästä puusta eikä minkäänlaisia mittauslaitteita kuten
suorakulmia käytetty taloa pystytettäessä. Jos sammal pysyi lautojen ja hirsien
raoissa, talo oli riittävän suora ja tiivis. Nelsonin ehdotuksia työn tehostamiseksi

¹⁴² Työmies 15.8.1923.

¹⁴³ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 50–51.

¹⁴⁴ Toveri 14.12.1926.

¹⁴⁵ Nelson A.: The Nelson Brothers, Finnish-American Radicals from Mendocino Coast.

sabotoitiin, vaikka työtahtia ei olisi tarvinnut kiristää. Kyllästyttyään tällaiseen työtapaan hän muutti Karjalasta Kylväjälle.

Tyytymättömyyttä lietsoi sekin, että toiset jäsenet pyrkivät työsuorituksissaan pääsemään toisia helpommalla. Alkuaikoina moni turhautui siihen, että väkeä oli liikaa muihin resursseihin nähden. Työintoa oli, muttei ollut rakennusmateriaaleja eikä koneita käytettäviksi. Koneiden toimitus Amerikasta viivästyi parina ensimmäisenä vuonna, mikä vinoutti työntekijäin ja koneiden määrien suhdetta. Jotkut lähtivät tästä syystä pois ja katsoivat, että ratkaisu on paras sekä heille itselleen että myös kommuunille. Muutamassa vuodessa tilanne kääntyi päällelleen ja kommuuni lukuisine koneineen joutui turvautumaan palkattuihin työntekijöihin, mikä oli vastoin alkuperäistä ajatusta.

Lisää väkeä ja koneita haluttiin jatkuvasti. Huhtikuun alussa 1923 isännöitsijä Mattila kiisti, että asukkaita olisi kommuunista lähtenyt tai että olisi napinaa tai tyytymättömyyttä. Lisää väkeä pitäisi saada, koneista ei ole pulaa. Pääoma olisi toivottavaa, jotta tila saataisiin nopeasti sille tasolle, mille se halutaan viedä. Kylväjän omaa pääomaa luovutettiin kuitenkin poliittisista syistä ainakin Punaiselle laivastolle. Muut tilat antoivat lahjoituskilpailussa viljaa, mutta kun Kylväjällä ei vielä viljaa ollut, annettiin rahaa.

Vuoden 1923 lopussa Kylväjän isännöitsijät Karl Mattila ja Oscar Peterson vetosivat kirjeessään Amerikan suomalaisiin, jotta saataisiin lisää jäseniä.¹⁴⁶ Talous oli laajenemassa hedelmänviljelyyn, mehiläishoitoon ja tupakanviljelyyn. Ehdottomasti tarvittaisiin ainakin 10 uutta jäsentä: suutari koneineen, tavallisia kykeneviä työmiehiä, mekaanikkoja. Mattila ja Peterson varoittavat tulijoita kuvittelemasta, että juuri heidän tulonsa olisi Venäjän kannalta ratkaisevaa. Kahden viime vuoden aikana oli tullut liikaakin pelastajia, jotka lopulta osoittautuivat pahimmiksi maan ja yritysten saboteeraajiksi. Toivottiin perheettömiä miehiä, sillä asumisolot olivat vielä niin vaikeat, ettei perheitä voitaisi kunnolla majoittaa. Erikoista oli, että tarvittiin suutari koneineen, vaikka saman vuoden huhtikuussa Kylväjälle oli jo tullut suutari täysinvarustettuine verstaaineen. Samassa seurueessa oli tullut 23 henkeä ja 40 000 dollarin edestä koneita. Seuraavana kesänä peräänkuulutettiin kahta suutaria, joista toisen olisi hyvä kyetä tekemään uusia kenkiä. Luokkatietoisuus olisi erittäin tärkeä etu. Väkeä kaivattiin jatkuvasti lisää ja vuosien 1925 ja 1926 lopussa kuulutettiin jopa lehti-ilmoituksin muutamaa kymmentä perheetöntä miestä lähtemään kommuuniin.¹⁴⁷

Kylväjän sanotaan ottaneen asukkaikseen ympäristön katulapsia, orpokotien asukkaita ja kodittomia puna-armeijasta vapautuneita sotilaita. Pelkästään vuonna 1924 näitä uusia asukkaita olisi ollut 160. Heidän ei tarvinnut tuoda pääomaa mukanaan. Heillä oli kuitenkin puolen vuoden koeaika, jona aikana heidän piti

¹⁴⁶ Toveri 2.1.1924, Työmies 4.1.1924.

¹⁴⁷ Toveri 6.11.1925, Toveri 13.11.1925, Toveri 14.12.1926.

Kylväjälle haluttiin jatkuvasti uusia asukkaita ja myös heidän mukanaan tulevaa pääomaa. Jäsenhankintailmoitus Toveri-lehdessä 6.11.1925.

Kommuna 'Kylväjä'

Nopeasti nousevaan ja laajentuvaan talouteensa tarvitsee saada

Lisää Jäseniä

Ehdoista y.m. asiaan kuuluvista seikoista kyseltävä osoitteella:

MR. JONAS HANNULA,
Room 301, Prefontaine Bldg., Seattle, Wash.

"KYLVAJÄN" JOHTOKUNTA

osoittaa oikeaa suhtautumista työhön ja kommuunissa elämiseen. Niitäkin oli, joilla ei ollut aitoa työkuria tai jotka varastelivat. Heidät poistettiin kommuunista.¹⁴⁸ Näihin lukuihin on suhtauduttava epäluulolla. Kylväjä yritti toki levittää hyvää ympärilleen, mutta oltiin hyvin tietoisia siitä, että kommuunin asukkaiden piti olla tuottavia.

Kylväjän sukupuolijakauma oli vinoutunut, sillä kommuuniin toivottiin tulevan erityisesti miehiä. Huonojen asunto-olojen vuoksi perheiden majoittaminen oli hankalaa ja enimmäkseen työt perinteisiä "miesten töitä". Kylväjän naimattomat miehet olivat haluttuja puoliso-kandidaatteja paikallisen väestön keskuudessa. Kommuuni olisi hyvä paikka perustaa perhe, sillä kommuuni pitäisi vaimosta ja perheestä huolta, vaikka mies kelvottomaksi osoittautuisikin. Monet perinteiset kotityöt hoidettiin yhteisesti, joten yksilön paine perheessä olisi pienempi kuin juoppouden riivaamalla Venäjällä yleensä. Oli myös huolta siitä, että moni mies joutuu poistumaan kommuunista, kun nainen ei siellä viihdy, vaan kaipaa vanhoja mukavuuksiaan. Erityisen ongelmallista tämä oli Amerikasta tulleille suomalaisille naisille.¹⁴⁹

Kylväjälle tuli hyvinkin erikoisia kyselyitä.¹⁵⁰ Eräs kommuuniin pyrkivä kyseli kirjeessään, olisiko seudulla hyviä kalavesiä, "sillä minä tykkäisin sileällä

¹⁴⁸ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 3.

¹⁴⁹ Toveri 16.2.1927 (J. Lahden kirjoitus).

¹⁵⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 47.

järvenpinnalla venettä soutaa ja onkia kaloja, se on minusta hauskaa nautintoa.” Toinen halusi tietää, ”kasvaako siellä sienii? Minä tykkäisin paistetuista sienistä perunoiden kanssa.” Erikoisia olivat myös joidenkin kommuunista poistuneiden lähdön syyt ainakin ilkeiden jälkipuheiden mukaan:¹⁵¹

- ”Maanviljelys konevoimalla ei arolla kannata enkä minä rupea härkiä ajamaan.”
- ”Kommuuniin kokoontuneet ihmiset eivät ole minun sivistystasollani.”
- ”Tupakkaa kasvatetaan liian vähän.”
- ”Kylväjän pässeissä on syfilisbasiilleja ja lähden etsimään puhtaampia ja siveämpiä päsejä.”
- ”Kommuuni on vain sellaisia varten, jotka eivät pysty muualla elämään.”
- Eräs viulunsoittaja läksi, kun hänelle ei maksettu palkkaa soittamisesta.
- Pariskunta poistui, kun ruokalassa ei ollut numeroituja paikkoja.
- Kananhoitaja lähti rouvan laihtumisen pelosta. Kommuunissa oli tosin vain yksi niin leveäovinen savimaja, että pariskunnan rouva mahtui sen ovesta.

Vaihtuvuus oli suurimmillaan keväällä 1924, kun kommuuni oli ollut Venäjällä puolisoitoista vuotta. Ilmoitetut lähtöjen syyt saattavat olla väritettyjä, sillä kommuuniin jääneiden kertomukset lähteneistä lienevät pahansuopia ja toisaalta pettyneinä lähteneet saattoivat esittää asiat turhankin synkkinä. Suurin yksittäinen muutto tapahtui vuonna 1929, kun pääosa suomalaisista muutti Karjalaan. Kommuunin asukasluvussa tämä ei suoraan näy. Kommuuniin tuli samoihin aikoihin 98 uutta asukasta, joista kolme tuli Amerikasta.¹⁵² Tulokkaista merkittävä osa oli sotaveteraaneja ja invalideja.

Kylväjän väkimäärää kuvaaviin lähteisiin on syytä suhtautua varovaisesti. Tässä esitetyt luvut on koottu 49:n eri lähteen (lehtiartikkeleita, kirjoja, kirjeitä, haastatteluita) antamista tiedonmuruksista. On selvää, että luvuissa on epätarkkuuksia ja mahdollisesti virheitäkin. Rostovin arkistosta vuonna 2020 saadun tiedon mukaan viranomaistiedot eivät ole täysin luotettavia eikä viranomaisilla ole nimilistoja asukkaista. Tähän valitut luvut ovat sellaisia, että niistä ei ole ristiriitaisia tietoja.

Vuosien 1922 ja 1929 välisenä aikana Kylväjälle oli muuttanut Amerikasta kaikkiaan noin 480 henkeä. Kommuunin väkimäärä vuonna 1929 oli noin 180 henkeä eli runsas kolmannes Amerikasta tulleiden määrästä. Suomalaistaustaisten osuutta ei tiedetä. Suomalaisten suhteellinen osuus pieneni jatkuvasti, kun enin osa uusista asukkaista oli muualta kuin Amerikasta tai Suomesta. Joidenkin viranomaislähteiden mukaan Kylväjälle olisi tullut heinäkuuhun 1926 mennessä 334 asukasta ulkomailta ja heistä olisi ollut 200 jäljellä vuoden 1927 alussa. Näistä

¹⁵¹ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 48–49.

¹⁵² Tadeuš P. J.: Amerikkalainen kommuuni Kylväjä, 12.

kahdestasadasta 135 oli suomalaistaustaisia, 29 ukrainalaisia, 27 valkovenäläisiä. Vain seitsemän katsottiin venäläisiksi.

Kylväjän suomalaisten lukumäärä väheni kymmenillä vuonna 1929. Tämä johtui pääosin muutosta Karjalaan, Amerikkaan ja muualle Neuvostoliittoon. Kylväjälle vuonna 1937 tullut Arvi Vilenius kertoi kesällä 1984, että vuoden 1929 muuton jälkeen oli jäljellä vain seitsemän suomalaista.¹⁵³ Vilenius itse ei tuolloin Kylväjällä ollut, mutta hänen asuinkumppaninsa, Kylväjällä vuoden 1929 muuton aikaan asunut Aili Tarhala ei samassa haastattelussa kiistänyt tietoa. Jos todellakin jäljelle jäi vain seitsemän amerikansuomalaista ja Amerikasta vuosien myötä tulleista 480 hengestä ainakin puolet oli suomalaisia, olisi suomalaisten vaihtuvuus kymmenessä vuodessa ollut huimat 97 prosenttia! Tässä arvioissa ei ole otettu huomioon Kylväjällä kuolleita. Kommuunissa kuoli ainakin kuusi asukasta 1920-luvulla, vaikka väki melko nuorta olikin.

Vaikka väen vaihtuvuus oli suuri, se oli sittenkin vähäinen verrattuna useimpiin muihin kommuuneihin. Tähän oli useita syitä. Kylväjässä ideologinen sitoutuminen oli vahvempaa kuin muissa kommuuneissa.¹⁵⁴ Monet olivat tulleet Kylväjälle perheinä, mikä hankaloitti muuttoa. Kylväjään oli sitouduttu taloudellisesti eikä poismuuttaja saanut sijoitustaan ainakaan kokonaan takaisin. Useimmissa kommuuneissa poismuuttajalle palautettiin suurin osa hänen sijoituksestaan. Valtion dokumenteissa kerrotaan, että vuonna 1923 kommuunit menettivät lähes puolet varoistaan muuttojen takia. Kaikki kylväjäläiset eivät olleet sijoittaneet varojaan kommuuniin, sillä jäseneksi voitiin hyväksyä myös vaikkapa kovan tason ammattilaisia, jos sellaisista oli pulaa. Heidän sitoutumisensa ei johtunut sijoitetusta rahasta. Siirtymistä Kylväjältä muualle Venäjälle vaikeutti suomalaisten huono venäjän taito.

Yhteenveto väestömäärästä

Nämä luvut perustuvat sekä kirjoittajan omiin laskelmiin että valtion virallisiin lukuihin. Tiedot täsmäävät hyvin, vaikka onkin tulkintaeroja siitä, mitä tarkoitetaan suomalaisuudella ja lasketaanko inkeriläiset suomalaisiksi. Vaikka luvut ovat näennäisesti tarkkoja, ei niihin voi yhden yksilön tarkkuudella luottaa. Viralliset lukemat koskevat ylipäätään ulkomailta tulleita. Tämä ei paljon poikkea Amerikasta tulleitten määrästä.

- 1922–toukokuu 1923: Amerikasta 242 henkeä, Kylväjällä jäljellä 112
- lokakuu 1923: asukkaita 178, kolmannes perheitä, loput poikamiehiä, 90 % suomalaisia

¹⁵³ TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, Yle 1985.

¹⁵⁴ Stites R.: *Revolutionary Dreams: Utopian Vision and Experimental Life in the Russian Revolution*, 1989; Mihail Kozlov *Trudovoi Don*-lehdessä 10.10.1923.

Kylväjän kukoistus

- 1922–heinäkuu 1926: ulkomailta (lähinnä Amerikasta) 334 henkeä, jäljellä 200. Suomalaisia 135, ukrainalaisia 29, valkovenäläisiä 27, venäläisiä 7
- 1922–joulukuu 1929 Amerikasta 481 henkeä, jäljellä 179. Suomalaisten määräästä ei tietoa
- 1926 uusia 121, alkuperästä ei tietoa
- 1928 asukkaita 260
- 1930 jäljellä kymmenkunta suomalaista
- 1931 asukkaita 371
- 1933 asukkaita 406. Suomalaisia 25, venäläisiä 154, ukrainalaisia 66, valkovenäläisiä 49, kroaatteja 37, lättejä 31, virolaisia 22
- 1936 asukkaita 728, joista 530 mukana työssä
- 1937 asukkaita 940 henkeä. Tiettävästi 15-20 suomalaista.

Kylväjän asukasluku kolminkertaistui 1930-luvulla valtion ohjaaman kollektiivisoinnin myötä. Suomalaisten osuus supistui mitättömäksi.

Poistumiskertomuksia

Takaisin Amerikkaan muuttaneet pitivät yleensä matalaa profiilia. Tietoja saatiin ainakin julkisuuteen asti niukasti. Paluumuuttajia saatettiin pitää epäonnistuneina, eivätkä he välttämättä halunneet julkisuutta seikkailulleen. Yleensä palattiin takaisin siihen ympäristöön, mistä oli lähdettykin. Koska yhteisön yleinen mielipide saattoi olla kovastikin neuvostomielinen, ei ollut viisasta tuoda julki vastakkaisia näkemyksiä. Yhdysvallat tai Kanada eivät valtiotasolla olleet välttämättä halukkaita vastaanottamaan kommunismia rakentamaan lähteneitä paluumuuttajia. Monet heistä eivät olleet Yhdysvaltain tai Kanadan kansalaisia, vaikka olivatkin vuosia Atlantin tuolla puolen asuneet.

Kylväjälläkään ei poismuuttavien kohtelu ollut aina asianmukaista. Alarik Reinikka oli ollut kommuunin mukana heti ensi hetkistä ja ollut mukana kolmihenkisessä ryhmässä, joka lähti Amerikasta Venäjälle etsimään sopivaa maa-aluetta. Hän oli Pietarissa vastassa ensimmäistä Amerikasta tullutta Kylväjä-ryhmää. Reinikka halusi poistua kommuunista vajaan vuoden siellä oltuaan. Hänen vaimonsa oli lähettänyt Amerikasta 210 dollaria paluumatkan kustannuksia varten. Rahat vaimo oli antanut Leo Leinolle, joka oli sopivasti tulossa Amerikasta Kylväjälle. Reinikka tapasi paluumatkallaan Leinin Pietarissa, mutta Leino kieltäytyi antamasta rahoja, joiden väitti kuuluvan kommuunille.¹⁵⁵

Niinpä Reinikka joutui palaamaan tyhjin käsin Kylväjälle, kun rahat eivät riittäneet Atlantin yli matkustamiseen. Siellä häntä syytettiin kyntökoneen tahallisesta

¹⁵⁵ Reinikka M.: Reinikka, Ancestors and Descendants, 131.

turmelemisesta, vaikka vioittunut osa oli luonnollisella tavalla kulunut. Silminnäkijä V. Lehtelän mukaan miestä ei voisi pahemmin haukkua kuin Reinikkaa haukuttiin, mutta poiskaan hän ei päässyt Leinin pidätettyä vaimon lähettämät matkarahat. Lopulta Reinikka oli laitettu vankilaan, jossa häntä oli pidetty puolisen vuotta ilman syytteitä tai oikeuden tutkintoa. Rahojaan ei Reinikka ollut saanut, vaan hän joutui hankaluuksiin lisää matkarahoja perheeltään hankkiessaan. Reinikan lankomies Victor Seeborg sai Venäjältä kirjeen, jossa kerrottiin, että Reinikan kansalaisuuspaperit oli viety ja että hän tulisi pian kuolemaan vankilassa. Asia eteni Oregonin senaattoreille, jotka kongressin kautta saivat asian liikkeelle valtiollisella tasolla Yhdysvaltain ja Venäjän välillä. Reinikka passitettiin heikkona ja osittain halvaantuneena Latvian rajalle Venäjältä karkotettuna. Amerikan kansalaisuuspaperit hänelle luovutettiin muttei passia tai muitakaan dokumentteja. Reinikkaa haastateltiin keväällä 1924 ja hän antoi palaa sydämensä kyllyydestä:¹⁵⁶

Ihmiset, jotka eivät ole tottuneet olemaan orjina, eivät voi alistua siihen mielivaltaisuuteen ja siihen häikäilemättömpään tyranniuteen, jota se sakkii, mikä Venäjällä pistimien ja vankityrmien avulla pitää valtaa käsissään, harjoittaa. Rehellisimmät ja valistuneimmat joko siirtyvät sieltä tahi ne toimitetaan pois kuten hänet itsensä oli tuotu kahdeksan bolshevikkisotilaan saattamana Latvian rajalle. Hän oli saanut virua vankilassa siitä syystä, ettei ollut suostunut rehellisenä miehenä ja itsenäisenä luonteena kommunistielostelijain orjamaiseksi käskynkuulijaksi.

Hallitus pysyy pystyssä tyranniudella, mitä julmimmalla tyranniudella. Hallitus toimittaa vankityrmiin armotta kaikki ne, joita epäillään vähänkään hallitusvastaisista mielipiteistä. Poliittisille vangeille suotiin toki kurjan ja inhotun tsaarinvallan aikana muodollinen oikeudellinen kuulustelu, jossa syytetyllä sai olla puolustaja. Mutta tämä työläisten ja talonpoikain hallituksen naamarin turvissa esiintyvä lurjusjoukko ei suo mitään tällaista. Tutkinnon tapaiset tapahtuvat kahden kesken "tutkijan" ja tutkittavan välillä. Niissä usein pakotetaan kaikenlaisilla keinoilla, jopa revolveri korvalla, myöntämään itsensä syyppäiksi kommunistien vastaiseen toimintaan.

Siihen vankilaan, jossa Reinikkaa Moskovassa pidettiin, tuotiin kerralla 500 poliittista vankia. Vanhempia täytyi aina toimittaa Solovetskin luostariin, josta oli tehty poliittisten vankien piinapaikka ja myös Siperiaan. Vankilassa kahdeksankin miestä saa samasta soppakupista kauhoa saadakseen jonkun kaalin hiutaleen.

Reinikka kertoo, että Amerikkaan Karjalasta palanneet pakotetaan vaike-nemaan kokemuksistaan. Hänellekin oli kerrottu, ettei ole terveellistä puhua

¹⁵⁶ Lännen Suometar 11.4.1924. Samasta aiheesta myös Toveri 15.4.1924 ja Raivaaja 7.9.1923.

liikoja. Reinikka toteaa, ettei hänelle laiteta kuonokoppaa. Vaientamisen tarkoitus olisi, etteivät lypsettävien silmät aukeilisi ja tulolähteet ehtyisi.

Syksyllä 1928 V. Lehtelä kertoi omasta paluustaan.¹⁵⁷ Hän sanoutui kommuunista irti ja poistui vajaan vuoden siellä oltuaan. Paluu ei sujunut aivan yksinkertaisesti, vaikka Lehtelä oli Amerikan kansalainen. Hän hankki lähtöön tarvittavat dokumentit Pietarista, mutta ne eivät riittäneet, vaan hänen piti hakea lisää papereita Moskovasta asti. Lehtelä suhtautui kirjoituksessa positiivisesti sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen, mutta oli pettynyt näkemäänsä toteutukseen. Hän ei palannut suoraan Amerikkaan vaan siirtyi aluksi Suomeen, jossa hänet pantiin putkaan ja kuulusteltiin ankarasti. Kun lopulta kävi ilmi, että hän on ollut Amerikan kansalainen jo parikymmentä vuotta, muuttui kuulustelu ystävälliseksi urkinnaksi siitä, keitä kaikkia Venäjällä ja Amerikassa on. Yleisesti ottaen Lehtelä varoitti siitä, että venäläiset ovat vähään tyytyväisiä ja jaksavat uskoa uuteen järjestelmään ja kehittää siitä kelpollisen. Sen sijaan ”parempaan kuin feodalismiin tottuneet teollisuusmaitten työläiset” eivät pärjää venäläisissä oloissa. Niinpä Lehtelä totesi kommuunista poistuneiden perään lähetettyjen kirojen olevan aiheettomia, sillä poistujat olivat rehellisiä ja vaatimattomia työläisiä. Poispyrkijöitä oli paljon, mutta vain harvat onnistuivat lähtemään.

Lauri Præktig ilmoitti kantanaan, että monet kunnan toverit poistuivat kommuunista ylipitkien työaikojen takia.¹⁵⁸ Monet kaivos- ja metsätyöhön tottuneet pitivät jatkuvaa 14 tunnin työpäivää aivan liian pitkänä. Ainoan lepotilaisuuden antoivat sateet, mutta nuo päivät olivat synkkiä, sillä ”ei voi virkistyä urheilemalla vaan pitää tuskaisena käännellä itseään sängyssä”. Myös jatkuva asuntopula vaivasi. Asuntoja rakennettiin Præktigin mukaan väärään paikkaan. Suhde ympäristön talonpoikiin ei ollut kunnossa. Olkia köyhyyttään varastavia talonpoikia kohdeltiin Kylväjällä huonosti, eivätkä he silti varastaneet naapurisovhoosista. Tämä johtui Præktigin mukaan siitä, että välit kommuuniin olivat kehnot.

NKP:n Kylväjän puolueosasto kumosi pikaisesti Præktigin väitteet.¹⁵⁹ Kiireeseen saattoi olla syytä, sillä Præktig ilmaisi kantansa amerikansuomalaisissa lehdissä ja tämä varmasti vaikeutti uusien asukkaiden värväämistä. Työpäivän pituus oli tutkitusti hiukan yli 8 tuntia, mutta luonnollisesti kiivaimpaan kylvö- ja korjuu aikaan paljonkin pidempi. Kuzbasissa oli vastineen mukaan epäonnistuttu lyhyttä työaikaa kokeiltaessa, ja väen vaihtuvuus oli paljon suurempi kuin Kylväjällä. Puolueosaston mukaan monet Kylväjältä lähteneet olivat merkinneet eronsa syyksi oman kypsymättömyytensä kommuunielämään.

¹⁵⁷ Raivaaja 7.9.1923.

¹⁵⁸ Toveri 11.7.1928.

¹⁵⁹ Toveri 1.8.1928.

Aivan tuulesta temmattuja eivät väitteet työaikojen pituudesta olleet. Korjuuaikana työvoimasta oli aina pulaa. Koneellistetulla tilalla ei ammattitaidottomalla lisätyövoimalla voitu korvata koneenkäyttäjiä ja mekaanikkoja, vaikka toki tällä avulla oli suuri merkitys. Suurilla tiluksilla työmatkat olivat kymmeniä kilometrejä ja matkoihin saattoi kulua useita tunteja päivittäistä työaikaa. Tästä syystä Kylväjällä tuotiin peltotyöntekijöille ruoka työn ääreen. Jakeluun tarvittiin yksi ihminen, mutta säästettiin kymmenien muiden aikaa. Kolhoosien yleistyttyä 1930-luvulla valtio vaati, että suurilla tiloilla peltotyöntekijät ma joittuisivat korjuuaikaan pelloilla. Tähän ei Kylväjällä suostuttu. Työt järjestettiin niin, että muutaman pelloilla olevan tukipisteen kautta voitiin työntekijät kuljettaa työpisteen ja asumuksen välillä. Työpäivä oli sadonkorjuuviikkoina silti huiman pitkä. Kylväjällä 1930-luvulla asunut Anna Louise Strong kertoi peltotyöväen päiväohjelmasta: herätys ja aamiainen 3:30, kuljetus pellolle 4:15, lounas pellolla 10:00, paluukuljetus ja iltaruoka 20:00.¹⁶⁰

Malaria oli suuri ongelma ja merkittävä Kylväjältä poistumisen syy. Tästä on ristiriitaisia kuvauksia, mutta selvää on, että aivan pienestä murheesta ei ollut kysymys. Enoch Nelson kertoi kirjeessään kesäkuulta 1924, että ”rannalla kun asutaan, niin on muutamia sääskiä, muttei niin paljon, että tarvitsisi käyttää sihtejä kuten Sacramentossa. On myös malariasääskiä, mutta ihmiset alkavat viisastua niiden tapoihin nähden ja että tänä kesänä on ollut hyvin vähän sairautta. Tauti on uusunut parissa tapauksessa niissä, jotka sairastivat ankarimmin edellisvuonna”.¹⁶¹ Vuoden 1923 kevätkylvöjen aikaan ”suurin osa parhaimmasta työvoimasta oli sairaana malariakuumeessa. Sairastuneet olivat todellisia iskureita. Tilanne näytti synkältä. Sairaat nieleskelivät suurempia annoksia kiniiniä, nousivat vuoteiltaan ja menivät horjuen koneiden kanssa pellolle. Kevätkylvöt tulivat aikanaan suoritetuiksi, vaikka se kysyikin tuskallisia päiviä.”¹⁶² Leo Leinon mukaan ”ei tänä kesänä malariasta ole ollut sellaista vaivaa kuin edellisenä kesänä.”¹⁶³

Leo Leino totesi, että tovereista osa on terveydellisistä syistä pakotetut jättämään Venäjän, sillä äkillinen ilmanalan ja juomaveden muutos oli saanut aikaan sairautta. Heidän oli tietenkin paras siirtyä oloihin, joissa voivat säilyä terveisinä eikä ”tämänlaista siirtymistä katsellakaan raukkamaisena vaikeuksien pakoiluna, kunhan eivät antaudu vihollisten aseeksi valehtelemaan ja parjaamaan.”

E. Kuula kertoi malariasta karua kieltä. Hänen kuvauksensa koskee todennäköisesti vuotta 1923:¹⁶⁴

¹⁶⁰ Strong A. L.: I Change Worlds: The Remaking of an American.

¹⁶¹ Toveri 9.8.1924.

¹⁶² Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä.

¹⁶³ Toveri 24.9.1924.

¹⁶⁴ Toveri 5.12.1925.

Työt sujuivat hyvin niin kauan kuin työntekijät saivat pitää terveytensä, vaan sitten kun se Etelä-Venäjän malaria hyökkäsi joukkoomme, niin silloin alkoi se saamaan vaikeuksia aikaan. Ne henkilöt, jotka yllämainittu tauti käsiinsä sieppasi, olivat lukuisat, pitäen toisia kuukausimääriä sängyn omana. Allekirjoittanutkin joutui sairastamaan pari kuuta yhtä mitta, ja samoin kaikki kolme lastani sairastivat, jonka jälkeen katsoin parhaaksi poistua kommuunista Kylväjästä kuten monet muutkin saman kohtalon alaiseksi joutuneet, niin ikävää kuin se olikin. Siis tämä kamala tauti mielestäni oli päätekijänä siihen, että suuri osa jäsenistä joutui pitämään tätä yhteistaloutta vain läpikulupaikkana; toisia tuli ja toisia meni.

En sano lainkaan sitä, että kaikki varmasti olisivat tuon taudin takia Kylväjästä poistuneet, mutta sen voin varmasti sanoa, että enin osa samana syksynä kuin minäkin poistuinkin, olivat ehdottomasti sairauden runteleimia. Tämän haluan sanoa juuri siksi, että kommuunista Kylväjän taholta ei ole lausuttu julki tšekäläisten sanomalehtien palstoilla tuota vakavaa asiaa, vaan sen sijaan on nuo taudin takia lähtemään joutuneet jäsenet Kylväjän taholta selitetty ”vieraiksi aineksiksi”.

Kuulan perhe poistui kommuunista Suomeen, jossa etenkin lapset oireilivat malariaa koko talven. Suomesta Kuulat palasivat syksyllä 1924 Kanadaan. Heillä ei ollut mitään Kylväjää ja sen organisointia tai Neuvostoliittoa vastaan. Vain malaria pakotti heidän pois kommuunista. Näin kävi myös Kylväjän perustajajäsenelle Clas Collanille ja hänen vaimolleen Laina Paajaselle. He muuttivat Kylväjältä Collanin lapsuudenkotiin Oulunkylään. Heidän Suomessa antamansa todistuksen mukaan paluu ei johtunut poliittisista vaan terveydellisistä syistä.

Nimimerkki J. L. (Jussi Lahti) puolestaan kiisti malarian merkityksen.¹⁶⁵ Hän kertoi, että ennen sisällissotaa tauti oli alueella tuntematon. Hän arveli, että olosuhteiden ja ravitsemuspuutteiden vuoksi ihmisten vastustuskyky oli heikko. Moskovasta kävi hallituksen lääkäri tutkimassa asiaa. Otettujen näytteiden perusteella vain mitätön osa poistuneista oli malarian kiusaamia. Toisaalta aiemmin alueella käynyt tarkastaja oli poistunut pelokkaana paikalta eikä tehnyt raporttia käynnistään. Hallituksen lääkärin mukaan malariaa ei ole juurikaan enää ollut. Oli opittu vaatettumaan sopivasti ja ravitsemustilanne oli jo hyvä. Vesitilanne oli oleellisesti parempi, kun kaivot oli saatu puhdistetuiksi. Niistä oli löytynyt jopa härän raatoja ja niitä oli sodan tiimellyksessä myrkytetty. Uusia kaivoja oli tehty, mutta niiden vesi oli alkuvaiheessa alkalista. Vasta parin vuoden käytön jälkeen vedestä tuli juomakelpoista.

On ilmeistä, että malariasta ei tullut jatkuva ongelma vaan se hellitti vuonna 1925 eikä sen jälkeen enää laajamittaisesti kiusannut kylväjäläisiä. Arviolta 70

¹⁶⁵ Toveri 27.1.1926.

prosenttia alkuaikojen kylväjäläisistä sairasti malarian. Ilmeisesti usea tekijä suosi samanaikaisesti malariaepidemiaa. Kun nämä tekijät vähenivät, väheni tautikin. Malaria ei ollut suinkaan tuntematon tauti Kylväjällä edes vuosisata myöhemmin, joskaan suurena ongelmana sitä ei pidetty.

Lääkintähuolto oli 1930-luvun puolivälissä Eva Saulitin varassa. Hänellä oli vahva usko itse sekoittamiinsa ruiskeisiin. Päiväkodin lapset olivat kauhuissaan nähdessään hänet, sillä he pelkäsivät hänen antamiaan injektioita. Silminnäkijä kertoo, että runsas rokottaminen olisi ollut paljon uskottavampaa, jos neula olisi sterilisoitu pistosten välissä. Eva Saulit oli todennäköisesti Julia Saulit, joka vastasi kommuunin sanitääripalveluista noihin aikoihin.¹⁶⁶

H. Waglund kertoi 11.2.1925 päivätyssä kirjeessään, että kolmasosa Kylväjälle saapuneista oli joutanutkin pois lähteä.¹⁶⁷ Jotkut poistuneet olivat sanoneet kommuunia hullujenhuoneeksi ja vankilaksi, jossa työlle ei panna mitään arvoa. Toiset olivat nimittäneet kommuunia ”helvetin vaivaistaloksi”. Poislähtöjen erääksi syyksi Waglundkin mainitsi malarian, joka oli paha vitsaus vuonna 1923 ja vielä vähäisessä määrin seuraavanakin vuonna. Talvella 1924–1925 lähti kommuunista kolmannes jäljellä olleista takaisin Amerikkaan. ”Toiset auttavat kommuunia täällä olollaan, toisen lähtemisellään.” Waglundilla itsellään sattui huonoa tuuria, kun hänen talonsa katto pääsi palamaan. Seinät olivat savea, joten kovin suurta vahinkoa ei talolle tullut. ”Kustilta [Gustav Waglund] paloi hyvä puku ja päällystakki, työvaatteita ja kenkiä paloi myös jonkin verran.”

Surujakin Kylväjällä oli. Enoch ja Irene Nelsonin perheen pienokainen, Kylväjällä syntynyt, kuoli 23.10.1924 kolmekuisena.¹⁶⁸ Kylväjän ensimmäisen kyntövaon vetäneen toveri Griškevitšin 2-vuotias poika sai liikkeelle lähtevän traktorin kärrystä iskun päähänsä kohtalokkain seurauksin 6.5.1926.¹⁶⁹ Eräs nelivuotias lapsi kuoli kurkkumätään ja eräs nainen tuberkuloosiin. Jegorlik-jokeen hukkuu luisteluretkellään kaksi 12-vuotiasta poikaa, Toivo Santaniemi ja Veikko Oslanus talvella 1928.¹⁷⁰ Gustav Tuura, joka oli joukon hauskuttaja, murhattiin kesällä 1925. Pääepäily oli hänen vaimonsa, joka tiettävästi tuomittiinkin.

Asuntopulan yhtenä syynä oli neuvostohallinnon jatkuva vastahakoisuus asuinrakentamista kohtaan. Vaadittiin, että investoinnit tehdään tuottavaan toimintaan, ei asumiseen eikä kulutukseen. Vuonna 1933 valtio tarjosi Kylväjälle siivua Gigant-sovhoosin maista. Kommuunin johtaja Saulit kieltäytyi tästä ehdotuksesta vedoten siihen, että valtion pitäisi lopultakin avustaa asuntojen rakentamisessa. Lisämaa toisi lisää väkeä jo ennestään ahtaaseen asumiseen.¹⁷¹ Asuntopulaa ei

¹⁶⁶ Delafield E. M.: Straw without Bricks, 29–30; Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 149–150.

¹⁶⁷ Toveri 17.3.1925.

¹⁶⁸ Toveri 16.12.1924.

¹⁶⁹ Punainen Karjala 27.5.1926.

¹⁷⁰ Toveri 28.3.1928.

¹⁷¹ Moscow Daily News Sep. 5, 1933.

saatu kunnolla ratkaistuksi. Vuonna 1936 Elizabeth Delafield totesi Kylväjää varsin neutraalisti kuvatessaan, että pahin Kylväjällä häntä vaivannut seikka oli yksityisyyden täydellinen puuttuminen asumisessa, käymälöissä, peseytymisessä ja ylipäätään kaikessa.¹⁷²

Kylväjällä puhuttiin vuoden 1928 lopussa viittatoista kieltä. Johtava kieli oli englanti, mutta yhtään ummikkoenglanninkielistä ei ollut. Osa asukkaista oli umkikkosuomalaisia ja -venäläisiä, joten kokouskielinä olivat venäjä ja suomi, vaikka englantiakin käytettiin. Venäjän osuus kasvoi jatkuvasti, koska uudet tulijat olivat venäläisiä. Niinpä venäjistä tuli hallitseva kieli, eivätkä huonosti kieltä osanneet suomalaiset tunteneet enää saavansa sitä sijaa hallinnossa kuin heille olisi omasta mielestään kuulunut.¹⁷³

Vuoden 1927 alussa oli kommuunin puolueosastossa 92 jäsentä, ja heistä vain kolme oli venäjänkielen taitoista. Kun Kylväjälle lähdettiin vuonna 1922, ei joukossa ollut yhtään venäjää osaavaa puolueen jäsentä. Yleensä neuvostojärjestelmälle solidaarinen Leo Leinokin tuskailee, että ”suuri Neuvostoliittomme on niin tyhjä sekä suomea että venäjää taitavista tovereista, ettei yhtäkään voida Kylväjälle kommentaa”. Kommunikoinnissa valtion kanssa jäivät suomalaiset täysin sivullisiksi. Hämeen Kansa kertoi neuvostohallituksen halunneen aikanaan laajentaa Kylväjää ja siksi lähettäneen sinne eri kansallisuuksia ollutta väkeä, josta osa ”hyvinkin alhaisella tasolla olevia”. Kyse oli muustakin kuin vain sananvallasta: ”Tästä oli se seuraus, että asiat alkoivat mennä sekaisin. Vierailta oli sellaisia elintapoja, jotka eivät sopineet suomalaisille vähääkään. Senvuoksi suomalaiset ilmoittivat, että he lähtevät pois”.¹⁷⁴

Hiilisuo kutsui Kylväjän väkeä Karjalaan surman suuhun

Hiilisuo-sovhoosia ja sen taustoja koskeva aineisto on koottu seuraavista lähteistä: Golubev & Takala, 87–88, 131–132, Lantmannabladet 1.3.1940, Hummasti, 253–254, Kouvolan Sanomat 19.12.1935, Punainen Karjala 16.11.1935, Sisä-Suomi 4.3.1936, Ossi Kamppinen: Palkkana pelko ja kuolema (2019), Sosialistinen kalenteri 1933.

Neuvosto-Karjalan suomalaisten synkkä 1930-luku ei suoraan koskettanut Kylväjää, olihan Kylväjä tuhansien kilometrien päässä Karjalasta. Sen sijaan kymmenet Kylväjältä Karjalaan muuttaneet menettivät henkensä tai joutuivat vankilaan ja leireille.

¹⁷² Delafield E. M.: Straw without Bricks, 60.

¹⁷³ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 53.

¹⁷⁴ Hämeen Kansa 15.7.1944.

Neuvostoliitossa alettiin toteuttaa ensimmäistä viisivuotissuunnitelmaa vuonna 1928. Karjalan tehtäväksi nähtiin valuuttatulojen hankkiminen metsätalouden tuotteilla. Työvoimapulan takia Karjalan viljelijäväestöä määrättiin metsätöihin. Viljelyyn ei ollut enää riittävästi aikaa eikä voimia. Viljelyn tuottavuus oli jo alun alkaen heikko ja työvoimaresurssien leikkaaminen heikensi sitä entisestään. Pian ymmärrettiin, että ruokapula tulisi olemaan suuri ongelma, ellei viljelyyn panostettaisi.

Valtio perusti Karjalaan vuodesta 1929 alkaen sovhoositiloja ruokatuotantoa tehostamaan. Sovhoosi nro 1 epäonnistui. Sen oli määrä tuottaa vihanneksia ja maitotuotteita. Sovhoosiin ei kuitenkaan hankittu koneita eikä maapohjakaan kovin hyvin soveltunut viljelyyn.

Sovhoosi nro 2 haluttiin koordinoida paremmin kuin epäonninen edeltäjänsä. Sovhoosi perustettiin Petroskoin lähelle neitseelliselle suomaalle ja sitä kutsuttiin sijaintipaikkansa mukaisesti nimellä Hiilisuota. Se oli Karjalan vahvan miehen Edvard Gyllingin silmäterä. Hän oli tietoinen uudisraivauksen ja kollektiivitalouden ongelmista. Gylling tiesi, että amerikansuomalaiset olivat onnistuneet raivaamaan aroille hyvin toimivan kommuunitilan. Niinpä hän alkoi houkutella suomalaisia muuttamaan Kylväjältä Hiilisuolle.

Viesti meni perille. Kylväjälle oli alkanut kasaantua muuttopaineita, kun kommuunin asiat muuttuivat suomalaisten mielestä ensimmäisen viisivuotissuunnitelman ja pakkokollektivisaation myötä väärään suuntaan. Niinpä kommuunin muutokset ja Gyllingin kutsu saivat monet kylväjäläiset muuttamaan Karjalaan. Moskovassa ei tästä ilahduttu. Sieltä jopa lähetettiin Kylväjälle delegaatio, jonka tehtävä oli ylipuhua kylväjäläiset jäämään. ”He koettivat kaikella tavalla saada asiat sellaisiksi, että suomalaiset olisivat jääneet, mutta kaikki turhaan.... He lähtivät jokseenkin tarkasti pois, vain jokunen jäi. Silloin talo meni hyvin nopeasti alakuntoon, minkä venäläinen johtokin avomielisesti tunnusti.”¹⁷⁵

Kylväjän suomalaisväestön pääosa siirtyi vuosina 1929–1930 Karjalaan. Sosialistinen kalenteri kertoi vuoden 1933 numerossaan, miten ”.. satalukuinen joukko Kylväjästä poistuneita rakentaa sosialistista maataloutta Leningradin alueella ja Karjalassa, Rääpyän kommuuna Työstä Kemiin, Hiilisuolta Uhtualle, Aunuksesta Kiestinkiin”.

Hiilisuota perustamaan muutti Kylväjältä parisenkymmentä henkeä. Kylväjäläisten merkitys oli perustamisvaiheessa erittäin merkittävä, mutta Hiilisuota ei ollut Karjalaan muuton pääkohde. Arviolta vain viidesosa muuttajista siirtyi Hiilisuolle.

Kylväjältä tulleet etsivät aluksi sovhoosille sopivan sijainnin. Mustanmullan alueeseen verrattuna hyvätkään paikat eivät kovin kummoisia olleet. Työt alkoivat vuoden 1930 alussa, jolloin Kylväjältä tullut kymmenen hengen ryhmä aloitti raivauksen. Kylväjän alkuaikojen ongelmista oli otettu opiksi. Paljon panostettiin

¹⁷⁵ Hämeen Kansa 4.7. ja 15.7.1944.

asuntojen rakentamiseen, jotta välttyttäisiin Kylväjää jatkuvasti vaivanneelta asuntopulalta. Kesäkuussa oli jo pystyssä asuin- ja talousrakennuksia. Varsinainen viljelytoiminta alkoi vuonna 1932. Pari vuotta oli kulunut rakennusten ja teiden rakentamiseen sekä tietysti peltojen raivaamiseen. Rakennusmateriaaleja oli metsäisessä Karjalassa hyvin saatavilla toisin kuin etelän aromailla, joskaan ongelmilta ei välttytty edes sahatavaran osalta. Hiilisuoa kärsi jatkuvasti logistiikkaongelmista, vaikka työnteko tilalla hyvin sujuikin. Luvattuja koneita ei saatu. Raivattua suota ei voitu viljellä kunnolla, kun sovittuja maanparannusaineita ei saatu ajoissa ja jos saatiinkin, niin aivan liian niukasti. Siemenvilja ja -perunat saattoivat jäädä matkalle tai saapua sellaiseen aikaan, ettei niitä voitu enää siemenenä käyttää. Alkuvaikeudet kuitenkin voitettiin, ja tila kukoisti muutaman vuoden aina vuoteen 1935 asti.

Hiilisuolla asuneiden määrästä on hyvinkin tarkkoja mutta keskenään ristiriitaisia tietoja. Ristiriidat johtuvat osaksi siitä, että sovhoosin väkimäärä kasvoi nopeasti. Varmaa kuitenkin on, että suomalaisia oli selkeästi eniten. Kamppisen tietojen mukaan vuonna 1933 Hiilisuolla oli 402 asukasta, joista 334 oli suomalaisia ja vain kaksi karjalaisia.

Suomalaisten hankaluudet alkoivat vuonna 1935. Sovhoosisissa oli paljon muitakin kuin vain kylväjäläisiä. Vuoden alussa oli Hiilisuolla 308 työntekijää, joista 216 oli suomalaisia (56 amerikansuomalaista ja 160 suomalaista rajaloikkaria). Työntekijöistä 140 henkeä erotettiin sovhoosisista vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Erotetuista 131 oli suomalaisia. Niinpä suomalaisten työntekijöiden määrä putosi 216:sta 85:en. Epäluotettavalta kuulostavan tiedon mukaan Hiilisuolla oli ollut vain yksi venäläinen. Hän oli siperialainen vanhus, jonka työnä oli lämmittää sovhoosin sauna.¹⁷⁶

Karjanhoidossa tapahtui onnettomuuksia. Vuonna 1933 (tai 1934) karjan astuttamisessa oli käytetty tuberkuloosia sairastavaa sonnia, ja karjaa oli jouduttu lopettamaan. Tästä ei ollut vielä muita seurauksia kuin taloudellisia ja tuotannollisia tappioita.

Lokakuussa 1935 tapahtui kuitenkin suuren luokan vahinko.¹⁷⁷ Tilalla oli satakunta Suomesta hankittua hyvin lypsävää nautaa. Navettaan oli joitakin vuosia aiemmin toimitettu arsenikkijauhetta, jolla oli ollut määrä puhdistaa karjan karva ja iho syöpäläisistä. Arsenikkijauhesäkit olivat unohtuneet navetan lääkekaappiin, vaikka ne oli pitänyt sieltä hävittää. Syksyllä 1935 tilalle oli tullut uusi karjakko. Hän oletti jauheen olevan pesupulveria ja toimitti sen maitoastioiden pesijöille. Heidän mukaansa se ei voinut olla pesupulveria, sillä se ei lainkaan vaahdonnut. Säkit laitettiin vajan nurkkaan.

¹⁷⁶ Lantmannabladet 1.3.1940.

¹⁷⁷ Vahingosta on mainintoja useissa lähteissä. Yksityiskohdat vaihtelevat, mutta suuri linja on lähteissä yhtenäinen.

Eräänä päivänä karjakko päätti antaa naudoille liitujauhoa. Karjakko annosteli karjalle jauhetta vajan nurkassa olleista säkeistä arvaamatta, että jauhe olikin arsenikkia eikä liitujauhoa. Seuraukset olivat kaameat ja pian lähes koko karja, noin 90 nautaa, oli kuollut. Tieto onnettomuudesta levitettiin ympäristöön hyvin nopeasti, sillä mikä hyvänsä apu oli tervetullutta. Varsin pian Petroskoista lähti Hiilisuolle autosaattueellinen salaisen poliisin virkailijoita. Lähes kaikki saattueen autot jäivät tilan lähiympäristöön ja vain pari autoa ajettiin tilalle asti. Tila piiritettiin.

Kuulustelut alkoivat välittömästi. Kaikki vähänkään osallisiksi arvellut pidätettiin: sovhoosin johto, puolueorganisaatio, eläinten hoitajat, yövahdit. Pääsyylliseksi todettiin karjakko Tyyne Metsä. Hänet suljettiin Petroskoin vankilaan, jossa hänen mainitaan surreen tekoaan taukoamatta ja lopuksi menettäneen mielenterveytensä.

Oli outoa, että niin lyhyessä ajassa saatiin kokoon niin paljon poliisivoimia ja miten toimittiin niin järjestelmällisesti. Piiritys ja vangitsemiset oli mahdollisesti suunniteltu etukäteen. Jo saman kuun lopussa (30.10.1935) tehtiin päätös Hiilisuon puoluesolun likvidoinnista. Käytännössä tämä tarkoitti vankeus- ja kuolemantuomioita.

Kun sovhoosin asukkaat joutuivat puhdistusten uhreiksi, lakkasi tilan toiminta vuonna 1938.

Stalinin ajan puhdistukset iskivät erityisen ankarasti juuri Karjalaan. Aluksi iskettiin muihin kuin suomalaisiin, mutta vuonna 1933 tahti muuttui. Suomalaiset joutuivat erityisen huomion kohteeksi. Erityistä ankaruutta käskettiin soveltaa rajan yli loikanneisiin sekä toissijaisesti Amerikasta Karjalaan tulleisiin. Lähes kaikki loikkarit ja Atlantin yli Karjalaan muuttaneet olivat suomalaisia. Noin sata suomalaista oli muuttanut Karjalaan Kylväjältä. Karjalassa suomalaisten osuus väestöstä oli kolmen prosentin luokkaa mutta vainojen uhreista heitä oli 40 prosenttia. Uhrien luetteloista on löytynyt 26 mainintaa kylväjäläisistä. Heistä suurin osa sai tuomionsa Karjalassa.

On mahdollista, että Kylväjältä Karjalaan tulleiden kohtalo oli helpompi kuin monien muiden suomalaisten. He olivat tulleet Amerikasta Kylväjälle ennen 1930-luvun suurta muuttoliikettä. On mahdollista, että heidät oli rekisteröity Kylväjällä amerikkalaisiksi, ei suomalaisiksi. Suomalaisuuden häivyttämiseksi monet Karjalan suomalaiset yrittivät vaihtaa kansallisuutensa virolaisiksi. Niinpä amerikkalaisuus saattoi säästää tuomiolta.¹⁷⁸

Karjalaan siirtyneiden mahdollisuudet säilyä hengissä Stalinin terroristista eivät olleet kaksiset. Kylväjälle jääneet säilyivät hengissä todennäköisemmin, sillä vakoilu ja valtionvastainen toiminta eivät olleet niin ilmeisiä kaukana rajoilta. Kuitenkin Kylväjän kaltaisilla alueilla, joilla oli paljon ulkomailta tulleita, etsittiin

¹⁷⁸ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 43.

vuosina 1937 ja 1938 vakoojia erityisen pontevasti ja niin hyvin tuloksin, että Kylväjän naapurina ollut valtiontila jouduttiin pian lakkauttamaan pätevän väen puutteessa ja perustamaan uudelleen venäläiseen väestöön perustuvana.

Suomalaistaustaisia ei Kylväjällä vainottu suomalaisuutensa takia ainakaan siinä määrin kuin Karjalassa. Heitä ei tiedetä teloitetun, vaikka 16 suomalaista saikin vankeustuomion, yleensä ”kymmenruplasen” eli 10 vuotta. Tuomiota jaettiin vielä sotien jälkeen. Jopa Kylväjän perustajiin kuulunut ja siellä yli 20 vuotta ollut Oskar Hendrickson sai kuusissakymmenissä ollessaan 10 vuoden tuomion, joka yleisen armahduksen myötä vuonna 1953 lyhennettiin viiteen vuoteen. Kylväjän hautausmaalla on Amerikasta 1920-luvulla muuttaneiden hautakiviä, joissa kuolinvuosi on Stalinin jälkeiseltä ajalta. Ainakaan heitä ei vainoissa teloitettu eivätkä he hävinneet vankileirien saaristoon.

Meimi (Mayme) Sevander kertoo kirjoissaan eräistä Karjalaan muuttaneista kylväjäläisistä.¹⁷⁹ Kylväjän perustamisesta alkaen mukana ollut Pietilän perhe menetti puhdistuksissa Alfred-poikansa. Ansoitunut verstastyöntekijä, vuodesta 1923 Kylväjällä vaikuttanut Benjamin Koskinen muutti vaimonsa Marian, poikansa Aarnen ja tyttärensä Ednan kanssa Karjalaan. Benjamin oli ollut USA:n kommunistisen puolueen jäsen ennen Kylväjälle siirtymistään. Hän palautti Neuvostoliiton kommunistisen puolueen jäsenkirjansa ilmoittaen, ettei voi kuulua puolueeseen, joka sallii syyttömien ihmisten vangitsemisia. Hän laati tuttavaperheen pojan avulla kirjeen amerikkalaisille kommunisteille saadakseen tukea väärinkäytöksiä vastaan. Kirjettä ei ehditty lähettää, sillä kirjoittamisessa avustanut poika ilmiantoi Benjaminin. Benjamin sai 25 vuoden tuomion mutta anoi sen muuttamista kuolemantuomioksi. Tyttärensä Ednan hän sai

Koskiset muuttivat Astoriasta Kylväjälle ja sieltä Karjalaan, missä heille kävi huonosti. Vasemmalta Aarne, Edna, Maria ja Benjamin. Lähde: Mayme Sevanderin kirja Vaeltajat.

¹⁷⁹ Sevander M.: Red Exodus, 122–130; Sevander M.: Vaeltajat, 50–51.

hyvästellä. Myös Benjaminin poika Aarne ammuttiin. Aarnen tytär ei ehtinyt nähdä isäänsä, sillä isä ammuttiin ennen hänen syntymäänsä. Aarnen puoliso Aili Hendrickson oli muuttanut Karjalaan Kylväjältä ja nyt puolisonsa kuoltua muutti Kylväjälle takaisin. Hän sai toisen puolisonsa Matti Tarhalan kanssa Matti-pojan. Matti-poika oli lopulta 2020-luvulla Kylväjän viimeinen suomalaistaustainen ja suomen kieltä edes auttavasti osaava asukas.

Amerikansuomalaisten suurin muutto Kylväjältä tapahtui siis vuosina 1929–1930. Leo Leino antoi selityksen muutolle joulukuussa 1929:¹⁸⁰

Kysymys, miksi haluamme siirtyä Karjalaan, on paikallisten viranomaisten taholta tehty meille lukuisia kertoja viimeisen kahden kuukauden aikana. Ja vaikka kysymys on meidän puoleltamme asiallisesti selitetty, niin siitä huolimatta jotkut pyrkivät antamaan hankkeelle todellisuudesta poikkeavan sisällön.

Muutto tapahtuu kahdesta, meidän mielestämme vakavasta, syystä. Meillä Amerikan suomalaisilla oli halu lähteä rakentamaan Neuvosto-Venäjää kun siihen suotiin tilaisuus ja paikaksi valitsimme Etelä-Venäjän, joka mielestämme maantieteellisen aseman ja muidenkin edellytyksiensä puolesta oli suotuisa koneelliselle tähköviljelykselle. Silloin emme kiinnittäneet huomiota mihinkään muuhun. Nyt olemme kulkemamme 7 vuoden ajalla tulleet huomaamaan, ettei venäjänkieltä taitamaton voi koko voimallaan ottaa osaa rakennustyöhön, johon kuuluu myöskin kulttuuririntama. Lähtiessämme Amerikasta kuvittelimme oppivamme venäjänkielen, mutta kokemus osoittaa, että keski-ikäiselle ja siitä yli olevalle on kielen edes välttävä oppiminen hyvästä tahdosta riippumatta miltei mahdoton. Tätä tukee 7 vuoden kokemus.

Toisena tekijänä on yksinäinen aroelämä, mikä kielen taitamattomalle on vieläkin raskaampaa, kun ei voi ottaa osaa paikallisten järjestöjen kulttuuriharrastuksiin. Se on johtanut sellaiseen vain pieniin samankielisten yhteishommiin, mikä ei ole millään tavoin hyväksyttävää kuumeisen sosialistisen rakennustyön kautena.

Nämä tekijät ovat olleet vaikuttamassa, että Amerikan suomalaiset ovat vakavan harkinnan jälkeen päättäneet poistua Donilta ja lähteä rakentamaan kollektiivisia talouksia Neuvosto-Karjalaan, jossa he pystyvät kielen puolesta olemaan mukana työ- ja kulttuuririntamalla. Se vain on valitettavaa, että jotkut neuvostotoimitsijat, jotka Kylväjän asioita ovat tutkineet, tahtovat antaa tälle muuttohankkeelle sellaisen sisällön, mitä meistä yksikään ei ole tarkoittanut. Onpa puhuttu puoluelinjan vääristelyistä, jopa yritetty tehdä meistä kristillisiä, sabialisteja ym. Meidän mielestämme tällainen arvostelu ei ole oikea, sillä emmehän me pyri pois sosialistisen rakennustyön rintamal-

¹⁸⁰ Punainen Karjala 18.12.1929.

ta, haluamme vain siirtyä sellaiselle alueelle, jossa me luulemme voivamme antaa itsestämme kaiken sen, mikä puoluejäsenille kuuluu.

Sitä paitsi Kylväjälle ei aiheudu millään tavoin korvaamatonta tappiota. Sen talous kun on noussut ja vaurastunut varsin huomattavasti ja kommuuniin pyrkivien uusien jäsenten lukumäärä on paljon suurempi kuin tämän eroavan pienen osan.

Seitsenvuotinen kollektiivinen työ kommuuna Kylväjässä on meille opettanut, ettei meistä yksikään halua enää palata yksityistalouteen. Ja kun Karjalassa on alettu entistä enemmän kiinnittämään huomiota kollektiivisiin talouksiin, niin haluamme kantaa kortemme Neuvosto-Karjalan kollektiivisten maatalouksien järjestämisessä. Uskomme, että saamamme kokemukset, päästyämme sellaiseen ympäristöön, jossa kielivaikeudet eivät ole työmme ja toimintamme esteenä, auttavat meitä saamaan entistäkin parempia tuloksia aikaan.

Leino ei maininnut sanallakaan vuonna 1929 voimistuneen pakkokollektivisoinnin aiheuttamia ongelmia etenkin kommuuneille. Kommuunien oli pakko ottaa lisää väkeä, eivätkä kommuunit itse voineet valita jäseniään. Suomalaisten osuus Kylväjällä supistui määrällisesti merkityksettömäksi.

Karjalaan muuttaneet kokivat sekä työntöä Kylväjän muuttuvien valtasuhteiden takia että imua Karjalan suunnasta.

Kesällä 1930 tiedotettiin Amerikasta Neuvostoliittoon aikoville suomalaisille, että vain työkunnat otettaisiin vastaan, ei yksittäisiä tulijoita.¹⁸¹ Lähempiä tietoja antaa Leo Leino, Petroskoi. Kylväjän aiempi vahva mies Leino oli siis tuolloin lähtenyt Kylväjältä. Leino itse kertoi loppusyksyllä olevansa poissa Kylväjältä vain tilapäisellä komennuksella ilman sanottua aikamäärää yhdessä Emil Kainun ja Johan Pietilän kanssa.¹⁸² Leinon tilapäinen komennus jäi pysyväksi, sillä vuonna 1930 hänen piti alkaa järjestellä ulkomaalaisten spesialistien ja työläisten siirtolaisuutta Neuvosto-Karjalaan. Vuonna 1931 hänet määrättiin tarkastamaan ulkomaisten oloja ennenkuin hänet siirrettiin muihin tehtäviin. Kovin mieluinen komennus ei liene ollut vuonna 1938 saatu 11 vuoden tuomio Karagandan vankileirille.¹⁸³

Suomalaisten poistuminen jätti kauniista puheista huolimatta ison aukon Kylväjän toimintaan. Amerikansuomalaisia kaivattiin 1930-luvun alussa lisää luultavasti siksi, että he olivat osaamistasoltaan ja työmoraaliltaan ylivoimaisia paikalliseen väestöön verrattuna. Väkimäärä kasvoi jatkuvasti, eivätkä paikalliset uudet tulokkaat olleet perehtyneet koneelliseen maatalouteen tai koneisiin ylipäättäen. Pääkieleksi tuli venäjä, jota Kylväjän tehokkaimmat työntekijät eivät

¹⁸¹ Työmies 6.8.1930.

¹⁸² Toveri 7.11.1929.

¹⁸³ Leinon Karjalassa olosta kertovat sivusto base.memo.ru; Lahti-Argutina E.: Olimme joukko vieras vaan, 293; Sevander M.: Vaeltajat, 202.

osanneet. Uudet koneet olivat amerikkalaisten koneiden kotimaisia kopioita, eikä niiden laatu vastannut alkuperäistä. Kylväjän tuottavuus oli pahasti heikkenemässä. Väen lisääntyminen tiesi lisäksi sitä, että krooninen asuntopula ei hellittänyt.

Kylväjälle haettiin lisää väkeä Amerikasta ainakin vuonna 1930.¹⁸⁴ Jonkinlaisia tuloksia värväyskampanja tuottikin. Kolme vuotta myöhemmin julkaistussa ilmoituksessa lähetti kuusi Kylväjälle muuttavaa amerikansuomalaista jäähyväis-tervehdyksen tovereilleen.¹⁸⁵

**Me allekirjoittaneet, matkalla
KARJALAAN**
LAUSUMME
Jäähyväistervehdyksemme

niille työläistovereille, jotka jatkavat taistelua sortoa, kurjuutta ja
terroria vastaan tässä maassa.

LUJITTAKAA RINTAMAA!

Matti ja Mary Isola, New Ipswich, N. H.
Anna ja Albin Lampen, Gardner, Mass.
Anna, Eugene ja Evald Waananen, Fitchburg, Mass.
Emil Oja.
Impi, Wm. ja Billy Elo, Fitchburg, Mass.
Hilda ja Jussi Jyrkinen, Bondville, Vt.
Maria Mäki.
Martha Routtu, Portland, Oregon.
"Kurunperän äijä", Michiganista.
William Wirtanen, Markham, Minn.
Viola, Selma ja Matti Mäki, Sault Ste. Marie, Mich.
Elias ja Albert Hovi, New Ipswich, N. H.

Matkalla "KYLVAJÄÄN":

Hilma Nikkinen.
Frank Palm,
Rauha ja Jouko Routtu, Portland, Ore.
Alli ja Eino Puranen, New York

Työmies-lehdessä 6.12.1933 joukko Kylväjälle ja Karjalaan lähtijöitä jättää amerikkalaisille tovereilleen jäähyväisiä. Karjalaan muuttajien jääminen henkiin lähivuosina ei ollut kovin todennäköistä.

¹⁸⁴ Toveri 2.12.1930.

¹⁸⁵ Työmies 6.12.1933.

Suomalaista nurkkakuntaisuutta

Jotkin lähteet antavat varsin huonon kuvan suomalaisten hallintotavasta Kylväjällä. Kylväjä oli lähtökohdiltaan amerikansuomalainen hanke ja haluttiin sellaisena pitääkin. Tämä takasi helpon kommunikoinnin joko suomeksi tai englanniksi. Myös Amerikassa mukaan liittyneet venäläiset osasivat yleensä englantia. Yhteisen kielen lisäksi amerikkalaisuus oli varsin hyvä tae siitä, että työtä tehtiin ”amerikkalaisen koulun” mukaisesti. Oltiin ammattitaitoisia ja hyvin motivoituneita. Valtiovallan suorittamissa kyselyissä venäläiset valittivat, ettei heitä kohdeltu tasapuolisesti. Vuonna 1927 kommuunia kehoitettiin ottamaan venäläiset paremmin huomioon. Enoch Nelson valitteli veljelleen vuonna 1925, että suomalaiset näkevät helposti vikoja muissa kansallisuuksissa ja saattavat olla keskenäänkin eriarvoisia. Nelson oli tunnettu erittäin taitavana ja organisointikykyisenä mekaanikkona. Hän tuli Karjalasta Leo Leinon pyynnöstä, eikä hänen tarvinnut maksaa 500 dollarin osuusmaksua. Tästä hän sai kuulla useasti, vaikka hänen työpanostaan pidettiin hyvin arvokkaana.

Suomalaiset halusivat pitää päätösvallan itsellään, mistä seurasi mielipahaa, kun muiden kansallisuuksien jäsenet eivät saaneet ääntään mielestään tarpeeksi kuuluville. Oli selvää, että aikaa myöten suomalaisten valta vähenisi kommuunin kasvaessa ja väen vaihtuessa. Suomalaiset eivät lainkaan pitäneet siitä, että heidän oli liityttävä valtion kontrolloimiin ammattiliittoihin. He katsoivat olevansa ensisijaisesti kommuunilaisia ja että heidän ja kommuunin edut olivat yhteneväiset.

Oli myös seikkoja, jotka nähtiin kansallisuuskysymyksenä, vaikkeivät sitä olleet.¹⁸⁶ Suomalaisten sanotaan estäneen venäläisten keskinäisiä avioliittoja. Näin tapahtui, mutta syy ei ollut välttämättä kansallisuudessa. Asuntopula oli ankara ja oma huone voitiin antaa vain perheille, jollaisiksi myös pariskunnat katsottiin. Kommuuniin yksin tulleiden venäläisten katsottiin menevän naimisiin vain saadakseen paremmat asunto-olot. He olivat vähemmän sitoutuneita avioliittoihinsa kuin perheineen kommuuniin tulleet suomalaiset. Kyse ei siten ollut suomalaisuudesta tai venäläisyydestä, vaan asuntopulasta. Kommuunissa oli jonkin verran väkeä, jotka eivät olleet sijoittaneet kommuuniin varojaan. Nämä olivat yleensä venäläisiä. Niinpä sijoitettuja varoja käsiteltäessä rahakysymys näyttäytyi kansallisuuskysymyksenä.

Suomalaisten tietty nurkkakuntaisuus oli ymmärrettävää. Kieli luonnollisesti lähensi suomalaisia toisiinsa. Muuttajat olivat yleisesti ajattelultaan ”internationaalisia proletaareja” (Clas Collan mainitsee sukukortissaan vuonna 1936 olevan-

¹⁸⁶ Cherny R. W. and Bernstein S.: Seattle/Seiatel’: ”The American Commune” in the Soviet Union 1922–1939.

sa ajattelultaan ”kansainvälinen”). Suomalaisuus yhdistävänä tekijänä tuli esiin erityisesti vaikeina aikoina, kun ihmiset etsivät turvaa toisistaan. Nationalismi tarjosi oman selityksensä sille, miksi suomalaiset olivat paljon tehokkaampia työntekijöitä kuin paikalliset ihmiset.¹⁸⁷ Karjalaan 1930-luvulla muuttaneet amerikansuomalaiset tosin totesivat, että vaikka venäläiset työskentelivät tehottomasti, ei työtahdissa ollut olosuhteisiin katsoen valittamista. Ulkomaan valuutalla saattoivat ulkomailta tulleet ostaa ruoka- ja muita tuotteita, joihin tavallisella kansalla ei ollut pääsyä. Oli yleistä, että paikalliset työntekijät olivat huonosti ravittuja ja he asuivat surkeissa oloissa verrattuna Amerikasta tulleisiin. Kylväjällä ei valuuttakauppoja ollut, kaikki söivät samaa ruokaa ja asuivat samalla tavalla. Olosuhteet eivät selitä, miksi paikallisten asukkaiden huonoon työkuulttuuriin kiinnitettiin usein huomiota.

¹⁸⁷ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 118–120.

Kylväjä neuvostovallan pyörteissä

Kylväjän voidaan sanoa toimineen alkuperäisen ajatuksensa mukaisesti kommuunityyppisesti vuodesta 1922 vuoteen 1929. Valtio ei tuolloin merkittävästi puuttunut Kylväjän päätöksentekoon eikä organisaatioon. Kylväjä sopi hyvin valtion suunnitelmiin. Se tuotti runsaasti elintarvikkeita ja toimi mallitilana, jossa tuhannet vieraat kävivät tutustumassa nykyaikaiseen maanviljelyyn. Jopa Pravda ylisti Kylväjää vuoden 1929 vappunumerossaan.

Lähes kaikki suomalaiset poistuivat Kylväjältä vuosina 1929–1930. Heidän antamiaan lähdön syitä kuten kielitaidottomuus ja vaikeudet sopeutua paikalliseen yhteiskuntaan ei sovi epäillä, mutta jotain jätettiin kertomattakin. Valtion ote maatalouteen tiukkeni oleellisesti juuri tuohon aikaan. Kylväjän itsenäinen asema alkoi murentua, ja kommuunia painostettiin muuttamaan toimintaansa tavalla, joka ei suomalaisille sopinut.

Kylväjän toisen ja samalla viimeisen vuosikymmenen ymmärtämiseksi on tunnettava Neuvostoliiton maatalouspolitiikkaa ja suhtautumista maatalouskommuuneihin. Vallankumouksen jälkeisinä vuosina maatalous ei ollut neuvostojohdon keskeisiä kysymyksiä. Vasta Stalinin vallan vakiinnuttua 1920-luvun lopussa maatalous alettiin nähdä sekä käytännöllisenä että myös ideologisena kysymyksenä. Sosialismista huolimatta yli 90 prosenttia viljelyalasta oli tuolloin yksityisiä tiloja. Katsottiin, että rakenteita oli syytä uudistaa ja se tehtiinkin pon-tevasti eikä uhreiltakaan vältytty.

Neuvosto-Venäjä haalii työvoimaa lännestä

Suomalaisia oli vuosien 1870–1915 välisenä aikana muuttanut Amerikkaan noin 300 000. Muuton huippu oli vuonna 1902, jolloin 23 000 suomalaista vaihtoi mannerta.¹⁸⁸ Suomalaisten siirtolaisuus ajoittui huonosti sikäli, että hyviä uu-

¹⁸⁸ Hummasti P. G.: Finnish Radicals in Astoria, Oregon 1904–1940, 8, 17.

dismaita ei enää ollut viljeltäviksi. Aiemmin tulleet halusivat eroon raskaimmista ruumiillisista töistä, etenkin kaivoksista ja tehtaista. Juuri näihin töihin pestattiin suomalaisia. Heillä ei ollut vakiintunutta yhteisöä, joka olisi heitä puolustanut. Vaaralliset ja huonosti palkatut työt saivat suomalaiset järjestäytymään muita kansallisuuksia hanakammin ja radikaalimmin. Suomalaisten suhteellinen osuus amerikkalaisesta vasemmistolaisesta työväenliikkeestä oli paljon suurempi kuin heidän osuutensa väestöstä olisi antanut aiheutta olettaa. Joillakin alueilla oli vahvoja suomalaiskeskittyviä. Astorian kaupungissa Oregonissa asui 2000 suomalaista. Suomalaisten radikalisoituminen johti vaikeuksiin sekä omistajien että viranomaisten kanssa. Suomalaisten Amerikan siirtolaisuutta alettiin pitää ei-toivottuna eikä vuoden 1915 jälkeen suomalaisia enää merkittäviä määriä Amerikkaan muuttanut.

Yhdysvalloissa ensimmäisen maailmansodan päättyminen vuonna 1918 romahdutti valtion tilaukset, mikä oli monille teollisuuden haaroille lamauttavaa. Samaan aikaan sodasta palasi satoja tuhansia parhaassa työiässä olevia miehiä. Kysynnän putoaminen ja työvoiman tarjonnan yhtäkkinen kasvu johtivat laajaan työttömyyteen 1920-luvun alussa. Pienviljelijöidenkään oloissa ei ollut hurraamista. Sellaista massiivista lamaa kuin kohdattiin 1930-luvulla suuren pörssiromahduksen jälkeen, ei 1920-luvulla toki ollut eikä Kylväjän perustamisen lähtökohtia voi täysin rinnastaa myöhempien Karjalan kommuunien perustamiseen. Kylväjän osalta ideologialla oli suuri paino, mistä on osoituksena, että monet osalliset olivat vaurastuneet Amerikassa ollessaan ja he ottivat suuren riskin kommuuniin lähtiessään. Kommuunin asukkaiden näkemyksiä kartoitettiin useankin otteeseen valtion kyselyissä.¹⁸⁹ Niissä havaittiin, että asukkaiden motiivit sekä ensin Amerikkaan että sittemmin Venäjälle muuttoon olivat pääosin taloudellisia eivätkä niinkään ideologisia. Ideologia näkyi ajatuksessa, että Neuvosto-Venäjällä työn tuottaman hyödyn ajateltiin jäävän kokonaan työläiselle, kun ei olisi riistävää kapitalistia viemässä työn lisäarvoa.

Suomalaisittain katsoen on merkillistä, että 1920-luvun alussa ei paluumuuttoa Amerikasta Suomeen juurikaan ollut. Luulisi maan itsenäistymisen Venäjän vallasta innostaneen lähtemään rakentamaan vanhaa kotimaata eikä suinkaan sen naapuriin perustettua neuvostovaltaa. Monet amerikansuomalaiset olivat asuneet siirtolaisina kymmeniä vuosia ja monet syntyneetkin Amerikassa. Ei heillä ollut vahvaa sidettä kotimaahansa. Suomeen palanneet olisivat kohdanneet erilaisen Suomen kuin mistä aikoinaan olivat lähteneet, eikä heille olisi ollut osoittaa erityistä paikkaa, missä aloittaa uusi elämä. Monet olivat lähteneet kotitiloiltaan nuorella iällä juuri siksi, ettei kaikilla perheiden jälkeläisillä ollut mahdollisuutta jäädä kotisijoilleen. Amerikkaan muuttaneet olivat työväenhen-

¹⁸⁹ Rostovin alueen valtionarkisto GARO 1485-1-488-218.

kisiä, joten Venäjälle perustetun kokonaan uudentyypin työläisvaltion ihanne oli hyvin houkutteleva.

Kylväjää perustettaessa oli tukkityöläisiä jo lähtenyt Amerikasta Venäjälle, mutta heidän työtehonsa kerrottiin olleen siellä heikko työvälineiden vähäisyyden ja työtapojen alkeellisuuden takia. Tästä opittiin, että Venäjälle lähtevien on varustauduttava riittävän hyvin sekä arkielämän että työnteon tarpeisiin. Suomalaisen vallankumouksellisten työläisten joukkokokous valitsi 28.8.1921 komitean edistämään suomalaisten pääsyä Neuvosto-Venäjälle.¹⁹⁰ Komitea toimisi aluksi Neuvosto-Venäjän Teknillisen Avustusyhdistyksen alaisena ja valvonnassa, kunnes sillä olisi mahdollisuus itsenäiseen toimintaan. Toimintaan liittyneiden sanotaan olleen ”työläisten valiojoukkoa. Moraalinen ja ruumiillinen voimakkuus on siinä havaittavissa. Joitakin insinöörejä, joku lääkäri sekä eräitä muita korkeamman sivistyksen saaneita on joukossa”.¹⁹¹

Avustusyhdistyksen antamien ohjeiden mukaan muuttajien olisi tuotava muusaan koneita, vaatteita ja muonaa. Koska koneet olivat varsin kalliita, perustettiin osuuskuntia, joihin jäsenet sijoittivat rahaa yhteisiä investointeja varten. Kaikkiaan Yhdysvaltain eri osissa perustettiin satoja Venäjälle aikovia osuuskuntia, joista ainakin 11 oli suomalaisten hallitsemia.¹⁹² Osuuskunnat olivat järjestelmällisesti organisoituneita ja resurssoituja eivätkä alle viiden hengen ryhmät edes olleet tervetulleita. Muuttoliikkeen jatkuttua muutaman vuoden ei yksittäisiä muuttajia otettu vastaan kuin poikkeustapauksissa. Erityisesti kehoitettiin vastavallankumouksellisia, rettelöitsijöitä ja seikkailijoita pysymään loitolla.¹⁹³ Suomalaiset perustivat osuuskuntia eri aloille. Maatalousosuuskunnat asettuivat lähinnä Karjalan alueelle, mutta jotkin länsirannikolla perustetut osuuskunnat halusivat laajojen maitten äärelle Etelä-Venäjälle. Auto- ja tekstiiliteollisuuteen lähti työväkeä, kalastusosuuskuntia perustettiin sekä Kaukoitään että Vienanmeren rannalle. Lokakuussa 1921 lähti 29-henkinen suomalaisyhteisö Kuzbasiin kaivos- ja metalliteollisuuden palvelukseen.

Ensimmäinen Amerikasta Venäjälle muuttanut maanviljelysosuuskunta lähti 8.3.1922, kaikkiaan 60 henkeä. Ryhmässä ei tietävästi ollut suomalaisia. Sen sijaan pari päivää myöhemmin lähteneessä Estonia-laivassa oli, sillä Astoriassa muodostetun kalastajain osuuskunnan edustajat olivat menossa Karjalaan. On mahdollista, että he olivat menossa Knäsön kalastajakommuuniin, sillä Emma Mattila kirjoittaa ”ensimmäisen lähetyksen” saapuneen perille Knäsöön 12.7.1922.¹⁹⁴ Samassa laivassa oli myös toinen suomalaisten ryhmä. He olivat juuri perustetun

¹⁹⁰ Toveri 3.9.1921.

¹⁹¹ Toveri 13.12.1921.

¹⁹² Hovi R-L.: Amerikansuomalaisten maanviljelyskommuuni Etelä-Venäjällä, 284–285.

¹⁹³ Toveri 22.12.1921.

¹⁹⁴ Toveri 2.11.1922.

Seattle WA-maanviljelysosuuskunnan lähettämä kolmen hengen ryhmä.¹⁹⁵ Heidän tehtävänään oli etsiä sopivia tiluksia perustettavaa Kylväjä-kommuunia varten. Laivalla oli monia Venäjälle muuttavia asiantuntijoita. Konetyöntekijäin osuuskunta oli matkalla työskentelemään AMO-autotehtaaseen Moskovaan, pari maanviljelysryhmää oli menossa farmareiksi. Räätäli- ja kenkätyöntekijäin osuuskunnat olivat matkalla alansa töihin ja joukko insinöörejä oli aikeissa työskennellä Neuvosto-Venäjän rautatielähetystössä Saksassa.

Kylväjän asukkaille oli ikävä yllätys, että neuvostovaltion kanssa solmittuihin sopimuksiin ei aina ollut luottamista. Kokemukset amerikkalaisesta järjestäytyneestä yhteiskunnasta yhdistettynä suomalaiseseen mentaliteettiin sopivat toisinaan huonosti yhteen osittain kaoottisessa tilassa olevan raunioituneen venäläisen valtion toiminnan kanssa. Sosialistisessa talousjärjestelmässä ei ollut mahdollisuutta vapaaseen kaupankäyntiin. Niinpä oli tyydyttävä niihin hintoihin ja toimitusehtoihin, millä valtiota edustava syndikaatti suvaitsi kauppaa käydä. Taloudenpito ja sen suunnittelu kävivät hankaliksi, kun omien tuotteiden myyminen ei ollut vapaata eikä tuotantoon ja asumiseen tarvittavia hyödykkeitä ollut saatavilla. Tuotteiden toimitukset olivat hyvin epäluotettavia. Polttoainetta oli luvattu tietyllä gallonahinnalla, mutta toimituspäivän hinta saattoikin olla 10-kertainen ja viljasta saatu hinta vain kolmannes siitä, mitä olisi vapaasti myytäessä saatu. Viljelyn saamiseksi alkuun tarvittiin siemenviljaa, jota piti saaman valtiolta korotta ja maksutta. Käytännössä siemenestä piti maksaa rahtimaksu ja antaa siemenlaina takaisin puolen vuoden kuluttua 28 prosentin korolla.

Osasyy organisointiongelmiiin oli Neuvosto-Venäjän Teknillisen Avustusyhdistyksen epäonnistuminen monissa sille annetuissa tehtävissä. Yhdistyksen katsottiin syyllistyneen huonoon koordinointiin, vaikka sen kautta toki tulikin paljon toivottua työvoimaa, koneita ja pääomaa. Venäjälle oli yleensä lähetetty liikaa väkeä suhteessa konekantaan, eivätkä kaikki työntekijät olleet voineet työskennellä tehokkaasti. Venäjälle oli myös lähetetty ideologisesti vääränlaista väkeä, jolla ei ollut oikeaa halua auttaa Neuvosto-Venäjää. Kylväjän osalta näihin virheisiin tuskin syyllistytettiin ja jos syyllistytettiin, oli osasyy kommuunissa itsessään, olivathan he itse arvioineet tarpeensa oman harkintansa mukaan. Kylväjällä ei ollut perillä valmista tehdas- tai kaivosorganisaatiota kuten esimerkiksi Kuzbasin kaivosalueella oli. Koneiden ja niiden käyttäjien osalta Kylväjällä oli pikemminkin päinvastainen tilanne kuin mistä Avustusyhdistystä syytettiin: koneita oli, mutta niiden osaavista käyttäjistä oli pulaa. Ensimmäisenä vuonna koneiden tulon viivästyminen vei toiminnan hetkeksi epätasapainoon, vaikka koneiden ja niiden käyttäjien määrät oli arvioitu oikein. Niinpä osaavat koneenkäyttäjät

¹⁹⁵ Eteenpäin 10.3.1922; Toveri 16.3.1922. Näissä tiedoissa on ristiriitaisuuksia. Kylväjän etsintäryhmä oli lähtenyt jo kuukautta aikaisemmin, joten nämä uutiset eivät koske samaa ryhmää tai ovat virheellisiä.

tekivät omalta kannaltaan toisarvoisia töitä. Myöhemmin väen suuri vaihtuvuus johti siihen, ettei hyvälle konekannalle ollut riittävästi päteviä käyttäjiä.

Neuvosto-Venäjän Teknillinen Avustusyhdistyksen oli hankkinut New Yorkista koulutustarkoituksiin kiinteistön ja maatalouskoneita, joiden avulla oli tarkoitus perehdyttää lähtijöitä koneelliseen viljelyyn. Tämänkin investoinnin annettiin rapistua. Yhdistyksen johto ei ollut kyllin voimakas pitääkseen itsekkäät ja henkilökohtaiset pyrkimykset erossa Avustusyhdistyksen työstä. Tämä viittaa väärinkäytöksiin. Jo parin toimintavuoden jälkeen yhdistys organisoitiin uudelleen. Keskustoimiston vanha johto erotettiin ja korvattiin uudella. Tietävästi alkuaikoina Kylväjälle muuttaneet eivät törmänneet puolivirallisten organisaatioiden suoranaisiin väärinkäytösyrityksiin. Sittemmin ainakin 1930-luvulla Amerikasta Venäjälle muuttajilta suorastaan huijattiin rahaa. Agitaattorit kehottivat muuttajia vaihtamaan dollareita rupliksi jo Amerikassa. Yleisesti agitaattoreilta sai yhden ruplan yhdellä dollarilla. Venäjällä kurssi saattoi olla monikymmenkertaisesti edullisempi. Muuttajilta myös pyydettiin rahaa valtion valuutta-aseman parantamiseksi tai jonkin yhteiskunnallisesti tärkeän investoinnin rahoittamiseksi. Monet antoivatkin tällaiseen suuriakin summia jo ennen matkaa tai matkan aikana. Ei ole uskottavaa, että nämä rahat olisivat yhteiskunnan haltuun päätyneet eivätkä ainakaan aiottuun tarkoitukseen.

Avustusyhdistyksen toiminta oli tempoilevaa: toisaalta ilmoitettiin, ettei Venäjälle oteta kuin yhteisöjä, yksittäisiä tulijoita ei päästetä maahan. Toisaalta amerikkalaisia farmareita kehoitettiin lähtemään Venäjälle kotiasutusoikeuksilla (homesteadi = homestead) Venäjän hallituksen luovuttamille maille.¹⁹⁶ Maat olivat Volgan alueella ja Pohjois-Kaukasiassa. Viljelijöillä pitäisi olla muutaman kymmenen dollarin edestä kalustoa mukanaan. Tämä oli alle kymmenesosa kylväjäläisten investoinneista, eikä sillä luulisi pitkälle pötkityn koneellista viljelyä rakennettaessa. Viljelijän ei tarvinnut liittyä osuustoiminnallisiin hankkeisiin. Maata annettaisiin 12 vuodeksi ja sopimus uusittaisiin, jos viljely onnistuisi. Julkituotu tarkoitus on houkutella venäläisiä takaisin Amerikasta ja saada heidän mukanaan moderni tapa viljellä maata.

Pelkästään pienviljelystä ei aina ollut kysymys. Harold Ware organisoi kymmenien traktorien viennin Neuvosto-Venäjälle 1920-luvun alussa.¹⁹⁷ Hänen tarkoituksensa oli perustaa mallitila Etelä-Venäjälle. Tila sijaitsi Verbludin ("Kameli") kasakkakylän alueella ja sai nimensä kylän mukaan. Verbludin asema on nykyiseltä nimeltään Zernograd. Etäisyyttä Kylväjälle ei ole kuin joitakin kymmeniä kilometrejä ja ainakin yksi kylväjäläinen, Eino Waglund, muutti sinne 1930-luvun taitteessa. Waren aiempi yrittäjä ei ollut onnekas, sillä hänet ja hänen koneensa

¹⁹⁶ Toveri 9.4.1925.

¹⁹⁷ Harris L.: My Tale of Two Worlds, 72–74.

ohjattiin kymmenien kilometrien päähän rautatiestä eikä koneita kyetty sinne saamaan. Sato korjattiin sirpeillä.¹⁹⁸

Jo vuoden 1923 alussa Kommunistisen Internationaalin neljäs (joidenkin lähteiden mukaan kolmas) kongressi totesi, ettei ulkomaalaisten työläisten siirtymistä Venäjälle pidä rohkaista ja sitä pitäisi jopa rajoittaa. Venäjän resurssit olivat niin pienet, ettei se pystynyt majoittamaan tai ruokkimaan suuria määriä tulijoita. Ammattitaidottomia työntekijöitä Venäjällä oli riittävästi muutenkin eikä hyvällekään ammattitaidolle ollut käyttöä, jos ammattitaitoa vastaavia koneita ei ollut. Tähän käsitykseen yhtyi myös Yhdysvalloissa toimiva Työväenpuolue. Puolueen käsityksen mukaan tarvittaisiin erityisesti pääomaa ja koneita. Tarpeettomaksi osoittautuvan työväen siirtäminen Venäjälle saa heidät muuttamaan vastavallankumouksellisiksi. Rajoitukset eivät Kylväjälle muuttamiseen vaikuttaneet, sillä muuttajien mukana kulki yleensä myös tarvittava määrä koneistoa tai pääomaa. Joka tapauksessa voitiin helposti osoittaa, että kaikille tulijoille oli työtä.

Kollektiiviviljelyn muotoja 1920-luvulla

Venäjän vallankumouksen myötä suurin osa suurtilallisista häädettiin tiluksiltaan, ja maat jäivät isännättömiksi. Niinpä viljely organisoitui uudella tavalla. Valtaosa viljelysmaasta oli pienten yksityistilojen tai kyläkommuunien käytössä. Vain vähäinen osa maasta kuului valtiontiloille tai varta vasten muodostetuille maatalouskollektiiveille, joiden jäsenet viljelivät yhteistyössä kollektiiville vuokrattuja maita.

Kyläkommuuni oli perinteinen venäläinen viljelytapa. Katsottiin, ettei kukaan voi omistaa maata. Viljeltiin yhdessä kyläkunnittain. Kukin perhe eli omaa talouttaan, mutta viljelytyöt tehtiin yksissä tuumin. Valtio karsasti kyläkommuuneja, mutta antoi niiden olla rauhassa 1920-luvun lopulle asti. Kyläkommuunit olivat ideologisesti parempi vaihtoehto kuin yksityistilat, mutta niiden rasitteena edistyksellisen valtion kannalta oli äärimmäinen konservatiivisuus ja syvä uskonnollisuus. Kyläkommuunien tuottavuus oli keho ja viljelytavat yleensä alkeellisia. Vuonna 1928 raportoitiin 5,5 miljoonan maatilan käyttävän edelleen sirppiä ja kuokkaa tärkeinä työvälineinä.¹⁹⁹

Kyläkommuunit eivät olleet selkeästi organisoituneita yhteisöjä. Kylväjän elinaikana vuosina 1922–1940 organisoituneella kollektiiviviljelyllä oli kolme perusmuotoa: TOZ, artteli ja kommuuni.

¹⁹⁸ Strong A. L.: I Change Worlds: The Remaking of an American, 159–160.

¹⁹⁹ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 16–17.

TOZ (ТОЗ: Товарищество по совместной обработке земли, Toveriyhteisö maan viljelemiseksi) oli vähiten kollektiivinen yhteistaloudenmuoto. Työvälineet omistettiin kollektiivisesti, viljely saattoi olla yhteistä tai yksilöllistä. Perheet asuivat omissa talouksissaan. Tätä muotoa suosittiin hetkittäin, mutta sen merkitys jäi varsin marginaaliseksi.

Artteli oli ikiaikainen venäläinen tapa tehdä yhteistyötä silloin, kun joku ei yksin pystynyt tekemään tiettyä työtä. Tyypillisiä artteleita olivat maanviljelys- ja kivosarttelit. Myös kalastajat muodostivat artteleita vaikkapa veneen hankkimiseksi. Erikoisia artteleita olivat varkaiden arttelit saaliin kätkemiseksi ja myymiseksi sekä ehkä yllättävimpänä arttelina Volgan lautturit. Lutturit eivät vastoin Repinin maalauksen antamaa käsitystä välttämättä olleet pakkotyössä vaan toimivat enemmän tai vähemmän vapaaehtoisena kollektiivina. Maanviljelyartteleissa viljely oli yhteistä, mutta työvälineet saattoivat olla yksityisiä. Perheet asuivat omissa talouksissaan. Yhteisviljelyn ohella perheet saattoivat pitää omia viljelmiään.²⁰⁰

Virallisesti katsottiin 1920-luvulla, että TOZit ja arttelit olivat yhdistyksiä tai yhteisöjä eivätkä niinkään tuotanto-organisaatioita. Ne olivat yleensä pieniä eikä niille varattu merkittäviä yhteiskunnallisia tavoitteita. Vasta 1930-luvun alun maatalouskaaoksen ja nälänhädän jälkeen valtio asetti juuri arttelin kollektiivitulojen perusmalliksi. Pienimuotoisen yksityispalstan pidon havaittiin täydentävän tilan omaa tuotantoa.

Kommuunit olivat kaikkein kommunistisimpia maanviljelykommuuneja. Niiden asukkailla oli niin paljon yhteistä kuin mahdollista. Kylväjä edusti kommuunien äärimmäistä muotoa, jossa perheen perinteisiä rooleja horjutettiin viemällä elämä kohti kollektiivisuutta. Naiset pyrittiin vapauttamaan ikiaikaisista perheenäidin askareista. Oli yhteinen ruokailu, yhteiset pesulapalvelut, yleinen lastentarha. Yksityistä viljelyä ei suosittu eikä ulkopuolista työvoimaa haluttu palkata. Pää-töksenteko oli kollektiivista. Kommuunin tuottama hyöty jaettiin tasan. Valtion suhtautuminen kommuuneihin vaihteli erittäin suopeasta erittäin kriittiseen. Ne joutuivat aina vain ahtaammalle, mitä pidemmälle 1930-luku eteni.

Neuvostoliittolainen kollektiivitila tunnetaan paremmin kolhoosina (коллективное хозяйство, kollektivnoe hozjaistvo eli kollektiivinen talous). Kolhoosi tarkoittaa ylipäätään kollektiivista taloutta ja saattoi olla muodoltaan TOZ, artteli, kommuuni tai näiden sekamuoto. Ei ollut yhtenäistä kaavaa sille, millainen kolhoosin pitäisi olla. Sen asukkaat muodostivat kollektiivin, jolla oli itsenäistä hallintavaltaa eivätkä työntekijät olleet pelkästään palkollisia toisin kuin valtioneuvoilla, sovhooseilla. Kolhooseille ominaista oli, että asukkailla oli omia viljelypalstoja. Omien palstojen tehtävänä oli paitsi antaa satoa asukkaalle itselleen, myös tuottaa markkinoille koneelliseen suurviljelyyn huonosti soveltuvia maataloustuotteita.

²⁰⁰ Wesson R. G.: Soviet Communes, 47.

Toinen tunnettu neuvostotilojen muoto oli sovhoosi (советское хозяйство, sovetskoe hozjaistvo eli neuvostotalous). Se oli kokonaan valtion omistama ja hallinnoima tila, johon työntekijät olivat vain palkkasuhteessa. Sovhoosi ei ollut kollektiivi vaan työpaikka.

Kylväjä oli kommuunimuotonsa vuoksi hankalassa raossa. Valtion suhtautuminen eri kollektiivimuotoihin muuttui jatkuvasti.²⁰¹ Milloin suosittiin yhtä muotoa, milloin toista. Vasta vuosina 1931–1932 muodostui valtiolle selkeä linja. Kolhooseja painostettiin ja pakotettiin arttelityyppisiksi. Yhdenmukaisuus saavutettiin 1940-luvulla, jonka jälkeen ainakin virallisesti oli vain yhdenlaisia kolhooseja. Yhdenmukaistaminen merkitsi Kylväjän loppua kommuunina ja toiminnan jatkumista tiukasti valtion ohjaamana kolhoosina.

Varhaisten neuvostokommunien epäonnistuminen 1920-luvulla

Heikki Välisalmi kuvasi kirjassaan vallankumouksen jälkeistä maanviljelyn kaaosta.²⁰² Kaaokseen yritettiin saada järjestystä ja tuottavuutta sillä, että paikalliset talonpojat ja aiemmin maattomat maatyöläiset perustivat viljelysyhteisöjä. Erilaisia kommuuneiksi kutsuttuja yhteenliittymiä muodostui sadoittain. Useimmiten niitä ei edes perustettu, vaan ne vain alkoivat olla olemassa. Yhteisöt eivät yleensä olleet kommuuneja siinä mielessä, että kaikki olisi ollut yhteistä. Maata viljeltiin yhdessä kuten Venäjällä oli tehty kyläkommuuneissa ammoisista ajoista alkaen. Katsottiin, että kukaan ei voi omistaa maata.

Kokemukset eivät Väლისalmen mukaan olleet rohkaisevia. Ikiaikainen venäläinen korruptio oli merkittävä haittatekijä ainakin valtion kannalta. Tilastointi oli täysin epäluotettavaa ja virkamieskunta paitsi epäpätevää, myös lahjottavissa. Monet tilastoissa olleet kylät eivät koskaan olleet olleetkaan olemassa, ne olivat tilastoissa vain valtion avustusten anastamiseksi. Toisaalta jotkin olemassa olevat kylät eivät löytyneet tilastoista lainkaan. Tilastot eivät niinkään kertoneet vallitsevasta tilanteesta, vaan virkamiesten tai asukkaiden omien etujen varjelemisesta. Valtion valvovan komission lähettämät instruktorit kirjoittivat sen, minkä lahjuksen antaja halusi. Talonpojat eivät vaivautuneet viljelemään kovin ponnekkaasti, vaan söivät tai möivät valtion luovuttaman siemenviljan. Jos viljely jotain sattui tuottamaan, myytiin tuotos omaan laskuun.

²⁰¹ Wesson R. G.: Soviet Communes, 130-131.

²⁰² Välisalmi H.: 40 kuukautta Neuvosto-Venäjällä, 135-137.

Valtiovalta suosi ensimmäisinä vallankumouksen jälkeisinä vuosina kommuuneja ideologisista syistä. Kun työ, ruokailu, vaatehuolto ja lastenhoito olisivat yhteisiä, heikentyisi porvarillisen maailmankuvan keskeinen osa, perhe.

Kylväjän perustajajäseniin kuulunut Helmer Waglund analysoi vuonna 1926 kirjoittamassaan artikkelissa kokemustensa ja havaintojensa nojalla yhteistalouksien ongelmia.²⁰³ Analyysi oli terävä. Kommuuneja alkoi muodostua pian vallankumouksen jälkeen, kun yksityisomistus lakkautettiin ja omistajat hädettiin. Autoituneiden tilojen maat jaettiin talonpojista ja työläisistä muodostuneille kommuuneille ja maa-arteille, joita tuettiin ja rohkaistiin voimakkaasti. Waglund käyttää kommuuni-sanaa tarkoittamaan mitä hyvänsä viljely-yhteisöä.

Kommuuneja muodostui paljon, olivathan ehdot maattomien mielestä erinomaiset eikä liittymistä juurikaan rajoitettu. Hyvin pian alkoi ilmetä ongelmia, jotka johtivat kommuunien hajoamiseen. Waglundin tulkinnan mukaan syyt olivat hyvin inhimillisiä. Vallankumous muutti omistussuhteet muttei ihmisten mieliä. Niinpä kommuuneissa kannettiin huolta enemmän omasta kuin yhteisön edusta. Valtion edusta ei piitattu lainkaan.

Waglundin arvion mukaan Amerikasta Venäjälle tulleet perustivat yli 20 maatalouskommuunia. Vain muutamat niistä antoivat tyydyttäviä tuloksia, vaikka edellytykset olivat paljon suotuisimmat kuin paikallisen väestön kommuuneilla. Odotuksetkin olivat korkeammalla. Waglund luetteli syitä, jotka tuhosivat useimmat Amerikasta tulleiden perustamat kommuunit.

Hänen mielestään amerikkalaiskommuuneihin liittyneet eivät olleet mielellään kommunaardeja eli soveliaita kommuunielämään. Kommuuniin liittyneiden usko asiaan oli liian ohut ja vastoinkäymiset veivät helposti luottamuksen tulevaisuuteen. Jäseneksi hyväksyttiin liian helposti pelkällä osuusmaksulla. Ei osattu arvioida oikein olosuhteiden aiheuttamia hankaluuksia, vaan itsekkyyks alkoi hallita asukkaita, kun asiat eivät heti lähteneet sujumaan. Vaikka amerikkalaistaustaisten kommuunien tuottavuus oli ylivoimainen paikallisiin nähden, jäi se heikon infrastruktuurin takia kauas siitä, mihin Amerikassa olisi samalla panostuksella päästy.

Merkittävä, vaikkakin humaani syy huonolle menestykselle oli Waglundin mielestä, että kommuuneihin tuli paljon tuottamatonta väkeä kuten sairaita, lapsia ja vanhuksia. Alkuvaiheessa, jolloin perustoihin jouduttiin panostamaan, mahdollisimman monen olisi pitänyt olla työkykyinen. Monilapsiset perheet ja vanhukset olivat perustamisvaiheessa ylimääräinen taakka.

Waglund korostaa johtamisongelmia. Johto oli yleensä epäpätevää eikä kenelläkään ollut kokemusta yhteistalouden johtamisesta eikä sen toiminnasta. Joissakin tapauksissa johto osasi asiansa, mutta jäsenistö vastusti järjestyksen tuomista sekaviin oloihin. Amerikasta tulleet kommuunien jäsenet eivät tulleet

²⁰³ Toveri 6.3.1926.

johtavista asemista. Vaikka oli monta syytä kirotta kapitalistista järjestystä, olisi siitä ollut paljon opittavaakin. Waglundin arvion mukaan tehdasorja ei ole valmis tuotannon johtajaksi. Kylväjällä, joka oli menestyksekkäimpiä ja parhaiten organisoituja kommuuneja, saatiin johtamisongelma kuntoon vasta neljän vuoden toiminnan jälkeen.

Monet kommuunit sortuivat suurviljely- ja koneasiantuntemuksen vähyteen. Oli ostettu liian pientä kalustoa. Tähän ei Kylväjällä sorruttu, vaan alun konehankaluudet johtuivat siitä, ettei hankittuja isoja traktoreita saatu ajoissa perille ennen kylvökauden alkua.

Kylväjän hyvä budjettivalmistelu poikkesi useimmista amerikkalaiskommuuneista, joilla ei ollut tarpeeksi pääomaa. Yleensä oli lähdetty liian suurin toivein ja vähin varoin huonoon infrastruktuuriin. Kylväjäkin kärsi hetkittäin pääoman puutteesta. Lainaa olisi valtiolta saanut, mutta sellaisella korolla, ettei sitä olisi ollut mielekästä tai edes mahdollista maksaa.

Waglund ei mainitse artikkelissaan sanallakaan valtion epäluotettavuutta yhteistyökumppanina. Sopimukset eivät pitäneet ja lupaukset osoittautuivat usein vain lämpimiksi sanoiksi.

Maatalouskommuunien asema

Neuvostokommuuneihin liittyi erikoinen paradoksi. Teoriassa Kylväjän kaltainen kommuuni sopi kommunismiin mitä parhaimmin. Yksityisomistusta ei juuri ollut, vaan oltiin kollektiivi, joka pyrki yhteiseen hyvään. Oli vahva ideologinen perusta: ”Kaikilta kykyjensä mukaan, kaikille tarpeittensa mukaan”.

Käytännössä neuvostovalta suhtautui vuosien mittaan maatalouskommuuneihin aina vain nurjemmin. Kommuunit olivat luonteeltaan itseriittoisia, ja niiden päämääränä oli tuottaa syötävää ja vaurautta kommuunin jäsenille. Ne määrittelivät itse, mitä viljelivät ja mitkä olivat tuotantotavoitteet. Niillä ei välttämättä ollut tarvetta kehittyä oman perustoimeentulonsa hankkimista pidemmälle eikä niillä ollut tavoitteena toimittaa tuotteitaan ulkopuolisille. Organisoituminen osaksi koko kansakunnan ruokahuoltoa ei yleensä kiinnostanut kommuuneja. Kylväjä oli tässä suhteessa poikkeus, se halusi olla osa yhteiskuntaa.

Monissa kommuuneissa oli omat suutarit, räätälit, myllyt ja panimot sekä pientuotantoa, jonka tuloksia saatettiin myydä ulkopuolisille. Tämä oli kommuunin kannalta mielekästä, mutta tehotonta yhteiskunnan kannalta, kun pienet kommuunit investoivat samanlaisiin tuotantolaitteisiin kukin erikseen. Kun ulkopuolelta ei juuri mitään ostettu eikä liiemmin mitään myytykään, ei rahaa tarvittu. Tämä päti Kylväjäänkin, joka oli varsin riippumaton ympäristönsä palveluista. Riippumattomuus ei kuitenkaan ollut erityinen päämäärä, vaan seuraus

siitä, että alkuvuosina ei palveluita ollut lainkaan tarjolla. Usein eivät ympäristön asukkaat halunneet asioida tunkeilijoiksi koettujen tulokkaiden kanssa. Kylväjän väki ei juuri kommuunin ulkopuolella käynyt. Suurin osa heidän tarpeistaan oli tyydytettävissä kommuunin itsensä tuottamalla hyödykkeillä. Kun asukkailla oli eräänlainen tilikirja tuloista ja menoista, ei käteistä rahaa juuri tarvittu. Kylväjän asukkaat olivat suuren osan kommuunin toimintavuosista rahatalouden ulkopuolella.²⁰⁴ Heillä ei ollut merkittävää omaa omaisuutta.

Kullakin kommuunilla oli oma tapansa jakaa hyvinvointia jäsentensä kesken. Maatalouden tarkastajat raportoivat 1920-luvulla eräästä kommuunista, joka toimitti valtiolle viljaa huomiota herättävän niukasti. Kävi ilmi, että pellot olivat viljavia ja hyvin hoidettuja. Syömäviljalla ruokittiin karjaa lihan ja maidon tuottamiseksi. Niinpä kommuunissa syötiin erittäin hyvin, vaikka valtiolle toimitettu tuotanto oli vähäistä. Toisinaan viljaylimäärä tislattiin votkaksi sen sijaan, että se olisi myyty kaupunkilaisten käyttöön. Niinpä eräitä kommuuneja luonnehdittiin pikemminkin tislamoiksi kuin viljelytiloiksi. Valtion alhaiset ostohinnat rohkaisivat tällaiseen menettelyyn ja myös elintarvikkeiden mustalle pörssille tuli tilaa. Kylväjä luovutti jopa 80 prosenttia tuotannostaan ulkopuolelle eikä toiminut pelkästään elättäkseen omat asukkaansa tai hankkiakseen pimeitä tuloja.²⁰⁵

Kommuunien toimintaedellytys on, että sen jäsenet ovat vahvasti sitoutuneita eivätkä pyri omaan vaurauteen kuin yhteisön kautta. Kommuuni ei voi olla kovin suuri, sillä isoon joukkoon mahtuu myös huonosti kommuunielämään sopeutuvaa ainesta. Käytännössä havaittiin, että jo sadan perheen kommuuni on koon äärirajalla. Suurissa kommuuneissa fyysiset etäisyydet kasvavat ja alkaa muodostua pienempiä ryhmiä. Yhdessä ruokaileminen menettää ideansa, jos matkaa ruokalaan on kilometrejä ja ruokapaikka valtava halli. Vaikka Kylväjä jakaantui Ylä- ja Alapaikkaan, ei jakautuminen johtunut liian suuresta väkimäärästä. Kommuunin keskus haluttiin siirtää malarian vaivaamasta jokivarresta sisämaahan rautatien varteen tilusten pohjoispäähän. Toisaalta suuren koon takia oli hyvä, että eteläpäässäkin asuttiin. Klikkiytymistä ei tietävästi tapahtunut, vaikka omat hankaluutensa tästä varmasti seurasi.

Valtiota kismitti kommuuneissa etenkin se, että ne eivät olleet halukkaita asukaskohtaisten tuotantonormien asettamiseen. Valtiolla ei riittänyt tilakohdainen kontrolli, vaan haluttiin valvoa myös yksilöiden tuottavuutta. Työn tulosten mittaaminen rahana oli valtiolle keskeinen seikka ja sopi kommuunien ideologiaan huonosti. Työn tuottavuutta oli vaikea määritellä ilman kommuunin sisäistä rahataloutta eivätkä monet kommuunit edes halunneet mitata kunkin työtätekevän tulosta erikseen. Oletettiin kaikkien tekevän parhaansa ja oli periaatetasolla sitouduttu tasajakoperiaatteeseen. Voimakas valtion painostus normien

²⁰⁴ Delafield E. M.: *Straw without Bricks*, 32.

²⁰⁵ Haapalainen E.: *Kommuuni Kylväjä*, 82.

asettamiseksi kommuuneihin alkoi vuonna 1931, ja sitä jatkettiin vielä vuonna 1938, vaikkei tuolloin enää kommuuneja monta ollut jäljellä.

Kommuunit suhtautuivat omaan tulevaisuuteensa kovin kirjavasti. Jotkin kommuunit investoivat kaiken liikenevän, vaikka se merkitsikin hetkellisesti heikkoa elintasoja. Oltiin huonoissa vaatteissa ja kurjissa asunnoissa, jotta saataisiin hankituksi tuotantovälineitä. Toiset kommuunit eivät investoineet lainkaan. Asukkaat pukeutuivat ja asuivat hyvin sen aikaa, kun kommuuni pystyi ilman jatkoinvestointeja toimimaan. Viljeltiin valtion koneilla ja kylvöihin käytettiin valtion toimittamaa siemenviljaa, ellei sitä ollut syöty jo ennen kylvökauden alkua. Tässä Kylväjä katsoi tulevaisuuteen. Elintasoinvestoinnit olivat ensimmäiset 10 vuotta minimaaliset, mikä näkyi erityisesti asuntopulana.

Maatalouskommuuneja oli vaikea kontrolloida. Ne olivat yhteiskunta yhteiskunnan sisällä ja usein rahatalouden ulkopuolella. Neuvostovaltio näki kommuunit toisinaan primitiivisenä kollektiivimuotona, toisinaan tavoiteltavana päämääränä.

Kylväjä pystyi säilymään hämmästyttävän hyvin itsenäisenä ja oli viimeinen kivi valtion kengässä. Se toimi tehokkaasti ja oli mallitila, jossa kävi vuosittain tuhansia vierailijoita myös ulkomailta. Kylväjä oli politiikaltaan ideologisesti oikeaoppinen. Se korosti koulutusta, oli uskontokielteinen, toimitti valtiolle viljaa paljon tehokkaammin kuin samankokoiset kolhoosit tai sovhoosit, jollaisiksi Kylväjää painostettiin muuttumaan. Asukkaille oli vaikea perustella, miksi kommuuni pitäisi organisoida huonommin tuottavaksi. Periksikin jouduttiin valtiolle antamaan ja siirryttiin osittain yksilön tuottavuuteen perustuvaan palkitsemiseen. Vastoin valtion haluja ei tätä aluksi toteutettu rahana, vaan vain runsaampana materiaalisena palkitsemisena. Kylväjän tehokkuuden ja vahvan ideologian luoma suojamuuri oli hyvin kestävä. Kylväjä oli yksi ensimmäisistä maatalouskommuuneista ja kesti pakkokollektivisoinnin pahimmatkin myllerrykset. Loppu oli kuitenkin väijäämätön, sillä Kylväjän vuokrasopimus oli voimassa vain vuoteen 1940.

Maatalouskollektiivit saivat olla rauhassa kymmenkunta vuotta

Jo ensimmäisenä vallankumouksen jälkeisenä vuotena 1918 annettiin kommuuneja koskevia sääntöjä. Jos kollektiivi oli kommuuni, oli pääosan omaisuudesta oltava yhteistä ja ruokailun perustuttava yhteiskeittiöön. Ylijäämä oli tilitettävä valtiolle ja kommuuni pidettävä pienenä. Jo seuraavana vuonna valtio yritti pakkokollektivisoinnin ensimmäisessä aallossa yhdistää pieniä tiloja isoiksi kollektiivitiloiksi. Valtiolla ei ollut voimaa eikä suurta intoakaan pakottaa ihmisiä yhdistymään. Jos ei haluttu, ei ryhdytty!

Neuvosto-Venäjän maatalouden tilasta ei ollut luotettavaa tietoa vallankumouksen jälkeisinä vuosina.²⁰⁶ Tilat, olivat ne organisaatioltaan millaisia hyvänsä, eivät välittäneet rekisteröityä valtion tilastoihin. Kylväjän kotiseudulla Pohjois-Kaukasiassa oli ennen Kylväjän perustamista 448 rekisteröitynyttä kollektiivitalaa ja lisäksi arvioitiin kolmen sadan jättäytyneen virallisen kirjanpidon ulottumattomiin. Jopa valtokeskuksen lähellä Moskovon alueella noin puolet tiloista oli rekisteröimättömiä.

Vuoteen 1926 asti valtion suhde maatalouskommuuneihin oli neutraali. Jos ne tuottivat, ne saivat olla rauhassa. Jos eivät tuottaneet, ei niitä kovasti patisteltukaan. Ei ollut vielä erityistä ideologista syytä suosia tai hyljeksiä niitä. Stalin ei vielä ollut vakiinnuttanut valtaansa eikä alkanut ajaa omia käsityksiään maatalouden organisoimisesta.

Valtion ote kommuuneihin alkoi kiristyä 1920-luvun lopulla. Määrättiin, että kommuuneista eroavien on saatava liittymisen yhteydessä antamansa rahallinen panostus takaisin. Määrättiin myös, että kommuunin palveluksista olisi perittävä asukkailta hinta, jotta palveluille tulisi edes jokin rahallinen arvo. Työsuorituksista pitäisi maksaa palkkaa, mikä palveluhinnoittelun lisäksi korostaisi kytkeytymistä rahatalouteen. Kylväjä oli näihin aikoihin ratkaissut alkuaikojensa ongelmat ja saanut toimintansa tehokkaaksi. Kylväjän omissa säännöissä oli erityisesti korostettu, että eroaville ei hyvitetäisi osuusmaksuja. Tässä Kylväjä antoi periksi valtion määräyksille. Kylväjä maksoi jopa korkoa, mutta määräsi maksuaikataulun viideksi vuodeksi eroamisesta.

Wesson kertoo kirjassaan, miten valtio kiristi ruuvia edelleen. Itse Kalinin vaati yhteisestä kuluttamisesta luopumista, ei pitäisi olla yhteistä ruokailua tai pesulapalveluita. Sisäisen palvelutuotannon sijaan kommuunien pitäisi suuntautua ulospäin osaksi yhteiskuntaa ja keskittyä tuottamaan ravintoa tehtaisiin ja kaupunkeihin. Molotov puolestaan totesi kommuunin olevan tehottomin kollektiivimuoto. Hänellä saattoi olla hyvät perusteet, sillä 1920-luvun alussa perustetut paikalliset kommuunit olivat yleensä varsin kehoja luomuksia. Kylväjää nämä moitteet eivät hetkauttaneet, sillä Kylväjän tuotannosta reilusti yli puolet toimitettiin kommuunin ulkopuolelle. Tämä oli moninkertaisesti enemmän kuin mihin kollektiivitalat yleensä ylsivät. Valtion täysin kontrolloimat sovhoositkaan eivät päässeet näihin lukemiin.

Valtion suhde kommuuneihin viileni edelleen. Vuonna 1927 määrättiin, että kommuuneissa ei saanut olla yhteistä ruokailua tai pesulaa. Vain kulttuuripalvelut saivat olla yhteisiä. Kylväjän kaltainen tehokas kommuuni ei näille säännöille korvaansa lotkauttanut. Paine tuntui pahimpana kyläkommuuneissa. Tilojen kollektivisointia oli edistetty hyvällä ja pahallakin jo 10 vuotta, mutta tulokset olivat

²⁰⁶ Wesson R. G.: Soviet Communes, 117.

laihat. Tilastojen mukaan vuonna 1927 oli 95 % viljelyalasta kyläkommuuneja, 4 % itsenäisiä tiloja ja vain 1 % valtion suosimia kollektiiveja.²⁰⁷

Stalin panee tuulemaan

Stalin oli vakiinnuttanut valtansa 1930-luvun alkaessa. Hänellä oli selkeä vaikkakin ailahteleva käsitys siitä, miten maatalous pitää organisoida. Tehottomasta järjestäytymättömästä pienviljelystä olisi päästävä eroon ja se olisi korvattava suuruusuuntaisella tehdasmaisella tuotannolla.

Voimallinen pakkokollektivisointi alkoi vuonna 1929. Ensimmäinen valtakunnallinen viisivuotissuunnitelma oli julkaistu vuonna 1928. Se oli vahvasti teollisuuspainotteinen sekä pyrki siirtämään valtaa paikalliselta tasolta keskuhallinnolle.²⁰⁸ Tämä ajattelu heijastui myös maatalouteen. Yllättäen alettiin taas suosia kommuunimaista järjestäytymistä ja korostettiin asukkaiden yhteistoimintaa. Valtion ohjauksessa muodostettiin uusia kollektiiveja. Jo olemassaolevat kommuunit määrättiin ottamaan lisää väkeä ja kasvamaan. Tämä ei ollut lainkaan mieleen Kylväjän johdolle. Kommuunin laaja itsenäisyys oli uhattuna ja sitä kavennettiin. Pakkotoimet koskivat myös yksityisiä talonpoikia, joiden oli pakko liittyä kollektiiveihin. Monet maatilat olivat hyötäneet 1920-luvun puolivälissä vallinneesta NEP-kaudesta, jolloin markkinat olivat suhteellisen vapaat ja kaupungeissa pulaa elintarvikkeista. Maatilat saattoivat toimia kuin markkinataloudessa, kunhan valtiolle tehdyt sitoumukset täytettiin. Monet maatalousyrittäjät olivat vaurastuneet melkoisesti, mutta vuonna 1929 lysti loppui karulla tavalla. Jo yhden lehmän omistaminen saattoi leimata talonpojan kulakiksi. Kulakit katsottiin riistäjiksi ja vahingontekijöiksi ja heidät piti kitkeä luokkana eikä vain yksilöinä. Tämä ajattelu johti myös perheiden surmaamiseen tai karkottamiseen. Paljon yritteliästä ja tuottavaa väkeä menetettiin.

Kylväjän tapauksessa pakkotoimet olivat vahingoksi sekä kommuunille, talonpojille että valtiolle. Kommuunit eivät toimi, jos niihin joudutaan liittymään vastentahtoisesti. Liittymiseen sisältyi omaisuuden luovutuspakko, olihan kaikki yhteistä. Talonpojat ja kyläkommuunit eivät halunneet luovuttaa omaisuuttaan. Omaisuutta ja maataloustuotteita kätkettiin. Niitä etsittiin ja takavarikoitiin väkipakolla. Kotieläimet olivat arvokkaita ja toiminnan elinehto. Niitä ei haluttu luovuttaa vastikkeetta kollektiiville, vaan ne teurastettiin ja syötiin tai myytiin. Kun suuri osa maataloudesta oli pakkoliitosuhan alaista, tuhottiin myös suuri osa kotieläimistä. Lihaa oli riittämiin muttei kovin kauan. Kylväjää pakko-otot eivät

²⁰⁷ Wesson R. G.: Soviet Communes, 45.

²⁰⁸ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 20.

koskeneet. On kuitenkin mahdollista, että valtakunnan maito- ja lihatuotannon romahtaminen sai Kylväjän 1930-luvun alussa painottamaan aiempaa enemmän karjataloutta.

Kommuunit ja etenkin Kylväjän tyyppiset edistykselliset kommuunit olivat osalle väestöä vastenmielinen kollektiivimuoto, vaikka Kylväjälle yleensä oli tulleita enemmän kuin suostuttiin ottamaan. Tiedettiin muka, että kommuuneissa oli 80 metriä pitkä peitto, jonka alla kaikki nukkuivat. Oli myös käsitys, että vaimot olivat yhteisiä ja että lapset otettiin heti syntymän jälkeen yhteiskunnan haltuun. Pahinta oli, että ruokailemaan käytäessä ei tehty ristinmerkkiä ja että kommuuniin liityttäessä piti vannoa uskollisuudenvala sielunviholliselle.²⁰⁹

Suuri takaisku Kylväjän väestö- ja tuotantorakenteelle oli valtion taholta vuonna 1927 tullut kielto ottaa uusia asukkaita Amerikasta. Kieltoon oli useita syitä. Valtion hallinnossa oli alkanut orastaa epäluulo kaikkia ulkomailta tulevia kohtaan eikä maahan haluttu mahdollisia vakoilijoita ja sabotöörejä. Ajateltiin myös, että koska muuttajat olisivat vasemmistomielisiä, heidän lähtönsä heikentäisi lähtömaan kommunistisia liikkeitä.²¹⁰ Muuttokielto johti siihen, että Kylväjän uudet asukkaat olivat pääosin paikallisia ihmisiä, vaikeivat kaikki venäläistaustaisia olleetkaan. Kylväjän asukkaiden etninen jakauma laajeni entisestään. Kylväjä oli haluttu pitää ”amerikkalaisena”, sillä karvaasti oli jouduttu oppimaan, että paikallisväestön työtahti ja tuottavuus oli erittäin huono verrattuna Amerikasta tulleisiin. Heikentynyttä työtehoa yritettiin kohentaa tiukalla suorituspalkalla, mutta tämä ei ollut mieleen suomalaisille, jotka olettivat kaikkien tekevän parhaansa ilman pakkoakin.

Kylväjän suomalaiset jättivät kommuunin tässä vaiheessa, vain seitsemän suomalaista jäi asumaan vuoden 1930 jälkeen.

Pakkokollektivisoinnin ääripiste saavutettiin tammi-helmikuussa 1930. Talonpojilta ja kyläkommuuneilta määrättiin takavarikoitavaksi kaikki omaisuus viimeistä kanaa myöten. Maaseudulla oli vahvaa kapinahenkeä ja kumouksellisuutta näiden määräysten ja toimenpiteiden takia. Maatalous meni täysin sekaisin ja ravintopula oli huutava. Stalin puuttui tilanteeseen 2.3.1930 artikkelissaan ”Menestys panee pään pyörälle”. Stalin kritikoi alaistensa suorittamaa tarmokasta kollektivisointia liiankin pontevaksi. Pään sekoittanut menestys oli kollektivisoinnin menestymistä, ei maataloustuotannon menestymistä. Tuotanto romahti. Oli tehtävä äkkikäänös. Omistusrajoituksia höllennettiin ja yhteisomistusta painottavien kommuunien sijaan pitikin suosia arttelimuotoista kollektiivia: yksityiset palstat sallittiin, yhteinen kuluttaminen piti minimoida, palkat piti maksaa rahana. Kommuunit määrättiin luovuttamaan maata yksityiselle palstaviljelylle ja asuk-

²⁰⁹ Wesson R. G.: Soviet Communes, 205.

²¹⁰ Golubev A. and Takala I.: The Search for a socialist El Dorado, 22.

kaiden palkitseminen tasajakoperiaatteella kiellettiin. Kylväjällä ei näistäkään määräyksistä suuremmin piitattu.

Mihail Šolohovin teos Aron raivaajat (1965) kuvaa vuoden 1930 pakkokollektivisoinnin aikaa. Kirjassa on kohtaus, jossa kanat ja ankat oli otettu kolhoosin haltuun. Tästä seurasi niin pahoja ongelmia, että oli otettava askel taaksepäin ja palautettava siipikarja entisille omistajilleen. Kolhoosin johtaja Davydov toteaa virheensä: ”Meillähän on kolhoosi, toisin sanoen artteli, mutta me olemme heilahtaneet kommuunaan”. Piti siis pyrkiä artteliksi ja välttää kommuunimaisuutta.

Valtio panostaa suurtilamaatalouteen vahvasti

Neuvostoliitto teki 1930-luvulla suuria panostuksia maatalouteen. Pieniä tiloja ei kannattanut koneellistaa ja siksi tiloja yhdistettiin. Eräiden arvioiden mukaan pakkokollektivisoinnin alkaessa tiloja oli 14 miljoonaa ja pahimman aallon mentyä enää 100 000.²¹¹ Tilat olivat kollektiivitaloja eli kolhooseja tai valtioneuvoja eli sovhooseja. Luvut ovat niin luotettavia kuin neuvostotilastoilla oli tapana olla.

Koneellistettua suurimittakaavaista tilaa on johdettava hyvin. Pienet tilat eivät tarvinneet koulutettua johtoa, mutta suuret kollektiivitalat olivat tuuliajolla ilman hyvää koordinaatiota ja suunnittelua. Osaavista johtajista oli huutava pula kaikilla aloilla ja suuren rakennemuutoksen takia maataloudessa erityisesti. Yhtäkkiä tarvittiin kymmeniä tuhansia päteviä johtajia maataloille. Heitä oli toki tarjolla riittävästi, sillä usein pelkkä kommunistipuolueen jäsenyys pätevoitti kollektiivitalan johtajuuteen. Puolueen jäsenyys saattoi antaa viran muttei viran hoitamiseen tarvittavaa osaamista. Päälystöön ei kuitenkaan voitu pestata, jos nimitettävän tai hänen sukunsa menneisyydessä oli mitään vähänkään epäilyttävää.

Kollektivisoiminen oli hyvin ongelmallista. Suurin osa ongelmista ei koskenut Kylväjää, jossa alun alkaen oli organisoiduttu kollektiiviksi. Pakkokollektivisoinnin alkaessa Kylväjä oli toiminut jo vuosikausia, ja pahimmat organisoitumisongelmat oli voitettu. Pakkokollektivisointi näkyi toki Kylväjälläkin valtion painostaessa muuttamaan kommuunin toimintatapoja.

Hyvän johtamisen ja organisoitumisen merkitys oli Kylväjällä opittu karvaasti. Johtamisongelma oli ratkennut onnellisesti vuonna 1925, kun kaikkien arvostama Viktor Saulit alkoi johtaa kommuunia. Hänen johtajakautensa kesti 1940-luvulle asti. Kylväjän organisaatiomalli oli vakiintunut ja koeteltu. Sitä ei kernaasti lähdetty valtion määräyksestä muuttamaan. Niinpä pakkokollektivisoinnin kaoottisin vaihe sujui Kylväjällä vähin vaurioin, vaikka tuottavuus laskikin suomalaisten

²¹¹ Wesson R. G.: Soviet Communes.

lähdön ja kommuuniin liittyneiden uusien asukkaiden heikon motivaation ja osaamisen takia.

Maatalouden koneellistaminen sai Kylväjän valtavilla naapurituloilla erikoisia muotoja. Pellot olivat keväällä pitkään pehmeitä eikä niitä voitu kylvää ennenkuin ne kestivät koneita. Anna Louise Strong kertoi²¹², miten tämä ongelma ratkaistiin Verbludin koetilalla ja Gigant-sovhoosissa kylvämällä lentokoneesta suoraan hangelle. Koko valtiossa oli kevätkylvöihin varattu 250 lentokonetta. Kylväminen sujui lentokoneesta, mutta työvoimavaltaisempi sadonkorjuu ei. Lumi ehti syksyllä peittää osan sadosta ennenkuin se saatiin talteen. Kasvukausi saatiin lentokonekylvöllä toki pidemmäksi, mutta sadot eivät kasvaneet.

Koneiden toimittaminen valtaville tiloille oli turhaa, jos ei ollut hankittu polttoainetta eikä pätevää henkilökuntaa koneita käyttämään ja huoltamaan. Viljaa saatettiin korjata käsin leikkuupuimurin vierestä. Kylväjällä nämä asiat oli saatu kuntoon jo 1920-luvun puoliväliin mennessä. Kollektiivitulojen keskiarvoon verrattuna sen tuottavuus työntekijää kohti oli 10-kertainen ja työvoiman tarve hehtaaria kohti vain kymmenesosa. Alkuaikojen loputon ympärivuorokautinen uurastus oli Kylväjällä jäänyt taakse. Perusta oli saatu rakennetuksi, joten tuottavuus perustui koneiden tehokkaaseen käyttöön, pätevään henkilökuntaan ja hyvään johtamiseen.

Koneiden käyttöä pyrittiin tehostamaan perustamalla valtion traktoriasemia. Koneet hankittiin ja huollettiin keskitetysti ja asemilta sai myös henkilökuntaa koneita käyttämään. Ainakin Kylväjän osalta kokemukset olivat huonoja ja Kylväjän naapurusto hankki tämän palvelun mieluummin Kylväjältä kuin valtion traktoriasemalta. Esimerkiksi kyntämisen tuottavuutta mitattiin mutkikkaasti. Arvioitiin maaperän hankaluutta, kynnöksen syvyyttä, kynnettyä alaa, käytettävissä ollutta kalustoa ja pariakymmentä muutakin seikkaa.²¹³ Jos työn tekijä ei ollut omistautunut työlleen, hän teki työnsä tavalla, joka tuottavuusmittarin mielestä oli paras. Niinpä kyntöä ei kannattanut tehdä syväksi, jos sen takia kynnetty ala jäi pienemmäksi. Valitettiin, että traktoriaseman suorittaman kynnön jäljiltä aura ei ollut edes raapaissut maata kaikissa kohdissa.

Kommuunit unohdetaan vähitellen

Wessonin kirjassa kerrotaan, miten valtion suhtautuminen kommuuneihin ailahdelti eikä ollut aina ennustettavissa. Kommuunit saivat hallinnolta viimeiset säännöt 21.12.1930, joissa suositeltiin muuttumista arttelimuotoisiksi kolhooseiksi.

²¹² Strong A. L.: I Change Worlds: The Remaking of an American, 362.

²¹³ Wesson R. G.: Soviet Communes, 209.

Tässä vaiheessa maataloustuotanto oli romahtanut, siemenvilja takavarikoitu tai hävinnyt, nälänhätä tulossa. Tilastoissa kommuuneja ei mainita enää vuoden 1933 jälkeen. Viimeinen virallinen maininta kommuuneista on verolainsäädännössä vuodelta 1939.²¹⁴

Kommuuneista pyrittiin 1930-luvulla lopullisesti eroon, mutta Kylväjän elämä kommuunina vain jatkui. Kylväjä kulki omaa polkuaan menestyksensä turvin. Määräyksiä toki noudatettiin mutta sopivasti soveltaen. Kylväjällä vuonna 1932 käyneet Beatrice ja Sidney Webb hämmästelivät, miten ”Amerikkalainen kommuuni” voi edelleen toimia Neuvostoliitossa.²¹⁵ Se kukoistaa, avustaa naapuritiloja ja antaa ilmaisen koulutuksen myös ympäristön lapsille. Siemenviljaa myydään naapuritiloille. Kaikkein hämmästyttävintä heistä oli, että Kylväjä ylipäätään oli kommuuni eikä juuri tuntunut piittaavan valtion määräyksistä.

²¹⁴ Wesson R. G.: Soviet Communes, 222–224.

²¹⁵ Webb S. and B.: Soviet Communism: A New Civilization, 213-214.

Kylväjän loppuvaiheet

Kylväjä tuotti myös 1930-luvun pakkokollektivisoinnin ja nälänhädän vuosina hyvin ja luovutti valtiolle merkittäviä viljamääriä. Kylväjän elintarviketuotanto oli niin merkittävää verrattuna muihin kollektiiveihin, ettei sen toimintaa haluttu vaarantaa. Sen asema maataloustuotannon näyteikkunana antoi sille turvaa.

Tiedot Kylväjän 1930-luvusta ovat ristiriitaisia. Asukkaat ja valtio antoivat Kylväjän loppuvuosista keskenään ristiriitaisen kuvan. Mikä tahansa kirjoitus oli silloisessa ilmapiirissä tulkittavissa valtionvastaiseksi ja mielummin vaiettiin. Todennäköinen tapahtumien kulku on kuitenkin hahmotettavissa. Selvää on, että Kylväjä integroitui aikaa myöten yhä tiiviimmin neuvostotalouteen. Ristiriitaisista tiedoista on muodostettavissa Kylväjän loppuvaiheiden todennäköinen kulku.

Naapuriin perustettu Gigant-sovhoosi hotkaisi esikuvansa. Näin väitti Eino Waglund, ainakin jo vuodesta 1925 Kylväjällä asunut kommunaardi.²¹⁶ Hän siirtyi Kylväjää suuremmalle Verbljudin aseman (nykyisin Zernograd) lähellä sijaitsevalle valtion koetilalle vuonna 1930. Hän kirjoitti maaliskuussa 1930, että vaikka Gigant oli alunperin vain 200 000 hehtaarin kokoinen, siihen liittyi eräitä pienempiä talouksia, mm. Amerikan suomalaisten perustama sosialismin tienraivaajatalous kommuuni Kylväjä sekä joukko kollektivisoituneita talonpoikaiskyliä. Liittymisten jälkeen Gigantin koko oli yli 400 000 hehtaaria. Waglundin tietojen mukaan se oli maailman suurin viljatalous. Kylväjä oli aluksi sikäläisittäin suuri tila. Se jäi mitättömän pieneksi suhteessa uusiin valtioneiloihin. Se valtion koetila, jolla Eino Waglund toimi, oli pinta-alaltaan kymmenkertainen Kylväjään nähden. Sanottiin, että valtaisan Gigantiin verrattuna Kylväjä on kuin ”sylki helvetissä”, olihan Gigantin pinta-ala satakertainen. Eino Waglundia eivät omistautuneisuus ja ahkeruus pelastaneet. Hänet teloitettiin vuonna 1938.

Waglundin antamaa liittymistietoa sopii kuitenkin epäillä. On vastakkaisia silminnäkijätodistuksia.

Aleksi Jaakkimainen kertoi vuonna 1931 eli vuotta Waglundin mainitsemaa tilojen liittymistä myöhemmin Kylväjän ja sen naapuriin ilmestyneen valtaisan Gigant-tilan välisestä menestyksekkästä sosialistisesta kilpailusta.²¹⁷ Tästä ei

²¹⁶ Itä ja Länsi 1.1.1930.

²¹⁷ Kollektivisti 1.4.1931, 29–31.

kuitenkaan voi päätellä, että Kylväjä olisi edelleen ollut itsenäinen kommuuni. Aleksi Jaakkimainen kertoo nimittäin meneillään olevan Kylväjän ”*toinen bolshevistinen kevät*”, mikä voisi viitata siihen, ettei valta ole enää kohta kymmenvuotiaan kommuunin jäsenten omissa käsissä. On viitteitä siitä, että Kylväjän toiminta muutettiin karjataloudeksi viljatuotannon sijaan, vaikka viljaa edelleen paljon tuotettiin. Jos näin todella tapahtui, niin vallankumous söi lapsensa: Kylväjän antaman esimerkin mukaan perustettu valtaisa tila vei oppi-isältään juuri sen viljelymuodon, jota varten kommuuni oli perustettu.

Kylväjä jatkoi vuodesta 1940 samannimisenä arttelina. Maankäyttösopimus vuodelta 1945 osoittaa selvästi, että Kylväjä-nimisen tilan eräänä rajanaapurina on myös Gigant. Gigant ei siten ollut nielaissut esikuvaansa.

Eräiden neuvostotietojen mukaan suuri ja mahtava Gigant-sovhoosi jaettiin jo vuonna 1934 neljäksi itsenäiseksi neuvostotilaksi nimeltään Gigant, Tselinalainen (Целинский), Eteläinen (Юговский) ja Salskilainen (Салский). Tämäkin tieto pitää sisällään ristiriitoja eikä siihen pidä täysin uskoa.

Kylväjän vaiheista kertovassa Eero Haapalaisen kirjassa kerrotaan Kylväjän 1930-luvun alkupuolen saavutuksista itsenäisenä kommuunitilana eikä osana Gigantia. Kommuunin perustajiin kuuluva Oskar Hendrickson kirjoitti vuonna 1937 Kylväjän tilanteesta erittäin positiivisesti.²¹⁸ Hänen mukaansa viljelyala on noin 5 000 hehtaaria, mikä tieto sopii hyvin yhteen Kylväjälle vuonna 1922 luovutetun maa-alueen kanssa. Kylväjällä oli hänen mukaansa 940 asukasta, 20 eri kansallisuutta ja paljon kaikkea hyvää. Tämä viittaa Kylväjän itsenäisyyteen vaikkei toisaalta sulje pois mahdollisuutta, että Kylväjä olisi ollut osa Gigantia. Kylväjän asukasluku oli moninkertaistunut suomalaisten lähdettyä. Kommuuni ei suomalaisaikana 1920-luvulla olisi ottanut näin paljon uusia jäseniä. Tämä viittaa vahvasti pakkokollektivisoinnin aiheuttamaan väestölisäykseen.

Viktor Manoilin kuvasi muistelmissaan alueen tilannetta vuosina 1937–1938.²¹⁹ Stalinin ajan epäluulot niittivät karmea satoa sekä sovhoosi Gigantissa että kommuuni Kylväjällä, joissa oli paljon ulkomailta tulleita. Niinpä vakoojia ja kansanvihollisia etsittiin aivan erityisellä ponnella. Tilojen johtohenkilöt osoittautuivat vallanpitäjien mielestä špiooneiksi ja sabotööreiksi. Heille kävi huonosti, vaikka Kylväjän johtaja Viktor Saulit säästettiin. Kun hallinto ja aktiivisimmat työntekijät oli tuhottu, eivät tilat kyenneet enää kunnolla toimimaan. Tuottavuus romahti, kun uudet tulokkaat eivät osaamisensa eivätkä asenteensakaan puolesta kyenneet korvaamaan pidätettyjä ulkomaalaistaustaisia. Kovin hyvin eivät salaisen poliisin paljastamat johtajat olleet sabotaasissa onnistuneet, sillä heidän johdollaan oli pärjätty paremmin kuin ilman heitä.

²¹⁸ Punainen Karjala 14.12.1937.

²¹⁹ http://militera.lib.ru/memo/russian/manoylin_vi/01.html.

Vaikka neuvostovaltion dokumentaatioon on suhtauduttava epäluulolla, niin se antaa uskottavimman kuvan Donin alueen kommuunien vaiheista. Kylväjän maa- vuokrasopimus oli tehty 18 vuodeksi, sen voimassaoloaika päättyi 1.10.1940.²²⁰ Moskovasta tuli maatalouskomissariaatista 3.11.1939 käsky muodostaa vuokrasopimuksen umpeuduttua Kylväjästä kollektiivitala ja luovuttaa kommuunin laitteet paikalliselle traktoriasemalle.²²¹ Asukkaiden keskuudessa äänestettiin vuonna 1939 organisoitumisesta kommuunin asemesta arttelityyppiseksi kolhoosiksi. Asiasta käytiin kiivas keskustelu eikä kyse ollut läpihuutojutusta.²²² Ehdotus toki voitti äänestyksen.

Eräissä lähteissä mainitaan, että arttelin nimi muuttui Stalinin kunniaksi nimetyksi kolhoosiksi. Jotkin lähteet väittävät nimenmuutoksen tapahtuneen jo 1930-luvulla. Tämä tuskin pitää paikkansa. Kerrotaan myös, että kun saksalaiset oli hädätetty kolhoosista, nimettiin kolhoosi Stalinin kunniaksi. Tämä kertomus ei ole pahasti ristiriidassa dokumenttien kanssa, joten siinä voi olla siteeksi totuuttakin.

Kylväjästä julkaistiin ”Stalinille nimetty kolhoosi” -niminen kirja vuonna 1951. Kylväjän museosta löytyneen vuodelta 1945 peräisin olevan dokumentin mukaan Kylväjä-nimisen asutuksen lähistöllä sijaitseva arttelitalous saa käyttää valtion maita.²²³ Sopimuksessa on ollut nimenä ”Сятедь” eli Kylväjä, mutta se on pyyhitty yli ja korvattu nimellä ”XXII puoluekokouksen artteli”. Puoluekokous oli vuonna 1961, joten sopimuksen tekohetkellä vuonna 1945 ei nimeä vielä voinut olla, vaan nimi on muutettu paljon myöhemmin. Niinpä nimi on ollut Kylväjä vuonna 1945, vuonna 1951 Stalinin kolhoosi ja vuonna 1961 XXII puoluekokouksen artteli.

Kylväjä oli sitkeähenkinen ja sinnitteli kommuunina vuokrasopimuksensa loppuun asti. Voidaan perustellusti väittää, että Kylväjä sai pitää kommuunimuotonsa vahvan ideologiansa ja hyvän tuottavuutensa takia. Valtiovalta antoi kommuunimuodon jatkoa, kun vuokrasopimuksen tiedettiin kuitenkin ajallaan umpeutuvan. Kylväjä oli tiettävästi pitkäikäisin Neuvostoliiton maanviljelyskommuuni. Kylväjästä oli tullut menestyksensä myötä neuvostomaatalouden näyteikkuna, jota esiteltiin myös ulkomaisille vieraille.

Kommuunin tilanne oli sopimuksen umpeutuessa täysin muuttunut alkuajoista. Toivoton aromaisema oli muuttunut viljaviksi vainioiksi. Kukoistuksen jatkuminen vuokrasopimuksen päätyttyä ei ollut kuitenkaan varmaa. Aron pelloiksi raivannut aktiivisin väestö oli poistunut 1930-luvun vaihteessa vapaaehtoisesti. Puhdistukset olivat tehneet 1930-luvun puolivälistä alkaen ammottavan aukon Kylväjän ammattitaitoiseen työvoimaan. Kylväjälle tuli kuitenkin paljon uutta väkeä, väkiluku kolminkertaistui 1930-luvulla lähes tuhanteen henkeen. Osa uusista asukkaista oli sellaisia, jotka kommuuni oli velvoitettu ottamaan vastaan. Heillä

²²⁰ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 18–21.

²²¹ Rostovin alueen valtionarkisto GARO 3737-2-182-119.

²²² Mamonov M. I.: Syvät juuret, 7.

²²³ Kylväjän museossa oleva maankäyttösopimus vuodelta 1945.

ei välttämättä ollut sellaista osaamista, jota kommuuni olisi tarvinnut poismuuttaneiden ja vangittujen korvaamiseksi. Uutta pääomaa tai uusia koneita ei enää uusien asukkaiden mukana tullut ja vanha koneisto oli kulunutta eikä huoltokaan ollut asianmukaista. Kylväjän tuottavuus heikkeni vahvasti, joskin se 1930-luvun lopullakin oli ylivoimainen naapureihinsa nähden. Kylväjä oli edelleen tehokas viljantuottaja eikä kommuunissa nähty nälkää pahimpina aikoina. Se sai vielä vuonna 1939 kunniamaininnan Neuvostoliiton parhaana maatalousyhteisönä.

Kylväjä oli saksalaisten miehittämänä sodan aikana. Jälki oli sekä asukkaiden että tilan kannalta masentavaa. Omaisuus ja karja tuhottiin tai anastettiin. Suurin ponnistuksin kukoistamaan saadut suojaistutukset hävitettiin. Niistä tehtiin esteitä ja niitä käytettiin polttopuina. Saksalaisten vetäytyessä he halusivat paremman näkymän arolle ja ainakin osa puista kaadettiin tämänkin vuoksi. Onneksi väestö vaaroja halveksuen sai piilotetuksi kalleimman aarteensa, Leninin patsaan.²²⁴ Sodan ajalta on vain neuvostoliittolaisia tietoja käytettävissä eikä voida olla varmoja, miten väestö Stalinin vainoista selvyttyään suhtautui saksalaiseen komentoon.

Kolhoosin nimeksi tuli 1960-luvulla XXII puoluekokouksen kolhoosi. Nimi näkyy Kylväjä-viirissäkin. Kylväjä-nimi on nykyisin (vuonna 2021) taas käytössä. Neuvostovallan murruttua vuonna 1991 valtion omaisuus muutettiin osakkeiksi, joita jaettiin asukkaille. Neuvostoajan jälkeinen Kylväjä on eräiltä osin osakeyhtiö, eräiltä osin joukko yksityisiä tiloja.

Kommuuna Kylväjän merkitys

Utopiakokeilut vaikuttavat todellisuudentajun vajausta potevien ihmisten tragikoomiselta touhuamiselta. Tämä on ehdottomasti virheellinen käsitys ainakin Kommuuna Kylväjän osalta.

Kylväjän perustajat olivat varsin tietoisia siitä, mihin olivat ryhtymässä. He olivat tietoisia myös siitä, että tuntemattomissa oloissa kohdattaisiin arvaamattomia ongelmia. Kommuunin perustamiseksi tehtiin huolelliset suunnitelmat, jotka kokonaiskuvaa tarkastellen osoittautuivat puutteistaan huolimatta erittäin onnistuneiksi. Kommuunina eläminen oli kaikille uutta. Kukaan ei voinut tietää, miten sopeuduttaisiin ilmastoon ja sairauksiin tai millaisia yhteiskunnallisia hankaluuksia Venäjän uuden hallinnon kanssa olisi odotettavissa. Edes painajaisunissa ei voitu aavistaa, miten neuvostovalta muuttui Stalinin aikana maan omia kansalaisia vainoavaksi hirmuhallinnoksi. Kylväjän rakentamiseen osallistunut väki ansaitsee kaiken kunnioituksen!

²²⁴ Mamonov M. I.: Syvät juuret, 8.

Kylväjän loppuvaiheet

Vaikka Kylväjä-kommuuni ei useimpien siihen osallistuneiden kannalta ollut onnistunut hanke, oli se hyvin menestyksenkäs yhteiskunnan näkökulmasta. Se pystyi koko olemassaolonsa ajan tuottamaan maataloustuotteita valtiolle. Kylväjän päätuote oli kuitenkin esimerkki ja kouluttaminen. Kommuuni oli koneellisen suurviljelyn malli muille tiloille valtakunnallisesti. Kylväjällä kävi kymmeniätuhansia vieraita tutustumassa nykyaikaiseen viljelyyn.

Kylväjän merkitys neuvostovaltiolle näkyi siinäkin, että se oli viimeinen talous, jonka sallittiin toimia kommuunina. Kylväjän tarina itsenäisenä yksikkönä päättyi vuokrasopimuksen umpeutumiseen vuonna 1940 aivan kuten alkuperäiseen sopimukseen oli vuonna 1922 kirjattu.

Kylväjäläisten kohtaloita

Clas Collan ja Laina Paajanen palasivat Kylväjältä Suomeen vuoden 1925 tammi-kuussa. He saivat kesällä perheenisäystä. Clas oli ollut 12 vuotta maailmalla, Laina parisen vuotta. He tapasivat kommuunissa ja avioituivat. Clasin Albert-isä oli kuollut yltiöpäisyyttään sisällissodan melskeissä ja Hilda-äiti asui edelleen samassa Oulunkylän talossa, josta Clas oli maailmalle lähtenyt. Lainan perheessä Paajasilla oli kommunistinen kuohuntavaihe menossa ja siksi hankaluuksia lain kanssa. Nuoripari muutti Clasin lapsuudenkotiin, jossa sitten elivät lastensa kanssa kuolemaansa saakka.

* * * *

Eero Haapalaisen kirjassa Kommuuni Kylväjä on 19 pienoiselämäkertaa Kylväjällä asuneista ihmisistä. Heistä 12 asui Amerikassa ja muutti sieltä Kylväjälle. Jotkut tulivat suoraan Amerikasta Kylväjälle ja jotkut muiden kommuunien kautta. He kaikki olivat alkuaan lähtöisin köyhistä oloista. Amerikkaan lähtö oli perinteistä siirtolaisuutta leveämmän leivän tai ylipäättään leivän ääreen. Oppisivistystä oli niukasti, yleensä vain muutama luokka koulua. Vaikka siirtolaisuus Suomesta ulkomaille oli monille melkein päältä välttämättömyys, niin Amerikasta Venäjälle muuttoon ei useimmilla ollut taloudellista pakkoa, vaikka Kylväjää 1920-luvulla perustettaessa laskusuhdannetta ja 1930-luvun alussa suoranaista lama-aikaa elettiin. Jo 500 dollarin osuusmaksu oli kädestä suuhun eläville ylittämätön kynnyks. Haapalaisen kirjoittamat elämäntarinat oli toki valikoitu sopivasti aatetta palvelemaan. Ne julkaistiin vuonna 1935 Stalinin puhdistusten ollessa jo käynnissä mutta ennen pahinta aikaa. Niinpä elämäkerroissa ei ole mainintaa lopullisista kohtaloista ja kirjoittajan on täytynyt varoa sanomisiaan. Näitä todistuksia ei voi siis pitää täysin luotettavina.

Kylväjällä vanhuuteen asti eläneiden elämäntarinoihin pitää myös suhtautua varoen. Tarinat on kerrottu Neuvostoliiton aikana. Niissä ei kerrota sotaa edeltävistä Stalinin vallan vuosista lainkaan, eikä myöskään suomalaisten ja muiden kansallisuuksien välisistä kommuunia repineistä riidoista. Elämä ei suinkaan ollut niin siloiteltua kuin annettiin ymmärtää.

Kirjoituksen tässä osassa tarkastellaan kommuunissa asuneiden taustoja ja motiiveja eikä niinkään kommuunin toimintaa. Esimerkkihenkilöinä käytän iso-

vanhempiani, koska heidän elämäänsä ja motiiveihinsa pääsen tarkimmin käsiksi. Heidän toimintansa näyttää olleen pikemminkin seurausta heidän perhetaustastaan kuin vain tapahtumien avaama mahdollisuus. Heillä oli toisistaan poikkeava lapsuus ja kotiolot, ja silti kumpikin päätyi Kylväjälle. Tästä syystä tarkastellaan heidän taustojaan varsin yksityiskohtaisesti ja etenkin Laina Paajasen osalta tutkitaan hänen sisarustensa vaiheita myös hänen Kylväjältä paluunsa jälkeiseltä ajalta. Kylväjän historiaan tämä myöhempien vaiheiden tutkiminen ei tuo mitään lisää mutta kertoo siitä, miten intohimoisesti kommunistiseen liikkeeseen saatettiin suhtautua ja miten aatteellisuus liudentui 1930-luvulla ja jopa kääntyi vastakohdakseen. Voi olla, että ideologia todellisuudessa oli ohut. Voi myöskin olla, että Neuvostoliitossa toteutettu versio kommunismista sai muotoja, jotka horjuttivat suomalaisten uskoa aatteeseen. Toki sekin on mahdollista, että kommunistinen naapurimaa oli avannut hyötymismahdollisuuksia ja niinpä aatteellisuudessa oli myös opportunistinen juonne.

Clas Collanin ja Laina Paajasen perhetaustat ja motiivit Kylväjälle muuttamiseen eivät olleet tyypillisiä. Clas muutti Suomesta Amerikkaan ja sieltä sittemmin Kylväjälle, joten eräässä mielessä hän oli juuri sitä, mistä utopiasirtolaisuudessa oli kysymys. Lähtö Suomesta ei kuitenkaan ollut taloudellisista syistä välttämätön ja hänellä oli mahdollisuus elättää itsensä Suomessakin. Laina Paajanen tuli Kylväjälle suoraan Suomesta turvatusta työpaikasta ja vieläpä laillista reittiä. Useimmat suoraan Suomesta tulleet olivat laittomia loikkareita ja täysin varattomia. On syytä uskoa, että sekä Clasilla että Lainalla oli ideologisia ja ehkä seikkailullisiakin syitä Kylväjälle muuttoonsa.

Clas ja Laina eivät jääneet lopullisesti Kylväjälle vaan poistuivat sieltä muuttaman vuoden asumisen jälkeen kuten useimmat muutkin. Kommuuniin ei pysyvästi jäänyt montakaan suomalaista ja vaihtuvuus oli suuri, joten Clasin ja Lainan poistumisessa ei sinänsä ollut mitään poikkeavaa. Erikoista kuitenkin oli, että he muuttivat Suomeen eivätkä Neuvosto-Karjalaan tai takaisin rapakon taakse, kuten useimmat muut kommuunin jättäneet tekivät. Useimpien kylväjäläisten käsitys itsenäisen Suomen tilanteesta ei perustunut pelkästään tosiasioihin. Monet Kylväjällä asuneet olivat Amerikassa, kun Suomi itsenäistyi ja kävi yhteiskuntaa pahasti repineen sisällissodan. Sisällissodan jälkeiseen Suomeen ei tullut merkittäviä määriä paluumuuttajia Amerikasta. Kuten Clas 1.1.1920 kirjeessään äidilleen totesi, ei lahtareiden hallitsema Suomi näyttänyt työläisen unelmalta ja sen valkoinen hallitus herätti vihan tunteita. Laina Paajanen asui ja työskenteli itsenäisessä Suomessa vuoteen 1923 asti, joten hänellä oli realistisempi käsitys maan tilanteesta kuin amerikkalaisten työväenlehtien antaman informaation varassa eläneillä.

Sekä Clasin että Lainan perhetaustassa oli poliittista rikollisuutta ja muutaakin aktiivisuutta, joten perheiden elämästä on kertynyt paljon viranomaisdokumentteja. Clasin taustan selvittämistä helpotti se, että Collanit ovat pitäneet

suvustaan kirjaa hyvin pitkään. Sekä Clas että Laina ovat 1930-luvulla täyttäneet Collan-Collanus-sukuseuran pyytämän sukukortin, missä he lyhyesti kertovat myös Kylväjällä olostaan. He suhtautuivat teksteissään sukuseuran suosimaan arvokkuuteen vinosti hymyillen.

Clas Collanin tie Kylväjälle

Clas Collanin tausta poikkeaa suuresti muiden kylväjäläisten lähtökohdista. Hän syntyi itäisellä Uudellamaalla ruotsinkielisessä Pernajassa 12.10.1896 ja oli perheen ainoa lapsi. Perhe muutti Oulunkylään Helsingin seudulle, jossa Clas asui Amerikkaan lähtöönsä asti. Hän ei kasvanut köyhissä oloissa kuten useimmat Kylväjälle tulleet. Koti ei ollut suoranaisesti varakas, mutta puutteessa ei eletty eikä Clasilla ollut taloudellista pakkoa lähteä siirtolaiseksi.

Isänsä Albert Collanin puolelta Clas oli savolaista pappis- ja virkamiessukua. Lasten, niin poikien kuin tyttöjen, koulutus oli ollut suvussa itsestään selvä asia jo satoja vuosia. Clas kävi Oulunkylässä ruotsinkielisen kansakoulun (oman sanontansa mukaan ”neiti Vibergin ruotsalaista alkeiskoulua”) ja vielä kaksi vuotta ”Ruotsalaista realilyseota” Helsingissä. Niinpä hän oli käynyt koulua paljon enemmän kuin yleensä kylväjäläiset tai amerikansuomalaiset. Clas oli täysin suomen- ja ruotsinkielinen ja todennäköisesti opiskellut muitakin kieliä koulussa. Tämän luulisi helpottaneen uusiin ympäristöihin asettumista.

Clas oli pienestä pitäen tekemisissä koneiden ja laitteiden kanssa. Hänen isänsä Albert oli Suomen ensimmäisiä koneinsinöörejä. Isä opasti työkseen Uudenmaan maanviljelijöitä koneiden käyttöön otossa ja huollossa. Clas liikkui jo lapsena isänsä mukana Uudenmaan alueen maataloilla. Albertin raportit työnantajalleen Uudenmaan maatalousyhdistykselle huokuvat turhautumista koneiden huonoon hoitoon. Hän otti valistustyön ilmeisen tosissaan, sillä hän toimitti ruotsinkielistä Tidskrift för Maskinister och Lokomotivmän -lehteä sekä avusti suomenkielistä Pellervo-lehteä.

Clasilla oli paremmat eväät Amerikan siirtolaisuuteen kuin useimmilla Kylväjälle päätyneillä. Kaksikielisyydestä oli apua englannin oppimisessa ja koulua hän oli käynyt sen verran kuin 16-vuotiaaksi ehti. Hän lähti matkaan sukulaisperheen kanssa mahdollisesti valmiisiin olosuhteisiin eikä joutunut aloittamaan tyhjistä. Isä Albert oli maatalouskonespesialisti, joten varmaankin yhtä ja toista oppia oli pojallekin kertynyt tältä varsin uudelta alalta.

Suomessa maanviljelys oli alkanut koneellistua 1800-luvun loppupuolella. Koneellistuminen ei vuosisadan vaihteessa tarkoittanut vielä konevoimalla tapahtuvaa viljelemistä vaan hevosvetoisia apulaitteita, paikallismootoreilla toimivia koneita ja vesijärjestelmiä. Viljelijöillä ei ollut ymmärrystä koneiden käytöstä eikä

niiden kunnossapidosta. Niinpä nähtiin hyväksi, että olisi maatalouskoneisiin erikoistuneita neuvoja, joita viljelijät voisivat pyytää avukseen. Uudenmaan ja Hämeen läänien maanviljelysseura perusti työase- ja koneneuvojan toimen vuonna 1899. Albert Collan valittiin tähän toimeen. Clas oli tuolloin vasta kaksivuotias, joten merkittävää tiedon siirtymistä ei isältä pojalle tässä vaiheessa tapahtunut. Clas oli kuitenkin koko lapsuutensa tekemisissä koneiden ja maanviljelyn kanssa.

Albertin koneneuvojan ura kohtasi vakavan takaiskun kesällä 1904, kun hänet pidätettiin epäiltynä salaliittolaisuudesta kenraalikuvernööri Bobrikovin surmanneen Eugen Schaumanin kanssa. Oli totta, että he olivat salaliittolaisia, mutta Schauman oli suunnitellut tekonsa jo ennen kuin liittyi salaliittoon. Albert ja muut salaliittolaiset (J.W. Nylander, Herman Gummerus, Lennart Hohenthal, Gabriel Biaudet), antoivat Schaumanille kaksi viikkoa aikaa toteuttaa suunnitelmansa. Muussa tapauksessa surma toteutettaisiin salaliittolaisten ajattelemana tavalla.

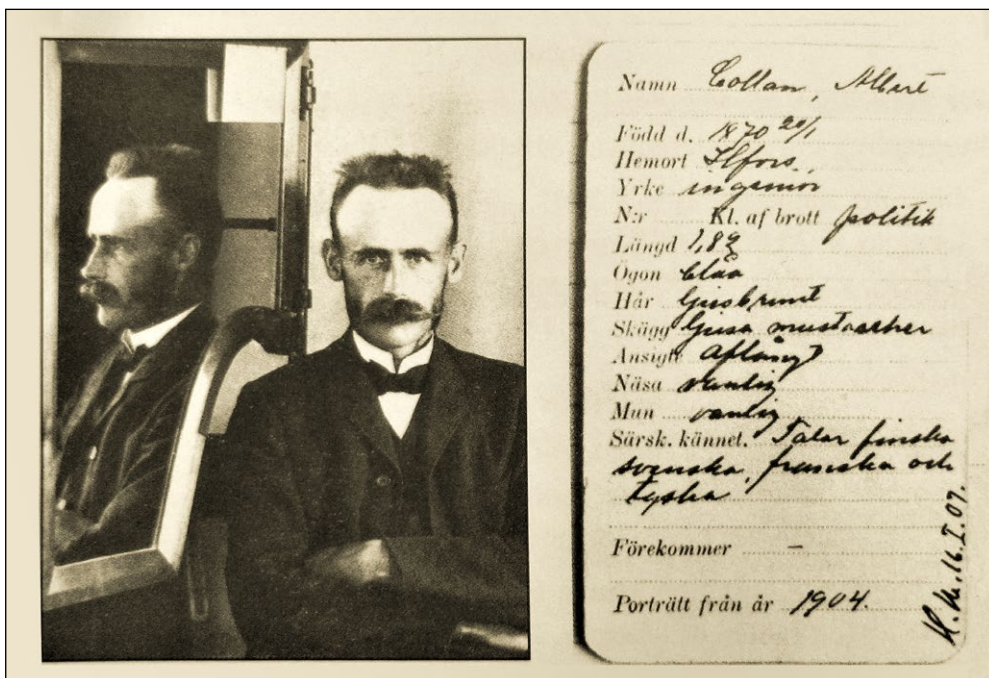
Albert paljastui surman jälkeen intomielisyyttään ja naiiviuttaan. Hän vei ensimmäisten joukossa seppeleen Schaumanin salaiseksi tarkoitetulle haudalle Malmille ja pidätettiin saman tien. Albert päätyi Pietari-Paavalin linnoituksen Trubetskoin tyrmiin. Niissä pidettiin vakavista valtiorikoksista epäiltyjä vankeja. Suuriruhtinaskunnan ylimmän virkamiehen murha ei ollut pikkuasia. Albert itse piti varmana, että hänet teloitettaisiin näin vakavasta rikoksesta. Venäjällä oli kuitenkin vahvaa yhteiskunnallista kuohuntaa vuosina 1904–1905. Tyytymättömyys puhkesi mielenosoituksiksi ja johti vuoden 1905 vallankumoukseen, jonka seurauksena keisarin itsevaltiutta rajoitettiin. Yksinvallan ote pehmeni, mikä saattoi pelastaa Albertin ja hänen kanssaan samaan aikaan Pietarissa vankeudessa pidetyn Herman Gummeruksen hengen. Heidät vapautettiin näytön puutteessa.

Albert oli huolestunut myös työväestön oloista. Ehkäpä isän myötä Clasiin saattoi tarttua kiinnostus työväen ja omistavan luokan ristiriitoihin.

Heti insinööriuransa alussa Albert oli kiinnittänyt tehtailla huomiota työväen surkeisiin oloihin. Hän oli organisoinut lakkoa vuonna 1893 Ahlströmin Karhulan tehtailla. Albert sai tuomionkin Karhulan lakosta: joko 150 markkaa sakkoa tai 12 vuorokautta vedellä ja leivällä.²²⁵

Albertilla oli oma koneyritys sen jälkeen, kun koneneuvojan toimi lakkautettiin. On arvoitus, miksi Albert pestautui vuonna 1916 konemestariksi sotatarvikkeita Englannin kanaalin poikki kuljettavaan Alexa-laivaan. Ensimmäinen maailmansota oli käynnissä ja kanaalin laivojen kimpussa olivat saksalaisten sotalaivat, ilmalaivat, lentokoneet ja sukellusveneet. Albertin pesti kesti vuoden ja yhdeksän kuukautta. Näin ainakin hänen puolisonsa Hilda mainitsee Albertin sukukortissa: ”Väsy lopulta seikkailuihin ja päätti tulla kotiin. Otti työn laivasta, joka matkasi Arkangeliin, seikkailukas matka sekkin, Arkangelista Pietariin. Pietarissa hän tapasi

²²⁵ Hufvudstadsbladet 22.04.1893.

Albert Collan poliisin kuvaamana vuonna 1904. Albertia epäiltiin osallisuudesta Bobri-
kovin murhaan. Lähde: Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto, Hg:1.

tuttavan, joka salakuljetti hänet Helsinkiin menevän junan veturiin. Passista ei tuohon aikaan apua olisi ollut.”²²⁶

Sisällissodan aikana Albert oli sotaa paossa serkkunsa suojissa Vaaniin kartanossa Kiukaisissa. Albert ei ollut työväestön mieleen, vaikka hän nuorempana työväen asiaa työpaikoilla olikin pontevasti ajanut. Vaaniissa hänet vietiin metsään teloitettavaksi syytettynä ampumatarvikkeiden kuljettamisesta valkoisille. Asia onneksi selvisi. Albert oli nimittäin kuljettanut teurastettua sikaa kartanon keittiöaittaan. Kartanon emäntä Minna Collan on kertonut, miten eräänä päivänä Albert oli ripustanut takkinsa oksaan ja joku oli lyönyt takkiin kirveellä reiän.

Albert ei selvinnyt sisällissodan 1918 tapahtumista ehjin nahoin. Albert oli valkoisella puolella kolmen hengen porukassa Oulunkylän puhelinkeskuksesta Vantaanjoen sillan kupeessa odottamassa lähestyviä saksalaisjoukkoja. Kun muut kehottivat toisiaan menemään varmuuden vuoksi suojaan saksalaisten saavuttua, meni Albert joko huonokuuloisuuttaan tai uteliaisuuttaan saksalaisia vastaan. Saksalaisjoukon upseeri ampui Albertin hengiltä tajuamatta, että vastaanotto oli ystävällismielinen. Näin työväkeä 1890-luvulla tuomioon asti tukenut, Suomen suuriruhtinaskunnan laillista asemaa vankilassakin puolustanut ja lopulta

²²⁶ Collan-Collanus -sukuseuralle kirjoitettu Albert Collanin sukukortti.

punaista työväenvaltaa valkoisena vastustanut Albert Collan oli käyttänyt hyvän onnensa loppuun.²²⁷

Clas oli äitinsä Hilda Berlinin puolelta umpiruotsinkielistä pernajalaista merenkulkijasukua. Berlinit ovat olleet ikiajat merimiehiä, -kapteeneja ja etenkin luotseja. Hilda ei ollut niin koulutettu kuin puolisonsa Albert mutta oli käynyt ruotsinkielisen kansakoulun sekä kaksi luokkaa yhteiskoulua.

Collanit eivät kuuluneet varattomimpaan työväkeen ja heillä oli säätyläisiäkin tapoja. Heillä oli myös kotiapulainen. Säätyläisvaikutelma syntyy myös Collaneilla paljon aikaa viettäneen Esther Lexanderin kertomuksesta 1910-luvun kahvitarjoiluista Collaneilla:

”Koskaan ei katettu kuppeja, kermaa tai sokeria pöytään. Ne tuotiin tarjotimella, joka asetettiin pöydälle. Kakkulautasiakaan ei käytetty, vaan pullat ja kakunpalaset aseteltiin kahvilautasen reunalle, sitten istuuduttiin ja tasapainoteltiin kahvikuppi toisessa kädessä. Eräänä sunnuntaina tulin kylään tätien kanssa. Heidät sijoitettiin sohvalle, Hilda-täti ja Albert-setä heitä vastapäätä. Clas istui tuolilla sohvan lähellä, minä hiukan taaempaan hänen vieressään. Kun me kaksi olimme sitten saaneet kahvia ja istuimme tuoleillamme, pullaviipale putosi minulta. Lehahdin tulipunaiseksi häpeästä: ajatella, jos aikuiset näkivät. Clas kumartui salamannopeasti ja nosti pullaviipaleen takaisin lautaselleni pudottamatta omaa kuppiaan ilman, että kukaan huomasi mitään. Koettakaapa itse juoda kahvia tähän tapaan!”

Kun perheen Clas-poika lähti Amerikkaan heinäkuussa 1913, jäivät Albert ja Hilda kahdestaan Oulunkylään. Kun Albert kuoli, jäi Hilda yksin asumaan suurehkoa taloa Oulunkylään.

Clas oli samanlainen intomieli kuin isänsä. Aktiivinen yhteiskunnallisissa asioissa, kansainvälinen ajattelultaan ja kiinnostunut koneista.

Clasin lapsuus päättyy Amerikkaan

Clas Collanin eno Richard Berlin muutti perheineen Amerikkaan vuonna 1913. Clas lähti heidän mukanaan. Hän oli vasta 16-vuotias. Amerikkaan lähtö siirtolaiseksi oli tuohon aikaan tavanomaista ja Clasin motiiveja voi vain arvailla. Ehkä kyseessä oli vain oli nuoren miehen seikkailunhalu, ehkä kotioloissa oli jokin sovittamaton ristiriita, ehkä ei ollut tarkoitus lähteä lopullisesti? Suomalaisilla ei ollut asevelvollisuutta Venäjän armeijassa, mutta sellainen saatettiin julistaa milloin hyvänsä, sillä ensimmäisen maailmansodan merkit olivat jo ilmassa. Venäjän armeijaan joutumista pidettiin Venäjällä lähes kuolemantuomiona eikä suomalaisilla olisi ollut erityiskohtelua armeijassa, jos olisivat sinne joutuneet.

²²⁷ Suomen Vapaussota 28.01.1935, 17–19.

Tavanomainen siirtolaisreitti Suomesta Amerikkaan oli seilata aluksi laivamatka Hanko–Kööpenhamina–Hull. Englannin itärannikolla sijaitsevasta Hullista matkustettiin junalla länsirannikolle Liverpooliin, josta Atlantin laivat lähtivät. Berlinien ja Clas Collanin matka Suomesta oli alkanut 16. heinäkuuta 1913, jolloin he nousivat Arcturus-laivaan Englantiin seilaamista varten.

Elokuun ensimmäisenä päivänä vuonna 1913 SS Corsican lipui St. Lawrencen lahtea pitkin kohti Quebecin satamaa. Kanadalaista maata oli ollut näkyvissä jo pitkään, onhan satama satoja kilometrejä pitkän lahden pohjukassa. Atlantin ylitys oli alkanut Liverpoolista edellisen viikon keskiviikkona ja vaikka höyrylaiva-aikaa jo elettiin eikä oltu enää oikukkaitten tuulien armoilla, oli merta kynnetty kyllästymiseen asti. Corsican pystyi kuljettamaan kerrallaan pari tuhatta matkustajaa, joista puolitoista tuhatta matkusti kolmannessa luokassa. Siirtolaislaivoilla matkustajisto oli kansallisuuksien sekamelska. Eräiden Corsicanin matkustajien kansallisuudesta ei kuitenkaan liene epäilystä: Henni Korhonen (25 vuotta), Irma Korhonen (2), Vihtori Juntunen (22), Yrjö Hyvönen (18), Vappu Korhonen (24), Matti Junttila (22), Antti Junttila (25), Viktor Wastinsalo (27), Heikki Pitkääho (22), Matti Tarvonen (19), Kalle Tahvonen (20), Kalle Sakala (22), August Takala (20), Kaarle Herranen (26).

Näiden supisuomenkielisten nimien lisäksi listoilla oli viisi muuta suomalaisnimeä: Johanna Berlin (27), Tor Berlin (5), Elsa Berlin (3), Birger Berlin (1) sekä Clas J. Collan (16).

Clasin matka Kanadaan maksoi 426 Suomen markkaa. Allan Linen laivoilla matka Hanko–Quebec maksoi noin neljänneksen työläisen vuosipalkasta. Hintaan saattoi sisältyä junamatka kummassakin päässä. Kallista toki, muttei kuitenkaan toivottoman kallista. Clasin isä Albert oli vuosia sitten ollut Helsinki–Hull -väliä liikennöivällä laivanvarustamolla FÅA:lla (Suomen Höyrylaiva Oy) töissä, joten on hyvinkin mahdollista, että matkan hintaan oli saatu tuttavuuksien kautta helpotusta ainakin Suomi–Englanti -välin osalta. Clasin eno, Berlinin perheen isä Richard, oli koulutukseltaan merikapteeni, joten hänelläkin oli omat kanavansa. Selvää on, ettei Clas omilla rahoillaan matkustanut, mutta outoa olisi sekin, että vakavarainen perhe maksaisi ainoan lapsensa siirtolaiseksi. Siirtolaisuudella vältettäisiin ainakin Venäjän armeijaan joutuminen.

Berlinien ja Clasin osoitteeksi oli Quebecissä Kanadan viranomaisten maa-hantulodokumentteihin kirjattu Kanadan länsirannikolla sijaitseva Powell River. Varsinainen päämäärä oli Portland, Oregon.

Siirtolaisuus oli Clasille nuoren miehen jännittävä seikkailu suurten mahdollisuuksien mantereella. Berlinin perheen isä Richard, Clasin eno, ei näy aak-kostetussa matkustajaluettelossa ainakaan samalla sivulla kuin muut Berlinit. Hän oli muuttanut Amerikkaan jo pari vuotta aiemmin. Parhaassa tapauksessa Clasia odottaisivat perillä olot, joista olisi hyvä ponnistaa eteenpäin. Berlinin

monilapsisen pesueen matkaa Atlantin yli varmasti helpotti, että mukana oli nuori sukulaismies.

Clasin mietteet matkalla olivat kaksijakoiset. Innostuksen ja seikkailun kääntöpuolena oli kotimaan jättämisen haikeus. Lapsuus isä-Albertin ja äiti-Hildan hoivissa oli ollut turvallista aikaa eikä puutetta ollut tarvinnut kokea. Hän oli ainoa lapsi, mutta hänellä oli ollut läheisenä lapsuuden kumppanina perheeseen kasvattilapiseksi otettu Albert Strömberg, Abbi. Pojat olivat puuhanneet kaikenlaista kuten pojilla tapana on. Poikien elämä ei ollut jatkuvaa raadantaa pelloilla tai metsissä toisin kuin useissa kuvauksissa siirtolaisiksi lähtevistä kerrotaan. Siirtolaiseksi lähdön myötä Clas joutui eroamaan myös läheisestä lapsuusystävästään Esther Lexanderista. Muistoksi 16-vuotias Clas antoi sormuksen, jossa luki ”Minne”. Teksti on toki ruotsia, vaikka sanan suomenkielinenkin merkitys hyvin sopisi tuntemattomaan lähtevälle.

Clas Collan Amerikassa

Clas asui Amerikassa kymmenkunta vuotta. Tuolta ajalta (1913–1922) ei hänen ole paljon tietoa käytettävissä, mutta jotain sentään. On säilynyt yksi äidille Suomeen lähetetty kirje vuodelta 1920, Yhdysvaltain armeijan keräämät tiedot sotaan lähtevien valitsemiseksi vuodelta 1918, väestölaskentatiedot vuodelta 1920 sekä vuonna 1921 otettu hieno valokuva.

Clas tuli Kanadan puolelta Yhdysvaltoihin syyskuussa 1913. Voidaan arvella, että oleskelun alkuvaiheessa hän olisi ollut jollain tavalla sidoksissa Berlinien perheeseen, olihan hän enonsa perheen mukana Amerikkaan lähtenyt. Ei ole varmaa tietoa siitäkään, miten Berlinit itsensä Amerikassa elättivät. Vaikka Richard, joka käytti sittemmin nimeä Charles, oli merimies, hän elätti perheensä tiettävästi metsurina. Oregonin ja Washingtonin osavaltioiden alueelle muutti paljon suomalaisia, sillä näillä seuduilla oli paljon metsätöitä.

Sukukorttiin kirjoittamansa kuvauksen mukaan Clas oli tukkijätjänä, kalastajana Columbia-joella, maatyöläisenä sekä maanviljelyskone- ja traktorimekaanikona. Suunnitelmissa oli myös lähteä Kanadaan ”sinikettuja katsomaan”.

Armeijan kutsuntakortissa ja vuoden 1920 väestölaskennassa hän ilmoitti asuinpaikkansa olevan Kelso, Washington. Alueella asui paljon suomalaisia. Clas ilmoitti samassa taloudessa asuviksi Rietala-nimisen perheen. Rietaloilla oli menestyksekkäs maatila, jossa Clas oli töissä. Ilmeisesti suhde on ollut läheisempi kuin vain työnantajan ja työntekijän suhde. Eräs Rietaloista kävi 1930-luvulla Suomessa tervehtimässä Clasin omaa perhettä.

Clasin yhteiskunnallinen ajattelu kehittyi Amerikassa varsin jyrkäksi. Tämä oli hyvin tavallista suomalaisten keskuudessa.

Clas Collan Amerikassa vuonna 1921. Lähde: Irma Tarkelan (Clasin tytär) albumi.

Hän ei ollut mukana Kylväjän perustamiskokouksessa Kirklandissa, mutta oli vahvasti vaikuttamassa kommuunin alkuvaiheissa. Hän teki Alarik Reinikan kanssa laskelmat siitä, mitä kalustoa ja varusteita kommuunin perustamiseksi tarvittaisiin. Hän myös etsi Kylväjälle Venäjältä maa-alueen. Etsintäretken on täytynyt olla erikoinen tapahtumasarja. Seikkailunhalua 26-vuotiaalla on ollut vielä riittävästi ja toisaalta jo sen verran harkintakykyä, jotta moisen retken kaottisella ja sisällissodan vaivaamalla Neuvosto-Venäjällä tohti tehdä. Retkikunnassahan oli kolme jäsentä, joista yksi sairastui ja yksi lähti Karjalaan. Clas siis retkeili yksinään Pietarin, Moskovan ja eteläisen Venäjän väliä. Apuna ja tulkkina hänellä oli Isak Peskov, Clas ei ollut venäjöntaitoinen eikä tuntenut paikallisia oloja.

Clas oli Kylväjän johtokunnassa ja ilmeisen merkittävä tekijä ne muutamat vuodet, jotka hän Kylväjällä asui.

Clas ei ollut suvun ensimmäinen utopia-aktiivi. Hänen isoisänsä Paul Collan oli jo ilmoittautunut Amurin kalastajakommuuniin 1868, mutta kun hänellä ja hänen morsiamellaan Eva Ingmanilla ei ollut vielä tarpeeksi avioliittokuulutuksia, jäi matka tekemättä ja oli tyydyttävä järvikalastukseen Savossa. Paulin poika Albert ei kommuuneihin pyrkinyt, mutta ihanteidensa eteen hänkin oli valmis ponnistelemaan ja niiden puolesta kärsimään. Hän puolusti työväkeä oman uransa vaarantaen, muttei tietävästi toiminut työväenliikkeessä. Albertin toiminta oli aatteellisuuden sävyttämää, joskin ristiriitaista: hän oli työväkeä puolustava

insinööri, joka sai sisällissodassa surmansa valkoisten puolella. Hän puolusti laillisuutta vehkeilemällä kenraalikuvernööri Bobrikovin murhaamiseksi.

Laina Paajasen taival Kommuuna Kylväjälle

Samoihin aikoihin kuin Amerikassa perustettiin Kommuuna Kylväjää ja valmisteltiin muuttoa Venäjälle, työskenteli Laina Paajanen Mikkelin synnytyslaitoksen johtajana.

Laina Paajanen oli helsinkiläisen työläisperheen esikoinen, joskin syntynyt Savossa Tuusniemellä 26.6.1898 ja jo kaksivuotiaana muuttanut Helsinkiin. Hän itse luonnehti asuneensa Savossa sen verran, että menivät papinkirjat pilalle. Helsinkiin muuton syynä oli isän, David Paajasen saama ratsupoliisipesti. Laina oli perheen esikoinen, mutta jo ennen Helsinkiin muuttoa perhe oli kasvanut. Äiti Eva Sofia (s. Koistinen) hoiti kasvavaa perhettä kotona. Kaikkiaan lapsia syntyi yhdeksän, joista kolme kuoli vauvaikäisinä. Lainan lapsuusmuistot koostuivat paljolti siitä, että piti hoitaa perheen pienempiä lapsia ja että läksyjä lukiessakin piti lapsia liekutella. Tämä oli ajan tapa, isommat hoitivat pienempiään.

Perhe oli valistushenkinen. Kaikki lapset pantiin kouluun, vaikka yleinen oppivelvollisuus säädettiin vasta vuonna 1921. Laina kävi kansakoulun sekä kansakoulun jatkoluokat. Hän jatkoi opintojaan Kasvatusopillisessa talouskoulussa vuonna 1913. Ilmeisesti opinnot sujuivat hyvin, sillä hänet palkittiin hyvistä suorituksista ompelukoneella. Perheen äiti Eva Sofia omi koneen välittömästi eikä siihen ollut nokan koputtamista. Toki äidillä oli koneelle paljon käyttöä, olihan perheellä kookoa. Laina jatkoi stipendin turvin opintojaan ja valmistui kättilöksi Kättilöopistosta vuonna 1918. Hän kertoi myöhemmin lapsilleen Helsingissä sisällissodan aikana vallinneesta sekasortoisesta tilanteesta ja ammuskelusta.

Kättilöksi valmistuttuaan Lainalla oli ammatti. Kättilöillä oli 1920-luvun alussa erinomainen työtilanne, mikä johtui uudesta säädöksestä, jonka mukaan kaikissa kunnissa piti olla kättilö. Laina oli työuransa aluksi hoitajana Helsingin naistautisairaalassa, josta hän siirtyi pariksi vuodeksi Turkuun Seikon sairaskotiin töihin. Sieltä työura jatkui Mikkelissä synnytyslaitoksen johtajana vuoteen 1923 asti.

Paajaset olivat hyvin vasemmistolaisia. Isä David Paajanen oli saanut tuomion sekä poliisilakosta vuonna 1905 että sisällissodan ajalta miliisinä toimimisesta.²²⁸ Lainan sisaruksista Hilja sai vuonna 1926 runsaan vuoden vankeustuomion Nuorisoliiton toimihenkilönä olemisesta,²²⁹ Veikko vuonna 1923 tuomion sosialidemo-

²²⁸ Hufvudstadsbladet 11.3.1908.

²²⁹ Ilkka 2.7.1926.

Laina Paajanen ja muut Kättilöopiston kurssilta valmistuneet vuonna 1918. Laina toisessa rivissä äärimmäisenä oikealla. Lähde: Kirsti Vanhalan (Lainan tytär) albumi.

kraattista nuorisoliittoa lakkautettaessa.²³⁰ Taito Emil (Ema) oli sisarusparvesta poliittisesti aktiivisin. Hän oli perustamassa Suomen Kommunistista Puoluetta (SKP) Pietarissa 1921, kun Kuusisen klubin murhien jälkeen puoluetta perustettiin uudelleen. Hänen omistamansa yhtiö vastasi yksinoikeudella Suomen ja Neuvostoliiton välisestä pakettiliikenteestä 1930-luvulla. Ema oli niin huomattava vasemmistolainen, että Lapuan liikkeen aktivistit muiluttivat hänet pahoinpideltynä itärajan taa. Sisaruksistaan poiketen Laina ei ollut järjestöaktiivi eikä häntä tietävästi koskaan pidätetty saati tuomittu poliittisesta toiminnasta. Lähteminen oikeistolaisesta Suomesta kommunistiseen Neuvostoliittoon osoittaa kuitenkin melkoista aatteen paloa.

Lainan saapuessa Kylväjälle oli toiminta siellä hyvässä vauhdissa ja töitä riitti kaikille yllinkyllin. Emme tiedä, joutuiko Laina sijoittamaan kommuuniin rahaa vai otettiin hänet jäseneksi ammattinsa perusteella ilman osuusmaksua. Ainaakaan hänellä ei ollut rahaa kommuunista palatessaan. Hän työskenteli Kylväjällä sairaanhoitajana.

Lainan Kylväjälle lähdön motiiveista ei ole kuin arvailuja. On kuultu huhuja, että Lainalla olisi ollut epäonninen rakkaussuhde Mikkeliissä ja että hänen äitinsä Eva Sofia olisi hakenut hänet sieltä pois. Oli miten oli, nuoren naisen lähteminen Etelä-Venäjälle tuntemattomiin olosuhteisiin osoittaa sellaista rohkeutta, jonka voi täysin rinnastaa Amerikasta muuttaneiden rohkeuteen. Hehän lähtivät sata-päisellä porukalla, Laina yksin.

²³⁰ Uusi Pohjan Kansa 23.6.1923.

”Erittäin hyvin tunnettu Paajasten kommunistiperhe”

Näin luonnehti Paajasia Valtiollisen poliisin raportti 15.3.1926.²³¹ Laina Paajanen oli tuolloin jo palannut Kylväjältä Suomeen, mutta näin voimakas luonnehdinta hänen lapsuudenperheestään ansaitsee katsauksen siihen, miksi näin oli kirjoitettu.

Etsivä keskuspoliisi (EK) piti silmällä Suomen vallankumouksellisia aineksia sisällissodan ja toisen maailmansodan välisenä aikana. Tiedustelija ”Heikka” totesi 1.2.1928 Paajasten olevan ”erittäin tarmokkaita ja asialle uskollisia”. EK:n raporteissa puhutaan myös ”hyvin tunnetusta Paajasten kommunistiperheestä”. Laina Paajasen lapsuuden perheen kahdeksasta jäsenestä oli kumouksellisesta toiminnasta tuomioita ainakin neljällä ja vaikkei Laina tuomiota saanutkaan, oli hän Suomeen palatessaan kuulusteluissa osallistumisestaan kommunistihenkisen Kommuuna Kylväjän toimintaan.

Clas Collanin isä Albert Collan oli sattuman ansiosta selvinnyt ilman kuolemantuomiota Bobrikovin murhan valmistelusta syksyllä 1904, vaikka hän itse oli ollut varma synkistä kohtalostaan. Samat Pietarin kuohut ulottuivat myös Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunkiin Helsinkiin. Helsingin poliisit menivät lakkoon vuonna 1905. Heidän edusmiehenään oli David Paajanen, Lainan isä. David sai potkut poliisitoimestaan ja pienen tuomionkin. Tuomio ei suoranaisesti koskenut lakkotoimintaa, vaan asian selvittelyissä tapahtunutta töniskelyä. Davidin synniksi katsottiin valheellinen todistajalausunto. Vuonna 1918 sisällissodan jälkeen hänet tuomittiin punahallinnon miliisinä toimimisesta. Hän ei ollut kuulunut punakaartiin eikä ollut osallistunut sotatoimiin vaan vain järjestyksen ylläpitoon poliisina. David oli siten ensimmäinen kommunistisesta vehkeilystä epäilty tässä perheessä.

Clas Collanin ja Laina Paajasen isät Albert ja David eivät tainneet toisistaan tietää, olivatpa vain saman virran vietävinä samassa kaupungissa.

Kommunistien tilanne Suomen sisällissodan jälkeen

Vuoden 1918 traagisen sisällissodan jälkeen Suomen vasemmisto oli hajallaan. Maltillinen työväenliike menestyi sodan jälkeen pidetyissä eduskuntavaaleissa varsin hyvin, mutta kumouksellinen kommunistinen suuntaus oli julistettu laittomaksi ja sen edustajat oli joko teloitettu, vangittu tai he olivat ehtineet paeta ulkomaille. Osa johtajista lähti Ruotsiin, osa vallankumouksen kuohuihin Venäjälle, osa Pohjois-Amerikkaan. Leninin punainen valta ei ollut vielä vakiintunut läpi Venäjän valtakunnan, mutta pääkaupunki Pietari oli bolševikkien hallussa.

²³¹ Veikko Paajasen Valpo-kansio.

Suomen kommunistisen puolueen perinteisiin on aina kuulunut riitaisuus ja eriseuraisuus. On myös perinne kutsua riidan haastamista yhteneväisyysliikkeeksi. Kahta jäsentä enempää ei ole tarvittu puoluetta repivän ristiriidan synnyttämiseen.

SKP:n johto oli hajaantunut Ruotsissa ja Venäjällä toimiviksi osapuoliksi. Pietarin puolta johti Kullervo Manner, jonka käskyjä Ruotsissa olevat yleensä vastustivat. SKP:n rippeet, parisenkymmentä henkeä, kokoontuivat Pietariin keväällä 1920. Oli kitkerää suukopua siitä, ketkä olivat jättäneet sodan viime vaiheissa toverinsa pulaan oman nahkansa pelastamiseksi. Riitojen sovitteluksi ja puolueen yhtenäistämiseksi pidettiin 18.–20.3.1920 osapuolten yhteinen kokous. Sovintokokouksen tulos oli, että riidat syvenivät entisestään. Neuvostohallinnon terävään kärkeen kuulunut Zinovjev painosti suomalaisia kokoontumaan vielä keran. (Zinovjev oli Pietarissa vastaanottamassa ensimmäistä kylväjäläisryhmää pari vuotta myöhemmin.²³² Hänet teloitettiin vuonna 1936.) Lupauksia paremmasta annettiin puolin ja toisin, joskin pääasiassa vaiettiin kyräillen. Eheyttämiskokous pidettiin lopulta Pietarissa ns. Kuusisen klubilla 30.8.1920. Vähemmistöläiset ampuivat kokouksessa kahdeksan enemmistön edustajaa. Voitto Eloranta oli yksi aktiivisimmista ampujista. Voitto sai kuolemantuomion ja ammuttiin vuonna 1922. Hänen läsnä ollut vaimonsa Elviira Willman-Eloranta vapautettiin. Elviira oli se omituiseksi luonnehdittu nainen, joka ilmestyi Kommuuna Kylväjälle vuonna 1923 ja varsin pian hädettiin sieltä pois.

Itse Lenin puuttui lopulta suomalaisten erimielisyyksiin. Hän piti erittäin tärkeänä, että rajan takana porvarillisessa Suomessa olisi yhtenäinen kommunistipuolue. Käskettiin koolle mahdollisimman laaja ja kattava joukko suomalaisia kommunistien johtohenkilöitä perustamaan uutta yhtenäistä puoluetta. Heinäkuussa 1921 kokoontui Pietariin 87 hengen suomalainen kommunistiedustajisto pitämään Suomen Kommunistisen Puolueen IV puoluekokousta. Suomesta oli tullut 55 edustajaa enemmän tai vähemmän salaa ns. etappitietä pitkin. Vain Suomesta tulleilla oli sekä puhe- että äänioikeus. Yksi näistä Suomesta tulleista oli 22-vuotias Taito Emil Paajanen, Laina Paajasen veli. Laina teki tuolloin koulu- tuksensa mukaista hoitotyötä muttei ollut vielä muuttanut Kylväjälle.

Vakoojakoulutusta vankileirillä

Jatkosota vei Lainan Veikko-veljen. Hän oli aiemmin saamastaan tuomiosta huolimatta poliittisesti riittävän luotettava osallistumaan sekä talvi- että jatkosotaan. Jatkosotaa hän kävi helsinkiläisistä kootussa Ässä-rykmentissä reporterina eli TK-kirjeenvaihtajana. Rintamalta kotilomalle lähdessä ollut Veikko kaapattiin

²³² Toveri 9.11.1922.

vangiksi 25.10.1941 Karhumäen alueella sijaitsevassa Stolbovaja Gorassa. Veikon sotavankeudella on löyhä yhteys Kommuuna Kylväjään.

Neuvostoarkistojen mukaan Veikko siirrettiin Vienan Kemin leiriltä Kuibyševiin (nykyään Samara) 2500 kilometrin päähän erikoistehtäviin. Siirron tarkoitus oli käyttää Veikon erikoisosaamista vakoojien kouluttamiseen. Yhdysvalloissa ja Neuvostoliitossa täysin suomalaisessa perheessä kasvanut ja täysin suomenkielen hallitseva Kerttu Nuorteva haluttiin lähettää vakoojaksi Suomeen. Kertun isä Santeri Nuorteva oli Neuvosto-Karjalan toimeenpanevan keskuskomitean puheenjohtaja. Juuri hän auttoi Clas Collanin Kylväjä-retkikuntaa etsimään kommuunille maa-alueita.

Kerttu tarvitsi hyvän peitetarinan ja suomalaisen kirjallisuuden tuntemusta. Hän oli tehnyt kysymyslistan, johon tarvittiin Suomen olosuhteet tunteva vastaaja. Kuulustelupöytäkirjan mukaan valmentautumisavuksi Kuibyševiin saatiin helsinkiläinen urheilulehden toimittaja. Kerttu ei muistanut hänen nimeään, mutta suomalaiset viranomaiset pitivät selvänä, että kyse oli Veikko Paajasesta ja että hänet olisi vartavasten tuotu Kuibyševiin. Kuibyševissä hänestä on lääkintämerkintä pari kuukautta vangitsemisensä jälkeen. Kerttu Nuortevasta on kirjoitettu vuonna 1944 kirja Neuvostokasvatti, kirjoittajana salanimi Irja Niemi. Hänestä on myös vuonna 2009 tehty elokuva Kuulustelu. Nuortevan vakoilijaura ei sujunut erityisen hyvin. Hänet pudotettiin lentokoneesta väärään paikkaan. Hän jätti yöpymispaikkoihinsa jälkeensä mm. venäjänkielisiä suklaapatukan käärepapereita ja karttoja. Voi olla, että Veikko tarkoituksella harhautti vakoojatarta jättämään takaa-ajoa helpottavia vihjeitä.

Aivan täyttä vuotta ei Veikko kyennyt sinnittelemään hengissä sotavankeudessa. Hän kuoli leirillä 25.8.1942.

Hilja Paajanen, "raivokas ja rietas naiskommunisti"

Laina Paajasen sisaruksista tuomion poliittisesta toiminnastaan sai myös Hilja. Hilja sai Turun hovioikeudessa 10.2.1926 käydyssä oikeuden istunnossa vuoden ja kolmen kuukauden mittaisen kuritushuonetuomion kielletyn Sosialistisen nuorisoliiton toiminnasta. Samassa oikeudenkäynnissä 44 muutakin pidätettyä sai vankeusrangaistukset samasta syystä. Hilja istui tuomionsa Hämeenlinnan naisvankilassa.

Taito Emil, neljäntenä Paajasten perheestä tuomittu, poliitikko ja liikemies

Taito Emil (Ema) oli Lainan sisaruksista toiseksi vanhin ja viimeisenä tuomion saanut. Ema toimi sisarusparvesta aktiivisimmin politiikassa ja oli vahvasti myös poliittisessa liike-elämässä.

Ema oli yksi niistä kommunisteista, jotka muodostivat uuden SKP:n Kuusisen klubin murhien jälkeen. Hän oli Uudenmaan nuorisopiirin johtohahmoja ja hyvin aktiivinen 1920-luvun maanalaisessa toiminnassa. Ilmiantajat ja ”raporttoijat” tekivät jatkuvasti virkavallalle selkoa Eman liikkeistä kieltolain jälkeisiä alkoholiostoksia myöten.²³³

Ema kiersi monta vuotta järjestötapauksissa ja puheita pitämässä. Lainan lähtiessä vuonna 1923 Kylväjälle Ema oli perustamassa Väinö Vuorion kanssa Työväenjärjestöjen Tiedonantaja -lehteä ja toimi julkaisuyhtiön hallituksessa vuoteen 1930 saakka. Samassa hallituksessa olivat jäseninä Niilo Wälläri ja Arvo ”Poika” Tuominen, hekin myöhemmin vähemmän jyrkkiä kommunisteja.

Ema sai Sos.dem. nuorisoliittoon liittyvässä ns. suuressa kommunistijutussa syytteen yhdessä 46 muun kanssa. Hän tunnusti olleensa järjestön liittotoimikunnassa ja että ”kommunistiselta nuorisointernationalelta” oli saatu ulkomailta ohjeita. Ema piti osuuttaan laittomaan toimintaan kaiken kaikkiaan vähäisenä. Näin lienee ajatellut Turun hovioikeuskin, joka antoi Emalle 25.9.1928 vuoden ehdollisen vankeustuomion.

Eman julkaisema Työväenjärjestöjen Tiedonantaja oli hankalassa raossa epäluuloisten viranomaisten ja ulkomailta vaatimuksia esittävien ehdottoman oikeaoppisten tovereiden välissä. Viranomaisten kanssa lehti tuntui pärjäävän, mutta vaikeampaa oli itärajan takana olevien tovereiden kanssa. Jo lehden perustamisvuonna 1923 Ema riitaantui lehtityössä ansioituneen Väinö Vuorion kanssa. Eriyksen paljon kääntämistä tuli Otto Ville Kuusisen ja Kullervo Mannerin kanssa. He olivat paossa Neuvostoliitossa ja jakoivat sieltä ohjeitaan. Heidän mielestään lehden otteen olisi pitänyt olla ärhäkämpä. Ema ei tähän suostunut ja hämmästeli, miten heikosti toverit tuntevat Suomessa olevien toimintamahdollisuuksia. Ema kutsui Kuusisen toimintaohjelmaa nimellä ”100 prosentin linnaohjelma”. Ema sai tästä ”hoipertelijan” maineen. Hän puolestaan kutsui rajantakaisia toveria ”ilmaan lyöjiksi” ja heidän ohjeitaan sanahelinäksi. Ema oli käytännön ihmisiä ja ajautui toistuvasti erimielisyyksiin Neuvostoliitossa toimivan SKP:n johdon kanssa.

Lainan veljellä Emalla oli niin tiiviit suhteet itään, että Laina oli varmasti kuullut Venäjältä toisella tavalla värittyneitä tietoja kuin mitä lailliset suoma-

²³³ Emil Paajasen Valpo-kansio.

laiset tiedotuskanavat kertoivat. Näillä tiedoilla oli varmasti merkitystä Lainan Kylväjälle lähtemiseen.

Lapuan liike muiluttaa Eman

Lapuan liike oli 1920-luvun lopulla lähes puolivirallinen oikeistolainen organisaatio, valtio valtiossa, joka omilla lain ulkopuolisilla menetelmillään pyrki heikentämään vasemmiston ja etenkin kommunistisiksi mieltämiensä organisaatioiden toimintaedellytyksiä. Ema Paajanen oli heidän tiiviissä seurannassaan ja häneen kohdistunut toiminta suurempaa kuin mihin viranomaiset konsanaan olisivat tohtineet ryhtyä.

Lapuan liikkeen muiluttajat hakivat Eman häneen kotoaan Oulunkylästä 30.6.1930 väkivalloin. Hänet oli määrä viedä rajan yli Neuvostoliittoon. Ema ja samaan aikaan kaapattu Helsingin Työväen Paikallisjärjestön puheenjohtaja Väinö Tynkkynen vietiin Lapuulle muilutusliikkeen päämajaan Kosolaan. Heitä kuulteltiin tiukasti, mutta kohtelu oli asiallista. He saivat syödäkseen, saivat peseytyä ja vieläpä kirjoittaa kotiinkin. Tynkkynen ”vapautettiin” todisteiden puutteessa, joskin hänetkin päätettiin viedä itärajan yli. Kuljetusta hoitaneet totesivat Paajasen näistä kahdesta ”kehittyneemmäksi, mutta mielipiteiltään jyrkemmäksi kommunistiksi, joka ilmoitti kohta tulevansa takaisin Suomeen.” Heidät pakotettiin yön pimeydessä aseella uhaten rajan yli. He onnistuivat pääsemään Suomen puolelle Kivivaaran raja-asemalle, josta heidät toimitettiin Lieksaan ja sieltä kotimatalle.

Muiluttaminen rajan yli oli täysin laitonta ja mahdollista vain siksi, että riittävän monet viranomaiset katsoivat Lapuan liikkeen toimintaa läpi sormien. Eman muiluttajat joutuivat vastaamaan teoistaan: Matti Koskinen ja Otto Ensio Salimäki saivat neljän kuukauden vankeustuomiot.²³⁴

Kommunistisia lehtiä, kommunistista bensiiniä ja kommunistisia paketteja

Ema oli merkittävä vaikuttaja kolmessa poliittisesti värityneessä yhtiössä. Hänen osuuttaan Työväenjärjestöjen Tiedonantaja -lehteä kustantaneessa Työ Oy:ssä voi pitää pikemminkin ideologisena kuin tuottavana toimintana, olihan lehden päätehtävä välittää poliittista viestiä eikä sen kannattavuuteen kiinnitetty erityistä huomiota. Eman lehdet julkaisivat hyvinkin myönteisiä kirjoituksia Kylväjästä.

Eman osuudella bensiinikaupassa oli ideologinen sävy, mutta varmaan myös taloudellinen. 1930-luvun alussa Suomen bensiinikauppa oli ulkomaalaisten suur-

²³⁴ Helsingin Sanomat 27.9.1931.

yhtiöiden hallussa. Helsinkiläiset taksiautoilijat perustivat Bensiinin-Kuluttajain Osakeyhtiön (BK). Tarkoitus oli murtaa länsimaisten öljytrustien valta. BK teki toimitussopimuksen neuvostoliittolaisen öljy-yhtiön kanssa ja bensiiniä alettiin tuoda itärajan takaa. Autoilijapiireissä ihmeteltiin, miksi yhtiön niin monella ammattitaidottomalla asentajalla on tuomio valtiollisista rikoksista. Yhtiöstä tuli lopulta 1900-luvun loppupuolella Teboil Oy.

Ema Paajasen pääliiketoimi oli Venäjän Kauppa Oy. Syksyllä 1930 Ema oli perustamassa yhtiötä, jonka toimialana oli kaupankäynti Neuvostoliiton kanssa. Kaikki perustajat olivat ”ansioituneita kommunisteja”. Ema oli hallituksessa varajäsenenä. Kauppa tarkoitti sekä vientiä että tuontia ja neuvostoliittolaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntiä Suomessa. Tuotteita olivat esimerkiksi langat, sähkölamput, saippua, partakoneen terät ja autonrenkaat.

Venäjän Kauppa Oy:n erikoinen toimintamuoto oli pakettiliikenteen välittämisen Suomesta Neuvostoliittoon. Kaikki pakettiliikenne sen jälkeen, kun Venäjän Kauppa oli perustettu, kulki yksinoikeudella yhtiön kautta. Erityisen kummallista oli, ettei lähettäjä saanut itse pakata ruokapaketteja. Ruokapaketin lähettämistä haluava ilmoitti Venäjän Kauppa Oy:lle, mitä pakettiin haluttiin laittaa. Yhtiö sitten hankki pakettiin sisällön, pakkasi sen ja toimitti eteenpäin. Ruokalahetyksiä varten yhtiöllä oli 80 erilaista valmista ruokapaketisisältöä. Näistä piti valita se sisältö, joka parhaiten vastasi lähetystarvetta. Monopoliasemaa käytettiin kunnan kapitalistien tavoin. Pakettiliikenteen hintojen valitettiin nousseen käsittämättömän korkeiksi.²³⁵

Venäjän Kauppa Oy:n toiminta loppui talvisodan alkamiseen. Tuolloin Eman poliittinen aktiivisuus oli jo vähentynyt ja usko kommunismiin haihtumassa. Hänen ideologiansa lujutta oli Paajasen suvussa epäilty jo pitkään ja häntä nimeltiin ruplakommunistiksi.

Paajasten poliittinen suunnanmuutos

Paajasten into ääriivasemmistolaiseen toimintaan hiipui 1930-luvun puolivälissä. Tähän ei ole tiedossa yhtä erityistä selittävää syytä. Laina oli tuolloin ollut jo kymmenen vuotta Suomessa Kylväjältä palattuaan. Työväen olot olivat kohentuneet eikä tilanne ollut enää kumouksellinen. Tieto Neuvostoliiton sisäisestä stalinistisesta terroristista oli kantautunut Suomeen. Oikeistolehtien kirjoituksiin ei toki aina uskottu, mutta vielä 1930-luvullakin Neuvostoliitosta palasi sinne ideologisista syistä muuttanut väkeä takaisin Suomeen. Heidän kertomuksiinsa Paajasten oli syytä suhtautua varsin luottavaisesti. Ei näyttänyt kovin hyvältä. Viimeistään talvisodan puhkeaminen marraskuun lopussa 1939 sai silmät aukeamaan.

²³⁵ Uusi Suomi 2.10.1931; Käkisalmen sanomat 6.10.1931.

Eman suunnanmuutos oli paitsi poliittinen, mahdollisesti myös syvemmin ideologinen. Kun 1950-luvulla hänen Hilja-siskonsa tytär Seija pyysi tuolloin Helsingin Työväen Säästöpankin isännöitsijöihin kuuluvalta Ema-enoltaan taloudellista tukea lukio-opintoihin, ei Emalta apua herunut. Hän totesi vain, ettei köyhän kakaran kannata opiskella. Eman koppavuudesta on muultakin suvulta kuultu.

Hiljan kääntymyksestä pois kommunismin aatteesta ei ole senkään vertaa tietoa kuin Eman suunnanmuutoksesta. Hänen Seija-tyttärensä kertoi, että äiti sodan jälkeen vihasi kommunisteja eikä antanut lastensa liittyä vasemmistolaiseen pioneerijärjestykseen. Ennen sotia Paajaset olivat oudoksuneet sitä, että Laina-sisko antoi Irma- ja Kirsti -tyttäriensä liittyä oikeistolaisena pidettyyn partioliikkeeseen.

Paajasten sisarusten aatteellinen into 1920-luvulla on hyvä selitys sille, miksi Laina lähti Kylväjälle. Suomen olot olivat ahtaat vasemmistolaisille ja Neuvosto-Venäjällä tulevaisuus vaikutti innostavalta. Ei ole tietoa, mitkä olivat Lainan poliittiset mietteet Suomeen paluun jälkeen. Hänen lapsensa eivät muista kuullessaan kotona poliittista keskustelua tai jyrkkiä mielipiteitä, joskin he korostivat sitä, etteivät sellaiset asiat teini-ikäisiä juuri kiinnostaneetkaan.

Clas ja Laina palaavat, onneksi Suomeen eikä Karjalaan

Clas Collan ja Laina Paajanen avioituivat pariinkin kertaa. Ensimmäinen kerta oli Tselinassa, jossa heidät vihittiin ns. neuvostoavioliittoon 6.11.1923. Kun Suomen viranomaiset eivät tätä liittoa tunnustaneet, piti mennä naimisiin vielä uudelleen Helsingissä 28.2.1925.

Suomeen asettuminen

Clas oli lähtenyt Amerikkaan kesällä 1913. Hänen siellä ollessaan oli hänen isänsä Albert Collan erehdyksessä ammuttu 13.4.1918 sisällissodan melskeissä. Sisällissota päättyi toukokuun puolivälissä. Hilda-äiti asui Clasin kotitalossa Oulunkylässä, sisaruksia ei Clasilla ollut ja kasvattaveli Abbi oli jo muuttanut omilleen. Ei ole tiedossa, millä Hilda itsensä elätti sen lähes seitsemän vuoden ajan (1918–1925), kun puoliso oli kuollut ja poika kaukomailla. Ainakin hänellä oli vuokralaisia ja puutarhakin toi pientä tuloa.

Nuoripari Clas ja Laina asettui Venäjältä talvella 1925 palattuaan asumaan Oulunkylään samaiseen taloon, josta Clas oli aikanaan maailmalle lähtenyt. Hilda sai poikansa takaisin ja omaa väkeä taloon, kesällä tulisi perheenlisäystäkin. Äiti ja poika eivät olleet tavanneet sitten vuoden 1913, yli kymmeneen vuoteen. On tosin mahdollista, että Clas olisi käynyt Suomessa kesällä 1922 Kylväjän paikan jo

Äiti Hilda, poika Clas ja miniä Laina Oulunkylässä talvella 1925. Lähde: Kirsti Vanhalan (Clasin ja Lainan tytär) albumi.

löydyttyä. Sopimus maatiloista solmittiin toukokuussa 1922 ja Clas oli Amerikasta tulevia siirtolaisia vastassa Kylväjällä syyskuun loppupuolella. Hän saattoi tällä välillä käväistä äitiään katsomassa.

Suomenkielinen miniä ei ollut anopille mieluinen. Hilda oli henkeen ja vereen ”svenskatalande bättrefolkiin” kuuluva kuten useimmat äggelbyläiset vielä tuolloin olivat. Läheisiksi eivät anopin ja miniän välit kehittyneet, vaikka miniän ja pojan lapset toki olivat mummon silmäterä. Laina opasti tyttäriään myöhemmin sanomalla, että tulee mieluummin heidän hautajaisiinsa kuin näkee heidän muuttavan anoppiensa luo. Hilda oli 50-vuotias, kun nuoripari muutti taloon.

Collanit hallinnoivat koko vuokraamaansa laajaa tonttia ja sen rakennuksia. Päärakennus oli kaksikerroksinen. Collanin perhe ja Lainan veljen Ema Paajasen perhe jakoivat alakerran, yläkerrassa oli Hildalla huone ja vuokralaisilla loput.

Kylväjäläisten kohtaloita

Sivurakennuksessa oli Laneuksen leipomo ja Ahlrothin kauppa. Emalla oli erikoinen käytäntö tyhjentää rakkonsa ikkunasta pihalle, näin hän välttyi menemästä ulkokuusiin. Vuokralaisista saatiin toki tuloja, mutta koitui hankaluksiakin. Kun Clas kävi peräämässä rästissä olevaa vuokraa Landeneilta, häntä heitettiin silitysraudalla.

Tontin viljelty osa jakautui hyötykasveille ja koristekasveille. Oli kasvimaata, hedelmäpuita, pitkät marjapensasrivit ja vieläpä mehiläistarhakin. Clas sai lopulta sen, mistä oli äidilleen lähettämässään kirjeessä haaveillut ja jollaisista oloista hän oli Amerikkaan ja Venäjälle kotoaan 12 vuotta aiemmin lähtenyt. Sen verran luksusta asumisessa oli, että talossa oli juokseva vesi. Olihan talon aiempi isäntä Albert Collan työkseen suunnitellut ja asentanut ”vesilaitoksia” ja johtanut omaa putkiliikettäkin.

Collanin perhe kasvoi. Venäjällä alkunsa saanut Irma syntyi kesäkuussa 1925, Kirsti heinäkuussa 1927 ja lopuksi vielä Pauli marraskuussa 1934. Isä-Claskin joutui perehtymään vaimonsa ammattiin, sillä hän joutui kättilön töihin. Kirsti tuli maailmaan sen verran ripeästi, ettei ehditty lähteä synnyttämään kodin ulkopuolelle. Perheeseen muutti sittemmin vielä Lainan isä David. Oulunkylän Collanien perheeseen kuului seitsemän henkeä: Hilda-mummu, vanhemmat Clas ja Laina, lapset Irma, Kirsti ja Pauli sekä Taavetti-ukki (David). Kirsti muistelee: ”Oli turvallinen koti, jossa vanhempien lisäksi meistä kolmesta lapsesta oli huolehtimassa

Collanien talo Töllä 3 Oulunkylässä. Päärakennus hämmöittää sivurakennuksen takana. Puutarha oli todella suuri. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

ukki ja mummu. Ukki oli äidin isä, mummu isän äiti. Ei siis pariskunta. Lasten elämä oli turvallista huolehtivien ja rakastavien aikuisten hoivassa.”

Perheen elanto tuli kahtalaisesti. Isä-Clas oli töissä autoverstaalla ja oli pa hänellä oma Auto-Apu Osakeyhtiö -niminen korjaamokin Pengerkatu 7:ssä. Korjaamo perustettiin huhtikuussa 1931 kolmen monttöörin yhteisyritykseksi. Korjaamon toiminta hiipui jo ennen sotia ja Clas oli tiettävästi työttömänä, kunnes pääsi töihin Autolaan asentajaksi. Clas työskenteli päätyönsä ohella ahkerasti puutarhassa. Päävastuun viljelystä kantoi kuitenkin Laina-äiti. Hänen päivänsä olivat työtä täynnä. Suuren kasvimaan lisäksi oli vielä marjapensaat ja lukuisat omena-, päärynä- ja luumupuut hoidettavina. Clasilla oli mehiläistarhansa, josta riitti hunajaa myyntiinkin. Lapset totutettiin työntekoon pienestä pitäen: heillekin riitti kitkemistä ja sadonkorjuuta. Suurimman osan marjoista ja omenista osti eräs Freund-niminen tehtailijaperhe viinintekoa varten. Viljely oli kotiviljelyksi laajaa, muttei koneellista suurviljelyä Kylväjän tapaan.

Lastensa mukaan isä Clas oli hyvin lämmin ihminen ja haluton tuolloin varsin tavalliseen ruumiilliseen kuritukseen eikä sellaista perheessä käytettykään. Joskus tytöt joutuivat kotiarestiin tai suorastaan vaatekomeroon. Kirsti muistelee joskus tunnustelleensa komeron ylähyllyllä olevan isän pistoolin nahkaista koteloa ja iloinneensa siitä, ettei pyssy lauennut.

Isä myös pyydysti piisameita ja teki niiden turkista tytöille lakit.

Puutarhatöitä Oulunkylässä vuonna 1937. Kylväjällä vetokoneena oli usein traktori Case, tässä Casse. Apuna David Paajanen ja Hilda Berlin. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

Clas Collan ja tyttäret Irma ja Kirsti vuonna 1930. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

Clasilla sanottiin olleen taipumusta juopotteluun Kylväjällä ollessaan.²³⁶ Tästä ei lasten mukaan ollut mitään merkkejä. Jopa Irman ylioppilasjuhliin varattu, asiakkaalta saatu konjakkipullo unohtui avata.

Sotien pahimmat tapahtumat eivät koskeneet suoraan Collaneja. Clas määrättiin Äänisen rannalle Karhumäkeen varikkotöihin. Sieltä hän lähetti kotiin kirjeitä ja vaikkapa radionkorjausohjeita. Jatkosodan aikana yli 15-vuotiaat olivat työvelvollisia. Niinpä Collanien tyttäret olivat Nuorison iskujoukoissa milloin lanttu-, milloin kaalipelloilla viljelyä auttamassa. Jatkosota päättyi 4.9.1944. Clas pääsi kotioloihin eikä hänen tarvinnut lähteä Lappiin entisiä saksalaisia aseveljiä vastaan sotimaan.

Sodan aikana Clasin ja Lainan perheessä päädyttiin vuonna 1943 siihen, että lasten sukunimi muutettiin Linkolaksi, mutta aikuisten nimi säilyi Collanina.

²³⁶ Haapalainen E.: Kommuuni Kylväjä, 37.

1900-luvun alkupuolella oli tavallista, että vierasperäisiä sukunimiä muutettiin suomenkieliseen asuun. Collan muuttui suvun eri haaroissa moniin muotoihin. Vaikka suvun vaiheissa on monia erikoisia tarinoita, on jälkipolvien hankala ymmärtää nimen muuttamista. Nimi Collan oli ollut suvussa satoja vuosia. Linkola-nimi tulee 1800-luvun puolivälissä Zachris Collanin hallitsemasta sulkavalaisesta Linkolan tilasta. Linkola oli siis vain erään savolaisen, muutaman vuosikymmenen suvun hallussa olleen tilan nimi.

Clasin ja Lainan omat puheenvuorot

Clasin ja Lainan äänet kuuluvat heidän Collan-Collanus -sukuseuralle itse kirjoittamissaan sukukorteissa. Tekstit on päivätty 2.12.1936. Clasin omakuva lukiessa ei voi välttyä ajatukselta, että hän oli paitsi itseironinen ja humoristinen, myös pasifisti ja anarkisti.

Clasin omakuva

Vihitty: 6.11.1923 *Tselinassa Donin alueella sekä 28.2.1925 Helsingissä*

Pituus: 175 cm

Paino: 75 kg

Silmien väri: *Vaalean siniset*

Hiusten väri (nuorena): *Vaalea*

Opiskelu (opintomatkat): *Lukemaan kotona. Neiti Vibergin ruots. alk. koulu Oulunkylässä. 2 lk Ruotsalaista Realilyseota Helsingissä, jonka jälkeen olen jatkanut opintojani Mailmanrannan Yliopistossa 1913–1925 jolla ajalla tuli opittua yhtä jos toistakin, hyvin usein juuri sitä toista. Tosin käyn sitä vieläkin, mutta katson opintoni loppuneeksi 1925 jonka jälkeen ainoastaan olen hyväksi käyttänyt mainittujen vuosien aikana opittua.*

Toimet ja vakituiset asuinpaikat: *1903 muutin vanhempieni mukana Oulunkylään Helsingin pitäjässä ja tästä ajasta alkaen katson vasta elämäni uran alkaneen, jolloin ensin olin vastuussa isälle ja äidilleni töistä ja teoistani. Takapuolihan niistä kumminkin eniten tuli vastanneeksi, sittemmin opettajalle, vastattiin pomoille y. muille 1913 asti, jolloin muistaakseni 15. päivä kesäkuuta lähdin siirtolaisena Rapakon taa. Ensin Canadian Brittish Columbiaan josta jo samana vuonna siirryin Yhdysvaltain puolelle. Siellä oleskelin vuoroin Oregonin vuoroin Washingtonin valtioissa työskennellen milloin tukkijätkänä metsissä, kalastajana Columbiajoella, maanviljelystyöläisenä sekä mekaniikkona. Erikoisesti juuri maanviljelyskone- sekä traktorimeka-*

nikkona, jossa toimessa senverran perehdyin mainittuun alaan että minun vaatimaton persoonani valittiin erikoisesti suurviljelys- ja traktorialaa tuntevana henkilönä (valitsijat nääs eivät juuri ollenkaan tunteneet näitä asioita) lähetiksi täysillä valtuuksilla hakemaan ja valitsemaan sopivaa paikkaa maanviljelystaloutta varten etelä Venäjältä jonne siihen aikaan haluttiin saada perustetuksi suurviljelysmaatiloja toimimaan teknillisesti täydellisimmillä maanviljelyskoneilla joita meillä oli käytettävänämmen noin 2000 hehtaarin viljelemistä varten. Joukko jota edustin käsitti 60 henkeä. Lähdin Amerikasta 1922 tammikuussa kahden toverin seurassa matkalle päämääränämmen Moskova Venäjä täyttämään minulle uskottua tehtävää joka kai on jäänyt minun suurimmaksi luottamustoimekseni. Toimin siellä kolme vuotta jonka jälkeen sairauksien ym. syiden tähden (ei poliittisten) palasin vaimoni seuraamana takaisin Suomeen jossa olen toiminut auto-korjausalalla sitten 1925 milloin muitten palveluksessa milloin itsenäisenä yrittäjänä.

Luottamustoimet (myös toiminta maanpuolustuksen hyväksi): *Maanpuolustukseen en ole ottanut osaa syystä etten ollut Suomessa kun sitä puolustettiin mutta olen kyllä valmis silvottuna koristamaan piikkilankaestettä jollakin rintamalla missä ja koska vaan ketä vastaan tahansa taistellessa mihin minua pakoitetaan, vaikken kovinkaan, kansainvälinen kun olen mielipiteeltäni, usko ase kädessä isänmaan puolustuksen pyhyteen.*

Kunniamerkit, arvonimet y.m.s.: *Kunniamerkkejä on koko joukon työssä saatuja käsissä sekä jaloissa mutta niitä en valitettavasti voi ripustaa mieleni mukaan näkyvälle paikalle, vaan on minun tyydyttävä pitämään ne siinä mihin ne kulloinkin ovat sattuneet tulemaan.*

Kirjallinen toiminta: *Rajoittuu pääpiirteissä tämän kaavakkeen täyttämiseen, jossa on ollut henkistä sekä ruumiillista vaivaa yllin kyllin.*

Jäsenyys yhdistyksissä ja yhtymissä (myös poliittisissa): *Olin kerran nuorena miehenä ollessani jäsenenä sekä varapuheenjohtajana yhdistyksessä, joka toimi paikkakunnalla, jossa oli paljon poikamiehiä mutta suhteellisesti vähän aviopareja. Tämä yhdistys kulki nimellä Sonniyhdistys ja kuului sen jaloihin periaatteisiin valvoa, ettei aviomiehet laiminlyöneet vaimojaan, jossa tapauksessa yhdistys heti määräsi jonkun jäsenistään toimimaan, seurauksella että tavallisesti aviollinen yhteisymmärrys jälleen hyvinkin lyhyessä ajassa palautui. Tunnusmerkinä oli yhdistyksellä varmuusneula (hakaneula).*

Erikoisharrastukset ja niiden tuloksia: *2 kpl tyttöjä + 1 poika. Luettuani tarkemmin ohjeita huomaankin että ylläoleva tulikin väärään paikkaan eikä satunut olemaan raapekumia.*

Kiinteä omaisuus: *Koska minulla ei ole kiinteätä omaisuutta ja se nk. pyörivä omaisuus ei ole ottanut pysyäkseen hallussani täytynee kai jättää tämä täyttämättä.*

Ystäviä ja tuttavvia: *Ystäviään ei pidä koskaan ilmiäntää, joten tämäkin jääköön täyttämättä.*

Elämäntapa suvulle, lisätietoja ja kertoelmia (liitesivuja tarpeen mukaan): *Välttää tekemästä tuhmuuksia.*

Lainan omakuva

Vihitty: *6.11.1923 Donin alueella Venäjällä sekä 28.2.1925 Helsingissä*

Pituus: *164 cm*

Paino: *84 kg*

Hiusten väri (nuorena): *Vaalea*

Opiskelu (opintomatkat): *Helsingin suom. kansak. v. 1905–1911. Kansak. jatkol. 1911–1913. Kasvatusopillisen talouskoulun kurssi v. 1913. Kätilökurssi vuonna 1918.*

Toimet ja vakituiset asuinpaikat: *Vuonna 1919 hoitajattarena Helsingin naistautisairaalassa. Sen jälkeen pari vuotta Turussa Seikon sairaskodissa. Oltuani jonkin aikaa yksityishoitajattarena Helsingissä menin Mikkelin synnytyslaitoksen johtajattareksi. Vuonna 1923 lähdin Venäjälle Donin laaksossa sijaitsevan suomalaisen maanviljelysyhdyskunnan palvelukseen. Siellä menin naimisiin, jatkaen kuitenkin edelleen tointani, kunnes parin vuoden kuluttua olin sairauteni vuoksi pakoitettu muuttamaan takaisin pohjoiseen. Vuonna 1925 tulin Oulunkylään, jossa edelleen asumme. Siihenpä se toiminta ulkopuolella kotipiirin sitten päättyikin. Senjälkeen olen saanut jättää muut työt ja toimet omistautuen kokonaan kodin ja lasten hoitoon.*

Collanien kova kohtalo

Edestäpäin pallean kohdalle ammuttu luoti on lävistänyt paidan — Collanin päällä ollut takki on ilmeisesti ollut napittamatta. Paidassa oleva luodinreikä on pieni ja reunoiltaan sellainen kuin 60 sm. pitemmältä etäisyydeltä ammutun luodin reikä on. Takissa ja paidassa selässä olevat isot ja reunoiltaan repeilleet luodinreiät ovat takaapäin ammutun luodin aiheuttamat. Kokeellisesti on todettu, että ainoastaan n.s. kosketuslaukauksissa syntyy vaatteisiin sanotunlainen iso sisäänmenoreikä. Selkään sattunut laukaus on siis ammuttu niin läheltä, että pistoolin piippu on ollut takissa kiinni.

Näin toteaa kriminaalilaboratorio laukauksista, joihin Clas Collan kuoli 18.11.1944.²³⁷

Mistä oli kysymys?

Jatkosota oli juuri päättynyt. Rintamalta oli tullut paljon väkeä, aseita oli paljon ja kaikesta oli puutetta. Myymälävarkauksia sattui jatkuvasti ja jopa appelsiinien takia myymälöihin murtauduttiin.

Collanien sivurakennuksessa oli Ahlrothin kauppa, johon oli lukuisia kertoja murtauduttu. Ahlrothien pyynnöstä Clas oli asentanut kauppaan hälyttimen. Jos kauppaan murtauduttaisiin, kilahtaisi hälytyskello Ahlrothien asunnossa. He puolestaan hälyttäisivät Clasin lyömällä vesijohtoputkeen, mikä kuuluisi selvästi Collaneille. Hälytyslaite oli asennettu 12.11.1944.

Viikon kuluttua 18.11.1944 kello 2.20 hälytyskello kilahti ja Ahlrothit menettelivät sovitulla tavalla: Harald löi vesijohtoon merkkilyönnin ja Toini soitti poliisiasemalle. Poliisiasemalla konstaapeli Emil Wecksten vastaanotti soiton ja lähti polkupyörällä tapahtumapaikalle, jonne hän ehti viidessä minuutissa. Wecksten tunsu hyvin Ahlrothit ja Collanit.

Konstaapeli Wecksten jätti pyörän tontin nurkalle ja hiipi kaupalle. Hän otti pistoolin esiin. Marraskuun yö oli pimeimmillään, taivas pilvinen uudenkuun aikana, joten näkyvyyttä ei juuri ollut. Wecksten ei havainnut ääniä eikä liikettä, mutta havaitsi kaupan oven murretun auki. Murtomiehiä siis oli liikkeellä ja he olivat mahdollisesti vielä kaupassa. Samaan aikaan Clas oli pukeutunut vaatteet päälleen ja tullut ulos. Lainaa hän oli kehottanut laittamaan verhot ikkunan eteen, etteivät varkaat äkkäisi tullessa havaituiksi. Clas oli ottanut mukaan Mauser-pistoolinsa.

²³⁷ Helsingin tuomiokunnan I arkisto, Varsinaisasiaain pöytäkirjat CAII: 78 M15.

Wecksten havaitsi yhtäkkiä hämärästi kaupan oven luona noin kuuden metrin päässä ihmishahmon. ”Kädet ylös!” ja ”Kuuletteko!”, hän huusi ja lähestyi hahmoa. Kertomansa mukaan Wecksten havaitsi muutaman metrin päässä häntä kohti ojetetun aseensa. Hänen FN-pistoolinsa laukesi. Tarkoitus ei ollut ampua, mutta puoliksi pelosta, puoliksi itesesilytysvaistosta hän kuitenkin laukaisi aseensa. Hahmo kääntyi ja perääntyi noin 8 metriä. Wecksten hyökkäsi hänen kimppuunsa sivulta ja molemmat kaatuivat. Tässä yhteydessä pistooli laukesi toisen kerran, eikä Wecksten osannut sanoa, oliko laukaus tahallinen eikä sitäkään, kummasta aseesta laukaus tuli. Todistajalausuntoja oli useita ja ne poikkeavat laukausten osalta. Jotkut olivat kuulleet vain yhden laukauksen, joku kaksi erillistä, joku kaksi laukausta niin lähekkäin, että oli luullut toisen äänen olevan vain ensimmäisen laukauksen kaiku.

Wecksten kuvitteli saaneensa yhden varkaan kiinni ja mahdollisesti häntä haavoittaneensa. Hän kuuli pimeässä jonkun lähestyvän ja sai tietää ja tunnisti äänistä, että kyseessä oli Harald Ahlroth ja hänen poikansa Tor. Myös Ema Paajanen tuli paikalle ja pian myös Laina Collan. Edelleen ajateltiin pimeässä, että maassa makaava mies oli murtovaras ja että myymälässä oli lisää varkaita. Laina kuvitteli, että Clas oli lähtenyt ajamaan murtovarasta takaa. Hän meni uteliaisuuttaan katsomaan maassa makaavaa haavoittunutta ja todennut hänet mieheksen. Ema Paajanen kertoi sanoneensa Weckstenille: ”Mitä pirua sinä teit, kun ammuit Collanin!”

Kun tilanne selvisi konstaapeli Weckstenille, hän pyysi välittömästi ilmoittamaan poliisiasemalle, että paikalle on saatava myös apulaisnimismies tutkimaan tapahtunutta. Wecksten ja Ema kantoivat ruumiin sisään keittiön lattialle. Clasilla oli paljaissa jaloissa kumisaappaat. Kirsti-tytär puki isä-vainaille sukat jalkaan ennen pois kuljetusta. Kuljetusta varten tuli paikalle hevoskärryt, joita Laina piti niin brutaaleina, ettei antanut vainajaa niille asettaa.

Paikalle tulleet poliisit tekivät tunnin sisällä kokeen, jolla pyrittiin selvittämään, olisivatko poliisin virkapuvun napit ja kokardi olleet havaittavissa viiden metrin päästä. Heidän mielestään olisi, mutta he totesivat myös, että kokeen aikana saattoi olla valoisampaa kuin tapahtumahetkellä.

Laina Collan kertoi kuulusteluissa, että talossa todellakin oli pistooli. Pistooli oli talossa nimenomaan varkaiden varalta ja sitä säilytettiin keittiön vaatekomeron ylähyllyllä. Pistooliin ei ollut lupia. Tutkimuksissa todettiin, että Clasilta löydetyn pistoolin lipas oli täynnä, pistooli hyvin huollettuna ja piipussa taskusta irronnutta likaa. Pistoolilla ei siten ollut ammuttu kyseisenä yönä.

Irma kertoo päiväkirjassaan tuoreeltaan yön tapahtumista. Hän oli 19-vuotias.²³⁸

²³⁸ Irma Tarkelan (s. Collan) jäämistöstä löydetyt päiväkirjat.

18.11.-44.

Heräsin klo 2.20 puolittain hälytykseen, että kaupassa olisi varkaita, mutta tajusin sen vain unen läpi. Havahduin täysin vasta Kikan (Kirsti-sisko) huutoon: "Irma, kuulitko sinä laukauksen? Varmasti isään sattui!" "Miten se isään olisi sattunut?" vastustelin. Olin kuullut tuon laukauksen ikään kuin unen läpi. "Kukaan muu ei ole ehtinyt ulos!" väitti Kikka. Ääretön pelko täytti meidät molemmat ja purskahdimme itkuun. Sopersin nyyhkytysten lomaan: "Rakas Jumala, jos olet olemassa, niin pelasta isä!"

Hetken kuluttua äiti juoksi sisälle ja huusi: "Wecksten on ampunut isää!" Samassa isäkin kannettiin sisälle kuolonkalpeana. En osaa kuvata sanoilla, mitä tunsin. Sydämeni ikäänkuin puristui kokoon, ja minun oli vaikea hengittää. Martti lohdutti meitä, että vielä on toivoa, mutta Kikka väitti: "Isä on kuollut! Ettekö te nähneet häntä? Elävä ihminen ei ole sen näköinen." Ja niinhän asia olikin. Wecksten oli ampunut isämme. Ensimmäinen ajatus, mikä mieleen nousi, oli kosto. Mutta kun Pauli huusi: "Minä kyllä ammun Weckstenin, koska Wecksten on ampunut isän!" avautuivat silmämme. Eihän teko ollut tahallinen. Oli tapahtunut kauhea erehdys. Miksi siis olisi vielä toisen perheen jouduttava onnettomuuteen? Olihan aivan tarpeeksi siinäkin, että me kärsimme. En muista siitä yöstä paljoakaan. Muistan vain, että meillä kävi tavattoman paljon ihmisiä sinä yönä: tohtori, nimismies, poliiseja, lääkintämiehiä ja naapureita. Muistan, että istuin isän vieressä ja itkin ja toivoin hartaasti koko sydämeni pohjasta, että olisimme kaikki kuolleet saman tien. Minusta tuntui, että emme voi emmekä jaksaa elää ilman isää. Koko sisällitys elämästämme oli kuollut hänen mukanaan. Ei kukaan koko maan päällä voisi häntä korvata.

Aamulla kävin äidin kanssa hautaustoimistossa ostamassa hänelle arkun ja päivällä hänet sitten vietiin pois. Se oli hirveätä, niin hirveätä, etten pysty sitä kuvailemaan. Ja koko päivä oli samanlainen."

Oikeudessa Collanien ainoa vaatimus oli, että Wecksten osallistuisi hautajaiskuluihin. Kaunaa häntä kohtaan ei perheessä tunnettu. Wecksten oli hautajaisissa paikalla itse ja laski poliisin muistoseppeleen. Weckstenin läsnäolon pani myös merkille vainajan anoppi Eva Sofia, joka hoki "murhaaja, murhaaja".

Tapauksen tiimoilta liikkui vahvistamattomia huhuja. Kerrottiin, että poliisilaitoksella olisi aiemmin joku pidätettynä ollut pyytänyt päästä hetkeksi putkasta lämmittelemään. Wecksten olisi tämän sallinut ja pidätetty karannut. Weckstenillä olisi tästä tullut näyttämisen tarve. Tarinan todenperäisyydestä ei ole varmuutta.

Hautajaiset pidettiin 26.11.1944, Pauli-pojan 10-vuotissyntymäpäivänä. Laina oli menettänyt miehensä, lapset isänsä ja Hilda Collan ainoan lapsensa. Irma kertoo hautajaisten tunnelmasta päiväkirjassaan:

Omaiset Clas Collanin haudalla 26.11.1944. Vasemmalta Clasin kasvattiveli Albert Strömberg, Laina Collan, Pauli Linkola, Kirsti Linkola ja Irma Tarkela. Lähde: Kirsti Vanhalan albumi.

26.11.44

Tänään isä haudattiin. Tajusin koko tilaisuuden kuin sumun läpi. Muutamia harvoja yksityiskohtia vain on jäänyt mieleen. Muistan, miten hautausmaa oli täynnä sukulaisia, tuttavii ja ystäviä. Enemmän kuin edes unissani olisin voinut kuvitella, parisataa henkeä. Muistan, miten Ema-eno sanoi, että arkkua ei enää avattaisi. Mieleni valtasi ääretön hätä. Koko viikon oli minua rohkaisut ajatus, että pyhänä näkisin vielä isän – ja nyt: Ema sanoikin, ettei arkkua avattaisi. Kokosin kaikki voiman rippeet, mitä minulla oli ja sain nyyhkytettyä: "Minä tahdon nähdä isän vielä!" Sain tahtoni läpi ja arku avattiin. Siinä isä nukkui kasvoillaan rauha ja ylimaallinen kirkkaus. En ole koko elämäni aikana nähnyt mitään niin kaunista kuin isä oli kuolleena. Olin halunnut si-littää hänen hiuksiaan, mutta olin aivan kuin lamaantunut. Nojasin vain Voitto-enon olkapäähän ja itkin. En uskaltanut kumartua koskemaan isään, sillä pelkäsin kaatuvani.

Hilda Collan oli poikansa Clasin kuollessa jo kuolemansairas ja Laina-miniänsä hoidossa. Miniä ehti vielä järjestää anopilleen 70-vuotispäivät 4.1.1945. Anoppi antoi tästä vuolaan kiitoksen miniälleen, vaikkeivät he yleensä toisiaan juuri kehuneet. Lapsenlapset kävivät hänen luonaan päivittäin. Sitten 27.2.1945 Irma löysi hänet iltakierroksella kuolleena.

Perheen talous oli kokenut ankaran kolauksen. Rahaa oli jostain saatava. Laina toimi sähkölaitoksen laskujen perijänä ja kunnankätilön sijaisena. Irma oli 19-vuotias ja kunnantöimistössä töissä, Kirsti 17-vuotias ja kansanhuollossa ostokortteja järjestelemässä. Pauli oli 10-vuotias ja jatkoi opintojaan Oulunkylän yhteiskoulussa.

Jouluksi 1945 sukulaisrouva Gadd tarjosi Collaneille pientä sivutuloa, joulukoristeiden valmistusta. Näitä sitten perheen voimin iltapuhteena askarreltiin. Joulun alla 15.12.1945 Laina-äiti lähti viemään tuotoksia Helsinkiin ja samalla palauttamaan juuri naimisiin menneen Irman häihin vuokrattuja pöytäliinoja. Irma oli tullut uudesta kodistaan avustamaan. Kun Laina saapui asemalle, oli juna juuri lähtenyt liikkeelle. Tuolloiset höyryjunat kiihtyivät hitaasti, joten Laina ajatteli ehtivänsä vielä hypätä vaunun portaille. Loikka ei onnistunut ja hän suistui junan alle. Irma oli kotimatallaan asemalle kuullut, että asemalla oli sattunut paha onnettomuus. Irman tultua perille oli poliisi jo eristänyt asemalaiturin, mutta kauempaakin Irma tunnisti vaatteista paareilla makaavan liikkumattoman naisen äidikseen. Hän kiirehti hakemaan Kirstiä. Pauli haettiin koulusta. Irma oli 20-, Kirsti 18- ja Pauli 11-vuotias. Lehtitietojen mukaan uhrin koko yläruumis murskaantui. Kun tyttäret Irma ja Kirsti kuulivat tämän 70 vuotta myöhemmin, he vasta ymmärsivät, mikseivät he saaneet nähdä äitinsä ruumista. Suvussa kerrottiin vielä vuosia myöhemmin, miten ruumiin kappaleita kerättiin radan vierestä lapiolla. Kirsti muisteli 90-vuotiaana, että radalla olisi onnettomuuden jälkeen ollut rouva Gaddille vietäviä joulutonttukoristeita.

Irma kirjoittaa päiväkirjassaan lyhyesti äitinsä kuolemasta:

15.12.45

Äiti kuoli, Hän jäi junan alle Oulunkylän asemalla.

Hän lähti, mutta aina on lähellämme, tuhansin sitein meihin liittyen, ja kotihin ja liki sydäntämme jäi kaiku askeleitten rakkaitten.

Hautajaiset pidettiin jouluaatonaattona 23.12.1945.

Erään siirtolaiskertomuksen päätös

Laina Collanin kuolemaan Oulunkylän asemalla päättyi tämän suvun osuus Kylväjän tarinassa. Vasta 70 vuotta myöhemmin Collanien lapsenlapsi palasi Kylväjään ja myös Kylväjälle selvittämään kommuunin vaiheita.

Kylväjäläisten elämäkertoja

Oskar Hendrickson (1883–1969)

Oskar Hendrickson ei ollut aivan ensimmäisiä Kylväjän asukkaita, vaikka perustajajäsen olikin. Hän asui Kylväjällä kuolemaansa asti. Hänen tyttärensä Ailin poika Matti Tarhala on kommuunin ”viimeinen suomalainen”. Matti asui Kylväjällä vielä vuonna 2020.

Näin kertoo Eero Haapalainen Oskarista vuonna 1935:

Kylväjän vanhimpien veteraanien joukossa on mainittava toveri Oskar Hendrickson, joka on syntynyt v. 1883 Töysässä, Vaasan läänissä. Kotitorppa oli niin huono, ettei se pystynyt elättämään poikaa, vaan piti hankkia työtä muualta, eikä koulunkäyntiin näin ollut tilaisuutta. Kaiken sen tietomäärän, joka tov. Hendricksonilla nyt on, on hän hankkinut elämän kovassa koulussa.

17-vuotiaana lähti tov. Hendrickson Suomesta Amerikkaan, mistä hänen vanhempi veljensä, joka oli jo aikaisemmin sinne siirtynyt, lähetti hänelle lipun. Täällä työskenteli hän Kalifornian tukkikämpillä ja sahoilla pari vuotta ja liittyi silloin Puutavaratyöläisten ammattiliittoon v. 1903. Kun hän sitten alkoi työskennellä kalastajana Columbia-joen suulla Oregonin valtiossa, oli siirryttävä myöskin kalastustyöläisten ammattiliittoon. V. 1912 jätti tov. Hendrickson lopulta kalastaja-ammatin ja alkoi pikkufarmarina elättää itseensä kanan- ja karjanhoidolla.

Lokakuun vallankumous Venäjällä sai tov. Hendricksonin innostumaan ja yhtymään Neuvosto-Venäjän Teknilliseen Avustusyhdistykseen, jonka jäsenenä ollen hän lähti v. 1923 Kylväjän toisen jäsenryhmän mukana Neuvostoliittoon.

Kommuunissa on tov. Hendrickson työskennellyt monella eri alalla. Ensin oli hän karjateknikkona pari vuotta, sitten traktoristina ja sitten kaksi vuotta ”alapaikan” isännöitsijänä, mikä toimi hänelle kielentaitamattomana ei suinkaan ollut helppo tehtävä, kun piti toiskielisille antaa työmääräyksiä, ohjata heitä työssä sekä olla kiinteässä yhteydessä joukkojen kanssa. Mutta tässäkin tehtävässä hän täytti paikkansa, kuten kaikkialla muuallakin ja sai kommuunin sekä vanhoilta että uusilta jäseniltä yksimielisen tunnustuksen.

Sairaushakotit pakotti hänet kuitenkin luopumaan tästä toimesta ja on hän neljä viimeistä vuotta toiminut vastuullisessa yövahdin tehtävässä, suojellen huolella kommuunin yhteistä omaisuutta.

NKP(b):n jäsenenä on toveri Hendrickson yksi niistä, jotka ovat järkkymättä ajaneet kommuunin asiaa, aina pitäen silmämääränään yhteistä hyvää. Hän on aina aktiivisesti avustanut kommuunin hommia kulttuuririntamalla. Kirjaston suomen- ja englanninkielisen osaston hoitajana on hän ollut jo kahdeksan vuotta. Kommuunin mielenkiintoinen seinälehti on saanut hänessä yhden aktiivisimmista avustajistaan ja kirjeenvaihtajistaan. Osa hänen kirjoituksistaan on ollut käännettyä venäjäksi paikallisissa piirilehdissä. Hänen kynänsä on paljastanut monta paha paikkaa kommuunin elämässä ja auttanut niiden poistamista sekä ohjannut kommuunin jäseniä oikealle bolshevistiselle taistelujen tielle. Varsinkin työkurin ja moraalin kohottamisessa on toveri Hendrickson kirjoituksillaan avustanut kommuunin johtoa.

Monista muista yhteiskunnallisista tehtävistä Kylväjässä on toveri Hendricksonin osalle langennut vielä tarkastuslautakunnan jäsenyys, monivuotinen jäsenyys toimeenpaneavassa komiteassa, postinhoitajan virka ja ”alapaikalla” suomalaisen ryhmän poliittisen opiskelun ohjaajan toimi. Hänet on kommuuni monta kertaa palkinnut tehtäviensä kunnollisesta hoitamisesta.

Kylväjän perustajiin kuuluvat Sofia ja Oskar Hendrickson. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Robert Cherny kertoo Hendricksonien vaiheista ennen Kylväjälle siirtymistä. Oskar oli ennen vuotta 1910 mennyt naimisiin Suomessa syntyneen Sofian kanssa. Heille syntyi tytär Aili ja mahdollisesti Tauno-poika. Ainakin vuodet 1910–1920 Hendricksonit asuivat farmareina Crooked Creek Precint, Wahkiakum, WA -nimisessä paikassa. Vuotta myöhemmin (1921) heidät on rekisteröity työläisinä Bellinghamiin (WA), josta he sitten muuttivat Kylväjälle 1923. Sofia (1883–1964) oli hänkin kylväjäläinen kuolemaansa saakka. Tauno kuoli rintamalla. Aili (myöh. Tarhala) kuoli Kylväjällä vuonna 1999.

Oskar joutui järjestelmän kynsiin. Hänet pidätettiin vuonna 1949 Kylväjällä ja oli kuusi vuotta vangittuna, mutta pääsi palaamaan. Aili-tytär joutui kokemaan hänkin karuja. Aili muutti Karjalaan vuonna 1930 ja palasi leskenä Kylväjälle vuonna 1944. Häntä itseään ei kohdeltu huonosti, mutta hänen ensimmäinen miehensä Aarne Koskinen teloitettiin ja toinen mies Matti Tarhala (vanhempi) kuoli rintamalla.

Haapalaisen kirjan lisäksi tietolähteitä ovat Mayme Sevanderin kirjat Red Exodus ja Vaeltajat sekä Oskarin tyttären Ailin osalta Robert Cherny ja Ylen TV-ohjelma Hailuodon kalastaja.

Hendricksonien hauta Kylväjän hautausmaalla. Lähde: Kirjoittajan syksyllä 2018 ottama valokuva.

Karl (Kalle) A. Mattila (1884–1963)

Kalle Mattila oli kommuunin perustajajäsen ja pysyi Kylväjällä kuolemaansa asti.

Kalle Mattilaa koskevat tiedot ovat pääosin Eero Haapalaisen kirjasta vuodelta 1935, jota tähän on lainattu suoraan. Myös amerikansuomalaisia lehtiartikkeleita on käytetty. Mattilan vaiheista kerrotaan myös YLE:n TV-ohjelmassa Hailuodon kalastaja.

Haapalainen kirjoittaa:

Toveri Karl Mattila on mies, joka on todellinen iskuri. Hän on saanut rehdillä käytöksellään kaikkien luottamuksen ja todellisena kommunaardina nauttii kaikkien kylväjäläisten arvonantoa.

Toveri Mattila on syntynyt Suomessa, Oulun läänissä, Hailuodon pitäjässä v. 1884. Isä oli köyhä maanviljelijä, joka sivutoimenaan harjoitti kalastusta. Jo 10-vuotiaasta sai poikakin harjoittaa isänsä apuna näitä elinkeinoja käyden samalla kansakoulua. Amerikkaan siirtyi tov. Mattila 19 vuoden vanhana ja elätti siellä itsensä ensin tukkitöissä ja sahoilla vuoteen 1908 ja sitten kalastuksella. Senjälkeen v. 1919 hän koetti olla hedelmäviljelijänäkin ostettuaan 4 ha suuruisen maa-alan. Mutta jo yhden vuoden aikana tuli hän vakuutetuksi, ettei omenankasvatus elätä pikkuviljelijää ja ryhtyi palkkatyöhön suuremmille omenankasvattajille, kunnes v. 1922 läksi Kylväjän ensimmäisen ryhmän mukana Amerikasta Neuvostoliittoon.

Kylväjä sai Mattilasta ensimmäisen isännöitsijänsä, jonka toimen haltija Mattila ei kuitenkaan ollut kuin vajaan vuoden sillä kertaa. Tehden ensin kaikeilaisia töitä Kylväjässä antautui hän lopulta v:sta 1925 kokonaan sepän ammattiin ja on Kylväjän seppänä edelleenkin [1935], takoen ei ainoastaan rautaa, vaan nuoremasta Kylväjän polvesta kunnon kommunaardeja. Hän on opettanut monen nuoren miehen taitavaksi sepäksi. Tov. Mattilan ansiota on, että Kylväjällä on kykenevää työvoimaa pajassa ja remonttiverstaassa. Tämä ammattitaitoinen kaaderijoukko on kasvanut sitä mukaa kuin Kylväjän koneistokin tov. Mattilan huolenpidon alla.

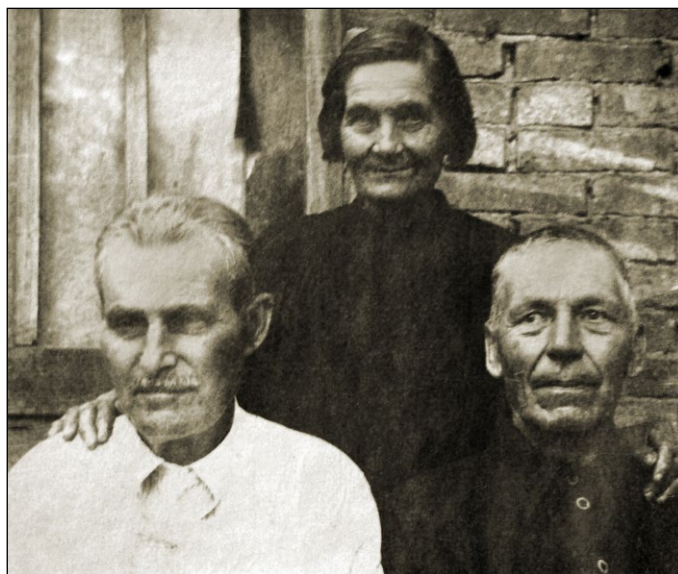
V. 1924, kun silloinen Kylväjän isännöitsijä läksi "malariaa pakoon", joutui tov. Mattila taas Kylväjän isännöitsijän toimeen.

Mutta nytkään ei hän siinä ollut kuin saman vuoden loppuun. Työväen liikkeessä tov. Mattila on ollut v:sta 1903, jolloin hän siirtyi Suomesta Amerikkaan. Silloin näet perustettiin Portlandissa Oregonin valtiossa sosialistiosasto, johon tov. Mattila liittyi. Tämän osaston yhdyttyä amerikansuomalaiseen sosialistijärjestöön kuului tov. Mattila siihen perustamisesta alkaen. V:na 1919 liittyi hän Worker's Party:n jäseneksi ja oli siinä Neuvostoliittoon matkustamiseensa asti. NKP (b):n jäsenenä on tov. Mattila ollut vuodesta 1924. Puoluetehtäviä

on tov. Mattilalla ollut paljon. Useamman vuoden on hän ollut puoluebyroon jäsenenä ja kolmena viimeisenä vuonna on hän ohjannut kommuunissa suomenkielistä poliittista koulua. Kylväjän johtokunnan jäsenenä on hän useiden vuosien aikana toiminut.

Tov. Mattila on yksi sen vanhan kaaderin jäsenistä, joka on kaikki vaikeudet kestänyt ja tarmokkaasti taistellut niitä harhapyrkimyksiä vastaan, joita kommuunin olemassaolon ajalla on sen keskuudessa esiintynyt. Etummaisena on hän ollut työssä ja toimessa, vetäen joukkoja mukanaan, rohkaisten heitä voittamaan. Tästä väsymättömästä työstä kommuunin puolesta onkin hän saanut tunnustusta kaikilta Kylväjän jäseniltä ja palkittu useamman kerran iskurina.

Haapalainen jättää mainitsematta, että vaikka Mattila oli arvostettu ja menestyksenkäs eri tehtävissään, hän ei kovin hyvin onnistunut kommuunin johtajana eikä hän tietävästi sellaiseen kovin halukas ollutkaan.

Kalle Mattila ja Hendricksonit. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Kalle Mattilan hauta Kylväjän hautausmaalla. Lähde: Kirjoittajan syksyllä 2018 ottama valokuva.

Alarik (Alarick, Aldrick) Reinikka (1875–1944)

Alarik Reinikka edustaa tässä niitä kylväjäläisiä, jotka muuttivat Kylväjälle mutta poistuivat sieltä takaisin Amerikkaan jo alkuvuosina. Alarikin aikomukset olivat hyvin vakaat, sillä hän oli Kylväjän perustajia ja eräs niistä, jotka etujoukkona lähetettiin etsimään kommuunille sopivaa paikkaa. Tämä elämäkerta perustuu amerikansuomalaisiin lehtileikkeisiin ja Merle Reinikan kirjoittamaan sukukertomukseen: Reinikka, Ancestors and Descendants, joka on luettavissa Seattlen Nordic Museumin tietokannasta.

Alarik Aleksanteri Reinikka syntyi 29.12.1875 Alatorniassa. Perheellä oli Jeremias Pohjaselta vuokrattu tila Arpelassa. Alarik muutti vuonna 1895 Oregonin osavaltioon, jonne hänen veljensä Juho Heikki (Henry) oli jo asettunut. Veli oli tullut 1890 Michiganiin kaivostöihin, mutta huonot työolot olivat saaneet hänet siirtymään luoteeseen hyvien lohijokien ääreen kalastajaksi. Henry kulki ensin junalla niin pitkälle kuin pääsi ja sitten vielä 350 mailia jalkaisin Portlandiin, Oregoniin. Henry onnistui kalastustoimissaan hyvin ja hänellä oli varaa investoida kiinteistöihin. Hän rakennutti asuntoja ja pyöritti kylpylää Astoriassa. Hän tuki kolmen sisaruksensa muuttoa samoille seuduille ja niinpä Alarik, Matias ja Ida tulivat kaikki Oregoniin. Vuonna 1901 Henry ja hänen vaimonsa Kaisa kävivät Suomen vierailulla ja toivat palatessaan Henryn vanhemmat ja sisarukset Elinin, Fannyn ja Carl Vilhelmin Amerikkaan. Niinpä sekä vanhemmat että kymmenpäisestä sisarusparvesta seitsemän oli asettunut Oregonin Astoriaan.

Ida Fraki oli tullut Amerikkaan Alatorniosta vuonna 1898. Alarik meni naimisiin hänen kanssaan saman vuoden syyskuussa. Avioiduttuaan Alarik ja Ida muuttivat Hammondiin kalastuselinkeinon pariin. Näissä töissä he olivat kuusi vuotta, kunnes ostivat 50-hehtaarisen maatilan Mt. Solosta, Washingtonin osavaltiosta. Alarik oli aktiivinen yhteiskunnallinen toimija ja organisaattori. Hänen johdollaan rakennettiin tulvavallit Columbia-joen kevättulvia vastaan.

Alarik ja Ida saivat viisi jälkeläistä vuosina 1899–1906.

Alarik oli omaksunut sosialistiset opit, joiden mukaan hän halusi yhteiskuntaa rakennettavan. Hän oli Kommuuna Kylväjän perustajajäsen. Yhdessä Clas Collanin ja Hugo Enholmin kanssa hänet lähetettiin etsimään kommuunille sopivaa maa-aluetta eteläiseltä Venäjältä.

Alarik muutti Kommuuna Kylväjälle, mutta perhe jäi Amerikkaan toistaiseksi. Alarik palasi pettyneenä Amerikkaan vuonna 1924. Hänellä oli ollut pahoja vaikeuksia päästä pois Venäjältä. Ida oli joutunut myymään talon laajenevan Longviewin kaupungin tieltä ja muuttamaan joen toiselle puolelle Quincy-nimiselle paikkakunnalle. Alarik oli Venäjältä palattuaan täysin sydämistynyt kommunismiin ja sen lupauksiin. Hän oli erittäin aktiivisesti kommunismin vastainen sekä

kirjoittajana että puhujana. Tämän takia hän sai myös paljon lokaa niskaansa asiaan enemmän uskovilta.

Reinikat muuttivat Clatskanieen, josta ostivat tilan. Taas yhteiskunnan tarpeet pakottivat heidät muuttamaan, sillä vuonna 1942 hallitus lunasti maan ammusvarikkoa varten. He asuivat Alarikin serkun luona Quincyssä, kunnes saivat ostetuksi oman asumuksen.

Alarik kuoli Quincyssä 3.9.1944, Ida Longview'ssa Washingtonissa 28.3.1960. Kumpikin on haudattuna Maplewoodin hautausmaalla Clatskaniessa, Oregonissa.

Leo (Leonard) Leino (s. 1882)

Leo Leino edustaa amerikansuomalaista agitaattoriväkeä. Leino oli Kylväjän perustajia ja sen ideologinen johtaja. Leino teki aktiivisesti agitaatiotyötä väen saamiseksi Kylväjälle ja muuallekin Neuvostoliittoon. Lopulta hän murskautui neuvostokoneiston jyrän alle.

Leo Leinosta kertoo Eero Haapalainen seuraavasti:

Tov. Leo Leino on kotoisin Kuopion läänin Karttulan pitäjistä, jossa hän syntyi v. 1882 torpan poikana. Isä häädettiin torpastaan Leon ollessa vasta kolmen vuoden vanha ja joutui isä perheineen kuljeksimaan rautatierakennustöissä, ollen välistä tehtaiden metsätöissä ja toisinaan taas suurtilallisten maataloustöissä. Kun isä kuoli v. 1892, sai Leo veljineen ruveta itse henkeänsä elättämään metsätöissä ja rautatietöissä, mm. Kuopion–Iisalmen radan rakennuksella ja sitten Haminan–Inkeröisten radalla, missä joutui pajassa työskennellessään osalliseksi ensimmäiseen rautatietyömiesten lakkoon. Lakko murrettiin venäläisen sotaväen avulla ja tov. Leino siirtyi Ouluun Pikisaaren konepajaan työhön, mistä sitten v. 1903 läksi Amerikkaan.

Savon Työ-lehdessä 10.3.1927 Leo Leino lähetti kesäiset toveriterveiset Savon paljon kokeneelle ja kärsineelle kyntäjäväestölle. Eritoten hän pyysi saada tervehtää lapsuustovereita Karttulassa, joista hänellä tosin oli vain hyvin hämärät muistot.

Haapalainen jatkaa kertomustaan:

Amerikan Yhdysvalloissa oli tov. Leino monenlaisissa töissä: konepajoissa, hiilikaivoksissa, sahalaitoksissa, laivatelakoissa ja tukkitöissä vuoteen 1914 asti, jonka jälkeen hän oli erilaisissa puoluetöissä v:teen 1921. Silloin alkoi hän organiseraata kommuuni Kylväjää, jonka ensimmäiset jäsenet läksivät Neuvostoliittoon v. 1922. Tov. Leino jäi Yhdysvaltoihin hoitamaan Kylväjän asioita ja vasta v. 1923 siirtyi itsekin Neuvostoliittoon. Kylväjässä hän osal-

Leo Leino oli Kylväjän kantavia voimia alusta alkaen. Lähde: base.memo.ru -sivusto.

listui työhön talouden eri aloilla sekä toimi NKP(b):n puoluejatsheikan sihteerinä ja poliittisten piirien ohjaajana v:teen 1929. Sen jälkeen siirtyi hän Neuvosto-Karjalaan, missä ensin oli Neuvostotilustrustin palveluksessa ja v. 1930 sai tehtäväkseen järjestää ulkomaalaisten spesialistien ja työläisten siirtolaisuutta Neuvosto-Karjalaan. Syksyllä v. 1931 hänet määrättiin tarkastamaan ulkolaisten oloja ja sitten maaliskuussa v. 1933 Matkatsin ja Kossalmen lepokotiin johtajaksi, jonka jälkeen hänet taas v. 1933 lopulla siirrettiin aikaisempaan tehtäväänsä Karjalan Ammattiliittoneuvoston Ulkolaisten byrooseen.

Tov. Leino on nuoresta pitäen ollut mukana työväenliikkeessä. Suomen Työväenpuolueeseen liittyi hän jo Oulussa v. 1901 ja Oulun Työväenyhdistys lähetti hänet ensimmäisille työväen agitaattorikursseille Turkuun v. 1903. Limingan työväenyhdistyksen edustajana oli hän perustamassa v. 1903 Suomen Sosialidemokraattista puoluetta Forssan edustajakokouksessa. Kohta tämän kokouksen jälkeen siirtyi hän Amerikkaan, missä liittyi Amerikan sosialistipuolueeseen, josta erosi silloin, kun se muuttui vastavallankumoukselliseksi, v. 1918. Kun v. 1920 perustettiin Amerikan Työväenpuolue (Workers Party), yhtyi tov. Leino siihen ja seuraavana vuonna 1921 liittyi maanalaiseen kommunistiseen puolueeseen. Neuvostoliittoon tultuaan v. 1923 yhtyi hän NKP(b):n jäseneksi.

Leo Leinon puoliso oli Elina Leino. Heillä oli kaksi tyttäretä: Kerttu ja Rosa (Roosi). Roosista tiedetään, että hän opiskeli Trotskin Pedteknikumissa Leningradissa ainakin vuonna 1925.

Haapalaisen teos on julkaistu 1935, joten Leo Leinon elämässä myöhemmin tapahtunut dramaattinen käänne jäi häneltä mainitsematta. Leino työskenteli myös Petroskoin suksitehtaalla (Hummusti s. 259). Leino pidätettiin 2.12.1937 ja tuomittiin kymmeneksi vuodeksi Karagandan leirille. Hänet todettiin aikanaan syyttömäksi ja rehabilitoitiin 15.3.1956 Stalinin ajan päätyttyä. Tiedossa ei ole, selvisikö Leino tuomiostaan hengissä. Kaarlo Tuomi väittää kirjassaan vuodelta 1984, että Leino teloitettiin.²³⁹

239 Tuomi K.: Isänmaattoman tarina, 70.

Matti Tarhala (s. 1940–), ”viimeinen suomalainen”

Matti Matinpoika Tarhala (Matvei Tarhala) polveutuu Kylväjän perustajajäsenistä Hendricksonista. Matin äiti Aili tuli Amerikasta 15-vuotiaana vuonna 1923 vanhempiensa Oskar ja Sofia Hendricksonin kanssa. He eivät olleet aivan ensimmäisiä asukkaita vaan saapuivat toisen ryhmän mukana.

Matin äiti Aili meni naimisiin Aarne Koskisen kanssa 7.5.1927. He muuttivat Petroskoihin vuonna 1930. Aarne teloitettiin Karjalassa vuonna 1938. Heillä oli ainakin tytär Elsi, Matti Tarhalan sisarpuoli.

Matin isä, Matti Matinpoika Tarhala hänkin, oli Amerikasta Neuvosto-Karjalaan tullut. Hän työskenteli vuoden 1931 lokakuusta Kareldortransin auto- ja traktori-korjaamon kuljettajana. Seuraavan vuoden joulukuussa hän siirtyi mekaanikoksi ja oli myös kommunistipuolueen jäsenkandidaatti.

”Viimeinen suomalainen” Matti Tarhala ja ensimmäisen suomalaisen Clas Collanin tyttärentyttö Harri Vanhala. Teuvo Peltoniemen syksyllä 2018 ottama valokuva.

Matti Tarhala (nuorempi) ja hänen siskonsa Eila. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Matti Tarhala vanhempi New Yorkissa otetussa kuvassa. Matti oikealla. Lähde: Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Aili avioitui vanhemman Matti Tarhalan kanssa ja sai hänen kanssaan ainakin kaksi jälkeläistä, nuoremman Matti Tarhalan ja Elsi-tyttären. Vanhempi Matti kuoli Leningradissa vuonna 1944. Aili muutti lapsineen takaisin Kylväjälle vuonna 1948, jossa hän työskenteli navetan kirjanpitäjänä. Hänen asuinkumppaninaan oli Arvi Vilenius. Aili eli Kylväjällä kuolemaansa saakka, ja hänen hautakivensä on Kylväjällä.

Ailin poika Matti syntyi 1940-luvun alussa, tarkka vuosi ei ole tiedossa. Koulunsa hän kävi Kylväjällä ja kertoi, että koulua käytiin vielä 1940-luvulla osittain englanniksi.

Matti puhuu edelleen [2020] suomea täysin ymmärrettävästi, vaikkei ole puhunut sitä äitinsä kuoleman jälkeen pariinkymmeneen vuoteen. Hän on ollut neljä kertaa naimisissa ja hänellä on kaksi tytärtä. Mattia haastateltiin lyhyesti vuonna 2018. Hänen terveydentilansa ei ollut kovin hyvä, vaikka hän oli luopunut alkoholista, jota hän sanoi juoneensa nelisen pullollista päivittäin.

Matti on myös Youtube-videolla hyväkuntoisena eläkeläisenä:

www.youtube.com/watch?v=a6fwcQ56AEc.

Hän on videolla kohdasta 6:12 eteenpäin. Video on kuvattu vuonna 2011.

Loppusanat

Käynti Kylväjällä vuonna 2018

Kävin syyskuussa 2018 Kylväjällä. Miten vaivatonta matkaa olikaan tehdä verrattuna kylväjäläisten sadan vuoden takaiseen muuttoon kaukaa Amerikan länsirannikolta. Venäläisellä halpalentoyhtiöllä matkustaminen ei tosin ole sen vaarattomampaa, vaikka se paljon nopeampaa onkin. Rostovista vuokratulla ilmastoidulla maasturilla kelpasi kiittää asfaltoituja teitä kohti Tselinaa ja Kylväjää. Sata vuotta sitten oltiin tukehtua pölyyn joko hevosrattailla tai parhaassa tapauksessa Ford TT-kuorma-auton pikkuruisella lavalla. Nykyinen Kylväjä ei sijaitse aivan vuoden 1922 alkuperäisessä Alapaikassa Jegorlik-joen varressa vaan vuonna 1923 perustetussa Yläpaikassa tilusten pohjoispäässä valtatievarressa. Alapaikassakin on jälkiä asutuksesta.

Alueen pellot ovat suomalaisin silmin katsottuna valtavat. Nämä arot kasvoivat 100 vuotta sitten pelkkää aroheinää, eikä niitä kyetty viljelemään. Koneet olivat välttämättömyys, jotta kyntö saatiin riittävän syväksi kovan pintamaan läpi. Ny-

Nykyisen Kylväjän tienviitta. Lähde: Kirjoittajan syksyllä 2018 ottama valokuva.

Kylväjällä vaalitaan edelleen tilan perinteitä. Yhdessä luokkahuoneessa on pieni museonrkkkaus. Pääosa museoesineistä tuhoutui varsinaisen museohuoneen lämmitys-järjestelmän vioittumisen takia 1990-luvun lopulla. Kuvassa liikunnanopettaja Aleksei Litvinov ja Teuvo Peltoniemi. Lähde: Kirjoittajan syksyllä 2018 ottama valokuva.

kyiseen konekantaan verrattuna mitättömän kokoisilla ja heikkotehoisilla laitteilla nämä maat oli saatu tuottoisiksi. Vaatimattoman kaluston ryydittämiseksi on täytynyt tehdä suuria inhimillisiä ponnistuksia niin pelloilla, koneiden huollossa, väen ruokinnassa kuin asuntojen rakentamisessa.

Olisiko isoisälläni Clas Collanilla muka ollut viisautta ja ymmärrystä tajuta, että tämä paikallisväestön käyttökelvottomaksi julistaman maan voisi saada ku-koistamaan? Miten hän tohti ottaa muiden puolesta sellaisen riskin, että kehotti Amerikan tovereitaan myymään tilansa ja tavaransa ja muuttamaan tänne seka-vassa tilassa olevaan neuvostovaltioon? Miten mahtoivat isoäitini Laina Paajasen hermot kestää sairaanhoitajan ja kätilön työtä, kun hän saapui Kylväjälle keskelle pahinta malariaepidemiaa? Alkeellisissa oloissa piti hoitaa malarian runtelemia tovereita itsekin taudin riivaamana.

Varhaisten kylväjäläisten ja heidän työnsä jatkajien onnistumisesta kertoo, että heidän pelloiksi raivaamansa aromaattit ovat edelleen viljelykäytössä. Heidän istuttamansa metsäkaistaleet ovat yhä komeina puuriveinä tuulta taltuttamassa. Kylväjän alueella asuu nykyään tuhatkunta henkeä. Enemmänkin on ollut, mutta työvoiman tarve on töiden ulkoistamisen myötä vähentynyt. Kylväjällä on oma

Loppusanat

vireä koulunsa, mutta muita palveluita ei alueella juuri ole. Alkuaikoina Kylväjällä pyrittiin ja oli pakkokin pyrkiä mahdollisimman suureen omatoimisuuteen. Tässä suhteessa aika on muuttunut. Alueen tiestö on hyväkuntoinen. Niinpä vilja on helppo kuljettaa muualle jauhettavaksi ja auringonkukkien siemenet toimittaa öljypuristamoon.

Kylväjällä on pieni museo, jossa on Kylväjän historiaan liittyviä valokuvia ja esineitä. Valitettavasti suurin osa museon aineistosta tuhoutui, kun museonhoitaja kuoli 1990-luvulla eikä museosta vähään aikaan pidetty huolta. Museuhuoneessa tapahtui paha vesivaurio, kun lämmitysjärjestelmä rikkoontui.

Kylväjän koulun henkilökuntaa ja Teuvo Peltoniemi. Vasemmalta voimistelunopettaja Aleksei Borisovitš Litvinov (Алексей Борисович Литвинов), Teuvo Peltoniemi, koulun johtaja Anželika Mihailovna Tšemerisova (Анжелика Михайловна Чемерисова) ja historianopettaja Marina Anatoljevna Litvinova (Марина Анатолевна Литвинова). Aleksei Litvinov on syntyperäinen kylväjäläinen. Lähde: Kirjoittajan syksyllä 2018 ottama kuva.

Suomalaisia ei Kylväjän mailla ole juuri viime vuosikymmeninä nähty. Oli liikuttavaa kokea, miten hyvin ja arvostavasti perustajajäsenen Clas Collanin ja muidenkin suomalaisten muistoon suhtauduttiin. Kylväjän hautausmaalla on suomalaisten hautoja ja joka kevät ne edelleen kunnostetaan. Kylväjällä asui vuonna 2018 yksi perustajista suoraan polveutunut suomalaistaustainen jäsen, Matti Matinpoika Tarhala. Hän oli kahdeksissakymmenissä, mutta vielä suhteellisen hyväkuntoinen ja puhui suomea kohtalaisesti.

Clas Collan oli ensimmäinen Kylväjällä ollut suomalainen ja Matti Tarhala viimeinen.

Onni on joskus myötä

Hyvää onnea on ollut mukana, kun olen tätä kirjoitustyötä tehnyt. Voi tietysti olla, että monia hyviä tilaisuuksia on mennyt sivu suun huomaamatta ja vain hyvät sattumukset on pantu merkille.

Kommuuna Kylväjästä tiedettiin Neuvostoliitossa ilmestyneen kirja, jonka oli kirjoittanut entinen punakaartin johtaja Eero Haapalainen vuonna 1935. Kirjaa ei kukaan sitä nyttemmin kaivanneista ollut nähnyt ja sen oletettiin lopullisesti kadonneen. Kirjailijakin oli teloitettu jo ammuin eivätkä hänen luomuksensa tainneet olla neuvostojohdon suosikkeja. On annettava suuri kiitos Helsingin Yliopiston slaavilaiselle osastolle, joka jonkin sattuman kautta sai Petroskoista hankituksi kopion tästä kirjasta. Kylväjää tutkiessa olen saanut hyvää tukea kahdelta tutkijalta, Teuvo Peltoniemeltä ja Mikko Ylikankaalta. Onneksi olen vastalahjaksi voinut toimittaa heille ainakin tuon Haapalaisen kirjan kopion.

Toinen Kylväjään liittyvä sattumus liittyy erääseen Yleisradion toimittajaan. Korjasin maantien varrella hänen moottoripyöräänsä ja hän halusi jotenkin korvata tuon avun. Hän sai järjestetyksi minulle kopion vuonna 1986 esitetystä Kommuuni Kylväjää käsittelevästä televisio-ohjelmasta ”Hailuodon kalastaja”, jonka muistin muinoin äitini kanssa katsoneeni. Tuskin ilman tuota moottoripyörän korjausta olisin kopiota ruvennut hankkimaan.

Kun olin Kansallisarkistossa penkomassa esi-isien kuulustelu- ja oikeudenpöytäkirjamappeja, satuin huomaamaan jonkun muun nähtäväkseen tilaaman aineiston, jossa oli lueteltuna Helsingin ratsupoliisin työvuorolistoja 1900-luvun alusta. Kun kukaan ei tuntunut mappeja kaipaavan, anastin ne hetkeksi itselleni. Niissä oli David Paajanen eli isoäitini Lainan isä mainittuna useamman vuoden ajalta. Selvisi siten sattumalta sekin, että hän todella oli ollut ratsupoliisina kuten suvussa oli ounasteltukin. Muuta kautta sitten selvisi, miksi hänet erotettiin ja tuomittiin vielä vankeuteenkin.

Irma-tätini kuoli talvella 2018. Jäämistöstä löytyivät hänen päiväkirjansa, joiden merkintöjä tähänkin on lainattu. Keväällä 2018 löytyivät sattumoisin äitini Kirstin päiväkirjat jo unohduksiin vaipuneesta pahvilaatikosta. Siskosten päiväkirjamerkintöjen kautta pääsi perheen tuntemuksiin heidän vanhempiansa Clasin ja Lainan tapaturmaisesti kuoltua.

Paajasten kommunistiperheen historia alkoi avautua, kun mielihoiteesta päätin selvittää, miksi Lainan veljen Ema Paajasen kaltainen ”tavallinen” ihminen muilutettiin. Ema ei ollutkaan ”tavallinen”, vaan kommunistipuolueen merkittävä hahmo perustamisesta alkaen. Tätäkään ei suvussa tiedetty tai ainakin siitä oli vaiettu.

Kirjoitustyön aikana monet aiemmin hankalasti tutkittavat tietolähteet sattumalta avautuivat helposti saataville. Venäjä antoi Suomelle eräänä satavuotislahjana satojen suomalaisten sotavankien tiedot. Eräs vangeista oli sattumoisin Veikko Paajanen, jonka vaiheet vankileireillä ja vakoojavalmentajana tämän avulla selvisivät. Tietosuoja ei lähteiden auetessa ollut vielä niin kattava, etteikö sukulaistensa tietoja olisi voinut urkkia.

Olen pyrkinyt välttämään elävistä ihmisistä kirjoittamista, elleivät he itse ole kirjoittaneet omasta itsestään ja siinäkin tapauksessa olen pyytänyt luvan saada lainata heidän tekstejään.

Esitin pyynnön Rostovin museolle ja Kylväjän koulun museolle, että he etsisivät Kylväjän alkuvaiheita koskevia valokuvia. Rostovin kuvaluettelon olin nähnytkin, mutta silti oli iloinen yllätys, kun kuvat ilmestyivät sähköpostiin. Kun kirjan taitto oli juuri alkamassa, tuli sähköpostiin vielä kuvia kylväjäläisten kotialbumeista. Oli ilo asioida niin asialleen omistautuvien ihmisten kuin Rostovin museon Tatjana Sergejevna Filjarjevitšin ja Kylväjän museon Marina Anatoljevna Litvinovan kanssa.

Sattumalta havaitsin amerikkalaisten Robert Chernyn ja Seth Bernsteinin tutkineen Kylväjää. He olivat kaivaneet esiin tietoja venäläisistä arkistoista. Näin selvisivät kommuunin loppuvaiheiden tarkat tiedot. Selvisi myös se, että suomalaiset asukkaat näyttivät muiden silmin varsin vallanhaluisina ja kansallisuuttaan korostavina. Erittäin merkittävää oli myös huomata Robert Wessonin kirjoittaneen vuonna 1963 kirjan neuvostokommuuneista. Amerikkalaiset lähteet antavat suomalaislähteistä poikkeavan kuvan paitsi Kylväjästä, myös kommuuneista yleensä.

Näin eräänä talvi-iltana asuntoni pihalla eksyksissä olevan näköisen iäkkään naisen. Kävi ilmi, että hän on ummikkovenäläinen ja käymässä Suomessa asuvan tyttärensä luona. Avain oli jäänyt sisälle eikä tyttären puhelin ollut päällä. Hän oli viluissaan enkä hennonut häntä pihallekaan hylätä. Kutsuin hänet teelle siksi aikaa, kun tytärtä odoteltiin. Kun tuli tietoon, että Tadeuš-niminen neuvostotutkija oli vuonna 1930 kirjoittanut kirjan Kylväjästä, he vaivojaan säästämättä löysivät kirjan venäläisestä antikvariaatista.

Onni on joskus myötä

Hyvänä onnena voinee pitää sitäkin, että oma kielipalettini (ruotsi, venäjä, saksa, englantti) sopii kuin vartavasten näiden asioiden tutkimiseen: kaikilla kielillä oli käyttöä eikä yhtäkään lisäkieltä olisi tarvittu.

Huonoakin onnea on ollut. Kylväjän museo ja sen myötä paljon kuvia vaurioitui pahasti ennenkuin ehdin siellä vieraillla. Työtä hidastava takaisku oli sekin, että koronavirus esti kaiken penkomisen venäläisissä arkistoissa vuonna 2020.

Lähteet

Tietolähteistä

Tämän julkaisun tiedonhankinta on ollut hankalaa lähteiden epäluotettavuuden takia. Tiedot on pyritty varmentamaan usealta taholta eikä epäluotettavilta vaikuttavilta lähteiltä ole käytetty. Uskottaviltakin vaikuttavissa tiedoissa on ris-tiriitaisuuksia eikä niihin ole kritiikittä luotettu. Yhdysvaltain länsirannikon amerikansuomalaiset lehdet ovat olleet tärkeä tietolähde. Niiden ongelmana on vahva ideologinen väritys. Niinpä tietyt lehdet, etenkin Toveri, näyttävät saavan turhan suuren painon lähdemateriaalina. Tämä johtuu siitä, että lehtiä tutkitta-essa Toveri-lehdet on luettu ensin ja niinpä muuallakin ollut artikkeli on saatettu Toverin nimiin. Saman kirjoituksen toistaminen useassa lehdessä ei tietenkään tee sitä yhtään luotettavammaksi.

Suomen poliisi, lähinnä Etsivä keskuspoliisi (EK), seurasi Suomesta poistuneiden vasemmistolaisiksi epäiltyjen kirjeenvaihtoa ja myös Neuvosto-Karjalassa julkaistuja lehtiä. Kiitos siitä! Materiaali on näin säilynyt varmemmin kuin ilman poliisia. Suomeen Kylväjältä tulleissa kirjeissä saattoi olla jopa pyyntö EK:n vir-kailijalle, että edes jokin osa kirjeestä saisi mennä vastaanottajalle asti.

Kommuunin osalta erinomainen tietolähde on ollut Eero Haapalaisen kirja Kommuuni Kylväjä, Petroskoi 1935. Kirjaa on jäljellä tiettävästi vain yksi kappale ja se löytyi sattumoisin Petroskoin yliopiston kirjastosta vuonna 2010. Vuosina 1937–1938 Petroskoi puhdistettiin kaikesta suomenkielisestä kirjallisuudesta, myös Neuvostoliitossa julkaistusta. Jopa Leninin teosten suomenkieliset versiot katsottiin nationalistiksi. Niinpä Haapalaisen kirjan säilyminen ja löytyminen oli iloinen yllätys. Löydetyistä yksilöstä puuttuu neljä sivua (55–58). Ne luultavasti käsittelivät suomalaisten muutttoa ja pakkokollektivisoinnin aikaa. On arveltu (Mikko Ylikangas), että juuri näiden sivujen puuttuminen saattoi säästää kirjan tuholta.

Vaikka Haapalainen sai kirjallaan Kylväjän väen jäämään henkiin muistitietona, hänelle itselleen kävi huonosti. Häntä, kuten niin kovin monia muitakin syytet-tiin vastavallankumouksellisesta nationalistisesta toiminnasta. Haapalainen ei tunnustanut syytöstä oikeaksi. Salaisen poliisin troikka antoi varmuuden vuoksi kuolemantuomion ja hänet teloitettiin Petroskoissa marraskuussa 1937. Eipä tunnustuksesta tosin suurempaa apua olisi tainnut olla. Haapalaisen vanhin poika

Toivo, joka oli Petroskoin suksitehtaan yli-insinööri, syyllistyi samaan Stalinin aikana perin tavanomaiseen rikokseen ja menetti hänkin henkensä. Kummankin maine puhdistettiin täydellisesti parikymmentä vuotta myöhemmin. He eivät sittenkään olleet vastavallankumouksellisia nationalisteja: henki meni, mutta maine säilyi. Haapalainen ei kuitenkaan ollut puolueeton dokumentoija. Hän teki teoksensa aikana, jolloin poikkipuolisia sanoja ei ollut hyvä ilmaista. Haapalainen oli yksi Suomen kommunistisen puolueen perustajista ja Suomen sisällissodan aikana punakaartin johtaja, joka tosin erotettiin alkoholiongelmiensa takia.

Suomalaisten tai amerikansuomalaisten antama kuva poikkeaa melkoisesti amerikkalaisten tutkijoiden antamasta käsityksestä. Robert Cherny, Seth Bernstein ja Robert Wesson antavat Kylväjän suomalaisyhteisöstä paljon negatiivisemmän kuvan. Olen tehnyt yhteistyötä Chernyn ja Bernsteinin kanssa. Heillä ei juurikaan ollut tietoa suomenkielisistä lähteistä eikä minulla amerikkalaisista. Oli erittäin hedelmällistä yrittää muodostaa yhteistyössä edes auttavan objektiivinen käsitys sadan vuoden takaisista tapahtumista. Wessonin kirjoitukset ovat 1960-luvulta enkä ole häntä edes yrittänyt tavoittaa.

Kylväjästä on julkaistu kirjoja myös Neuvostoliitossa. Varhaisin tässä käytetty teos on P. J. Tadeušin kirja Amerikkalainen kommuuni Kylväjä (1931). Sen tiedot vaikuttavat luotettavammilta kuin M. I. Mamonovin kirja Syvät juuret 1960-luvun lopulta tai I. J. Apalkovin Stalinille nimetty kolhoosi (1951). Neuvostoliittolaiseen tapaan Mamonov ja Apalkov antoivat paljon painoa sodalle ja sen jälkeiselle valtaisalle menestykselle. Stalinin ajan ongelmista ei erityisesti kerrottu mitään. Hyvin meni kaiken aikaa! Neuvostotiedot ovat lukujen osalta tarkimmat ja samalla epäluotettavimmat.

Englannissa julkaisiin vuonna 1937 Elizabeth Delafieldin kirja Straw without Bricks, jossa hän kuvaa muutaman kuukauden oleskeluaan Kylväjällä. Hän ei mainitse kommuunin historiasta muuta kuin perustamispaikan ja -ajan. Suomalaisilla ei ole mitään erityistä roolia monien kansallisuuksien joukossa. Jopa kommuunin ainoasta kiinalaisesta kirjoitetaan enemmän kuin suomalaisista yhteensä. Suomalaisilla ei tuolloin ollut enää erityisasemaa. On todennäköistä, että kommuunin alkuvaiheiden historiaa pyrittiin häneltä häivyttämään.

Kylväjäläisten kirjeitä ei juuri ole säilynyt. Heidän kirjeenvaihtonsa oli enemmän Amerikkaan kuin Suomeen. Etsivän keskuspoliisin arkistossa on muutaman kirjeen kopio. On myös mahdollista, että kirjeet eivät ainakaan Stalinin vuosina rajan yli edes kulkeneet. Delafield kertoi kirjassaan Kylväjällä yleisesti valiteltavan, ettei posti kulje mihinkään maahan.

Jos Kylväjää halutaan tutkia pidemmälle, on kaivauduttava erityisesti venäläisiin arkistolähteisiin. Vuosien 2020 ja 2021 koronavirus esti arkistovierailut Venäjällä. Arkistoista on kuitenkin saatu yhteistyön avulla hyvin merkittävää aineistoa.

Kylväjältä muutti väkeä Karjalaan ja etenkin Hiilisuolle, jonka tutkiminen saattaa tuoda tietoa kylväjäläisten kohtalosta. Seattlessa on arkisto, johon ei vielä ole tutustuttu. Paljon tietoa on vielä löytämättä.

Kirjoittamisessa käytetty aineisto

Lähes kaikki kirjan lähdeviite- ja kuva-aineisto on nähtävillä sivustolta

<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/kylvaja>

Viitteet ja kuvat on numeroitu kirjan numerointia vastaavasti. Kirjaan päätyneen aineiston lisäksi sivustolla on muutakin kirjallista ja kuvallista Kommuuna Kylväjään liittyvää materiaalia.

Vaikka aineisto on vapaasti saatavilla, se ei ole vapaasti käytettävissä. Tekijäoikeussäännöt ovat voimassa.

Arkistot

Rostovin alueen valtionarkistossa (GARO = Gosudarstvennyi Arhiv Rostovskoi Oblasti, ГАРО = Государственный архив Ростовской области) on paljon Kylväjää käsittelevää aineistoa. Seth Bernsteinin ja Robert Chernyn kautta on saatu seuraavat Rostovin arkiston viitteet. Tätä aineistoa voi pitää varsin luotettavana.

Venäjän valtiollisessa talouskysymysten arkistossa (Российский государственный архив экономики) (RGAE, РГАЭ) on myös Kylväjä-aineistoa.

Venäjän sosiaalipoliittisessa valtion arkistossa (Российский государственный архив социально-политической истории) (РГАСПИ, RGASPI) on joitakin Kylväjä-asiakirjoja.

Oheisessa taulukossa on luetteloitu tiedossa olevat Kylväjä-dokumentit ja niiden aihe. Taulukon merkintöjen tarkoitus selviää parhaiten esimerkin avulla: 4340-1-333-13-15 tarkoittaa Razdel 4340, Opis 1, Delo 333, sivut 13–15.

Aihe	Arkiston pitäjän tunnus
Värväysvaikeuksia kielen takia	GARO 1390-11-90-3-4
Kielitaidottomuus	GARO 1390-11-90-10-12
Saulitin nousu puheenjohtajaksi kielen takia	GARO 1390-11-90-10-12
Saulitin ja vaimonsa taustasta	GARO 1485-1-488 (ei sivunr.)
Muista kommuuneista	GARO 1485-1-488-207
Kieliongelmistä	GARO 1485-1-488-207
Muiden kommuunien kohtaloista	GARO 1485-1-488-207-224
Jäsenten sitoutumisesta ja poistumisesta	GARO 1485-1-488-208
Kalifornia-kommuunin hajoamisesta	GARO 1485-1-488-208
Väestötiedot 1927	GARO 1485-1-488-208
Kansallisuusristiriidoista	GARO 1485-1-488-208
Sitoutuneisuudesta suhteessa muuttoon	GARO 1485-1-488-208
Kieliongelmistä	GARO 1485-1-488-210
Maahallinnon kysely Amerikkaan muuton syistä	GARO 1485-1-488-218
Rahojen palauttamisesta	GARO 1485-1-488-218
Kylväjään sijoitetuista rahoista	GARO 1485-1-488-218
Asunto-ongelmista	GARO 1485-1-488-221
Kysely 1927, asunto-ongelmat	GARO 1485-1-488-222
Suomalaisten ja muiden ristiriidoista	GARO 1488-1-488-221-224
Vehnän tuotannosta	GARO 1878-1-51-1
Kieliongelmistä, paineesta muuttaa Karjalaan	GARO 2053-1-164-81-84
Selostus ulkopuolisen työvoiman käytöstä	GARO 2563-1-143-5
Moskovan maatalouskomissariaatin käsky luovuttaa koneet traktoriasemalle ja perustaa kollektiivitila 1939	GARO 3737-2-182-119
Vuoden 1925 raportti johtokunnalta	GARO 4340-1-1-23
Alkuperäisten suomalaisten määrä (7), väestörakenne alkuvuosina	GARO 4340-1-333-13-15
Maanvaihtoehdotus	RGAE 478-7-2184-10-14
Muuttojen rajoituksista, muuttotietoja 1928	RGASPI 515-1-496
Muista kommuuneista	RGASPI 515-1-496-497

Taustoittavaa kirjallisuutta

Kommuuna Kylväjästä ja Venäjän siirtolaisuudesta muutenkin

- Apalkov, I. J. (1953). *Stalinův kolchoz*. Praha: *Státní zemědělské nakladatelství*.
Käännetty venäjänkielisestä alkuteoksesta *Колхоз имени Сталина* (1951).
- Boucht, Christer (1973). *Karjala kutsui*. Juva: Kirjayhtymä.
- Bernstein, Seth & Cherny, Robert (2014). *Searching for the Soviet Dream*. Agricultural History, Vol. 88, No. 1.
- Cherny, Robert W. and Bernstein, Seth. Seattle/Seiatel': "*The American Commune in the Soviet Union, 1922–1939*". University of Washington. Saatavilla: http://depts.washington.edu/labhist/strike/seattle_commune.shtml
- Delafield, E. M. (Elizabeth Monica Dashwoodin tyttönimi) (1937). *Straw without Bricks*. London: MacMillan & Co. Kirja on julkaistu myös Yhdysvalloissa nimellä *I Visit the Soviets – The Provincial Lady in Russia*, Read Books.
- Gelb, Michael (1993). 'Karelian fever': *The Finnish immigrant community during Stalin's purges*. Europe-Asian Studies, Vol. 45, 1091–1116.
- Golubev, Alexey and Takala, Irina (2014). *The Search for a socialist El Dorado: Finnish Immigration to Soviet Karelia from the United States and Canada in the 1930s*. East Lansing: Michigan State University Press.
- Haapalainen, Eero (1935). *Kommuuni Kylväjä*. Petroskoi: Valtion kustannusliike Kirja.
- Hakamies, Pekka & Fishman, Olga (2007). *Unelma uudesta Karjalasta*. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Harpelle, Ronald, Lindström, Varpu & Pogorelskin, Alexis (2004). *Karelian Exodus*. Toronto: University of Toronto.
- Harris, Lement (1986). *My Tale of Two Worlds*. New York: International Publishers.
- Hovi, Ritva-Liisa (1971). *Amerikansuomalaisten maanviljelyskommuuni Etelä-Venäjällä*. Turku: Turun Historiallisen Yhdistyksen Julkaisuja XXV, 282–301.
- Hummasti, Paul George (1979). *Finnish Radicals in Astoria, Oregon 1904–1940*. New York: Arno Press.
- Kamppinen, Ossi (2019). *Palkkana pelko ja kuolema*. Jyväskylä: Docendo.
- Kero, Reino. *The Tragedy of Joonas Harju of Hiilisuo Commune, Soviet Karelia 1933–1936*. Saatavilla: <http://www.genealogia.fi/emi/art/article205e.htm>
- Lahti, Vesa-Matti (2017). *Siperia kutsuu*. Jelgava: Jelgava Printing House.
- Lahti-Argutina, Eila (2001). *Olimme joukko vieras vaan*. Vammala: Siirtolaisuusinstituutti.
- Mamonov, Mihail I. (1968). *Syvät juuret* ((Мамонов М. И.). *Глубокие корни*). Rostov: Rostovskoe Knizhnoe Izdatelstvo.
- McClelland, John Morris Jr. (1967, 10-Dec). *1922 Seattle Commune*. Longview Daily News.

- Nelson, Allan (2005). *The Nelson Brothers, Finnish-American Radicals from Mendocino Coast*. The Mendocino County Museum.
- Niemi, Irja (1944). *Neuvostokasvatti*. Suomen Kirja.
- Peltoniemi, Teuvo (1985). *Kohti parempaa maailmaa*. Keuruu: Otava.
- Reinikka, Merle (2009). *Reinikka, Ancestors and Descendants*. Seattle: National Nordic Museumin tietokanta. Alarik Reinikasta: 131–132.
- Rislakki, Jukka & Lahti-Argutina, Eila (1997). *Meillä ei kotia täällä*. Keuruu: Otava.
- Romanovski, Ivan (2012). *Роль культурной границы в строительстве локального сообщества (впервые в Сеятеле Сальского района), [“The Role of Cultural Boundaries in the Construction of a Local Society (the case of the settlement ‘Seattle,’ Sal’sk district, Rostov province)”]*, PhD diss. Moskova: Moscow State University of Culture and Arts.
- Ruusunen, Aimo (2020). *Punakankaan suomalaiset*. Sastamala: Warelia.
- Sevander, Mayme (1993). *Red Exodus*. Michigan: Oscan.
- Sevander, Mayme (1996). *Soviet Bondage*. Michigan: Oscan.
- Sevander, Mayme (2004). *They Took My Father*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sevander, Mayme (2000). *Vaeltajat*. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- Šolohov, Mihail [1932] (1965). *Aron raivaajat*. Suomentanut Juhani Konkka. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Strong, Anna Louise (1935, 1963). *I Change Worlds: The Remaking of an American*. Seattle: Seal Press.
- Tadeuš, P. J. (1931). *Amerikkalainen kommuuni Kylväjä (Тадеуш П. Я.: Американская коммуна Сеятель)*. Moskova: Kollektiivisten talouksien keskusjärjestö.
- Tuomi, Kaarlo R. (1984). *Isänmaattoman tarina*. Juva: WSOY.
- Tuuri, Antti (2011). *Ikitie*. Helsinki: Otava. Kappale 8.
- Välisalmi, Heikki (1923). *40 kuukautta Neuvosto-Venäjällä*. Turku: Sosialistin Kirjapaino.
- Webb, Sidney and Beatrice (1944). *Soviet Communism: A New Civilization*. London: Longmans, Green and Co.
- Wesson, Robert G. (1963). *Soviet Communes*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.
- Ylikangas, Mikko (2011). *The Sower Commune: An American-Finnish Agricultural Utopia in the Soviet Union*. Journal of Finnish Studies Vol 15, number 1, 51–84.
- Zlobina, Vieno (2017). *Heidän ihanteensa murskattiin*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Suomen kommunistisen puolueen alkutaipaleesta

- Hyvönen, Matti (1971). *SKP:n maanalaisuuden vuodet*. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Lackman, Matti (2017). *Kullervo Manner, kumouksellisen muotokuva*. Somero: Amanita.

Saarela, Tauno (2008). *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–30*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarela, Tauno (1996). *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923*. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto.

Albert Collanista

Gummerus, Herman (1935). *Aktiivisilta taisteluvuosilta*. Helsinki: Sanatar.

Meri, Veijo (1995). *Ei tule vaivatta vapaus*. Helsinki: Otava.

Parmanen, Eino (1937). *Taistelujen kirja*. Porvoo: Werner Söderström.

Taustoittavia lehtiartikkeleita

Amerikansuomalaisten lehtien leikkeitä Kylväjästä

Amerikansuomalaiset lehdet eivät olleet mielipideneutraaleja. Niitä on eri kuppikunnissa luonnehdittu seuraavasti:

- Iltalehti: Suomen lahtareiden lehti
- Industrialisti: sidoksissa IWW:hen
- Lännen Suometar: synodalainen lehti
- Raivaaja: Toveri-lehti luonnehtii samanhenkiseksi kuin Lännen Suometar, noskujen lehti
- Suunta: bandid gangin lehti
- Toveri: Worker's Party, saa toimintaohjeita Moskovasta. "Ainoa, joka pysyi koko ajan uskollisena kommuuniaatteelle."
- Työmies: kommunistinen

Eteenpäin 1922-03-10, 6. Kylväjälle lähtöutinen

Eteenpäin 1922-10-29, 2. Alkuraportti ja agiteerausta

Eteenpäin 1923-01-26, 3. Karl Mattilan agitaatiokirjoitus

Eteenpäin 1923-04-14, 6. Uutinen Kylväjän lisäjoukosta

Eteenpäin 1923-05-11, 4. Kylväjän vapputervehdys

Eteenpäin 1925-06-07, 5. Pikakuvia Kylväjältä

Iltalehti 1928-06-28. Kommuunien heikko tilanne

Industrialisti 1922-01-02, 3. Maininta maata etsivästä lähetistä

Itä ja Länsi 1930 No 6, 84–85. Gigantin ja Kylväjän yhdistyminen

Lännen Suometar 1923-07-17, 1. Kuzbasista

Lännen Suometar 1924-04-11, 4. Ankaraa kritiikkiä

Punainen kalenteri 1929-01-01, 131–136. Neuvostomaataloudesta

Punalippu 1928-10-30, 364–365. Lasten asema Kylväjällä

Punikin Pääsiäinen 1925. Vihje kuvista

Punikki 1929-01-15, 12. Huvalaisten tukena

Raivaaja 1923-09-07, 1 ja 3. Lehtelän kriittinen kertomus
Raivaaja 1924-03-24, 4. Kriittinen raportti Kylväjän organisoinnista
Toveri 1921-09-01, 5. Avustuspyyntö
Toveri 1921-09-03, 2. Seattlen Venäjähdistys
Toveri 1921-09-14, 2. Avustusyhdistyksessä 300
Toveri 1921-09-16, 2. Avustuspyyntö
Toveri 1921-09-21, 3. Juanitalaisten avustukset
Toveri 1921-11-17, 3. Seattlen työttömyydestä
Toveri 1921-12-13, 5. Seattlesta ryhmiä Venäjälle
Toveri 1921-12-22, 3. Neuvosto-Venäjälle aikoville
Toveri 1921-12-31, 4. Lisää Neuvosto-Venäjälle aikoville
Toveri 1922-01-07, 5. Lähtöpäätösuutinen Kirklandista
Toveri 1922-02-09, 4. Neuvosto-Venäjälle muuttajien kokouksesta
Toveri 1922-02-23, 3. Retkikunnan kiirehtiminen
Toveri 1922-02-23, 5 ja 6. Kylväjä-edustajien lähtö
Toveri 1922-04-01, 1. Osuuskunnilla esteetön pääsy
Toveri 1922-05-11, 1. 600-henkinen osuuskunta Seattlesta
Toveri 1922-05-13, 4. 150-henkinen farmaristo Venäjälle
Toveri 1922-06-12, 3. Tiedonanto tilojen etsijöiltä
Toveri 1922-06-17, 1. Venäläiset Venäjälle vaan ei Kylväjälle
Toveri 1922-07-20, 3. Venäjälle siirtyvien ohjelmaa
Toveri 1922-07-28, 6. Läksiäisillatsut
Toveri 1922-08-11, 2. Osuuskuntien vapaa pääsy Venäjälle
Toveri 1922-08-17, 1. Ensimmäisen ryhmän lähtö Kylväjälle
Toveri 1922-10-04, 3. Kahdeksan lähtijää
Toveri 1922-10-21, 3. Lähdetkö sinä Kylväjälle
Toveri 1922-10-23, 1. Venäjälle aikoville maanviljelysoppia
Toveri 1922-11-09, 4. Ensimmäisen ryhmän matkaraportti
Toveri 1922-11-17, 4. David Tolosen raportti Kylväjältä
Toveri 1922-11-27, 3. Helmer Waglundin raportti Kylväjältä
Toveri 1922-12-16, 7. Helmer Waglundin toinen raportti Kylväjältä
Toveri 1923-01-22, 7. Karl Mattilan raportti Kylväjältä
Toveri 1923-03-15, 2. Teknillisen Avun ongelmat
Toveri 1923-06-29, 2. Mrs Leinon lähtö Venäjälle
Toveri 1923-07-11, 2. Leo Leino Suomessa touko-kesäkuussa 1923
Toveri 1923-08-16, 4. Leo Leinon matkakuvaus
Toveri 1923-10-11, 5. Leo Leinon kirje Moskovasta
Toveri 1923-11-05, 2-5. Soviitti-porvareitako
Toveri 1923-11-12, 3. Leo Leinon kuvaus Kylväjältä
Toveri 1923-12-12, 3. Leo Leinon kuvaus Collanien häistä
Toveri 1923-12-31, 2-3. Soviitti-porvarikommentti Leinolta

Lähteet

- Toveri 1924-01-02, 2–3. Soviitti-porvarivastine
- Toveri 1924-01-02, 3. Kylväjäläisten raportti uusista suunnitelmista
- Toveri 1924-04-15, 2. Alarik Reinikan haastattelu kommentteineen
- Toveri 1924-06-10, 2. Vappuraportti Kylväjältä
- Toveri 1924-07-05, 2. Leo Leinon kirje Kylväjältä
- Toveri 1924-08-06, 3. Kirje Kuzbasista ja viittaus reinikkalaisiin
- Toveri 1924-08-09, 4. Nelsonien matka Karjalasta ja kuvaus kättilöstäkin
- Toveri 1924-09-24, 2. Leo Leinon Kylväjän kuulumisia
- Toveri 1924-11-06, 1. Donin viljelymenetelmät
- Toveri 1924-11-18, 4–5. Karl Mattilan kirje Kylväjältä
- Toveri 1924-12-15, 2–3. Donin syyskylvöistä
- Toveri 1924-12-16, 4. Enoch Nelsonin kirje Kylväjältä
- Toveri 1925-03-17, 2–3. H. Waglundin kirje Kylväjältä
- Toveri 1925-04-04, 5. Kirje Kylväjän tekemästä valistustyöstä
- Toveri 1925-04-09, 1. Farmareita Venäjälle yksilöinä
- Toveri 1925-07-14, 2–3. A. Markkasen matkamuiistelma
- Toveri 1925-08-06, 3. Donin Kylväjän kirje Donilta
- Toveri 1925-08-12, 2. Kommentti Maatyöläisen artikkeliin
- Toveri 1925-08-24, 3. Hugo Enholmin kuvaus Kylväjän elämästä
- Toveri 1925-10-21, 4. Donin Kylväjän kuvaus
- Toveri 1925-10-27, 5. Jussi Lahden kuulumisia Kylväjältä
- Toveri 1925-10-28, 2–3. Luokkatietoisten huomioon
- Toveri 1925-11-06, 3. Kylväjän jäsenhankintailmoitus
- Toveri 1925-11-13. Kylväjän jäsenhankintailmoitus
- Toveri 1925-12-05, 3. E. Kuulan kuvaus 1923 matkasta ja malariasta
- Toveri 1925-12-24. Kylväjän joulutervehdys 1925
- Toveri 1926-01-27. Vastine E. Kuulan kirjoitukseen
- Toveri 1926-02-17, 4. Tietoja Donin aroilta
- Toveri 1926-02-23, 2–3. Kylväjän uskonnosta ja oloista
- Toveri 1926-03-06, 2–3. Maatalouskommuunit Neuvostovallassa
- Toveri 1926-05-08, 4. Epäonnistumisten syitä ja kurista
- Toveri 1926-05-21. Kuusisen klubista ja Elviira Willmanista osat 1 ja 2
- Toveri 1926-05-22. Kuusisen klubista ja Elviira Willmanista osat 3 ja 4
- Toveri 1926-05-23. Kuusisen klubista ja Elviira Willmanista osat 5 ja 6
- Toveri 1926-06-04. Matka Astoriasta Kylväjälle
- Toveri 1926-06-09. Kaksi Kylväjäkirjoitusta
- Toveri 1926-08-28, 2 ja 4. Ivar Järven väitetty paluu
- Toveri 1926-09-14, 4. Kylväjän työvainiolta
- Toveri 1926-10-19, 2–3. Donin kuulumisia
- Toveri 1926-12-04. Kylväjä 4-vuotias
- Toveri 1926-12-14, 3. Kylväjä haluaa amerikkalaisia eikä paikallisia

- Toveri 1926-12-16, 6. Kylväjästä Leningradin Vapaus-lehdestä
Toveri 1926-12-20. Kylväjän joulutervehdys 1926
Toveri 1927-01-13. Kylväjän kieliongelma
Toveri 1927-02-16, 4. Kylväjän tarve saada yksinäisiä miehiä
Toveri 1927-03-08, 2. Ivar Järven varoituksia
Toveri 1927-06-01, 2. Ivar Järven pikkutietoja
Toveri 1927-06-17, 2. Kuvaus Kylväjä-käynnistä
Toveri 1927-07-08, 2-3. Hjalmar Kangas Kylväjällä
Toveri 1927-09-22, 5. Leo Leinon raportti Donin mailta
Toveri 1927-10-01, 4-5. Kylväjän eri puolista
Toveri 1927-12-17. Kylväjän joulutervehdys 1927
Toveri 1927-12-22, 9-11. Donin aroilta
Toveri 1928-03-01, 3. Kylväjän vuosikokous 1928
Toveri 1928-03-28, 4. Hukumisia Jegorlik-jokeen
Toveri 1928-06-19. Leo Leinon tiedote horjujia vastaan
Toveri 1928-06-29, 4-5. Vappukuvaus ja innokkaiden ivailua
Toveri 1928-07-11, 4. Lauri Praktigin kirjoitus ja myös varjopuolia
Toveri 1928-08-01, 3. Kommentti Lauri Praktigin kirjoitukseen
Toveri 1928-10-05, 6. Mätäkuujuttu, Naisten tilanne ja Gigantin kasvu
Toveri 1928-10-08, 5. Ed. Kangas Kommunasta
Toveri 1928-10-20, 4. Kylväjä juhlii 10-vuotiaasta SKP:a
Toveri 1928-11-26, 5. Kylväjä 6 vuotta
Toveri 1928-12-05, 3-4. Lokakuun suurjuhlat
Toveri 1929-01-24, 5. Kylväjän amerikanedustajalta lisäväestä
Toveri 1929-01-26, 4. Kylväjän kehumista ja maininta suurista naapureista
Toveri 1929-02-13, 4. Ruotsalaiset Kylväjästä
Toveri 1929-07-13, 3. Leo Leino Gigantista ja Kylväjästä
Toveri 1929-11-07, 6. Leo Leino kertoo poistumisestaan Kylväjältä
Toveri 1929-11-23, 2. Kuvaus Gigantista
Toveri 1930-09-05, 1. Gigantin suunnaton viljasato
Toveri 1930-12-02, 2. Kylväjän halu ottaa uusia jäseniä
Työmies 1922-01-14, 2. Kommunin perustamisuutinen
Työmies 1923-01-31, 2. Internationaalin vastustava julistus
Työmies 1923-01-31, 2. Selitys internationaalin vastahakoisuuteen
Työmies 1923-03-23, 1. Uutinen maanluovutuksista siirtokunnille
Työmies 1923-04-07, 2. Karl Mattilan ylevät terveiset
Työmies 1923-07-03, 6. Uutinen lisäjoukoista Kylväjälle
Työmies 1923-08-15, 2. Kuvaus alun ongelmista
Työmies 1923-11-21, 5. Leo Leinon raportti
Työmies 1924-01-04, 2. Pyyntö hedelmänviljelijöille
Työmies 1924-07-04, 4. Leinon hyökkäys mm Reinikkaa vastaan

Lähteet

Työmies 1924-08-14, 9. Enoch Nelsonin kirje Kylväjältä Arvid-veljelleen
Työmies 1924-11-18, 2-3. Karl Mattilan raportti Kylväjältä
Työmies 1927-07-02, 5. Positiivinen raportti Kylväjältä
Työmies 1927-07-06, 2-3. Raportti Amerikan toverien Kylväjäkäynnistä
Työmies 1927-09-27, 3 ja 5. J Lahden uhoava viisivuotisjuhlaselostus
Työmies 1927-10-12, 3. Alex Niemen matkaselostus Amerikasta Kylväjälle
Työmies 1927-12-16, 6. J. Lahden matkakuvaus v. 1923 osa 1
Työmies 1927-12-17, 13. J. Lahden matkakuvaus v. 1923 osa 2
Työmies 1929-01-29, 2 ja 3. Kuvaus Kylväjästä
Työmies 1930-08-06. Tiedote Neuvostoliittoon pyrkiville
Työmies 1932-12-29, 6. Kylväjän ylistys
Työmies 1933-12-06, 2. Kylväjään ja Karjalaan lähtevien jäähyväisilmoitus
Työmies 1934-09-08, 3. Kylväjän ylistys ja poliittiset muutokset
Vappu Amerikan suomalaisen työväenjärjestöjen kevätjulkaisu 1924-05-01,
40-43. Kommuuni Kylväjän historia

Amerikansuomalaisten lehtien muita kommuuneja käsitteleviä leikkeitä

Eteenpäin 1922-01-18, 3. Ohjeita Karjalaan aikoville
Eteenpäin 1922-02-09, 2. Yleistä etenkin Kuzbasista
Eteenpäin 1922-03-04, 3. Vetoamus Kuzbasin puolesta
Eteenpäin 1922-03-16, 2. Karjalaan siirtymisestä
Industrialisti 1924-06-12, 2. Kuzbasista osa 1
Industrialisti 1924-06-13, 2. Kuzbasista osa 2
Lännen Suometar 1930-01-03. Brasiliaan pettynyt
Toveri 1922-02-09, 2. Ohjeita Kuzbasiin lähteville
Toveri 1922-11-02, 7. Amerikkalaiset Knäsössä
Toveri 1923-05-04, 4. Vastauksia Kuzbas-kysymyksiin
Toveri 1923-09-22, 4. Kuzbas-ilmoitus
Toveri 1923-12-27, 2-3. Kaikuja Sointulasta osat 1 ja 2
Toveri 1923-12-28, 2-3. Kaikuja Sointulasta osa 3 ja 4
Toveri 1924-04-10, 3-4. Kirje Neuvosto-Karjalasta
Toveri 1924-05-07, 3. Vienanmeren rannoilta
Toveri 1925-04-24, 3. Mietteitä Sointulasta
Toveri 1925-11-12, 3. Santeri Nuortevasta
Toveri 1925-12-19. Sointulasta
Toveri 1926-01-07, Kommuna Työn perustaminen
Toveri 1926-03-19. Sointulan osuuskauppa
Toveri 1926-08-14. Kommuuna Työn tiedonantoja
Toveri 1927-02-05. Muistelmia Sointulan osuuskaupasta
Toveri 1927-06-17, 3. Sointulasta

Neuvostoliitossa ilmestyneitä ja suomalaisia lehtileikkeitä

- Hakkapeliitta 37, 1943-09-14. Hiilisuosta
Hakkapeliitta, 1941-11-20. Kuvaus Kylväjän niukkuudesta
Iltalehti 78, 1924-04-02, 3-4. Kylväjän alamäki
Kipinä, 1930-04-01. Aprillitarina terroristipapista
Kouvolan Sanomat, 1935-12-19, 4. Hiilisuon myrkytys
Lantmannabladet, 1940-03-01, 1. Hiilisuon myrkytys
Moscow Daily News, 1933-09-05, 2. Seattle/Seiatel' The American Commune
(Anna Louise Strong)
Neuvostonainen 22, 1932-11-01. Ellen Kuntz Hiilisuolla
Pohjan Voima 134, 1927-06-16, 1. Suomalainen raportti Kylväjältä
Pohjan Voima 180, 1926-08-11, 3. Leinon ohjeita kommuunin perustajille
Pohjan Voima 294, 1925-12-22, 6. Kylväjän uudenvuoden tervehdys
Pohjan Voima 27, 1929-02-02, 1 ja 5. Raportti Kylväjältä
Pohjan Voima 179, 1929-08-08, 1 ja 4. Burjaattien haastattelu
Punainen kalenteri, 1929-01-01, 131-136. Neuvostoliiton maataloudesta ja kuvia
Kylväjältä
Punainen Karjala, 1935-11-16, 3. Hiilisuon johdon kritiikkiä
Salmetar, 1924-04-29. Kommunismin mahdottomuus
Sisä-Suomi, 1936-03-04, 4. Hiilisuon myrkytys
Trudovoi Don (Трудовой Дон), 1923-10-5. 1923-10-6, 3. 3. Venäjänkielinen
kuvaus vuosi Kylväjälle muuton jälkeen
Työ 66, 1928-09-09. Kylväjän kylvöistä
Työ 68, 1928-06-14. Tselinan teollisuudesta
Työläis- ja talonpoikaisnaisten lehti 6, 1928-06-01. Vapputervehdys
Työläisen ja talonpojan kalenteri, 1926, 115-124. Kylväjän historia
Työläisen ja talonpojan kalenteri, 1929, 34. Kylväjän marssi
Työmies, 1930-08-06. Leo Leinon asema 1930
Työn kalenteri, 1925-01-01, 172-176. Kylväjän historia
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1928-05-07. Kylväjän hyvä sato
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1928-09-29. Kylväjän menestys
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1926-12-22. Kylväjän tervehdys
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 41, 1928-02-18, 6. Suurmaataloudesta ja Kyl-
väjän maidosta
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 104, 1926-06-19, 6. Kylväjä edistyy rientoaskelin
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 135, 1927-06-15, 1. Kylväjän numerotietoja
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 177, 1928-09-27, 3. Kylväjän sato 1928
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 241, 1925-10-19, 4. Kylväjän viljelyraportti
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 265, 1926-12-31, 6. Kylväjän uudenvuoden
tervehdys

Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 304, 1927-12-31, 6. Kylväjän uudenvuoden tervehdys

Etsivän keskuspoliisin arkiston neuvostokarjalaisia ja suomalaisia lehtileikkeitä

Hakkapeliitta 11, 1941-11-20. Kuvaus Kylväjän niukkuudesta
Hakkapeliitta 37, 1943-09-14. Hiilisuosta
Hämeen Kansa, 1944-07-15. Kylväjältä Hiilisuolle
Iltalehti 78, 1924-04-02, 3-4. Kylväjän alamäki
Kipinä, 1930-04-01. Aprillitarina terroristipapista
Kollektivisti, 1931-04-01, 29-31. Kylväjän toinen soviettivuosi
Neuvostonainen 22, 1932-11-01. Ellen Kuntz Hiilisuolla
Pohjan Voima 294, 1925-12-22, 6. Kylväjän uudenvuoden tervehdys
Pohjan Voima 180, 1926-08-11, 3. Leinon ohjeita kommuunin perustajille
Pohjan Voima 56, 1927-03-10, 3. Raportti Kylväjältä
Pohjan Voima 134, 1927-06-16, 1. Suomalainen raportti Kylväjältä
Pohjan Voima 27, 1929-02-02, 1 ja 5. Suomalaisten muutosta Kylväjältä
Pohjan Voima 179, 1929-08-08, 1 ja 4. Burjaattien haastattelu
Punainen kalenteri, 1929-01-01, 131-136. Neuvostoliiton maataloudesta ja kuvia
Kylväjältä
Punainen Karjala, 19??-09-09. Maakommuuna Kylväjä (vuosiluku epävarma)
Punainen Karjala 75, 1925-07-18. Kylväjän elämää
Punainen Karjala 14, 1926-02-06. E Kainun raportti Kylväjältä
Punainen Karjala 17, 1926-05-27. Tietoa Donilta
Punainen Karjala, 1926-10. Kylväjä nelivuotias
Punainen Karjala 58, 1927-11-06. Vallankumoustervehdys 1927
Punainen Karjala 247, 1928-10-25. Kylväjän kuulumisia
Punainen Karjala 287, 1929-12-18. Kylväjän muutto
Punainen Karjala, 1935-02-03. Yrjö Markkasen kehuskelua varakkuudella
Punainen Karjala, 1937-12-14. Oskar Hendricksonin kehuskelua menestyksellä
1937
Salmetar, 1924-04-29. Kommunismin mahdottomuus
Rintama, 1932-08-12, 10-13. Aksel Markkasen versio Kylväjän alusta
Savon Työ 28, 1927-03-10. Siirtola Kaukasiassa
Savon Työ 61, 1927-06-04. Kylväjän satotoiveet
Savon Työ 130, 1927-11-17. Työätekevien voitto
Sosialistinen kalenteri, 1933-01-01, 134-138. Ensimmäiset vuodet ja Elviiran
tuholaisuus ja väen poismuutto
Työ 66, 1928-09-09. Kylväjän kylvöistä
Työ 68, 1928-06-14. Tselinan teollisuudesta
Työläis- ja talonpoikaisnaisten lehti 6, 1928-06-01. Vapputervehdys
Työläisen ja talonpojan aapinen. Vuosi ei tiedossa, 32. Kylväjän siemen ja Ivana

- Työläisen ja talonpojan kalenteri (Kustantamo Kirja, N-liitto), 1926, 115–124.
Kylväjän historia
- Työläisen ja talonpojan kalenteri (Kustantamo Kirja, N-liitto), 1929, 28–32. Kalle Lepolan versio Kylväjän alusta
- Työläisen ja talonpojan kalenteri (Kustantamo Kirja, N-liitto), 1929, 34. Kylväjän marssi
- Työn kalenteri, 1925-01-01, 172–176. Kylväjän historia
- Työn ääni, 1928-06-11. Vuoden 1927–1928 sadosta
- Työn Ääni 111, 1928-09-24. Kylväjä menestyy, tervehdys vangeille
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 241, 1925-10-19, 4. Kylväjän viljelyraportti
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 104, 1926-06-19, 6. Kylväjä edistyy rientoaskelin
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1926-12-22. Kylväjän tervehdys
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 265, 1926-12-31, 6. Kylväjän uudenvuoden tervehdys
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 135, 1927-06-15, 1. Kylväjän numerotietoja
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 304, 1927-12-31, 6. Kylväjän uudenvuoden tervehdys
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1928-05-07. Kylväjän hyvä sato
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 177, 1928-09-27, 3. Kylväjän sato 1928
- Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, 1928-09-29. Kylväjän menestys
- Vapaus 103, 1927-10-27. Kylväjä viisivuotias
- Vapaus 122, 1928-10-28. Kylväjän kesä
- Vapaus 127, 1928-11-06. Vallankumoustervehdys
- Vapaus 8, 1929-01-19. Kylväjä-uutisia

Albert Collanista

- Björneborgs Tidning 130, 1904-11-15, 3. Kuvaus Albert Collanin vankeudesta
- Fria ord 64, 1904-09-23, 8. Kotietsintä Collaneilla
- Hufvudstadsbladet 9, 1918-04-20. Albert Collanin kuolinilmoitus
- Hufvudstadsbladet 98, 1923-04-13, 10. Hilda Collanin kiitos Suojeluskunnalle
- Registeringstidning för varumärken 256, 1904-01-01, 20–21. Sytytyspala, rauennut patentti
- Tampereen Uutiset 2, 1904-11-11, 4. Albert Collanin vapautus
- Uusi Suometar 38-39, 1918-04-24, 6. Albert Collanin kuolinuutinen
- Vapaita lehtisiä 33, 1904-08-30, 2. Albert Collanin karkoitus

Clas ja Laina Collanista

- Helsingin Sanomat 317, 1944-11-23, 2. Clas Collanin kuolinilmoitus
- Helsingin Sanomat 324, 1944-11-30, 2. Clas Collanin jälkikiitos
- Helsingin Sanomat 345, 1945-12-20, 2. Laina Collanin kuolinilmoitus

Paajasista

Eteenpäin 142, 1927-12-14, 1. Kirjallisuus-taiteellinen juhla
Etelä-Suomen Sanomat 86, 1928-07-28, 1-2. 47 kommunistia hovioikeudessa
Hämeen Kansa 84, 1929-05-03, 1. Hilja Paajasen äänestyskehoitus
Ilkka 147, 1926-07-02, 7. Hilja Paajasen tuomio
Itä ja länsi, Työväen kuvalehti 11-12, 1928-05-16, 3. Ema Paajasen iso kuva
Kauppalehden protestilista 31, 1928-07-31, 16. Osakeyhtiö Työn hallitus
Liitto 257, 1925-11-08, 1. Hilja Paajasen pidätys
Pohjan Voima 43, 1926-02-23, 1. Hilja Paajanen oikeudessa
Virallisen lehden liite 5, 1928-01-01, 52. Osakeyhtiö Työn hallitus
Tuisku 8, 1929-01-01, 2. Hilja Paajasen vappuherjaus
Turunmaa 171, 1928-07-26, 3. Suuren kommunistijutun käsittely
Turun Sanomat 202, 1928-07-26, 1. Ema Paajanen myöntää pöytäkirjan
Työ 65, 1928-06-07, 1. Ema Paajanen 7 viikkoa pimeässä sellissä
Työväen Urheilulehti 19, 1929-05-03, 6. Hilja Paajasen ehdokkuus kuvan kera
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 33, 1927-02-10, 1. Nuorisoliittolaisten tie van-
keuteen
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 91, 1928-04-19, 4. Vangitut vapaiksi
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 91, 1928-04-19, 1. Hurja hyökkäys työväenlii-
kettä vastaan
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 97, 1929-04-27, 7. Ankaria ja selventäviä sanoja
hajottajanaaisista
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 103, 1929-05-06, 1. Helsingin piirin urheilun
vaalitulokset
Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 123, 1928-07-26, 1. Ema Paajasen kuulustelusta
Uusi Pohjan Kansa 140, 1923-06-23, 3. Sosdem Nuorisoliiton lakkautus
Uusi Suomi 241, 1922-10-19, 1. Sosialidemokraattisen nuorisoliitto raastuvassa
Työväen Urheilulehti 20, 1928-05-16, 10. Veikko Paajasen passijupakka

Etsivän keskuspoliisin materiaalia Kylväjästä

Arkistotunnus: 3072 Suomalaiset kommunistit Venäjällä ja muualla ulkomailla
(1910–1940). Sijaintipaikka: M36, KE0. Sisältö:

- Kuzbas-esite
- Leo Leinon ajatuksia Suomen kommuuneista 1926
- Ellen Lundin kirje elokuu 1926
- Leo Leinon kirje karjakoista helmikuu 1927
- Oskar Hendricksonin kirje joulukuu 1925
- Leo Leinon kirje toukokuu 1926
- Sortavalan tilanne 1926-10-16 Kylväjä parempi kommuuni
- Kirje Oslanukselle liittymismaksusta ja vaatenormasta; Postiraportti 1926 nr2

Viranomaisasiakirjoja Collaneista ja Paajasista

Albert Collanista

- Hf:4 Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto / Erilliset salaiset asiakirjat
- Hg:1 Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto / Kotitarkastuksissa takavarikoidut asiakirjat

David Paajasesta

- Valtiorikosoikeuden asiakirjat 37/20, David Paajanen

Clas ja Laina Collanista

- Etsivän keskuspoliisin maahantulolistat Terijoelta 11.1.1925, Viipurin arkisto
- EK-Valpon Terijoen alaostaston kuulustelu- ja karanteenipöytäkirjat 4 ja 5/1925

Veikko Paajasesta

- Erik J. Halmeen sotamuistelmat vuosilta 1941–1942
- Kansalliskirjaston digitoidut arkistot suomalaisista sotavangeista Neuvostoliitossa
- Valpo 1, kotelo 2, Paajanen, Veikko Taavetti
- <http://www.uralstalker.com/voennoplennye-vtoroj-mirovoj-vojny-v-reftinskom-k/>. Luettu 21.9.2021.
- <http://www.klubi.biz/sotavangit/perus2.php?id=116>. Luettu 21.9.2021.
- <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001059712.html>. Luettu 21.9.2021.

Taito Emil (Ema) Paajasesta

- Valpo 1, kotelo 2, Paajanen Emil

Venäjänsuomalaisia Kommuuna Kylväjä -linkkejä

Viktor Manoilin (Манойлин Виктор Иванович) on kirjoittanut muistojaan Kylväjästä. Oleellista on, että muistelija kertoo Kylväjän perustamisen lähteneen liikkeelle Neuvostoliiton sisällissotaan punaisten puolella osallistuneiden ulkomaalaisten halusta jäädä maahan. Useimmille ei kotimaahan paluu olisi ollut lainkaan terveellistä: http://militera.lib.ru/memo/russian/manoylin_vi/01.html. Luettu 12.6.2021.

Tämä Salskin kirjasto esittelevä linkki mainitsee (sivu 16) Kommuuni Kylväjä koskevasta tutkimuksesta: <https://www.donland.ru/search/info.asp?infold=571>. Luettu 21.9.2021.

Tässä Eho Moskvyy (Moskovan kaiku) radio-ohjelman aukikirjoitetussa versiossa kerrotaan, miten Kylväjä kukoisti. Ohjelma on lähetetty 7.11.2009 ja siinä haastatellaan Sergei Žuravlevia: <http://www.echo.msk.ru/programs/staliname/631760-echo/>. Luettu 21.9.2021.

Kylväjästä tehtyjä videoita ja kuvakertomuksia

- Robert Chernyn radiohaastattelu vuonna 2009, josta video:
<https://www.youtube.com/watch?v=Gy56izUaXdc>. Luettu 21.9.2021.
- Tässä Matti Tarhala kertoo elämästään kohdasta 6:12 eteenpäin. Video on kuvattu vuonna 2011. <https://www.youtube.com/watch?v=a6fwcQ56AEc>. Luettu 21.9.2021.
- Ikitie-elokuva. Ei kerro Kylväjästä eikä Hiilisuosta, mutta taustoittaa vainon aikaa.
- TV-ohjelma Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi, toim. Mauno Hämäläinen, Yle 1985, KP numero: 441; Tuotantonumero: 44110101000; TVAR Tuotantonumero: 441-101-01.

Venäjänkielisiä dokumentteja ja keskustelua:

<https://meotyda.ru/node/1159>. Luettu 21.9.2021.

<https://ankol1.livejournal.com/193605.html>. Luettu 21.9.2021.

Linkki Molot- lehden artikkeliin vuodelta 2002:

<http://don-nation.narod.ru/seiatel.htm>. Luettu 21.9.2021.

Kommuuna Kylväjän yhteystiedot vuonna 2018

Kylväjän museon hoitaja koulussa #84:

Литвинова Марина (Litvinova Marina)

музей в школе N. 84

мобильный 8951 518 7362

школьный - 8 (86372) 49-1-36 (= +7-8-6372-49-1-36)

shkola84.seiatel@yandex.ru. Luettu 21.9.2021.

Koulun henkilökuntaa:

Tšemerisova Anželika Mihailovna, koulun johtaja

Litvinova Marina Anatoljevna, historian opettaja, vararehtori, Kubanin alueelta

Litvinov Aleksei Borisovitš, voimistelunopettaja, alkuasukas

Mikaelen Anžela Ivanovna, ohjelmoija ("programmist")

Lähteitä, joihin ei ole tutustuttu (13.8.2021):

Artikkelit

Allan Nelson on kirjoittanut sukunsa vaiheista Kylväjällä ja Venäjällä. Pääteos on The Nelson Brothers. Se on lainattavissa Siirtolaisuusinstituutin kirjastosta. Kahta muuta Nelsonin kirjoitusta en ole saanut käsiini. Arvid Nelson ei ollut Kylväjällä,

mutta hän oli tärkeä veljensä Enochin vaiheiden dokumentoija. Enoch oli sekä Kylväjällä että Knäsön kalastajakommuunissa. Kirjasta vain pieni osa käsittelee Enochin vaiheita Kylväjällä.

Näitä kahta en ole saanut käsiini. Nimestä päätellen Uncle Enoch olisi tärkeämpi.

- Allan Nelson: "Arvid Nelson, A Rare Kind of Finn", Master's Thesis, Sodoma State University, 1980.
- Allan Nelson: "Uncle Enoch", Finnish American Collection, Immigration History Research Center, University of Minnesota, Box 11, Folder 9.

Salskii Pahar -aikakauslehtiä en ole nähnyt (Салский пахарь). Lehti ilmestyi tällä nimellä vuodet 1928–1930, kunnes sen nimeksi muutettiin Traktor. Lehdissä on ollut ainakin kaksi artikkelia Kylväjästä: "Коммуна Сеятель готовится Первомайский карнавал," (Kommuuni Kylväjä valmistele vappukulkuetta) Salskii Pakhar, Apr. 26, 1929 ja "День в Сеятеле" (Päivä Kylväjällä) Salskii Pakhar, Oct. 8, 1929, sivu 2.

Leningradissa ja Petroskoissa ilmestyi 1920-luvulla Kollektivisti-lehti, joka kirjoitti toisinaan Kylväjästä. Näitä ei ole etsitty.

Elokuva

Kylväjästä on tehty Vladimir Braunin ohjaama elokuva Парень с берегов Миссури (Kaveri Missourin rannoilta, Союзкино 1931, ensi-ilta 1.5.1932), nimenä oli myös Коммуна в степи (Kommuuni arolla) ja Америка в сельских степях (Amerikka maaseudun aroilla).

Elokuvan pituus on 73 minuuttia. Valitettavasti elokuva on kadonnut. Siitä on kuitenkin käsikirjoitus ja roolijaot tallella. Venäjän kansalliskirjastossa ja valtionkirjastossa on kino-libretto olemassa: Зельманов М. Е. Парень с берегов Миссури: [Кино-либретто и метод. указания к беседе]: [Тема: СССР и загнивающий капитализм] / М. Зельманов. - Москва: изд-во Упр. кинофикации Всес. объединения Союзкино, [1932]. - 23 с., включ. тит. л. ; 15x11 см.. - Библиогр.: "Литература" (стр. 21–22).

Elokuvaan liittyy ohjelehtinen, jossa kerrotaan, miten elokuvaa voi käyttää propagandavälineenä. Annetaan kuusi teemaa, joita elokuvan yhteydessä voidaan käsitellä. Neuvostoliitossa tehtiin paljon ns. kolhoosielokuvia ja tämä elokuva lienee yksi niistä.

Arkistotiedot elokuvan roolihahmojen nimistä poikkeavat lehtisen tiedoista aika paljon. Ei ole tiedossa, mitkä tiedot ovat oikeita.

Arkistot

Michiganissa on Finnish American Heritage Center & Historical Archives Finlandia University osoitteessa Hancock, MI 49930 USA. James Kurtin mukaan sieltä ei ole löytynyt mitään Kylväjään viittavaa. Kylväjä oli länsirannikon projekti.

Seattlen arkistoissa on tiettävästi aineistoa, joka liittyy Kylväjän perustamiseen tai ainakin perustajien vaiheisiin. Arkistoihin en ole tutustunut.

Nelsonin suvun dokumentteja on koottu talteen: <https://archives.lib.umn.edu> tunnuksen IHRC1668 alle. Kokoelmassa on myös Enoch Nelsonin ottamia valokuvia Kylväjältä. Koronaviruksen takia arkiston aineisto oli saavuttamattomissa vuoden 2020 lopussa eikä siihen voitu tutustua edes etänä. Samoja kuvia, mahdollisesti kaikki, on Rostovin museossa.

Tämä on Salskin keskuskirjaston nettisivu. Kirjastossa on tiemmä Kylväjä-materiaalia. <http://www.smzb.com1.ru/index.htm>. Luettu 21.9.2021

Kylväjäläisillä perheillä on valokuva-albumeissa Kylväjä-kuvia. Niitä on jonkin verran saatu pelastetuksi ja talletettu kirjoittajan arkistoon.

Kylväjän asukkaita ja vainon uhreja

Nimien keruusta

Kylväjän asukkaista ei ole yhtenäistä luetteloa ja tämä lista on vain kokoelma nimiä, jotka on otettu talteen Kylväjän historiaa tutkittaessa. Lista on erittäin puutteellinen ja kattaa lähinnä vain suomalaiskaudella (1922–1930) Kylväjällä asuneita suomalaisia. Tiedot on poimittu satunnaisista lähteistä (kirjoja, lehtiartikkeleita, hautakiviä, tv-ohjelma, sähköposteja, valokuvia). Nimet ovat siinä asussa kuin ne on lähteessä mainittu. Monet luetteloon merkityt on mainittu useassa lähteessä eikä kaikkia lähteitä ole heidän osaltaan kirjattu, vaan vain varhaisin ja myöhäisin tieto. Tällä on pyritty selvittämään, millä aikavälillä henkilön tiedetään dokumentoidusti Kylväjällä olleen. Aikaväli ei tarkoita, etteikö hän olisi voinut olla Kylväjällä muulloinkin. Kyrillisesti kirjoitetut nimet on translitteroitu ja aakkostettu.

Toistaiseksi (2020) ei ole perehdytty venäläisiin tai neuvostoliittolaisiin asukasrekistereihin. On selvää, että Neuvosto-Venäjällä on asukkaat rekisteröity. Rostovin arkistosta saadun tiedon mukaan kommuunien asukkaita on rekisteröity mutta hyvin hajanaisesti. Ei tiedetä, onko juuri Kylväjällä olijoista pidetty erityistä rekisteriä. Suurin osa mahdollisista Stalinin ajan vainojen kylväjäläisuhreista on pahimpaan aikaan asunut Karjalassa, ei enää Kylväjällä.

Monet nimet on saatu työväenlehdille ominaisista joulu-, vappu- tai vallankumoustervehdyksistä. Tervehtijänä saattaa olla vain ”NN perheineen”. Näin vain NN:n nimi saadaan talteen, vaikka tiedetään muitakin perheessä olleen.

Luettelossa on niitäkin, jotka osallistuivat Kylväjän alkutaipaleeseen Amerikassa, mutta ei ole varmaa tietoa, muuttivatko he lopultakaan Venäjälle.

Taulukossa ”Jäsen Amerikassa” kattaa vain ne jäsenet, joiden tiedetään olleen jo Amerikassa jäseniä. Heidän perheensäkin ovat todennäköisesti sitä olleet, mutta kun tarkkaa tietoa ole, heitä ei ole merkitty tähän sarakkeeseen.

Suurin osa Kylväjälle muuttaneista suomalaisista oli Suomessa syntyneitä, vaikkakin Amerikassa pitkään asuneita.

Jotkut kylväjäläiset joutuivat Stalinin poliittisten vainojen uhreiksi. Kattavaa luetteloa heistä on ainakin toistaiseksi mahdoton tehdä, sillä tiedot ovat vajavaisia. Kun on vertailtu Kylväjällä asuneiden tietoja erilaisiin vainouhrirekestereihin, on törmätty tietojen epämääräisyyteen. Vainorekistereiden tiedot ovat kohtalaisen tarkkoja, mutta Kylväjällä asumisesta on niin vähän yksityiskohtaista tietoa, että useimmiten on mahdotonta kytkeä tiettyä kylväjäläistä rekistereissä oleviin tietoihin. Joistakin uhreista on vain maininta siitä, että on asuttu Kylväjällä eikä heistä tiedetä edes syntymämaata tai -aikaa. Kun nimikaimoja on varsin paljon, on joskus arvauksen varassa, ketä merkinnällä nimenomaisesti tarkoitetaan. Sama henkilö saattaa olla useassa rekisterissä niin, että nimi on kirjattu sen verran eri tavalla, ettei ole varmuutta siitä, onko kyse samasta ihmisestä. Venäläinen tapa käyttää myös isännimeä helpottaa jonkin verran, muttei kokonaan ratkaise ongelmaa. Kylväjällä tehdyt pidätykset ja niitä seuranneet tuomiot eivät näy uhriluetteloissa, vaikka vastaavanlaiset tuomiot näkyvät Kylväjältä Karjalaan muuttaneiden osalta. Esimerkki epämääräisyydestä on Michael Gelbin maininta lähteitä tarkentamatta, että Kylväjän johto olisi kadonnut eräänä yönä vuonna 1937.

Kieli- ja aakkoskekaannukset hankaloittavat selvitystyötä. Suomalaiset käyttivät Amerikassa käytännön pakosta muunnelmaa omasta nimestään (Grön → Green, Jussi → John). Lehtijuttujen kirjoittajakin ovat muunnelleet nimiä. Niinpä tässä luettelossa olevat Davis, Dawes ja Devis voivat olla sama henkilö. Venäjällä tilanne mutkistuu entisestään, kun nimet kirjoitetaan kyrillisin aakkosin. Nimi-hakuja tehdessä on arvattava, miten rekisterin pitäjä tai kuulustelija on nimen mahtanut kuulla tai kirjoittaa. Henkilö itse ei välttämättä ole kyennyt oikeinkirjoitusta oikomaan. Käytännöt olivat kirjavat.

Listaan on merkitty myös, keitä muita on listalla mainitun yhteydessä mainittu. Tämä saattaa helpottaa perhesiteiden selvittämistä ja osaltaan ehkäisee nimikaimojen sekoittamista toisiinsa.

Nimitietojen lähteistä

AN = Nelson Allan: The Nelson Brothers, Finnish-American Radicals from Mendocino Coast. ISBN 0-9748934-4-7

Ap. = Apalkov: Stalinův kolchoz, Praha 1953.

BMR = Internet-sivusto: Poliittisen terrorin uhrin Neuvostoliitossa (base.memo.ru).

B&C = Bernstein & Cherny: Searching for the Soviet Dream, Agricultural History, Vol. 88, No. 1.

EL-A = Eila Lahti-Argutina: Me olimme joukko vieras vaan (Siirtolaisuusinstituutti 2001).

Haapal. = Toivo Haapalainen: Kommuuni Kylväjä, Petroskoi 1935.

Hautak. = Kommuuna Kylväjän hautausmaan hautakivi.

Mam. = M. I. Мамонov: Глубокие корни (Syvät juuret), Rostovskoe Knizhnoe Izdatelstvo, 1968.

MT-a = Matti Tarhalan valokuva-albumi.

Pun. Karj. = Punainen Karjala, neuvostokarjalainen sanomalehti.

Raiv. = Raivaaja, amerikansuomalainen sanomalehti.

RE = Mayme Sevander: Red Exodus.

Sev. = Mayme Sevander: Vaeltajat, Siirtolaisuusinstituutti 2000.

Tied.ant. = Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, suomalainen lehti.

Tov. = Toveri, amerikansuomalainen sanomalehti.

TV = Ylen TV-ohjelma "Hailuodon kalastajasta kolhoosin johtajaksi".

Työm. = Työmies, amerikansuomalainen sanomalehti.

VALPO = Etsivän keskuspoliisin Kylväjä-kansio M36, KE05, 3072

Vapaus = amerikansuomalainen sanomalehti.

VZ = Vieno Zlobina: Heidän ihanteensa murskattiin, Siirtolaisuusinstituutti 2017.

Listan tiedot

- **Nimi:** henkilön nimi siinä asussa kuin se on lähteessä mainittu. Kyrilliset nimet translitteroitu.
- **Myötämainittu:** muut, jotka henkilön yhteydessä on mainittu.
- **Jäsen Amerikassa:** henkilö liittyi kommuuniin Amerikassa ollessaan. Tässä on vain varmat tiedot. Monet ovat olleet jäseniä Amerikassa, mutta tieto ei ole varma.
- **Asumisaika:** ensimmäinen ja viimeinen tieto Kylväjällä olosta. Ei tarkoita, että henkilö olisi ollut vain tämän välin Kylväjällä.
- **Tietolähde:** asumistiedon lähde.
- **Muuta:** hajanaisia tietoja.
- **Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta:** syntymä- ja kuolinajat, asuinpaikka, pidätyspaikka, tuomio.

Suomalaistaustaiset tai Amerikasta suomalaisten mukana muuttaneet

Ahlfors Hilda. *Myötämäinnittu:* Leonard. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.

Ahlfors Leonard. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.

Anderson. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Tov. 27.7.1922.

Arbelius Antti (Andrei) (Elmerin isä). *Myötämäinnittu:* Elmer, Mari, Wilho. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Pun. Karj., Vallankum.terv. -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Palmer, Michigan, Karjalaan 1931, suullinen tieto vangitsemisesta. Sev. s. 182.

Arbelius Elmer. *Myötämäinnittu:* Antti, Mari, Wilho. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Palmer, Michigan.

Arbelius Mari. *Myötämäinnittu:* Antti, Elmer (poika), Wilho. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Palmer, Michigan.

Arbelius Wilho. *Myötämäinnittu:* Antti, Elmer, Mari. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Palmer, Michigan.

Arick Viktor. Jäsen Amerikassa. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -25. *Muuta:* Perustaja.

Autio Otto Lauri. *Asumisaika:* 1924, 1927. *Tietolähde:* Haapal., Tied.ant. 31.12.1927. *Muuta:* Poliittisen piirin siht. Elämäkerta: Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1887, Turkhauta, Häme. Kylväjälle Knäsöstä.

Autti Henry. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tied. ant. 31.12.1927.

Belikov V. *Asumisaika:* n. 1925, n. 1935. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Siipikarjan hoito.

Collan Clas. *Myötämäinnittu:* Laina Collan (s. Paajanen). Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922–1925. *Tietolähde:* Haapal., Collan-sukukortit, Rajanylitysdokumentit. *Muuta:* Perustaja, paikan löytäjä, johtokunnan jäsen, iskurimekaanikko. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 12.10.1896 Pernaja, k. 18.11.1944 Oulunkylä. Amerikkaan 1913. Suomeen 1925.

Danilevitš Martin Borisovitš. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922, 1960-luku. *Tietolähde:* Mam. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Amerikkaan 1896, 1904 Kanada, 1906 Alaska.

Dawes, ks. Davis. *Tietolähde:* Haapal. s. 29. *Muuta:* Ehkä Devis?

Davis Timofei Pavlovitš (Davis Tom??), myös Dawes. *Asumisaika:* 1925, 1926, 1964. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. Joulunumero -26, Mam., hauta-

- kivi. *Muuta*: Puutarhuri. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s. 15.6.1879, k. 16.6.1964 Kylväjä.
- Denis.** *Asumisaika*: 1923. *Tietolähde*: Tov. 22.12.1927.
- Dolgov Andrei.** *Asumisaika*: 1925, 1926. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Elm Iida.** *Asumisaika*: 1929-. *Tietolähde*: Haapal. *Muuta*: Navettatyönt. Elämäkerta: Haapal. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s. 1887 Suomi. Amerikasta 1922 Koit-kommuuniin, josta 1929 Kylväjälle.
- Englund Eino.** *Asumisaika*: 1925. *Tietolähde*: AN.
- Enholm Hugo.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika*: 1924, 1960-luku (yli 80 v). *Tietolähde*: Tov. 2.1.1924, Haapal., Mam. *Muuta*: Perustaja, etsi paikkaa Karjalasta. Puutarhurina Kylväjällä. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Puutarhurina Karjalassa (Haapal), epäilyttävä tieto, Kylväjällä puutarh.
- Erickson Alma.** *Myötämäinittu*: Irene, Eino (puoliso), Valma. *Asumisaika*: 1925, 1927, 1935. *Tietolähde*: Tov. 14.7.1925, Tov. joulunumero -27, Pun.Karj. 3.2.1935 (tod.näk.). *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Porcupine, Kanada.
- Erickson Eino.** *Myötämäinittu*: Alma (puoliso), Irene, Valma. *Asumisaika*: 1925, 1927, 1935. *Tietolähde*: Tov. 14.7.1925, Tov. joulunumero -27, Pun.Karj. 3.2.1935 (tod.näk.). *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Porcupine, Kanada.
- Erickson Irene.** *Myötämäinittu*: Alma, Eino, Valma. *Asumisaika*: 1925, 1927. *Tietolähde*: Tov. 14.7.1925, Tov. joulunumero -27. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Porcupine, Kanada.
- Erickson Valma.** *Myötämäinittu*: Alma, Eino, Irene. *Asumisaika*: 1925, 1927. *Tietolähde*: Tov. 14.7.1925, Tov. joulunumero -27. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Porcupine, Kanada.
- Erickson Veikko.** *Asumisaika*: 1927. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -27.
- Feditškin Pjotr Ivanovitš.** Jäsen Amerikassa. *Tietolähde*: Mam.
- Filipovitš Agrafena.** *Myötämäinittu*: Perhe. *Asumisaika*: 1922-. *Tietolähde*: Haapal. *Muuta*: Kasvitarha, ruokala. Elämäkerta: Haapal. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s. 1892 Valko-Venäjä.
- Filipovitš Grigori Mihailovitš.** *Myötämäinittu*: Perheen kanssa, Mihailin poika. *Asumisaika*: 1922, 1926, 1960-luku. *Tietolähde*: TV-ohjelma, Tov. Joulunumero -26, Mam. *Muuta*: Kirjanpitäjä 1940-luvulta alkaen. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Ohioista 12-vuotiaana.
- Filipovitš Harry ???.** *Asumisaika*: 1924. *Tietolähde*: Tov. 18.11.1924. *Muuta*: Torgovajan (nyk. Salsk) korkeakoulusta.
- Filipovitš Mihail.** *Myötämäinittu*: Grigorin isä. Jäsen Amerikassa. *Tietolähde*: Mam.
- Gerbac Richard.** *Asumisaika*: 1932. *Tietolähde*: B&C.
- Gratšev Grigori.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika*: 1922, 1926. *Tietolähde*: Haapal., Tov. joulunumero -26. *Muuta*: Johtokunnassa 1926.

- Green (Gren) Ivar.** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Green Johan.** *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Griškevitš Boris.** *Myötämainittu:* Semjonin ja Jekaterinan poika. *Tietolähde:* Mam. *Muuta:* Autonkuljettaja.
- Griškevitš Sam (Simon, Semjon) Josifovitš.** *Myötämainittu:* Perhe. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922, 1960-luku. *Tietolähde:* Haapal., Mam. *Muuta:* Johtokunnan jäsen. Muistokivi Kylväjällä: ensimmäinen auranveto. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Life-kommuunista, valkovenäläinen (Bandaryn kylä), Amerikkaan 1913.
- Griškevitš Jekaterina Andreevna.** *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1923, 1960-luku. *Tietolähde:* Mam.
- Griškevitš Vadim.** *Myötämainittu:* Semjonin ja Jekaterinan poika. *Tietolähde:* Mam. *Muuta:* Lukkoseppä Moskovassa.
- Griškevitš Valentina.** *Myötämainittu:* Semjonin ja Jekaterinan tytär. *Tietolähde:* Mam. *Muuta:* Lypsäjä.
- Griškevitš.** *Myötämainittu:* Semjonin ja Jekaterinan poika. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Pun. Karj. 27.5.1926. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Kuoli 2-vuotiaana onnettomuudessa.
- Grönlund Elli.** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.
- Grönlund Victor.** *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.
- Hallikainen O.** *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. 10.8.1928. *Muuta:* Traktorijaja.
- Hannula Antti.** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. Vallankum.terv.
- Heimolainen Juho.** *Asumisaika:* Ei tarkempaa tietoa. *Tietolähde:* EL-A, BMR:n mukaan Ivan ja oli Kylväjällä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1890 Pietari. Pidätetty 3.11.1937. Ammuttu 3.12.1937 Leningrad. EL-A s.117 ja BMR.
- Helenius Aili.** *Myötämainittu:* Henry. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Helenius Henry (Heikki).** *Myötämainittu:* Aili. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Mikko Ylikangas. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1896, k. 1970. Waukegan, Ill. Leningradiin Lännen vähemmistökans. Yliop. 1926. Suomeen 1930, vankilassa 1930–1936, Espanja 1937–1939, Ranska 1939–1941, Saksa 1941–1948, Argentiina 1949–1970.
- Helminen Aksel.** *Myötämainittu:* Herman, Mary. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1909, k. 22.9.1938, Sev. s.188, "Aksel Hermannin poika". Karjalaan 1931, vankilatuomio.

- Helminen Herman.** *Myötämäinittu:* Mary, Aksel, "Pikku mukava". *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Maininta teoksessa Neuvosto-Karjalan 15-vuotiselta taipaleelta 1935.
- Helminen Mary (Maria).** *Myötämäinittu:* Aksel, Herman. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27.
- Hendrickson Aili (myöh. Koskinen ja Tarhala). Ks. Aili Tarhala.** *Myötämäinittu:* Oskar, Sofia, Tauno. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Toveri 8.7.1927, TV, Hautakivi, Sev., RE. *Muuta:* Rostoviin opiskelemaan musiikkiopistoon. Naimisiin Arne Koskisen kanssa 7.5.1927. Ks. Oskar Hendricksonin ja Matti Tarhalan elämäkerrat. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 28.5.1908, k. 30.9.1999 Kylväjä.
- Hendrickson Oskar.** *Myötämäinittu:* Aili, Sofia, Tauno. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923–1969. *Tietolähde:* Haapal., Sev. s. 50 ja 188. Hautakivi. *Muuta:* Iskuri. Perustaja, johtokunnan jäsen. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 7.12.1883 Töysä, k. 7.6.1969 Kylväjä, Eden WA. Vangittu 1949 Kylväjällä ja lusi 6 vuotta. Sev. s.188 ja RE s. 60.
- Hendrickson Sofia.** *Myötämäinittu:* Aili, Oskar, Tauno. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923–1964. *Tietolähde:* Sev. s. 50, Hautakivi. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 22.1.1883 Ylistaro, k. 7.6.1964 Kylväjä.
- Hendrickson Tauno Oskarinpoika.** *Myötämäinittu:* Aili, Oskar, Sofia. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923–. *Tietolähde:* Sev. s. 50. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1923. Kadonnut rintamalla.
- Hentilä Karl.** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Hill Emil.** *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Hinkkanen (Hinkkonen) Abram (Haritonin poika).** *Asumisaika:* Ei tarkempaa tietoa. *Tietolähde:* EL-A s.128. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1869 tai 1896 Toksova, Rapala. Pidätetty 11.10.1937, tuomittu 25.11.1937, ammuttu 3.12.1937 Leningrad.
- Hintikka Abram.** *Asumisaika:* Ei tarkempaa tietoa. *Tietolähde:* Sev., Geni.fi. *Muuta:* Epävarmaa tietoa. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 5.2.1869 Keuruu. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* k. 13.3.1936.
- Holmberg Uno.** *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tied.ant. 31.12.1927.
- Ignatovich Aleks.** *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Immonen Aili.** *Myötämäinittu:* Arvo, Ida, Victor. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Tied.ant. 258A 1926. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Mahtowa, Minn.
- Immonen Arvo (Arvid).** *Myötämäinittu:* Aili, Ida, Victor. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Tied.ant. 258A 1926, Sev. s. 190 mukaan Karjalaan 13.3.1932. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Mahtowa, Minn. Teloitettu

1937 (jos syntynyt 1912, Vihtorin poika) tai pidätetty Aunuksessa 30.10.1937, tuomittu 22.9.1938, ammuttu 3.10.1938 Aunuksessa. Rehabilitoitu 21.4.1989. BMR ja EL-A.

Immonen Ida. *Myötämainittu:* Aili, Arvo, Victor. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Tied.ant. 258A 1926. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Mahtowa, Minn.

Immonen Vihtor. *Myötämainittu:* Aili, Arvo, Ida. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Tov. joulunumero -26. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Mahtowa, Minn. s. 1884, Aunus, Kiestinki, leipuri. Vangittu 28.12.1937. Tuomittu 26.1.1938 10 vuodeksi, Karlag -leirillä (Karaganda), BMR ja EL-A. Kiestingin Kommunisti -lehden 18.11.1995 mukaan ammuttu 3.10.1938.

Impola Eino. *Myötämainittu:* Elli. *Asumisaika:* 1924, 1926. *Tietolähde:* Tov. 18.11.1924, Tov. joulunumero -26. *Muuta:* Lämpäissyt ensiasteen puoluekoulun.

Impola Elli. *Myötämainittu:* Eino. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.

Inkinen Albert. *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.

Jaakkimainen Aleks. Jäsen Amer.: ?. *Asumisaika:* 9/1927, 1932. *Tietolähde:* Haapal., Työmies 29.12.1932. *Muuta:* Puoluejatsheikan sihteeri 1929 alk., Elämäkerta: Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1891 Leningrad. Kirjoittanut Soihtu-lehteen 1930 no. 9.

Janson R. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Valokuva, Pun. Karj. vallankum. terv. 1927. *Muuta:* Johtokunnassa 1926.

Johnson Edward. *Myötämainittu:* Liina. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922, 1926. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -26.

Johnson Impi. *Myötämainittu:* 6-henk. perhe. *Tietolähde:* Sev. s. 50.

Johnson Liina. *Myötämainittu:* Edward. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.

Johnson Matilda. *Myötämainittu:* Risto (puoliso).

Johnson Risto. *Myötämainittu:* 6-henk. Perhe, Matilda (puoliso). *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Sev. s. 50, Tov. joulunumero -26. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1878, k. 1938, Waukegan, IL, Karjalaan 19.8.1931, Kadonnut. Sev. s. 191.

Järvi Anna. *Myötämainittu:* Ivar. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Osoite Tied.ant. 20.12.1924. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* 147 Kingston Ave, Astoria, OR.

Järvi Ivar. *Myötämainittu:* Anna. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* 147 Kingston Ave, Astoria, OR.

Kainu Anna. *Myötämainittu:* Emil, Eugene. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.

- Kainu Emil.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1929. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. 7.11.1929.
- Kainu Eugene.** *Myötämäinittu:* Anna, Emil. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.
- Kangas Albertina.** *Myötämäinittu:* Irja, John (puoliso), Lauri, Tauno. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Rock Springs, Wyo.
- Kangas Ed.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Tov. 10.8.1928.
- Kangas Hilma.** *Myötämäinittu:* Hjalmar ja työt. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.
- Kangas Hjalmar.** *Myötämäinittu:* Hilma ja työt. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. 8.7.1927, Tov. joulunumero -27.
- Kangas Irja.** *Myötämäinittu:* Albertiina, John, Lauri, Tauno. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Rock Springs, Wyo.
- Kangas John (Jussi, Johan).** *Myötämäinittu:* Albertiina (puoliso), Irja, Lauri, Tauno. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Pun. Karj. vallankum. terv. 1927. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Rock Springs, Wyo.
- Kangas Lauri.** *Myötämäinittu:* Albertiina, Irja, John, Tauno. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Muuta:* Oli mahdollisesti Kuzbasissa (nimikaima). *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Rock Springs, Wyo.
- Kangas Tauno.** *Myötämäinittu:* Albertiina, Irja, John, Lauri. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Rock Springs, Wyo.
- Kapkovits Kuprijan.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922, 1926. *Tietolähde:* Haapal., Tov. Joulunumero -26, Mam. *Muuta:* Elämäkerta: Haapal. Hevostyöt. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ensimmäisessä ryhmässä.
- Karttu Matti.** *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 12.10.1925, Tov. 9.6.1926 (poistui). *Muuta:* Oli 3 vuotta Kuzbasissa, sitten Amerikassa ja sitten Kylväjälle. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Fairfield, Ga.
- Karvonen Johan.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum. terv. 1927.
- Kaunetis Nadja.** *Myötämäinittu:* Perheen mukana. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922-. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Elämäkerta: Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1909 Amerikassa.
- Korsak Akim.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1935. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. 3.2.1935.
- Koska Konstantin.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Koskela Emil.** *Asumisaika:* 1925, 1927, 1935. *Tietolähde:* Tov. Joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum. terv. 1927., Neuvosto-Karjalan 15-vuotiselta taipaleelta 1935. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. Pori 1886. Tullut USA:sta

1922. Karjalaan 31.10.1931. Petroskoissa pidätetty 10.6.1938 ja ammuttu 20.11.1938. EL-A s.243 ja BMR. Sev. s 197 mukaan kuollut 22.9.1938.

Koskinen Aarne. *Myötämäinittu:* Naimisiin Aili Hendricksonin kanssa 7.5.1927. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Työmies 6.7.1927, Tov. 8.7.1927, Tov. joulunumero-27. *Muuta:* Verstasmekaanikko, kadonnut. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta (OR) 1923, pidätetty Pääveselässä 1938 ja ammuttu 1938. EL-A s.245.

Koskinen Aili s. Hendrickson (ks. Aili Tarhala). *Myötämäinittu:* Naimisiin Aarne Koskisen kanssa 7.5.1927. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum. terv. 1927., Tov. 8.7.1927, Tov. joulunumero -27.

Koskinen Benjamin. *Myötämäinittu:* Maria (puoliso) ja lapset. *Asumisaika:* 1923, 1927, 1935. *Tietolähde:* Haapal., Sev. s. 50, Tov. joulunumero -27, Neuvosto-Karjalan 15-vuotiselta taipaleelta 1935. *Muuta:* Verstasmekaanikko, RE s.122 mukaan ensimmäisiä Karjalaan siirtyneitä 1929. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. Pälkäne 1887. Astoriasta (OR) 1923. Teloitettu Petroskoissa 1939, ei mainintaa EL-A:ssa. Kirjoitti kirjeen USA:n puolueelle. Kirje kavallettiin ja Benjamin sai 25 vuotta, jonka anoi muutettavaksi kuolemantuomioksi. Teloitettiin., RE s.122-125.

Koskinen Edna. *Myötämäinittu:* Maria (äiti). *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Sev. s. 50, Tov. joulunumero -26. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1912. Astoriasta (OR) 1923. Asui 1900-luvun lopulla Suomessa nimellä Edna Koskinen-Raula (Sev. s.10 ja 52).

Koskinen Maria. *Myötämäinittu:* Edna (tytär), Benjamin (puoliso) ja lapset. *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Sev. s. 50, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Työskenteli kommuunin keittiössä. Johtokunnassa 1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta (OR) 1923. RE s.122 mukaan ensimmäisiä Karjalaan siirtyneitä 1929.

Kulmala Arvid. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum. terv. -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Samanniminen, vuonna 1931 Kanadasta Karjalaan. EL-A s.254. Sev. s. 198 ????. Varottava sekaannusta nimikaimaan.

Kulmala Hannes. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Johtokunnan jäsen.

Kulmanen Emil. *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum. terv. -27.

Kundz (Kuntz) Jakob. *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -27.

Kuntz Anna. *Myötämäinittu:* Ellen, Jacob. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.

- Kuntz Ellen.** *Myötämäinittu:* Anna, Jacob. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Hiilisuolla 1932 nimellä Ellen Kuntz-Ylitalo (Neuvostonainen 6 1932).
- Kuula E.** *Myötämäinittu:* Perhe, 3 lasta. *Asumisaika:* 1923–1924 tai 1925. *Tietolähde:* Tov. 5.12.1925. *Muuta:* Pakenivat malariaa. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Kanadaan takaisin syksyllä 1924.
- Kuzmits (Kyzmits) H (Nick).** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -25. *Muuta:* Lammaskarjan hoitaja.
- Könönen Cesilia.** *Myötämäinittu:* Matti. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Könönen Matti.** *Myötämäinittu:* Cesilia. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Lahti Emma.** *Myötämäinittu:* Jussi. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.
- Lahti Jussi (John, Johan, ehkä Jani).** *Myötämäinittu:* Emma. *Asumisaika:* 1923, 1928. *Tietolähde:* Haapal., Tov. 29.6.1928. *Muuta:* Kirjoitti Toveriin usein.
- Laine Anna (Anni).** *Myötämäinittu:* Väinö (Perhe). *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Laine Väinö.** *Myötämäinittu:* Anna (Perhe). *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Laitala Alina (Alenina).** *Myötämäinittu:* Felix. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26. *Muuta:* Johtokunnassa 1925.
- Laitala Felix.** *Myötämäinittu:* Alina. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tied.ant. 31.12.1927.
- Laitala Henry.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1924, 1927. *Tietolähde:* Tov. 18.11.1924, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927. *Muuta:* Punaupseerikoulussa.
- Lehtelä V.** *Tietolähde:* Raivaaja 7.9.1923. *Muuta:* Viljelyspesialisti.
- Lehtinen Martin (Martti).** *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -26. *Muuta:* Verstasmekaanikko.
- Leino Elina.** *Myötämäinittu:* Kerttu (sisko), Leo (isä), Rosa (sisko). Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923–1929. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Johtokunnassa 1926.
- Leino Kerttu.** *Myötämäinittu:* Elina (äiti), Rosa (sisko), Leo (isä). Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.
- Leino Leo (Leonard).** *Myötämäinittu:* Elina, Kerttu, Rosa. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1923, 1929. *Tietolähde:* Haapal., Tov. 7.11.1929. *Muuta:* Perustaja., Elämäkerta: Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1882 Karttulankylä, Häme. Hallinnollisiin tehtäviin Petroskoihin. Pidätetty 2.12.1937, 10 vuodeksi Karagandan leirille 1938. Rehabilitoitu 15.3.1956. EL-A s.293, BMR, Sev. s. 202.
- Leino Rosa (Roosi).** *Myötämäinittu:* Elina, Leo, Kerttu. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 12.10.1925. *Muuta:* L-gradiin opiskelemaan Trotskin Pedteknikumiin.

- Liikkanen Johan.** *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. joulunumero -27.
- Lobtjev Nikolai.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928. *Muuta:* Vallankum.terv.
- Lukina Rosa.** *Asumisaika:* 1929. *Muuta:* Hoitaja lastenkodissa.
- Lund Aino.** *Myötämäinittu:* Kusti. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925.
- Lund Elli (ehkä Ellen).** *Tietolähde:* TV-ohjelma. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* 1930-luvulla Karjalaan.
- Lund Ellen (ehkä Elli).** *Myötämäinittu:* Viktor (isä). *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Poliisi 30.7.1926, Tov. joulunumero -26.
- Lund Gust (Kusti).** *Myötämäinittu:* Aino. *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tied.ant. 31.12.1927. *Muuta:* Poikkamies. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1892. Kuollut Leningradin piirityksessä 1942. Sev. s. 230.
- Lund Viktor.** *Myötämäinittu:* Ellen (Elli?) (tytär). *Asumisaika:* 1925, 1929. *Tietolähde:* Haapal., Pohjan Voima 22.12.1925, Haapal. s.133. *Muuta:* Verstasmeikaanikko.
- Luoma Aino, Alfredin tytär.** *Myötämäinittu:* Alfred (isä), Elma, Miina, Sylvi, Toivo, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27, Sev. s. 50 ja 204. *Muuta:* Opettajainvalmistuslaitos. Kadonnut. Oli Tšeljabinskissa. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1906 British Columbiassa. Pidätetty 18.6.1941, 10 vuotta, rehabilitoitu 23.3.1959.
- Luoma Alfred.** *Myötämäinittu:* Aino, Alfred, Elma, Miina, Sylvi, Toivo, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s. 50 ja 204. RE s. 59. *Muuta:* Sointulassakin. Karjalaan 1930. Karjalassa asumus: Прионежский р-н, Деревянский с/с, совхоз 2. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1877, Hangas, Vaasan lääni. Pidätetty 11.3.1938, Ammuttu Petroskoissa 2.10.1938. Rehab. 6.3.1961, EL-A s.314, BMR.
- Luoma Elma.** *Myötämäinittu:* Aino, Alfred (isä), Miina, Sylvi, Toivo, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s. 50 ja 204. *Muuta:* Karjalaan 1930. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1907, Kanada. Pidätetty 1938. Palasi Kylväjälle, jossa kuoli 1990.
- Luoma Minna (Miina).** *Myötämäinittu:* Aino, Alfred, Elma, Sylvi, Toivo, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s. 50. *Muuta:* Karjalaan 1930. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. Etelä-Pohjanmaa.
- Luoma Sylvia.** *Myötämäinittu:* Aino, Alfred (isä), Elma, Miina, Toivo, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s. 50 ja 204. *Muuta:* Karjalaan 1930. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1911, Kanada, Pidätetty 1938. Palasi vankeudesta.
- Luoma Toivo.** *Myötämäinittu:* Aino, Alfred (isä), Elma, Miina, Sylvi, Wili. *Asumisaika:* 1923, 1930. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s.50 ja 204. *Muuta:*

- Karjalaan 1930. Ylempi koulutus, insinööri-mekaanikko, asui Tšeljabinskissa. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s. 1911 Kanada, British Columbia, Гранитная Губа. Tuomittiin 14.11.1942 työarmeijaan, kuoli 9.5.1943. Tieto myös, että pidätettiin 28.4.1943 ja sai 10 vuotta. Rehab. 26.1.1965.
- Luoma William (Wili)**. *Myötämäinnittu*: Aino, Alfred (isä), Elma, Miina, Sylvi, Toivo. *Asumisaika*: 1923, 1930. *Tietolähde*: Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s.50 ja 204, Haapal. *Muuta*: Karjalaan 1930. Verstasmekaanikko. Insinööri-konstruktööri Leningradissa Малая Охта, Малый пр., д. 2, кв. 4. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s.1909. British Columbia, Гранитная Губа. Pidätetty 22.10.1937, ammuttu 18.1.1938, Leningrad. EL-A s. 314, BMR.
- Luomala Pauliina**, s. 17.1.1886, julistettu kuolleeksi 25.5.1978. Amerikkaan 1911, asui Alaskassa. Kylväjällä alkuvaiheessa, oli jo vuonna 1924 Karjalassa (Lyna).
- Macknow Josef**. *Myötämäinnittu*: Perhe. *Asumisaika*: 1925. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -25.
- Maknov O**. *Myötämäinnittu*: Perhe. *Asumisaika*: 1926. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -26.
- Malitš Trofim Ivanovitš**. *Myötämäinnittu*: Perhe. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika*: 1922, 1960-luku. *Tietolähde*: Haapal., Mam. *Muuta*: Kylväjän sihteeri ja kirjuri. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Ukrainalainen lähtöjään. Amerikkaan 1912, jossa mm. kultakaivoksilla.
- Mammia Toivo**. *Asumisaika*: 1926. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -26.
- Manninen Armas**. *Asumisaika*: 1925, 1927. *Tietolähde*: Pohjan Voima 22.12.1925, Pun. Karj. vallankum.terv.
- Markkanen Aksel**. *Myötämäinnittu*: Ida, Yrjö. *Asumisaika*: 1925, 1932. *Tietolähde*: Toveri 14.7.1925, Rintama 12.8.1932. *Muuta*: Karjaspecialisti. Elämäkerta: Haapal. Johtokunnassa 1926. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: s. 1878 Pieksämäki. Yankton, OR, Karjalaan 1930, takaisin 1934.
- Markkanen Ida**. *Myötämäinnittu*: Akseli (puoliso), Yrjö. Ehkä Irinan äiti. *Asumisaika*: 1925. *Tietolähde*: Toveri 14.7.1925. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Yankton, Or.
- Markkanen Irina Georgijevna**. *Myötämäinnittu*: Akselin ja Idan tytär. Miksi Georgijevna, ei voi olla saman Yrjö Markkasen tytär. *Asumisaika*: 1925–1999. *Tietolähde*: Hautakivi. *Muuta*: Syntyi Kylväjällä 9.11.1925. On ehkä olemassa toinenkin Yrjö Markkanen, jonka tytär tämä on.
- Markkanen Yrjö, (voi olla kaksi samannimistä)**. *Myötämäinnittu*: Akselin ja Idan (vanhemmat). *Asumisaika*: 1925, 1985. *Tietolähde*: Pohjan Voima 22.12.1925, TV-ohjelma, Haapal., Lähti Amerikkaan 1894. *Muuta*: 1950-luvulta alkaen varastonhoitaja. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta*: Yankton, Or. 5-vuotiaana. 1930 Karjalaan. Kesällä 1934 takaisin Kylväjälle.
- Matis Agrafina**. *Myötämäinnittu*: Mikael. *Asumisaika*: 1926. *Tietolähde*: Tov. joulunumero -26.

- Matis Mikael.** *Myötämainittu:* Agrafina. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Mattila Karl (Kalle).** Ks. elämäkerta. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922–1963. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Isännöitsijä. Elämäkerta: Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1884, k. 1963, Hailuoto. Merille 1903. Loikkasi myöhemmin Amerikkaan, jossa kalastajana Columbia-joella.
- Miller Kerttu.** *Myötämainittu:* Laura, Lempi, Otto. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Miller Laura.** *Myötämainittu:* Kerttu, Lempi, Otto. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Miller Lempi.** *Myötämainittu:* Otto, lapset. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.
- Miller Otto.** *Myötämainittu:* Lempi, lapset. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.
- Mäki Axel.** *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Mäki Evert (Feerti).** *Myötämainittu:* Hilja. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.
- Mäki Gustav.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Tov. 20.7.1922. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Enaville, Idaho.
- Mäki Hilja.** *Myötämainittu:* Evert (Feerti). *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.
- Nelson Enoch.** *Myötämainittu:* Irene ja tämän 15 v. veli ja Karl (vauva). *Asumisaika:* 1924, Tammi 1926. *Tietolähde:* AN, Tov. joulunumero -25, Tov. 16.12.1924. *Muuta:* Suku Kalajoelta, Poukkula. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 2.1.1897. San Franciscosta 1921 Karjalaan, mm. Uhtua, Knäsö, ammuttu 5.3.1938 Sandarmohissa, EL-A s.356, Sev. s. 128 ja 208, AN s.131.
- Nelson Irene.** *Myötämainittu:* Enoch, Karl. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 12.10.1925. *Muuta:* L-gradtiin opiskelemaan Puoluekouluun. Toimi tulkkina lomien aikana.
- Nelson Karl.** *Myötämainittu:* Irene ja Enoch (vanhemmat). *Asumisaika:* 1924. *Tietolähde:* AN. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 7.7.1924 Kylväjällä, k. 23.10.1924 Kylväjällä.
- Niemi Alex.** *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* syys. 27. *Tietolähde:* Pun. Karj. val-lankum.terv. 1927., Tov. 12.10.1927. *Muuta:* Matkakuvaus Työmies 12.10.1927. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ironwoodista.
- Niemi Hellen.** *Myötämainittu:* Iivari (isä). *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -26.
- Niemi Iivari.** *Myötämainittu:* Hellen (tytär). Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922, 1927. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Mekaanikko. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1888, Ikaalinen. Elämäkerta: Haapal.

- Nikkinen Hilma.** *Asumisaika:* 1933–. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Niskanen Rauha.** *Myötämainittu:* Isä, äiti ja sisko. Vilho Niskanen (puoliso). *Asumisaika:* 1931. *Tietolähde:* TV-ohjelma. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* 11-vuotiaana Amerikasta Karjalaan. Isä Kontupohjan sellutehtaalla.
- Niskanen Vilho.** *Myötämainittu:* Rauha (puoliso), Väinö Raitto. *Tietolähde:* TV-ohjelma. *Muuta:* Mamonov: Syvät juuret -kirjassa lyhyt kuvaus. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 28.12.1908, k. 7.1.1998 Kylväjällä, Loikkari Iistä. Tuomio Stalinin aikana.
- Noorands Matti.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928 vallankum.terv.
- Norman Charles.** Jäsen Amerikassa. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Perustaja.
- Oja David.** *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Haapal., Tied.ant. 31.12.1927.
- Ojala Anni (s. Tervonen).** *Myötämainittu:* Eero, Iivari (puoliso) ja Saara. *Asumisaika:* Helmikuu 1932 – syyskuu 1933. *Tietolähde:* Aili Starobinets (tyttärentytär). *Muuta:* Karjalaan Kylväjältä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Seattle, Buckley.
- Ojala Eero.** *Myötämainittu:* Anni, Iivari ja Saara. *Asumisaika:* Helmikuu 1932 – syyskuu 1933. *Tietolähde:* Aili Starobinets (sisarentytär). *Muuta:* Karjalaan Kylväjältä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Seattle, Buckley.
- Ojala Iivari.** *Myötämainittu:* Anni (puoliso), Eero ja Saara. *Asumisaika:* Helmikuu 1932–syyskuu 1933. *Tietolähde:* Aili Starobinets (tyttärentytär). *Muuta:* Karjalaan Kylväjältä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Seattle, Buckley. Pidätetty Karjalassa, kuoli nälkään työleirillä Permin alueella 19.1.1943.
- Ojala Saara.** *Myötämainittu:* Eero, Anni (äiti) ja Saara. *Asumisaika:* Helmikuu 1932–syyskuu 1933. *Tietolähde:* Aili Starobinets (tytär). *Muuta:* Karjalaan Kylväjältä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Seattle, Buckley.
- Oslanus Ida.** *Myötämainittu:* Vilho ja perhe. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Työväen Tiedonantaja 31.12.1926.
- Oslanus Varpu.** *Myötämainittu:* Veikko (isä). *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* EL-A: maininta Vilho Oslanusta kuvaavassa kuvatekstissä s. 384. Ei tiedossa, oliko syntynyt perheen ollessa Kylväjällä.
- Oslanus Veikko.** *Myötämainittu:* Isä ja äiti. *Asumisaika:* 1926-21.2.1928. *Tietolähde:* Tov. 28.3.1928. *Muuta:* Hukkui luisteluretkellä 12-vuotiaana. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Suomesta.
- Osalanus (Oslanus) Vilho.** *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926, 1928 Raataja-kommuuni. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1886. Suomesta Kylväjälle ja Kontupohjaan. Ammuttu 1938., EL-A s.384, Pidätetty 29.3.1938, teloitettu 2.10.1938 Petroskoissa.
- Ottelin Antero (Andrei, Andrew).** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.

- Oxrimuk Andrei.** *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Paajanen Laina (Collan).** *Myötämainittu:* Clas Collan (puoliso). *Asumisaika:* 1923–1925. *Tietolähde:* Collan-sukukortit, Rajanylitysdokumentit. *Muuta:* Kätilö-sairaanhoitaja. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 26.6.1898 Tuusniemi, k. 15.12.1945 Oulunkylä, Kylväjälle Leo Leinon mukana Suomesta 1923. Takaisin Suomeen 1925.
- Palm Frank.** *Asumisaika:* 1933–. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Papkov Andrew (Popkov?).** *Myötämainittu:* Tanjan isä. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Papkov Tanja (Popkov?).** *Myötämainittu:* Andrewin tytär. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Peltomäki Evert.** *Asumisaika:* 1928, 1929. *Tietolähde:* MT-a. Sopimukset rahasioista.
- Peltonen John.** Jäsen Amerikassa. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Perustaja.
- Peskov Isak.** *Asumisaika:* 1922, Syyskuu 1923. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Tulkki. Collanin mukana tiluksia etsimässä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. Pultava.
- Peterson (Petterson) Oscar.** *Asumisaika:* 1924. *Tietolähde:* Tov. 2.1.1924. *Muuta:* Isännöitsijä. Kontupohjassa Kylväjän jälkeen? Sev. s. 212. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä Oskari Petterson, s. Suomessa 1886, Oregonista 1923. Pidätetty 9.7.1938, ammuttu 21.9.1938 Petroskoissa. Rehab. 17.5.1989. EL-A s.407. BMR.
- Pietilä Alfred.** *Myötämainittu:* Hellen, Helmi, Jussi, Mari. *Asumisaika:* 1923, 1927. *Tietolähde:* Sev. s. 50, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Kadonnut. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä Pietilä Juho Alfred. s. 1911, USA:sta 1923. Ammuttu 6.3.1938 Karhumäessä. EL-A s.408.
- Pietilä Hellen.** *Myötämainittu:* Alfred, Helmi, Jussi, Mari. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27.
- Pietilä Helmi.** *Myötämainittu:* Alfred, Helle, Jussi, Mari. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. 12.10.1925, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* L-gradiin opiskelemaan Trotskin Pedteknikumiin.
- Pietilä John (Jussi).** *Myötämainittu:* Alfred, Helle, Helmi, Mari. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1925, 1929. *Tietolähde:* Haapal., Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. 7.11.1929. *Muuta:* Perustaja.
- Pietilä Maija (Mari).** *Myötämainittu:* Alfred, Helle, Helmi, Jussi. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Sev. s. 50.
- Pihlajaniemi Hilda.** *Asumisaika:* s.1898–1980. *Tietolähde:* Hautakivi.
- Piirainen Archie.** *Myötämainittu:* Hilma, Tauno. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.

- Piirainen Hilma.** *Myötämäinittu:* Archie, Tauno. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Piirainen Matti.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Piirainen Tauno.** *Myötämäinittu:* Archie, Hilma. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Piska John (Pyško).** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Life-kommuunista.
- Popkov (Papkov?) Andrew.** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Matkakuvaus.
- Post Karl.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Präktig Lauri.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1927, 1928. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. 11.7.1928. *Muuta:* Negat. kirjoitus. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Poistui 1927 tai 1928.
- Puranen Alli.** *Myötämäinittu:* Eino. *Asumisaika:* 1933-. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Puranen Eino.** *Myötämäinittu:* Alli. *Asumisaika:* 1933-. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Puustinen Paavo.** *Asumisaika:* syys. 27. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. 12.10.1927. *Muuta:* Matkakuvaus. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Chicagosta.
- Pöllönen Pekka.** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Raitto Väinö.** *Tietolähde:* TV. *Muuta:* Vilho Niskasen matkakuvaus.
- Rauma Enni.** *Myötämäinittu:* Nestor ja työt. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.
- Rauma Nestor.** *Myötämäinittu:* Enni ja työt. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Verstasmek.
- Reinikka Alarik.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1921-1923. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Perustaja, paikan etsijä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 29.12.1875 Alatornio, k. 3.9.1944, Quincy, WA.
- Rosman Martti Yrjönpöika.** *Asumisaika:* 1929-. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Rak. töiden johtaja. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Amerikasta 1923 Koit-kommuuniin, Kylväjälle 1929.
- Routta Jouko.** *Asumisaika:* 1933. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Routta Rauha.** *Asumisaika:* 1933. *Tietolähde:* Työmies 12.6.1933 jäähyväisilmoitus.
- Ruotsala Sylvi.** *Tietolähde:* Sev. s. 50. *Muuta:* "Kalle Mattilan kommuunatoveri".

- Ruotsalainen Paukka.** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Haapal. *Muuta:* Verstasmekaanikko.
- Santaniemi Elina.** *Myötämäinittu:* Lauri, Toivo. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta.
- Santaniemi Lauri.** *Myötämäinittu:* Perhe, Elina, Toivo. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. 4.6.1926, Tied.ant. 31.12.1927. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta.
- Santaniemi Toivo.** *Myötämäinittu:* Lauri, Elina. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Saraniemi Lauri.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta.
- Saraniemi Toivo.** *Myötämäinittu:* Vanhemmat. *Asumisaika:* 1926-21.2.1928. *Tietolähde:* Tov. 28.3.1928. *Muuta:* Hukkui luisteluretkellä 12-vuotiaana. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Astoriasta.
- Saulit Eva.** Ilmeisesti sama kuin Julia, ks. Saulit Julia. *Tietolähde:* Delafield: 29-30.
- Saulit Julia s. Talp.** *Myötämäinittu:* Victor (puoliso). *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -26. *Muuta:* Välskäri-kätilö. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1891 Viro., Elämäkerta: Haapal.
- Saulit Viktor (Victor).** *Myötämäinittu:* Julia (puoliso). Jäsen Amer.: Ei. *Asumisaika:* 7/1924-. *Tietolähde:* Haapal., Mam. *Muuta:* Isännöitsijä 1925 alk. Kylväjän 7-henkisen johtokunnan pj. 1923-1940. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1881, Tukku, Kuurinmaa. Teloitettu 1943 yhteistyöstä saksalaisten kanssa. Elämäkerta: Haapal.
- Savolainen Leo.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928. *Muuta:* Vallankum.terv.
- Savolainen Väinö.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928. *Muuta:* Vallankum.terv.
- Sievonen John.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Perustaja.
- Sigorenko Jim (Sikorenko, Tsekorenko?).** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Sokolov Albert.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Matkakuvaukset, Tov. joulunumero -26. *Muuta:* "Kylväjän kirjuri tov."
- Suomalainen J.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv.
- Suomi V.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv.
- Säntti John (Johan).** *Myötämäinittu:* Julia, Mirjam. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.

- Säntti Julia.** *Myötämäinittu:* Johan, Mirjam. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied. ant. 258A 1926.
- Säntti Mirjam.** *Myötämäinittu:* Johan, Julia. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied. ant. 258A 1926.
- Särkkinen Matti.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928. *Muuta:* Vallankum.terv.
- Takkinen Edvard.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 3/1923, 1930. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Hiilisuolla 1930–1933, josta Matkatsin lepokotiin. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä: s. 1878 Mikkeli, pidätetty Jaltalla 2.11.1937, syytetty vakoilusta, ei rangaistusta.
- Takkinen H. A.** *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tied.ant. 258A 1926.
- Talinen Ivan.** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928 vallankum.terv.
- Talinen Matti.** *Asumisaika:* 1928. *Tietolähde:* Vapaus 127 1928 vallankum.terv.
- Tarhala Aili (s. Hendrickson, myöh. Koskinen ja Tarhala).** Jäsen Amerikassa. *Myötämäinittu:* Arne Koskinen (1. puoliso, vihitty 1927, yhteinen tytär Elsi), Matti Tarhala (Sr) (2. puoliso, yhteiset lapset Eila 1936 ja Matti 1940), Arvi Vilenius (3. puoliso), 3 lasta. *Asumisaika:* 1923–1999, Petroskoissa ja evakossa 1930–1948, jolloin paluu leskenä. *Tietolähde:* TV, Hautakivi. *Muuta:* Toisessa ryhmässä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 28.5.1908, k. 30.11.1999. Hautakivi Kylväjällä, Isä Töysästä, äiti Ylistarosta, Amerikkaan n. 1900. Ostivat kantofarmin Astoriasta. Toimi navetalla kirjanpitäjänä vuoteen 1972. Käynti Suomessa ainakin 1970.
- Tarhala Anna (Mirošnitšenko).** Matti Tarhalan (Jr) tytär, s. 15.4.1976. *Tietolähde:* Anja Tarhalan kirje 2022.
- Tarhala Eila.** Aili Tarhalan ja Matti Tarhalan (Sr) tytär. S. 25.6.1936 Petroskoi. Kylväjälle äitinsä Aili Tarhalan mukana 1948. K. 12.9.1996. Naimisissa Juri Jermilovin kanssa, yksi jälkeläinen, Juri. *Tietolähde:* Anja Tarhalan kirje 2022.
- Tarhala Elsi (Elsie).** Aili Tarhalan ja Arne Koskisen tytär. Syntymäaika ei tiedossa. Kylväjälle äitinsä Aili Tarhalan mukana 1948. Asui ainakin 1980-luvulla Petroskoissa. *Tietolähde:* Anja Tarhalan kirje 2022.
- Tarhala Matti (Sr).** *Tietolähde:* Jokin suom. aikakauslehti 1930-luvulta, Työläis- ja talonpoikaisnaisten lehti 6 1928. Vapputervehdys New Rochelle, NY. Ei siis Kylväjällä tuolloin. Työtodistus 1932 Karjalasta, MT-a. *Muuta:* Martti Tarhala voi olla sama. Oli Suomessa sotavankina, muttei tietoa, missä sodassa. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1907, USA:sta. Karjalaan 1931. Kuoli Lenin-gradin piirityksessä. Sev. s. 230.
- Tarhala Matti (Jr).** *Myötämäinittu:* Aili ja Matti Tarhala (Sr) (vanhemmat), Arvi Vilenius (isäpuoli). *Tietolähde:* Haastateltu Kylväjällä 2018. *Muuta:* "Viimeinen suomalainen". *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 28.10.1944. Käkisalmi. Kaksi tyttärtä: Tanja (s. 15.2.1964) ja Anna (s. 15.4.1976).

- Tarhala Tanja (Kramarenka).** Matti Tarhalan (Jr) tytär, s. 15.2.1964. Tietolähde: Anja Tarhalan kirje 2022.
- Tassuk T.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Life-kommuunista.
- Tiktin Ivan.** *Tietolähde:* Sev. s. 50. *Muuta:* Orpolapsi.
- Tjuktin Jehor.** *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Tolonen David.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922. *Tietolähde:* Tov. 17.11.1922. *Muuta:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Матросский с/с. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä: s. 1880 Karttula, Kuopion lääni. Tuomittu 26.1.1938, 10 vuotta Karlag, kuoli 14.5.1940, rehab. 21.5.1957, BMR, Karjalaan 25.2.1932. Sev. s. 220.
- Tsekorenko J (Sigorenko?).** *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Verstasmek.
- Tuomi Aino.** *Myötämainittu:* John. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* VZ: Cobalt, Pohjois-Ontario, Lososinan metsäpunktilla, josta Hiilisuolle.
- Tuomi John (Johan).** *Myötämainittu:* Perhe (Aino). *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* VZ: Cobalt, Pohjois-Ontario, Hiilisuolla 1932 (Neuvostonainen 22/1932).
- Tuukkanen.** *Tietolähde:* Sev. RE s. 59. *Muuta:* Toi hautomakoneen.
- Tuura Ellen.** *Myötämainittu:* Hilma, Gust. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Toverin 14.7.1925, Matkakuvaus, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927. *Muuta:* *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Cloquette, Minn.
- Tuura Gustav.** *Myötämainittu:* Ellen, Hilma (puoliso). *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Työmies 6.7.1927. *Muuta:* Suutari, Murhattu (ehkä Hilma). *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Cloquette, Minn.
- Tuura Hilma.** *Myötämainittu:* Ellen, Gust. (puoliso). *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. 14.7.1925, Työmies 6.7.1927. *Muuta:* Epäilty Gustavin murhaaja. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Cloquette, Minn.
- Valtsuk Kiril (Karl).** *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Vasiltsenko Klavdija.** *Asumisaika:* 1928-. *Tietolähde:* Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Suoraan Venäjältä.
- Verbitsky Maria.** *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Verbitsky Mark.** *Myötämainittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Veselago Jenny.** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Veselago Vsevolod.** *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Haapal., Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26. *Muuta:* Verstasmekaanikko.

- Vilen Emil.** *Asumisaika:* 1923. *Tietolähde:* Sev. s. 49 ja 224. *Muuta:* Tiedot muilta kylväjäläisiltä. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Lahjoittanut \$10 000 Kylväjälle, Vangittu Petroskoissa 1938.
- Vilenius Arvi.** *Myötämäinittu:* Aili Tarhala (puoliso). *Asumisaika:* 1937, 1991. *Tietolähde:* TV, Hautakivi. *Muuta:* RE s. 59. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1.7.1910, k. 1.2.1991, Loikkari Suomesta 1932. Mahdollisesti 1937 Kylväjälle. Tuomittu 16.11.1938. Tuomiota ei tiedetä. Rehabilitoitu 2.12.1957. Käynti Suomessa 1967.
- Viljamaa Bertha.** *Myötämäinittu:* Nikolai, Fanny. *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -27.
- Viljamaa Fanny.** *Myötämäinittu:* Nikolai, Bertha. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Tov. joulunumero -27. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Hiilisuolla 1932 (Neuvostonainen 22/1932).
- Viljamaa Nikolai (Nick).** *Myötämäinittu:* Perhe Fanny, Bertha. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Таржепольский с/с, Пай. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä: s. 1889 tai 1892, Iron River, MI. pidätetty 4.10.1938, ammuttu 11.10.1938 Petroskoi. Rehab. 19.4.1958. EL-A s.570 BMR, Sev. s. 224. Karjalaan 1932. Tiedoissa myös, että siirtyi 1926. Epävarmaa.
- Vironen Kalle.** *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Naaral., Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Verstasmekaanikko, Карельская АССР, Калевальский р-н, Ухтинский с/с, Ухта. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä: Kaarlo V, s. 1882, Vesanto, Kanadasta 1927 ilmeisesti Kylväjälle, ammuttu 3.10.1938, rehab. 19.4.1958. EL-A s.573, BMR, Sev. s. 224.
- Vuori Karl Oskar.** *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Pun. Karj. vallankum.terv. 1927.
- Väisänen Erkki.** Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 20.7.1922. *Tietolähde:* Tov. 27.7.1922. *Muuta:* Koejäsen.
- Waglund (Vaglund) Eino.** *Myötämäinittu:* Eino, Helmer, Iisak, Kosti, Maria. *Asumisaika:* 1922, 1930. *Tietolähde:* Tov. joulunumero-25, Itä ja Länsi 1930 6. *Muuta:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Ладвинский с/с, Пяжиева Сельга. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1898, Laitila tai Kaukkola. Washingtonista 1922, toimi opetustilalla Verbljudin (Верблюд) aseman lähellä Donilla (nyk. Zernograd, Зерноград) pidätetty 14.3.1938, ammuttu 2.10.1938. Petroskoi, rehab.117.1960, EL-A s.550. Sev. s. 222.
- Waglund Gust. (Kosti).** *Myötämäinittu:* Eino, Helmer, Iisak, Maria. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Мурманская обл, Полярный р-н, ст. Ура-Губа. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Ehkä: s.1895, Suomi. Tuomittu 1940, tuomio ei tiedossa.

- Waglund Helmer.** *Myötämäinittu:* Iisakinpoika, Eino, Iisak, Kosti, Maria. Jäsen Amerikassa. *Asumisaika:* 1922–1929. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Lähti Karjalaan, Elämäkerta Haapal. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1893, Laitila, k. 1943 Tsheljabinsk. EL-A s.610.
- Waglund Isak.** *Myötämäinittu:* Eino, Helmer, Kosti, Maria. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Haapal., Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27.
- Waglund Kari.** *Asumisaika:* 1925. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25.
- Waglund Mary (Maria).** *Myötämäinittu:* Eino, Helmer, Iisak, Kosti. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Pohjan Voima 22.12.1925, Tov. joulunumero -27.
- Willman-Eloranta Elviira.** *Asumisaika:* 1922–8.2.1923. *Tietolähde:* Haapal. *Muuta:* Tilapäinen asuja. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Vang. 1924, Ammuttu 1925. EL-A s.571.
- Ylitalo Allan.** *Asumisaika:* 1927. *Tietolähde:* Pun. Karj. vallankum.terv. 1927., Tov. joulunumero -27.
- Ylitalo Jaska (Jakob, Jack).** *Myötämäinittu:* Maiju. *Asumisaika:* 1926, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero-26, Tov. joulunumero -27. *Muuta:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Деревянский с/с, совхоз 2. *Elin aika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* s. 1898, Pouttula, Vaasan lääni, USA:sta 1926, pidätetty 7.12.1937, ammuttu 10.2.1938. Sandarmoh, Rehab. 19.5.1967, EL-A s.585, Sev. s. 225.
- Ylitalo Maija.** *Myötämäinittu:* Jacob. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -26.
- Ylönen John (Johan, Jussi).** *Myötämäinittu:* Maria. *Asumisaika:* 1925, 1927. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -27.
- Žagar M.** *Tietolähde:* Ap. s.176. *Muuta:* Tiilitehtaan päällikko.
- Zubkov Maik (Mike).** *Myötämäinittu:* Perhe. *Asumisaika:* 1925, 1926. *Tietolähde:* Tov. joulunumero -25, Tov. joulunumero -26.
- Nimim. Järvenpoika.** *Myötämäinittu:* Anna. *Asumisaika:* 1926. *Tietolähde:* Tov. 4.6.1926.

Suomalaisen evakuointikomitean kokoama lista Suomeen vuosina 1922–1925 palanneista Kylväjän asukkaista

Pietarissa toimineessa pääkonsulinvirastossa oli erityinen ”Suomalainen evakuointikomitea”. Se aloitti toimintansa keväällä 1921 ja jatkoi toimintaansa vuoteen 1924 tai 1925. Nämä nimelistat ovat peräisin tämän komitean keräämästä aineistosta.

Tiedot on saatu Kansallisarkistosta. Suomalaisten evakuoinnista on kerrottu Pekka Nevalaisen teoksessa Punaisen myrskyn suomalaiset sivulta 163 alkaen. ISBN 951-746-269-7, Vammala 2002.

Autti, Juho Heikki Aaponpoika. *Ammatti:* maanviljelijä. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* Luterilainen. *Syntymäaika:* 19.1.1886. *Syntymäpaikka:* Rovaniemi, Korkalan kylä. *Kotipaikka:* Rovaniemi, Korkalan kylä. *Ent. Olinpaikka:* Kanada vuodesta 1911. *Olinpaikka 1918:* Kanada vuodesta 1911. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* 1923. *Rajapaikka:* Latvia. *SKP (Venäjä):* -. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* kommunistisiirtolassa Sejatelj lähellä Rostovia. New York, kommunistien suosituskirja nro 741, 19.1.1923. *Mihin matkustaa:* Rovaniemi. *Määränpää:* Korkalan kylä. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 2295. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Impola, Anton Mikonpoika. *Ammatti:* talollinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 3.5.1890. *Syntymäpaikka:* Oulun lääni, Pyhäjoen pit., Yppärin kylä. *Kotipaikka:* Oulun lääni, Pyhäjoen pit., Yppärin kylä. *Ent. Olinpaikka:* Oulun lääni, Pyhäjoen pit., Yppärin kylä. *Olinpaikka 1918:* Amerikka. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1922 Donin alueelle (Sejatelj Kylväjä maanviljelysryhmä). *Rajapaikka:* Puola, Stettin. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei. *Mihin matkustaa:* Pyhäjoelle. *Määränpää:* Yppärin kylä. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 449. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kapanen, Jaakko Juhananpoika. *Ammatti:* talollinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 22.9.1887. *Syntymäpaikka:* Jaakkiman pit., Kurenrannan kylä. *Kotipaikka:* Jaakkiman pit., Kurenrannan kylä. *Ent. Olinpaikka:* Jaakkiman pit., Kurenrannan kylä. *Olinpaikka 1918:* Amerikka. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 8.1.1923. *Rajapaikka:* -. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei. *Mihin matkustaa:* Jaakkima. *Määränpää:* Kurenrannan kylä. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* mennyt suomalaiseen maanviljelijäin siirtolaan Donin alueelle. [Kylväjä]. *Liittyy kirjeeseen:* 268. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Karhu, Iida Efendia Juhontr. *Ammatti:* keittäjä. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 20.6.1894. *Syntymäpaikka:* Tohmajärvi. *Kotipaikka:* Tohmajärvi. *Ent. Olinpaikka:* Tohmajärvi. *Olinpaikka 1918:* Amerikka vuodesta 1912. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* 29.6.1924. *Rajapaikka:* -. *SKP (Venäjä):* -. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* [Sejateljissa]. *Mihin matkustaa:* Tohmajärvi. *Määränpää:* -. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 1732. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kari, Johan Juhonpoika. *Ammatti:* räätäli. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 13.4.1879. *Syntymäpaikka:* Kauhava. *Kotipaikka:* Lapua. *Ent. Olinpaikka:* Rostovin lääni. *Olinpaikka 1918:* Washington (6 v.), sitä ennen Amerikassa lähes 20 v.. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1923. *Rajapaikka:* Mustanmeren kautta. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* Sejateljien osuuskunnassa. *Mihin matkustaa:* Helsinki. *Määränpää:* tuttuun luokse. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 461. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kari (os. Hallberg), Hilma. *Ammatti:* vaimo. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 17.10.1890. *Syntymäpaikka:* Lapua. *Kotipaikka:* Lapua. *Ent. Olinpaikka:* Washington. *Olinpaikka 1918:* . *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1923. *Rajapaikka:* Konstantinopoli, mustanmeren kautta. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* [Sejatelj] ollut miehensä mukana. *Mihin matkustaa:* Helsinki. *Määränpää:* -. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* Washingtonissa toistakymmentä vuotta. *Liittyy kirjeeseen:* 461. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kulju, Johan Jonaksenpoika. *Ammatti:* talollinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 25.11.1878. *Syntymäpaikka:* Oulun lääni, Oulaisten pit., Petäjäskoskenkylä. *Kotipaikka:* Oulun lääni, Oulaisten pit., Petäjäskoskenkylä. *Ent. Olinpaikka:* Oulun lääni, Oulaisten pit., Petäjäskoskenkylä. *Olinpaikka 1918:* amerikka. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 20.8.1923. *Rajapaikka:* Konstantinopolin kautta Sejatelj nimiseen maanviljelyskommuniin. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei. *Mihin matkustaa:* Oulaisiin. *Määränpää:* Petäjäskosken kylä. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 564. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kulmala (os. Kovalainen), Anna. *Ammatti:* maanviljelijän vaimo. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 17.1.1881. *Syntymäpaikka:* Iisalmi. *Kotipaikka:* Iisalmi. *Ent. Olinpaikka:* Amerikka, Oregon. *Olinpaikka 1918:* Amerikka, Oregon. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1922. *Rajapaikka:* Hollanti. *SKP (Venäjä):* Ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ollut Sejatelj kommunissa Rostov-Donilla. *Mihin matkustaa:* Hämeen lääni, Orivesi. *Määränpää:* Orivesi. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* [Kylväjä -kommuni]. *Liittyy kirjeeseen:* 442. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kynönen-Nurkkala, Reeta Sesilia Antintr. *Ammatti:* naimisissa. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 22.10.1882. *Syntymäpaikka:*

Oulun lääni, Pulkkilan pit., kirkonkylä. *Kotipaikka*: Oulun lääni, Pulkkilan pit., kirkonkylä. *Ent. Olinpaikka*: Oulun lääni, Pulkkilan pit., kirkonkylä. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: ei. *Koska Venäjälle*: 9.1922 Sejateljin maanviljelyskommuuniin. *Rajapaikka*: Hollanti. *SKP (Venäjä)*: ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: Sejateljissa taloudenhoitajana. *Mihin matkustaa*: Käkisalmi. *Määränpää*: veljensä A. Nurkkalan luokse. *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: [Harri Vanhalan teoksessa Könönen]. *Liittyy kirjeeseen*: 635. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Laatikainen (os. Suomäki), Julia Johanna. *Ammatti*: kutomotyöläinen. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 9.1.1896. *Syntymäpaikka*: Keuruu, Suojärven kylä. *Kotipaikka*: Keuruu, Suojärven kylä. *Ent. Olinpaikka*: Amerikka, Fittsburg. *Olinpaikka 1918*: Amerikka, Fittsburg. *Osallisuus kapinaan*: -. *Koska Venäjälle*: 1922. *Rajapaikka*: Rotterdam. *SKP (Venäjä)*: Sejatelj kommuunissa Rostovissa. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: -. *Mihin matkustaa*: Keuruu. *Määränpää*: Suojärven kylä. *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: mies tehtaan työntekijä. *Liittyy kirjeeseen*: 1159. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

[Levamäki] (Hill), Eemil Alfred Eliaanpoika. *Ammatti*: puutyömies. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: -. *Syntymäpaikka*: Mouhijärvi. *Kotipaikka*: Pitkäniemen keskuslaitos/Mouhijärvi. *Ent. Olinpaikka*: Amerikka. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: ei. *Koska Venäjälle*: 1909. *Rajapaikka*: Hanko. *SKP (Venäjä)*: maanviljelysliittoon Seyatel (Kylväjä). *Neuvosto-Venäjän palvelus*: ei. *Mihin matkustaa*: Mouhijärvi. *Määränpää*: Taiskan pit. (omaisten luokse). *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: -. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Lämpsä, Juho Juhonpoika. *Ammatti*: maanviljelijä. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 30.3.1887. *Syntymäpaikka*: Oulun l., Kestilä. *Kotipaikka*: Oulun l., Kestilä. *Ent. Olinpaikka*: Amerikka. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: -. *Koska Venäjälle*: 8.7.1926 Kylväjän kommuuniin Donin alueelle. *Rajapaikka*: Latvia, Libau. *SKP (Venäjä)*: -. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: -. *Mihin matkustaa*: Kestilään. *Määränpää*: -. *Allekirjoitusaika*: 6.11.1926. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 1960. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1926.

Lämpsä (ent. Kärenlampi), Anna Liina Heikintytär. *Ammatti*: maanviljelijän vaimo. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 9.5.1891. *Syntymäpaikka*: Oulun l., Kestilä. *Kotipaikka*: Oulun l., Kestilä. *Ent. Olinpaikka*: Amerikka. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: -. *Koska Venäjälle*: 8.7.1926 miehensä mukana Kylväjän kommuuniin. *Rajapaikka*: Latvia, Libau. *SKP (Venäjä)*: -. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: -. *Mihin matkustaa*: Kestilään. *Määränpää*: -. *Allekirjoitusaika*: 6.11.1926. *Muuta*: poika: Martti Johannes s. 5.6.1910. *Liittyy kirjeeseen*: 1960. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1926.

Mäki, Evert Eliaksenp. *Ammatti*: maanviljelijä. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 23.2.1891. *Syntymäpaikka*: Alavuuden

pit., kk.. *Kotipaikka*: Alavuuden pit., kk.. *Ent. Olinpaikka*: Alavuuden pit., kk.. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: ei. *Koska Venäjälle*: 3.1923 Sejatelj maanvilj. komm.. *Rajapaikka*: laivalla Libaun kautta. *SKP (Venäjä)*: ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: ei. *Mihin matkustaa*: Alavus. *Määränpää*: Alavuuden pit., kk.. *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 1957. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Pelkonen, Pietari Pekanpoika. *Ammatti*: kaivostyömies. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 3.1.1880. *Syntymäpaikka*: Ruskeala. *Kotipaikka*: Ruskeala. *Ent. Olinpaikka*: Michiganin valt., Kanadan rajalla. *Olinpaikka 1918*: Michiganin valt., Kanadan rajalla. *Osallisuus kapinaan*: ei. *Koska Venäjälle*: 1910 mennyt Amerikkaan. *Rajapaikka*: Hanko. *SKP (Venäjä)*: -. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: ei, tullut 19230820 Mustanmeren kautta Rostovin läänissä olevaan Sejatelj osuuskuntaan. *Mihin matkustaa*: Leppäkosken tehtaalle. *Määränpää*: äidin luo. *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 564. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Pelkonen, Stina-Sofia. *Ammatti*: kaivostyöl. Vaimo. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 30.6.1875. *Syntymäpaikka*: Kuopion lääni, Juukan pit.. *Kotipaikka*: Kuopion lääni, Juukan pit.. *Ent. Olinpaikka*: Michiganin valt., Kanadan rajalla. *Olinpaikka 1918*: Michiganin valt., Kanadan rajalla. *Osallisuus kapinaan*: ei. *Koska Venäjälle*: 1910 Amerikkaan. *Rajapaikka*: Hanko. *SKP (Venäjä)*: ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: ei, tullut 20.8.1923 Mustanmeren kautta Rostovin lään. Tzelinan as. läh. olevaan Sejatelj osuuskuntaan.. *Mihin matkustaa*: Leppäkoski. *Määränpää*: miehen äidin luo. *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 564. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Piirainen, Matti Heikinpoika. *Ammatti*: kaivostyöläinen. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 3.11.1896. *Syntymäpaikka*: Oulun l., Limingan pit., Alatemmeksen kylä. *Kotipaikka*: Oulun l., Limingan pit., Alatemmeksen kylä. *Ent. Olinpaikka*: Rauma. *Olinpaikka 1918*: Amerikka. *Osallisuus kapinaan*: -. *Koska Venäjälle*: 1922. *Rajapaikka*: Latvian kautta laivalla. *SKP (Venäjä)*: -. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: [Kylväjä-kommuunissa Donin al., viimeksi Kemerovin hiilik. Siperiassa]. *Mihin matkustaa*: Helsinkiin. *Määränpää*: Ahlqvistinkatu N:o 7 as. 51. *Allekirjoitusaika*: 14.12.1927. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 1939. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1927.

Ranta, Jaakko Samulinp. *Ammatti*: sekatyöläinen. *Kansallisuus*: suomalainen. *Uskonto*: luterilainen. *Syntymäaika*: 6.9.1886. *Syntymäpaikka*: Vaasan lääni, Karijoki. *Kotipaikka*: Vaasan lääni, Karijoki. *Ent. Olinpaikka*: Amerikka, Seattle. *Olinpaikka 1918*: Amerikka, Seattle. *Osallisuus kapinaan*: -. *Koska Venäjälle*: 1.1905 Amerikkaan. *Rajapaikka*: Hanko. *SKP (Venäjä)*: ei, tullut 1923 elokuussa Sejatelj kommuuniin.. *Neuvosto-Venäjän palvelus*: ei. *Mihin matkustaa*: Turku. *Määränpää*: Sepänkatu 9. (sisaren luo). *Allekirjoitusaika*: -. *Muuta*: -. *Liittyy kirjeeseen*: 650. *Lomakkeen täyttövuosi*: 1924.

Rinne, Elmer Jalmari. *Ammatti:* sekatyöläinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 17.8.1882. *Syntymäpaikka:* Kausala. *Kotipaikka:* Kausala. *Ent. Olinpaikka:* Amerikka, Washington, Seattle. *Olinpaikka 1918:* Amerikka, Washington, Seattle. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* 1902 Amerikkaan. *Rajapaikka:* Hanko. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei, tullut 1923 huhtikuussa Sejatelj kommuuniin.. *Mihin matkustaa:* Kausala. *Määränpää:* Kausala. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 650. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Santti, Johan Petter Nestorinpoika. *Ammatti:* työläinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 2.7.1889. *Syntymäpaikka:* Vaasan l., Teuvan pit.. *Kotipaikka:* Vaasan l., Teuvan pit., Kirkonkylä. *Ent. Olinpaikka:* Vaasan l., Teuvan pit., Kirkonkylä. *Olinpaikka 1918:* Amerikka. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* 7.1926. *Rajapaikka:* Latvia. *SKP (Venäjä):* -. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* [Donin alueella Kylväjä-kommuunissa]. *Mihin matkustaa:* Tuusulaan. *Määränpää:* Jokelan as.. *Allekirjoitusaika:* 7.4.1927. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 598. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1927.

Santti (ent. Lokkinen), Julia Efraimintytär. *Ammatti:* työläisen vaimo. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 2.8.1897. *Syntymäpaikka:* Tuusula, Jokelan as.. *Kotipaikka:* Tuusula, Jokelan as.. *Ent. Olinpaikka:* Tuusula, Jokelan as.. *Olinpaikka 1918:* Amerikka. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* 7.1926 miehensä mukana. *Rajapaikka:* Latvia. *SKP (Venäjä):* -. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* [Kylväjä-kommuunissa]. *Mihin matkustaa:* Tuusulaan. *Määränpää:* Jokelan as.. *Allekirjoitusaika:* 7.4.1927. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 548. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1927.

Smolander (os. Saarelainen), Marie. *Ammatti:* maanviljelijän vaimo. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 10.6.1891. *Syntymäpaikka:* Warpaisjärven pit., [Juminen]. *Kotipaikka:* Warpaisjärven pit., [Juminen]. *Ent. Olinpaikka:* Amerikka, Ontario, Port Arthur. *Olinpaikka 1918:* Amerikka, Ontario, Port Arthur. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1912 Amerikkaan. *Rajapaikka:* Hanko. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei, on tullut 1923 Sejatelj kommuuniin. *Mihin matkustaa:* Warpaisjärvi. *Määränpää:* miehensä luo. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 650. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Tolonen, Taavetti Danielinpoika. *Ammatti:* rakennustyöläinen. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 9.7.1880. *Syntymäpaikka:* Karttula. *Kotipaikka:* Helsinki. *Ent. Olinpaikka:* Amerikka, Washington., Seattle. *Olinpaikka 1918:* Amerikka, Washington., Seattle. *Osallisuus kapinaan:* -. *Koska Venäjälle:* . *Rajapaikka:* Helsingin kautta Amerikkaan. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei, tullut v. 1922 Sejatelj kommuuniin Rostovin lääni *Mihin matkustaa:* Leppävirta. *Määränpää:* Leppävirta. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 650. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Tolonen (os. Räsänen), Hilda. *Ammatti:* rakennustyöläisen vaimo. *Kansallisuus:* suomalainen. *Uskonto:* luterilainen. *Syntymäaika:* 28.4.1893. *Syntymäpaikka:* Leppävirta. *Kotipaikka:* Leppävirta. *Ent. Olinpaikka:* Washington., Seattle. *Olinpaikka 1918:* Washington, Seattle. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 1914 Amerikkaan. *Rajapaikka:* Hanko. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei, tullut miehensä mukana v. 1922 Sejatelj kommuuniin Rostovin lääni. *Mihin matkustaa:* Leppävirta. *Määränpää:* -. *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 650. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Virtanen-Touko, Hilja Paulina Otontr. *Ammatti:* keittäjätär. *Kansallisuus:* -. *Uskonto:* -. *Syntymäaika:* 26.1.1888. *Syntymäpaikka:* Janakkala. *Kotipaikka:* Tampere, tuomiokirkko srk.. *Ent. Olinpaikka:* Janakkala. *Olinpaikka 1918:* Amerikka. *Osallisuus kapinaan:* ei. *Koska Venäjälle:* 3.1923 Sejatelj maanvilj. kommuuniin. *Rajapaikka:* laivalla Libaun kautta. *SKP (Venäjä):* ei. *Neuvosto-Venäjän palvelus:* ei. *Mihin matkustaa:* Janakkala. *Määränpää:* Rauhalan kylä (äitinsä luokse, Koskinen). *Allekirjoitusaika:* -. *Muuta:* -. *Liittyy kirjeeseen:* 1957. *Lomakkeen täyttövuosi:* 1924.

Kylväjän muita kuin suomalaisia asukkaita

- Borovaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Businnik.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Demjanenko.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Eis Leena.** *Asumisaika:* 1930–. *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Johtokunnan jäsen.
Elämäkerta: Haapal. *Elin aika:* S. 1897, Viro.
- Erikson.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Gridsina.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Jeshov G.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Verstasmekaanikko.
- Kondratenko S.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Verstasmekaanikko.
- Lukina Rosa.** *Asumisaika:* 1929–. *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Lastenhoitaja. Elämäkerta: Haapal. *Elin aika:* S. 1901 Leningrad
- Maslakov G.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Verstasmekaanikko.
- Pjatkovskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Prokopenko.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Rutkovskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Sagorskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Sagorskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Salman.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Sopelnjak Ivan.** *Asumisaika:* -2015. *Tietolähde:* Hautakivi. *Asema:* Johtaja.
- Tanne.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Sanitääri.
- Vasiltsenko Klavdija.** *Asumisaika:* 1928–. *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Elämäkerta: Haapal. *Elin aika:* S. 1909 Rostov
- Vasinskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.
- Velisinskaja.** *Tietolähde:* Haapal. *Asema:* Navettatyöntekijä.

Mahdollisesti vainojen uhreiksi joutuneita kylväjäläisiä

Kylväjän nimiluettelossa on maininta vainotoimista, joiden kohteeksi asukas joutui. Tiedot ovat pääosiltaan epävarmoja, vain joidenkin osalta varmoja.

Asumisvuodet kertovat, mikä on varhaisin ja myöhäisin tieto Kylväjällä olosta. Pidätyshetken osoite on mielenkiintoinen siksi, että monet kylväjäläiset muuttivat tietojen mukaan Hiilisuolle. Hiilisuus tunnettiin myös nimellä Sovhoosi 2. Siellä asuneista ainakin neljä pidätettiin.

On siis syytä suhtautua vainoluetteloon suurella epäluulolla. Taulukkoon merkityt syntymävuodet ja -paikat on saatu muualta kuin Kylväjältä. Niinpä niiden perusteella ei voi identifioida henkilöä Kylväjällä olleeksi. Ne on laitettu tähän siksi,

että jos Kylväjää koskevaa suoraa henkilöaineistoa löytyy, voidaan helpommin tutkia, onko tämä vainojen uhri ollut kylväjäläinen.

Taulukossa on nimi myös siinä kyrillisessä asussa kuin se venäläisistä rekistereistä on löydetty.

Heimolainen Juho, Хеймолайнен Иван Иванович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* Pietari 1890. *Tietolähde:* EL-A s. 117 ja BMR. *Pidätys:* 3.11.1937. *Tuomio:* Ammuttu 3.12.1937, Leningrad. *Tiedon luotettavuus:* Hyvä. BMR:n mukaan nimeltään Ivan ja oli Kylväjällä.

Hendrickson Oskar. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 7.12.1883 Töysä, k. 7.6.1969 Kylväjä. *Tietolähde:* MT-a: rehabilitointikirje. *Pidätys:* 1949 Kylväjällä. *Tuomio:* 10 vuotta, armahdus 1953. *Tiedon luotettavuus:* Sevanderin mukaan vainotoimia 1948. Lienee väärä tieto. Sev. s. 188 ja RE s. 60.

Hintikka Abram. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* S.05.2.1869 Keuruu. *Tietolähde:* Sev., Geni.fi. *Tuomio:* Ammuttu 13.3. 1936. *Tiedon luotettavuus:* Epävarmaa tietoa.

Immonen Arvo, Иммонен Арво Викторович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1912, Mahtowa, Minn., 1925. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Олонецкий р-н, Олонецкий с/с, Олонец (Aunus). *Tietolähde:* BMR. *Pidätys:* Aunus 30.10.1937. *Tuomio:* Ammuttu 22.9.1938 Aunus. *Rehabilitaatio:* 21.4.1989.

Immonen Vihtor, Иммонен Виктор Давыдович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1884, Vaukkala, 1925–1926. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Кестеньгский р-н, Кестеньгский с/с, Кестеньга (Kiestinki). *Tietolähde:* BMR. *Pidätys:* 28.12.1937. *Tuomio:* 1938 10 vuodeksi, Karlag -leirillä. *Rehabilitaatio:* 22.5.1989.

Koskela Emil, Коскела Эмиль Вильямович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1896, USA:sta 1922, 1925–1927. *Osoite pidätyshetkellä:* Petroskoi. *Tietolähde:* EL-A s. 243 ja BMR. *Pidätys:* 10.6.1938, Petroskoi. *Tuomio:* Ammuttu 22.9.1938, Petroskoi. *Rehabilitaatio:* 22.4.1989. *Tiedon luotettavuus:* Melko varma, mutta on toinenkin Emil Koskela (Коскела Эмиль Иванович).

Koskinen Aarne, Коскинен Арне Вениаминович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1907, USA, josta 1923 Kylväjälle. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Ладвинский с/с, Пяжиева Сельга (Päsinselkä). *Tietolähde:* EL-A s. 245 ja BMR. *Pidätys:* Pääseväselkä 29.7.1938. *Tuomio:* Ammuttu 14.10.1938, Petroskoi. *Rehabilitaatio:* 24.12.1962.

Koskinen Benjamin. *Tietolähde:* Sev. *Tuomio:* 25 vuotta, anoi kuolemantuomiota.

Kulmala Arvid, Кулмала Арвид Ильич. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* S.1887. Kanadasta Karjalaan v. 1931, Kylväjällä 1925–1927.

- Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Калевальский р-н, Ухтинский с/с, Ухта (Uhtua). *Tietolähde:* EL-A s. 254 ja BMR. *Pidätys:* 27.5.1938. *Tuomio:* Ammuttu 4.10.1938, Kemi. *Rehabilitaatio:* 20.10.1958. *Tiedon luotettavuus:* Ei varma, on olemassa samanniminen.
- Leino Leo, Лейно Лео Иванович.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1882, Karttula, Kylväjällä 1923–1929. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Прионежский р-н, Заозерский с/с, Соломенное (Solomanni). *Tietolähde:* EL-A s. 293, BMR. *Pidätys:* 2.12.1937. *Tuomio:* 10 vuodeksi Karagandan leirille 1938. *Rehabilitaatio:* 15.3.1956. *Tiedon luotettavuus:* Varma.
- Luoma Alfred, Луома Альфред Самуилович.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1877, Kangas, 1926. *Osoite pidätyshetkellä:* Прионежский р-н, Деревянский с/с, совхоз 2 (Hiilisuo). *Tietolähde:* EL-A s. 314, BMR. *Pidätys:* 11.3.1938. *Tuomio:* Ammuttu Petroskoissa 2.10.1938. *Rehabilitaatio:* 6.3.1961.
- Luoma Aino, Луома Айно Альфредовна.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1906. British Columbiassa, Kylväjällä 1927. *Osoite pidätyshetkellä:* Челябинская обл., г. Челябинск (Tšeljabinsk). *Tietolähde:* BMR. *Pidätys:* 18.6.1941. *Tuomio:* 10 vuotta. *Rehabilitaatio:* 23.3.1959.
- Luoma Toivo, Луома Тойво Альфредович.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1911, Kanada. *Osoite pidätyshetkellä:* Челябинская обл., Лопатинский р-н, Лопатенский с/с (Tšeljabinskin alue). *Tietolähde:* BMR. *Tuomio:* 14.11.1942 työarmeijaan, kuoli 9.5.1943. Tieto myös, että pidätettiin 28.4.1943 ja sai 10 vuotta. *Rehabilitaatio:* 26.1.1965.
- Luoma Wiljam, Луома Вильям Альфредович.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* S.1909. British Columbia, Гранитная Губа. *Osoite pidätyshetkellä:* Insinööri-konstruktööri Leningradissa Малая Охта, Малый пр., д. 2, кв. 4. *Tietolähde:* EL-A s. 314, BMR. *Pidätys:* 22.10.1937. *Tuomio:* Ammuttu 18.1.1938, Leningrad.
- Nelson Eнок, Нельсон Эночки Яковлевич.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 2.2.1897 San Francisco. USA:sta 1921, Kylväjällä 1923–1925. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Калевальский р-н, Ухтинский с/с, Ухта (Uhtua). *Tietolähde:* EL-A s. 356, BMR AN. *Pidätys:* 20.1.1938. *Tuomio:* Ammuttu 5.3.1938, Petroskoi. *Rehabilitaatio:* 16.11.1957.
- Niskanen Vilho.** *Tietolähde:* Matti Tarhalan maininta 2018.
- Ojala Iivari.** *Myötämainittu:* Anni (puoliso), Eero ja Saara. *Asumisaika:* Helmi-kuu 1932–syyskuu 1933. *Tietolähde:* Aili Starobinets (tyttärentytär). *Muuta:* Karjalaan Kylväjältä. *Elinaika, paikkatietoja, tiedot vainosta:* Seattle, Buckley. *Pidätetty* Karjalassa, kuoli nälkään työleirillä Permin alueella 19.1.1943.
- Osalanus (Osalanus) Vilho, Осланус Вилье Петрович.** *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin):* s. 1886. Kylväjällä 1926–1928. *Osoite pidätyshetkellä:* Карельская АССР, Кондопожский р-н, Кондопожский с/с (Кон-

tupohja). *Tietolähde*: EL-A s. 384, BMR. *Pidätys*: 29.3.1938. *Tuomio*: 2.10.1938 Petroskoi. *Rehabilitaatio*: 27.7.1957.

Peterson Oscar, Петерсон Оскари Иванович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. Suomessa 1886, USA:sta 1923. Kylväjällä 1924. *Osoite pidätyshetkellä*: Карельская АССР, Кондопожский р-н, Kontupohja. *Tietolähde*: EL-A s. 407. BMR. *Pidätys*: 9.7.1938. *Tuomio*: Ammuttu 21.9.1938 Petroskoi. *Rehabilitaatio*: 17.5.1989. *Tiedon luotettavuus*: Ei varma. Oletettu, että Oskari Petterson.

Pietilä Alfred, Пиетеля Альфред Иванович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1911 USA, USA:sta 1923, Kylväjällä 1923–1927. *Osoite pidätyshetkellä*: Карельская АССР, Петрозаводск (Petroskoi). *Tietolähde*: EL-A s. 408, BMR. *Tuomio*: Ammuttu 6.3.1938 Sandarmoh. *Tiedon luotettavuus*: Ehkä Pietilä Juho Alfred.

Saulit Viktor (Victor). *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: 1924–1943. *Tietolähde*: B&C. *Tuomio*: Teloitettu 1943 yhteistyöstä saksalaisten kanssa. *Tiedon luotettavuus*: Ei täyttä varmuutta, teloitivatko saksalaiset vaiko neuvostoliittolaiset.

Takkinen Edvard, Таккинен Эдуард Михайлович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s.1878 Mikkeli, Kylväjällä 1923–1930. *Osoite pidätyshetkellä*: Hiilisuolla 1930–1933, josta Matkatsin lepokotiin Jal-talle. *Tietolähde*: BMR. *Pidätys*: Jalta 2.11.1937. *Tuomio*: Syytetty vakoilusta, ei rangaistusta. *Tiedon luotettavuus*: Varma.

Tolonen David, Толонен Давид Данилович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1880 Kuopion lääni. *Osoite pidätyshetkellä*: Карельская АССР, Прионежский р-н, Матросский с/с (Äänisenranta). *Tietolähde*: BMR. *Tuomio*: 26.1.1938, 10 vuotta Karlag, kuoli 14.5.1940. *Rehabilitaatio*: 21.5.1957. *Tiedon luotettavuus*: Melko varma.

Vilenius Arvi. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: S.1.7.1910-1.2.1991. *Tietolähde*: MT-a: rehabilitointikirje. *Tuomio*: Tuomittu 16.11.1938. Tuomiota ei tiedetä. *Rehabilitaatio*: 2.12.1957. *Tiedon luotettavuus*: Varma.

Viljamaa Nikolai (Nick), Вильямаа Николай Иванович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1889, Kylväjällä 1926–1927. *Osoite pidätyshetkellä*: Карельская АССР, Прионежский р-н, Таржепольский с/с, Пай (Äänisenranta). *Tietolähde*: EL-A s. 570 BMR. *Pidätys*: 4.10.1938. *Tuomio*: Ammuttu 11.10.1938 Petroskoi. *Rehabilitaatio*: 19.4.1958.

Vironen Kalle, Виронен Карл Иойлович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1882, Vesanto, Kanadasta 1927, Kylväjällä 1927. *Osoite pidätyshetkellä*: Карельская АССР, Калевальский р-н, Ухтинский с/с, Ухта (Uhtua). *Tietolähde*: EL-A s. 573, BMR. *Pidätys*: 10.3.1938. *Tuomio*:

Ammuttu 3.10.1938. *Rehabilitaatio*: 19.4.1958. *Tiedon luotettavuus*: Oletettu, että Kaarlo Vironen.

Waglund (Vaglund) Eino, Ваглунд Эйно Исакович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1898, Laitila. USA:sta 1922, Kylväjällä 1925–1930. *Osoite pidätysketkellä*: Карельская АССР, Прионежский р-н, Ладвинский с/с, Пяжиева Сельга (Päsinselkä). *Tietolähde*: EL-A s. 550, BMR. *Pidätys*: 14.3.1938. *Tuomio*: Ammuttu 2.10.1938. Petroskoi. *Rehabilitaatio*: 11.7.1960.

Waglund Gust., Ваглунд (Ваглуна) Густав Иванович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: S.1895, Suomi. *Osoite pidätysketkellä*: Мурманская обл., Полярный р-н, ст. Ура-Губа (Muurmannin alue). *Tietolähde*: *Tuomio*: 1940, tuomio ei tiedossa, kuoli 28.4.1943.

Waglund Helmer, Ваглуж Хелмер Исакович. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: s. 1893, Turku. *Osoite pidätysketkellä*: Гурьевская обл., с. Козенское (Kazakstan). *Tietolähde*: EL-A s. 610, BMR. *Tuomio*: Kuoli Tsheljabinskissa työarmeijassa 1943.

Willman-Eloranta Elviira. *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: 10.8.1875, Uusikaupunki, Kylväjällä 1922–1923. *Tietolähde*: EL-A s. 571, Wikipedia. *Tuomio*: Ammuttu 17.4.1925, Moskova.

Ylitalo Jaska (Jakob, Jack). *Syntymäpaikka ja -vuosi, asumisvuodet Kylväjällä (ainakin)*: USA:sta 1926, Kylväjällä 1926–1927. *Osoite pidätysketkellä*: Карельская АССР, Прионежский р-н, Деревянский с/с, совхоз 2 = Hiilisuo. *Tietolähde*: EL-A s. 585, BMR. *Pidätys*: 7.12.1937. *Tuomio*: Ammuttu 10.2.1938. Sandarmoh. *Rehabilitaatio*: 19.5.1967.